

การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชนบทภาคพรก จังหวัดกาญจนบุรี

- หัวหน้าโครงการ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมพล ดำรงเสถียร
- เจ้าภาพที่วิจัย : สุจิตรา สุปริญญา
- ผู้ช่วยนักวิจัย : นิตยา พัดทะ
- ผู้ช่วยนักวิจัย : วรวัฒน์ สุนทรภัก
- ผู้ช่วยนักวิจัย : ฐปณี รัตนถาวร

b.1120314b.....
i.....

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้เพื่อการเรียนการสอนในชั้นเรียน ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการ
ใช้

จังหวัดกาญจนบุรี

b1120314b

คำนำ

งานวิจัย " การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก " ได้รับสนับสนุนงบประมาณในแผนงานวิจัยระดับอุดมศึกษา ประจำปีงบประมาณ 2544 โดยมีแรงผลักดันที่ต้องการเห็นงานสถาปัตยกรรมชุมชนที่มีคุณค่าคงอยู่ต่อไปในอนาคต การเปลี่ยนแปลงทั้งในตัวชุมชนและสิ่งแวดล้อมโดยรอบจะต้อง ตระหนัก เห็นคุณค่า สร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับงานสถาปัตยกรรมชุมชนที่มีคุณค่าดังกล่าว ชุมชนปากแพรกเป็นชุมชนเก่าแก่ถูกบันทึกไว้สำหรับเป็นที่ประจักษ์ผลในการศึกษาศึกษากับกองทัพมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ชุมชนปากแพรกมีความสำคัญเรื่อยมาทุกยุคทุกสมัย อันเนื่องมาจากทำเลที่ตั้งเป็นจุดรวมของแม่น้ำ 2 สายคือ แม่น้ำแควน้อย และแม่น้ำแควใหญ่ รวมถึงเป็นจุดเริ่มต้นของแม่น้ำแม่กลอง ความสำคัญของกายภาพและการเปลี่ยนแปลงทางด้าน การปกครอง วัฒนธรรม ได้ก่อให้เกิดการพัฒนางานสถาปัตยกรรม ในชุมชนปากแพรกตลอดเวลา เจ้าของอาคารรวมถึงหน่วยงานต่าง ๆ หลายหน่วยงาน ตระหนักถึงคุณค่าแต่ไม่สามารถเข้าไปจัดการหรือแม้กระทั่งซ่อมแซมเจ้าของอาคารที่ต้องการปรับเปลี่ยนอาคารเก่าที่มีคุณค่า ไปสร้างอาคารพาณิชย์รูปแบบใหม่ได้ เจ้าของอาคารที่ต้องการปรับเปลี่ยนมิใช่ผู้ร้ายหรือผู้ไม่หวังดีกับชุมชนแต่หลายคนตอบคำถามเป็นเสียงเดียวกันว่า ไม่เข้าใจว่าอนุรักษ์ไปทำไม งบประมาณ ความรู้ไม่มีที่จะดูแลรักษาบ้านเก่าแก่กันได้

งานวิจัยนี้จึงพยายามมุ่งเน้นการศึกษาที่ลงรายละเอียดถึงบทบาทชุมชน เพื่อให้ทุกคนได้ทราบถึงบทบาทของแผ่นดินที่เป็นที่ตั้งของอาคารบ้านเรือนในปัจจุบัน โดยมุ่งหวังให้ทุกคนตระหนักเห็นคุณค่า หวงแหนอาคารเก่าแก่ที่มีคุณค่าเหล่านั้น เพื่อที่จะได้เห็นมาร่วมมือในการวางแผน ดูแลจัดการการอนุรักษ์ได้ด้วยชุมชนเอง การนำเสนอในงานวิจัยนี้จะเน้นการปรับข้อมูลที่เป็นตัวหนังสือให้เป็นภาพถ่าย แผนที่ ภาพสเก็ตซ์ คงเหลือไว้แต่ประเด็นสำคัญ และส่วนเสริมประกอบเพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ โดยมุ่งหวังให้งานวิจัยนี้เป็นเสมือนหนึ่งแม่พิมพ์ซึ่งเชื่อมต่อกับแกนไขลานไปหมุนจักรเล็ก จักรใหญ่ รวมถึงกลไกอื่น ๆ ให้นำที่กาสามารถเดินไปข้างหน้าได้อย่างเที่ยงตรง และถูกรอบที่ย้อนกลับมาที่เดิมจะทำให้วนระลอกถึงเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมาอย่างเห็นคุณค่า

คณะผู้วิจัย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีกา **บทนำ**

บทคัดย่อ

“ปากแพรก” เป็นชื่อที่ปรากฏมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาในฐานะเป็นที่ตั้งประชุมพลเพื่อเตรียมยกทัพไปรบกับพม่าที่เมืองกาญจนบุรี(เดิม) และปากแพรกยังเป็นที่ตั้งค่ายหลวงที่สำคัญในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์โดยอาศัยจากความสะดวกเปรียบของพื้นที่ ซึ่งเป็นที่รวมของแม่น้ำสายและเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งเดิมเคยใช้เป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญจากกรุงเทพฯ มายังหัวเมืองราชบุรีและกาญจนบุรี จวบจนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงย้ายเมืองกาญจนบุรีจากเดิมบริเวณเขาชนไก่มาตั้งที่ปากแพรก โดยอาศัยกำแพงดินเชิงเทินเป็นแนวป้องกันข้าศึกจนถึงในยุคสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงให้ก่อสร้างกำแพงเมืองขึ้นในปี พ.ศ.2374 จากยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น(ร.1-ร.4) กาญจนบุรีมักเป็นที่สำหรับตั้งค่ายเพื่อรับกองทัพพม่ามาตลอด การพัฒนารูปแบบของงานสถาปัตยกรรมจึงยังไม่ปรากฏความชัดเจน จนถึงยุคที่พม่าตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ดินแดนบริเวณกาญจนบุรีจึงมีความสงบ รูปแบบชุมชนจากชุมชนค่ายรบเปลี่ยนมาเป็นชุมชนการค้า เป็นตลาด รูปแบบสถาปัตยกรรมจึงมักออกมาเป็นรูปอาคารพักอาศัยซึ่งประกอบกิจการค้าขายได้ในตัวเรือน การพัฒนารูปแบบสถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกเริ่มเปลี่ยนเป็นแบบจีนและแบบยุโรปในช่วงตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ 4 เรื่อยมา อาคารที่สำคัญๆ ซึ่งก่อสร้างในยุคเริ่มต้นของการเปลี่ยนชุมชนเป็นการค้าจนถึงปัจจุบันเริ่มมีความทรวดโถม ประโยชน์ใช้สอยของอาคารถูกปรับเปลี่ยน ดัดแปลง ต่อเติม ให้สอดคล้องกับความต้องการจนเหลืออาคารที่มีคุณค่าอยู่ไม่ถึงร้อยละ 15 ของชุมชน การวางแผนการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนจึงนำเสนอออกมาในรูปของการกำหนดให้ชุมชนปากแพรกเป็น “ย่านประวัติศาสตร์” เนื่องจากมีความสำคัญมาแต่อดีตจวบจนสมัยสงครามมหาเอเซียบูรพา พ.ศ.2488 โดยเสนอแนะให้มีการควบคุมรูปแบบของงานสถาปัตยกรรมโดยกำหนดให้มี “แนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรม” ให้สอดคล้องกับภาพรวมของชุมชน ในการกำหนดให้ปากแพรกเป็น “ย่านประวัติศาสตร์” นี้จะอาศัยกฎหมายจาก 2 แนวทางเพื่อนำไปปฏิบัติ คือ กฎหมายโบราณสถานและกฎหมายผังเมือง รวมถึงการกำหนดมาตรการ องค์การบริหาร โดยให้ชุมชนมีบทบาทในการเข้ามามีบริหารจัดการ ดูแล สภาพของความเป็นย่านประวัติศาสตร์ควบคู่ไปกับภาครัฐ ทั้งนี้เพื่อให้สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเหล่านั้นยังคงอยู่ให้อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ถึง วัฒนธรรมความกล้าหาญของบรรพบุรุษต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ

สารบัญแนบที่

หมายเลข	หน้า
2.1	7.
2.2	8.
2.3	10.
2.4	11.
2.5	20.
2.6	22.
2.7	22.
2.8	24.
2.9	25.
2.10	33.
2.11	33.
2.12	38.
2.13	41.
3.1	44.
3.2	49.
3.3	50.
3.4	53.
3.5	59.
3.6	62.
3.7	81.
3.8	82.
3.9	83.
3.10	90.
4.1	95.
4.2	108.
4.3	110.
4.4	115.
4.5	124.
4.6	126.
4.7	127.
5.1	127.

เอกสารนี้ขายที่ศูนย์บริการวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มี

	หน้า
3.5 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของชุมชนปากแพรก	55.
- ประเภทการใช้อาคาร (กิจกรรมและการใช้อาคาร)	57.
- รูปแบบสถาปัตยกรรม	61.
- การเปลี่ยนแปลงของอาคาร	67.
- อายุอาคาร	70.
- สภาพอาคาร	82.
- ความสูงอาคาร	83.
- ความกลมกลืนของกลุ่มอาคาร	86.
- แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอาคาร	88.
บทที่ 4 แนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก	
4.1 สภาพการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกในปัจจุบัน	92.
4.2 นโยบายในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก	103.
4.3 แนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก	105.
4.4 องค์การและการดำเนินงานอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก	117.
4.5 การนำแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกไปสู่การปฏิบัติ	122.
บทที่ 5 สรุปและเสนอแนะ	
5.1 สรุปผลการวิจัย	131.
5.2 ข้อเสนอแนะ	134.
บรรณานุกรม	146.
ภาคผนวก	

สารบัญ

คำนำ	ก.
บทคัดย่อ	ข.
กิตติกรรมประกาศ	ค.
สารบัญ	
สารบัญเนื้อหา	ง.
สารบัญแผนที่	จ.
สารบัญรูปภาพ	ช.
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 หลักการและเหตุผล	2.
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3.
1.3 วิธีดำเนินการวิจัย	3.
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	4.
1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น	5.
1.6 ประโยชน์ของงานวิจัย	5.
บทที่ 2 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานจังหวัดกาญจนบุรีและชุมชนปากแพรก	
2.1 ความสัมพันธ์ของปากแพรกต่อกาญจนบุรี	7.
2.2 สภาพทั่วไปของเมืองกาญจนบุรี (ใหม่)	19.
2.3 กาญจนบุรี (ปากแพรก) กับสงครามมหาเอเชียบูรพา	32.
2.4 สรุปบทบาทของชุมชนปากแพรก	40.
บทที่ 3 รูปแบบทางกายภาพของชุมชนปากแพรก	
3.1 ความสำคัญของปากแพรกต่อกาญจนบุรี	43.
3.2 การใช้ที่ดิน / กิจกรรม	49.
3.3 ระบบโครงข่ายคมนาคมขนส่ง	52.
3.4 กรรมสิทธิ์ที่ดิน	53.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัย "การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก จังหวัดกาญจนบุรี" คงไม่ประสบความสำเร็จหากไม่ได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากหน่วยงาน กลุ่มบุคคล และบุคคลต่าง ๆ ดังนี้

1. รศ.ประภิจ ตั้งติสานนท์
อธิการบดีสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง
2. รศ.ดร.มนัส สังวรศิลป์
รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย
3. รศ.ดร.รวิวรรณ ชินะตระกูล
คณบดีคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
4. ผศ.จรรุจ สุวรรณฤทธิ์
คณະมนุชยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี
5. คุณปริดา สงเคราะห์
หัวหน้างานสถาปัตยกรรม เทศบาลเมืองกาญจนบุรี
6. คุณวัลย์วัลย์ กาญจนบุรานนท์
พิธีกรภัณฑสงครามโลกครั้งที่ 2 วัดไชยชุมพลชนะสงคราม
7. อาจารย์ลำไย สิริเวชชะพันธ์
อาคารบุญผ่องแอนคัมบราเดอร์
8. คุณพัชรี แด่มทอง
บ้านแด่มทอง
9. อาจารย์มนตรี สุรนาคะพันธ์
10. เจ้าหน้าที่แผนกผลิตรูปถ่ายทางอากาศและพิธีกรภัณฑแผนที่กรมแผนที่ทหาร
11. เจ้าหน้าที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
12. คุณวีระเดช ประดับทอง
หัวหน้างานพัสดุ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
13. คุณทัศนัย ปราวณี
หัวหน้างานสารบรรณ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม
14. คุณพนมพร ไพบูลย์
หัวหน้างานนโยบายและแผน คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

และขอขอบคุณผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ทุกท่านซึ่งอยู่ทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลังที่ได้ระบุชื่อไว้ในกิตติกรรมประกาศนี้

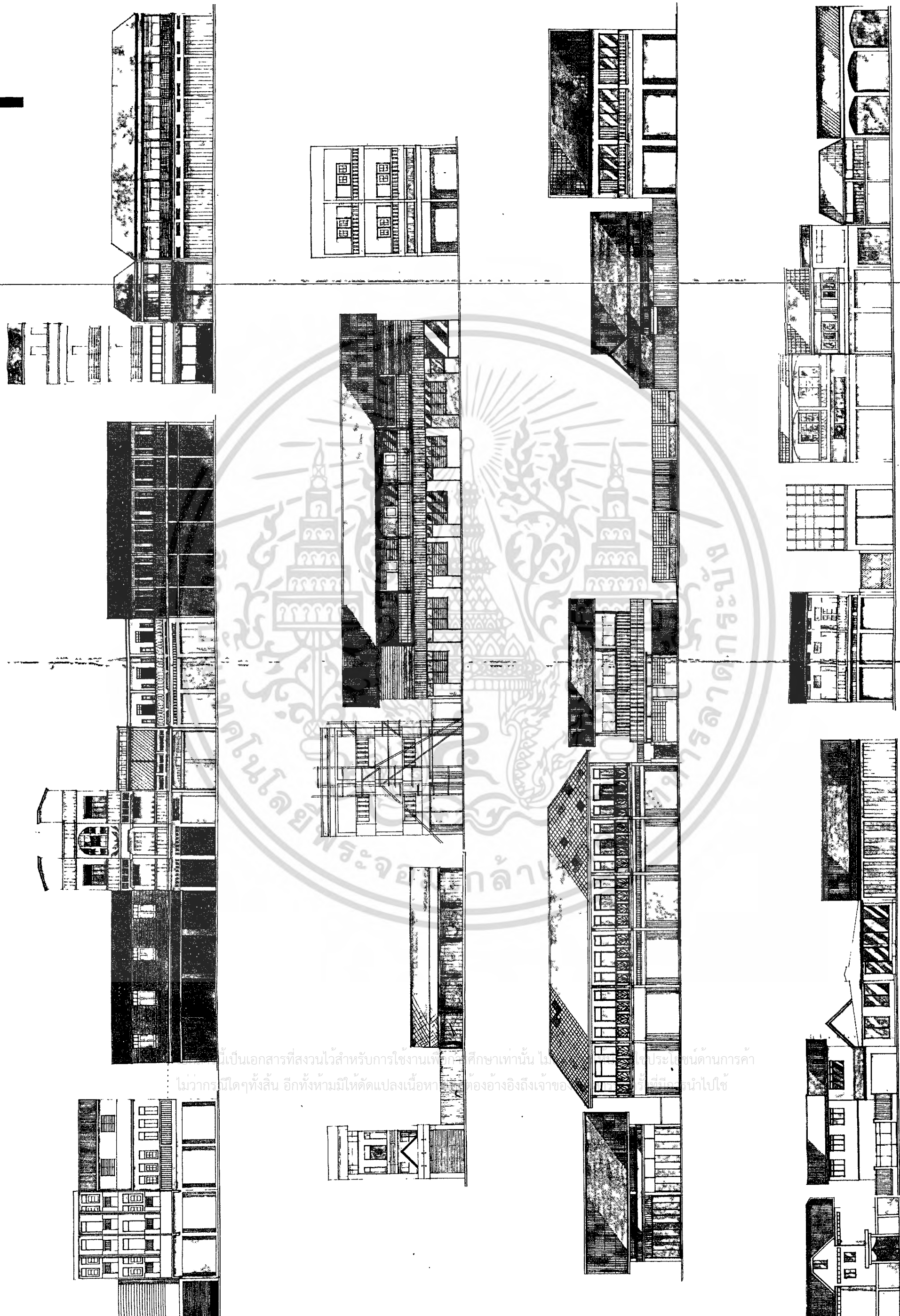
สมญา ดำรงเสถียร

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีผู้สืบไป

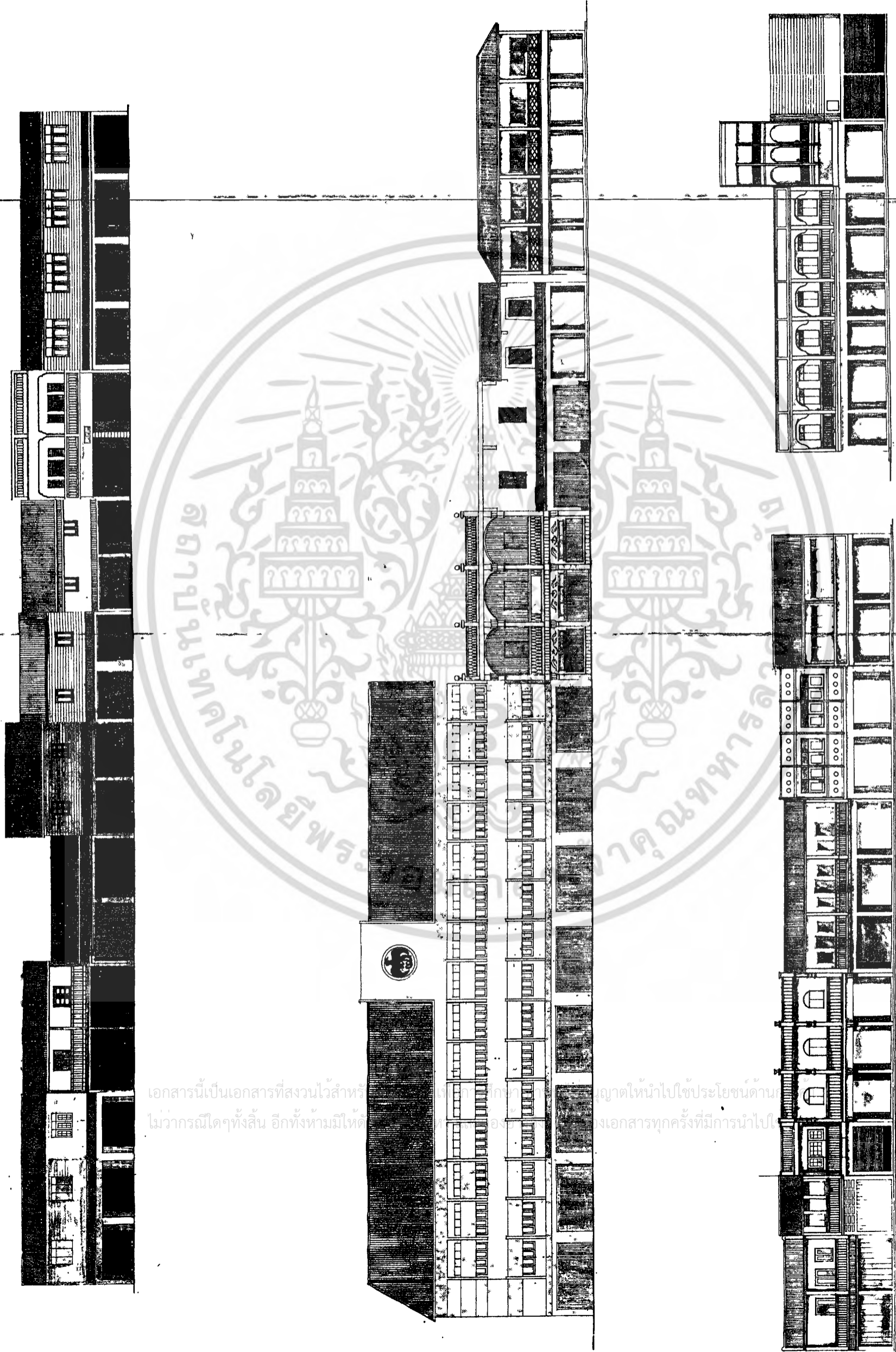
บทคัดย่อ

“ปากแพรก” เป็นชื่อที่ปรากฏมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาในฐานะเป็นที่ตั้งประชุมพลเพื่อเตรียมยกทัพไปรบกับพม่าที่เมืองกาญจนบุรี(เดิม) และปากแพรกยังเป็นที่ตั้งค่ายหลวงที่สำคัญในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์โดยอาศัยจากความได้เปรียบของพื้นที่ ซึ่งเป็นที่รวมของแม่น้ำสายและเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำแม่กลอง ซึ่งเดิมเคยใช้เป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญจากกรุงเทพฯ มายังหัวเมืองราชบุรีและกาญจนบุรี จวบจนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงย้ายเมืองกาญจนบุรีจากเดิมบริเวณเขาชนไก่มาตั้งที่ปากแพรก โดยอาศัยกำแพงดินเชิงเทินเป็นแนวป้องกันข้าศึกจนถึงในยุคสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงให้ก่อสร้างกำแพงเมืองขึ้นในปี พ.ศ.2374 จากยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น(ร.1-ร.4) กาญจนบุรีมักเป็นที่สำหรับตั้งค่ายเพื่อรับกองทัพพม่ามาตลอด การพัฒนารูปแบบของงานสถาปัตยกรรมจึงยังไม่ปรากฏความชัดเจน จนถึงยุคที่พม่าตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ ดินแดนบริเวณกาญจนบุรีจึงมีความสงบ รูปแบบชุมชนจากชุมชนค่ายรบเปลี่ยนมาเป็นชุมชนการค้า เป็นตลาด รูปแบบสถาปัตยกรรมจึงมักออกมาเป็นรูปอาคารพักอาศัยซึ่งประกอบกิจการค้าขายได้ในตัวเรือน การพัฒนารูปแบบสถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกเริ่มเปลี่ยนเป็นแบบจีนและแบบยุโรปในช่วงตั้งแต่ปลายสมัยรัชกาลที่ 4 เรื่อยมา อาคารที่สำคัญๆ ซึ่งก่อสร้างในยุคเริ่มต้นของการเปลี่ยนชุมชนเป็นการค้าจนถึงปัจจุบันเริ่มมีความทรวดโถม ประโยชน์ใช้สอยของอาคารถูกปรับเปลี่ยน ดัดแปลง ต่อเติม ให้สอดคล้องกับความต้องการจนเหลืออาคารที่มีคุณค่าอยู่ไม่ถึงร้อยละ 15 ของชุมชน การวางแผนการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนจึงนำเสนอออกมาในรูปของการกำหนดให้ชุมชนปากแพรกเป็น “ย่านประวัติศาสตร์” เนื่องจากมีความสำคัญมาแต่อดีตจวบจนสมัยสงครามมหาเอเซียบูรพา พ.ศ.2488 โดยเสนอแนะให้มีการควบคุมรูปแบบของงานสถาปัตยกรรมโดยกำหนดให้มี “แนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรม” ให้สอดคล้องกับภาพรวมของชุมชน ในการกำหนดให้ปากแพรกเป็น “ย่านประวัติศาสตร์” นี้จะอาศัยกฎหมายจาก 2 แนวทางเพื่อนำไปปฏิบัติ คือ กฎหมายโบราณสถานและกฎหมายผังเมือง รวมถึงการกำหนดมาตรการ องค์การบริหาร โดยให้ชุมชนมีบทบาทในการเข้ามามีบริหารจัดการ ดูแล สภาพของความเป็นย่านประวัติศาสตร์ควบคู่ไปกับภาครัฐ ทั้งนี้เพื่อให้สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเหล่านั้นยังคงอยู่ให้อนุชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ถึง วัฒนธรรมความกล้าหาญของบรรพบุรุษต่อไป

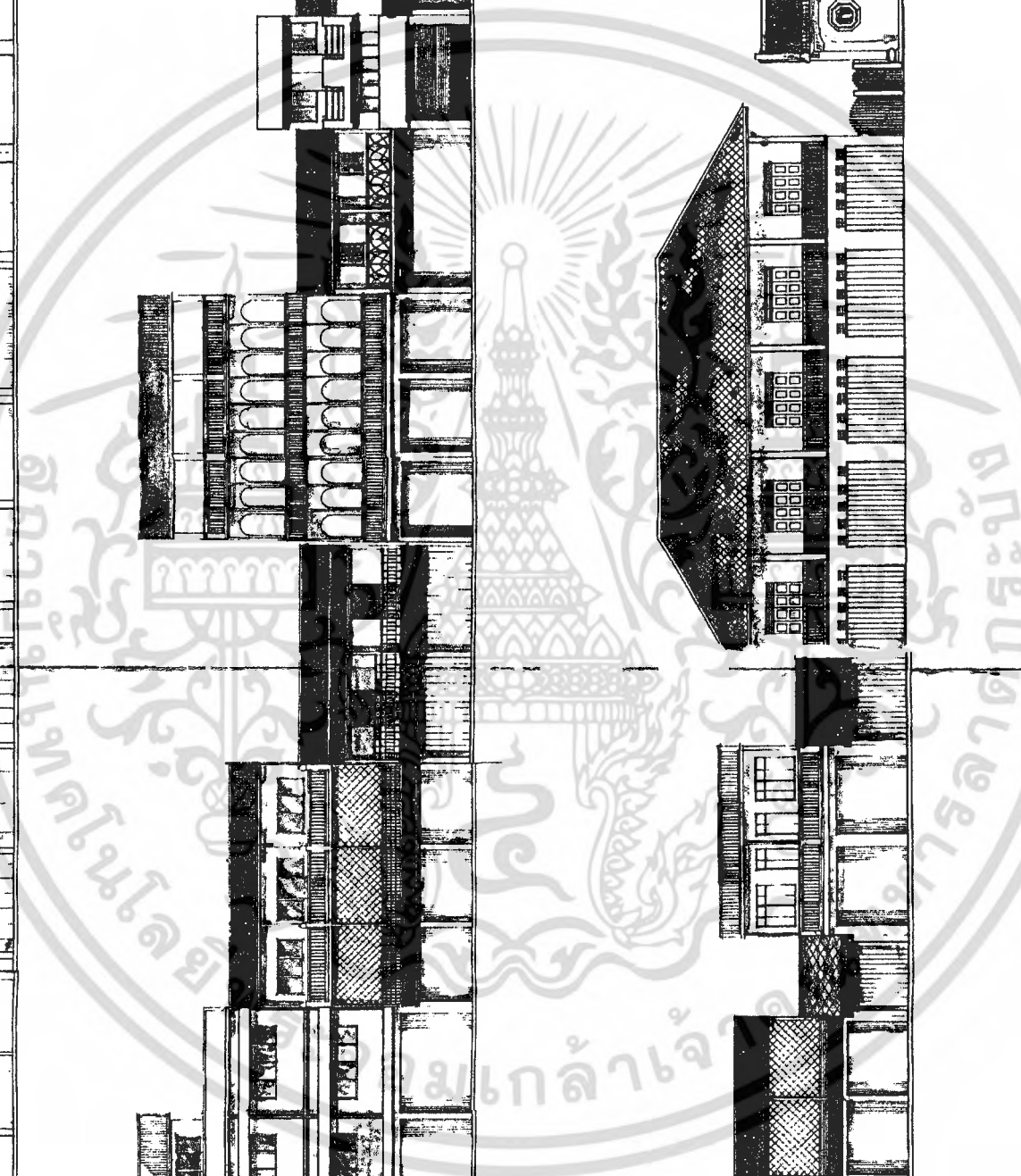
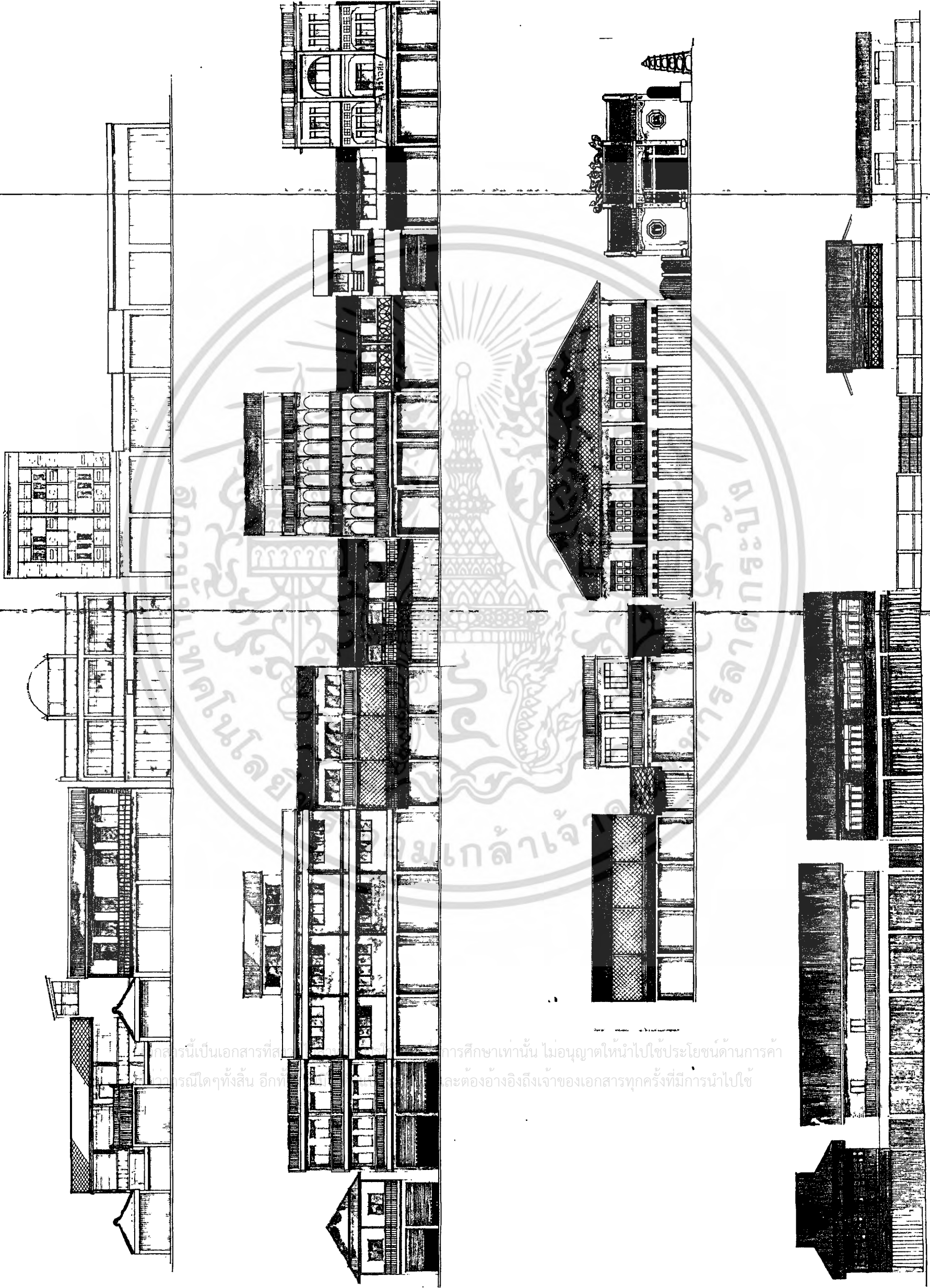
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ

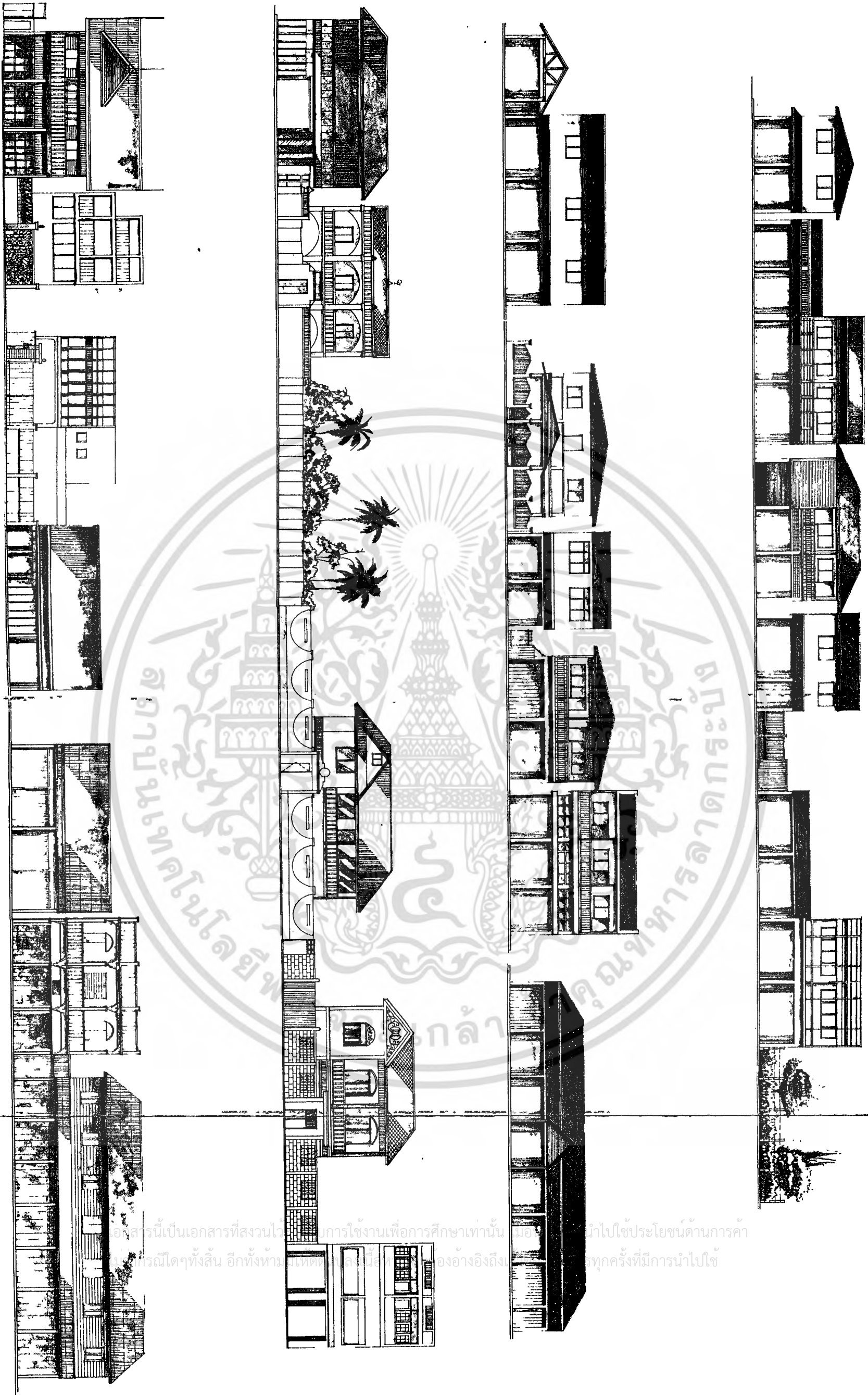
นี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่สามารถนำออกจำหน่ายโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์
 ไม่สามารถนำออกจำหน่ายโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์
 ไม่สามารถนำออกจำหน่ายโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับ...
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้...
 ...อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้าน...
 ...เอกสารทุกครั้งที่มีการนำไป...

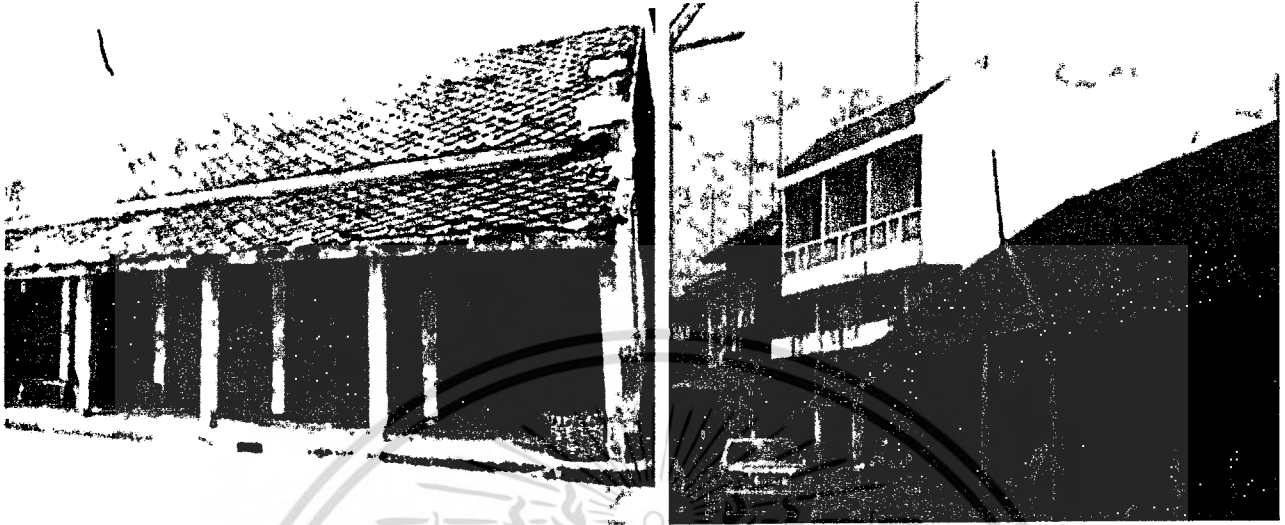

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนลิขสิทธิ์ไว้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ใดๆโดยทั้งสิ้น อีกทั้งจะต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

อาคารนี้เป็นอาคารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น มิอาจนำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 การพาณิชย์ใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้คนเลี้ยงสัตว์หรือสัตว์เลี้ยงอื่นใดเข้ามาในอาคารนี้ทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

29. ชื่อ ตึกแถวชั้นเดียว

ชื่อเจ้าของ

นายเกษม ภั้งคานนท์

บ้านเลขที่

252, 254, 256, 258

ถนนปากแพรก

ตำบล

บ้านเหนือ

อำเภอ

เมือง

จังหวัด

กาญจนบุรี

อายุการสร้าง

84 ปี

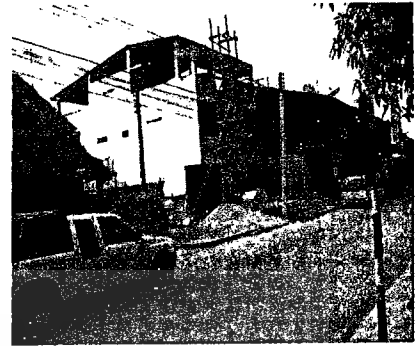
ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นห้องแถวชั้นเดียวมี 6 ห้อง ก่อด้วยอิฐถือปูน หลังคามุงด้วยกระเบื้องซีเมนต์ มีชายคายื่นออกมาด้านหน้า บานประตูไม่เป็นบานพับได้

ประวัติ :

เป็นสมบัติของหมอเกษม ภั้งคานนท์ สร้างขึ้นราว พ.ศ.2460 (ปัจจุบันถูกรื้อถอนและสร้างเป็นอาคารพักอาศัยขึ้นแทน)

28. ชื่อ ตึกแถวชั้นเดียว

ชื่อเจ้าของ
บ้านเลขที่
ตำบล
อำเภอ
จังหวัด
อายุการสร้าง

พันโทชั้น ประเสริฐผล, นายชำนาญ ศิริวรรณพฤกษ์
293 - 295 ซอย - ถนนปากแพรก
บ้านเหนือ
เมือง
กาญจนบุรี
84 ปี (สร้างปี พ.ศ.2460)

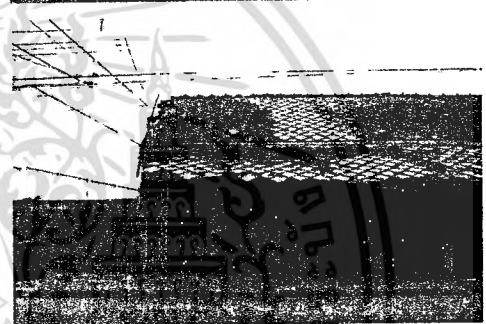
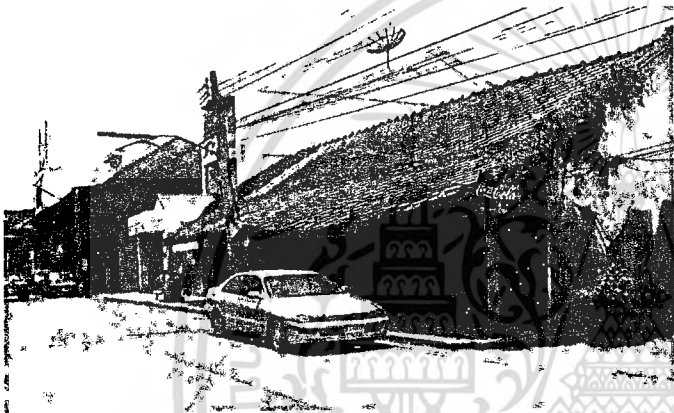
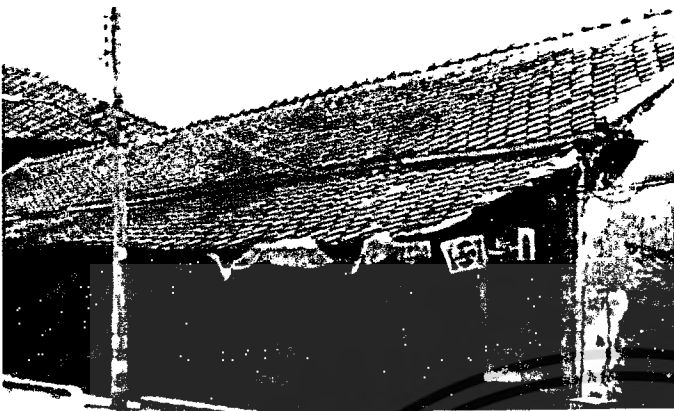
ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นห้องแถวชั้นเดียว ก่อปูนผสมกรวดทรายแบบโบราณ คือผสมกรวดทรายกับปูนขาว บ้านประตูเดิมเป็นแบบเพี้ยม มีชายคายื่นออกมา หลังคามุงด้วยกระเบื้องซีเมนต์ ด้านหน้าเป็นช่องลมมีรูปกลม หลังคารองด้วยไม้แผ่นเป็นฐานแบบโบราณที่จั่วบ้านด้านนอกเขียนบอกปีที่สร้าง

ประวัติ :

เจ้าของบ้านเดิมเป็นชาวจีนอพยพมาตั้งแต่อายุ 24 ปี ชื่อ นายซี้จิ้ง ศิริวรรณพฤกษ์ สร้างบ้านนี้เมื่อปี พ.ศ.2460 โดยอยู่ในความครอบครองของพันโทชั้น ประเสริฐผล และนายชำนาญ ศิริวรรณพฤกษ์ (ปัจจุบันถูกรื้อถอนและสร้างเป็นอาคารพักอาศัยสูง 4 ชั้นแทน)

27. ซื่อ ดึกแถวซิ่นเดียว

ชื่อเจ้าของ

นางระเบียบ ธารมงคล, นายสุเทพ ลิ้มวัฒนานนท์,
นายประสาน วลี

บ้านเลขที่

271, 275, 277, 279, 281, 285, 287 ถนนปากแพรก

ตำบล

บ้านเหนือ

อำเภอ

เมือง

จังหวัด

กาญจนบุรี

อายุการสร้าง

84 ปี (สร้างปี พ.ศ.2460)

ลักษณะสถาปัตยกรรม:

เป็นตึกแถว7ห้อง สร้างด้วยอิฐถือปูนหลังคามุงกระเบื้อง
ซีเมนต์ หลังคา ไม้ชั้นนาก ประตุน้ำ ที่จั่วบ้านคานข้างเขียน
ด้วยปูนว่า "วะลี" 2460

ประวัติ :

เดิมเป็นบ้านของตระกูล วลี ปัจจุบันมีหลายเจ้าของและเป็น
บ้านเช่า ยังรักษาสภาพเดิมไว้ไม่เปลี่ยนแปลงนอกจากประตู
ทางเข้าด้านหน้า แต่ปัจจุบันอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม เหลือ
เพียง 5 ห้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์อื่น
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไป

26. ชื่อ ตึกแถว 2 ชั้น

ชื่อเจ้าของ

นางอรพรรณ ชานนท์

บ้านเลขที่

247 ซอย - ถนนปากแพรก

ตำบล

บ้านเหนือ

อำเภอ

เมือง

จังหวัด

กาญจนบุรี

อายุการสร้าง

ประมาณ 83 ปี

ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นตึกแถวครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น ประตูไม้

ประวัติ :

เจ้าของเดิมคือนายรอด ชานนท์ เป็นลูกครึ่งจีน ปลูกพร้อมกันทั้งแถว ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ขายของให้กับพวกเชลยศึก ตัดจากบ้านไปเป็นโรงยาฝิ่นปัจจุบันเป็นมรดกของนางอรพรรณ ชานนท์

25. ชื่อ หอองแถวชั้นเดียว

ชื่อเจ้าของ
บ้านเลขที่
ตำบล
อำเภอ
จังหวัด
อายุการสร้าง

นายพิชิต จารุภินท์
135 ซอย -- ถนนปากแพรก
บ้านเหนือ
เมือง
กาญจนบุรี
83 ปี

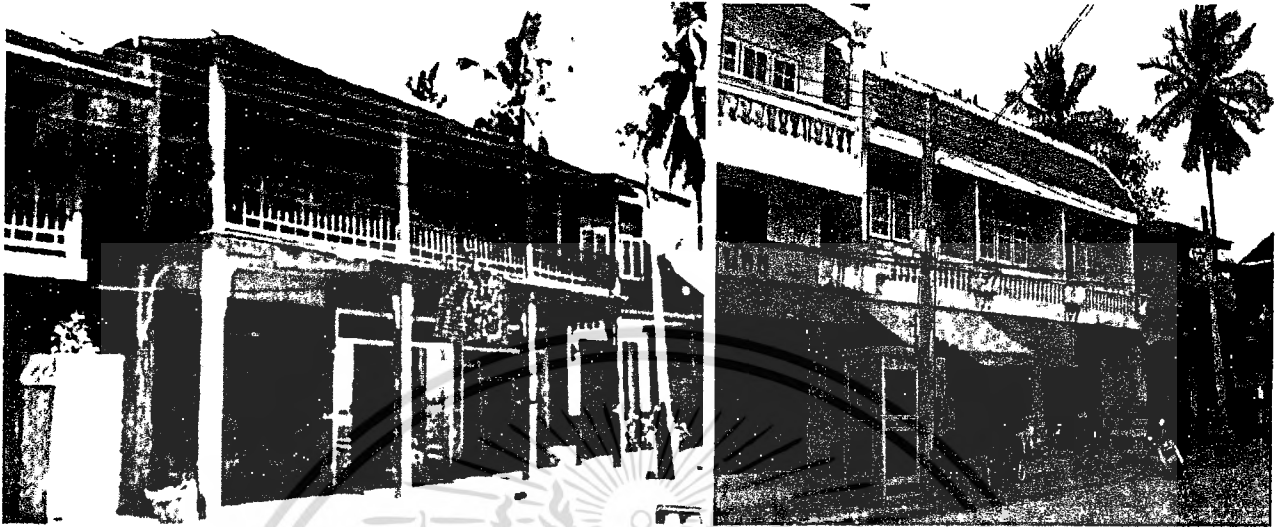
ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นห้องแถวชั้นเดียว หลังคามุงกระเบื้อง มี 6 คูหา ประตูไม้

ประวัติ :

เป็นบ้านของชาวจีนปลูกไว้เพื่อทำการค้า ต่อมาเก่าแก่สื่อ
ชาวจีนได้ซื้อต่อไว้ และได้ต่อเติม ชื่อในราคา 600 บาท และ
เปิดเป็นร้านเย็บเสื้อผ้า กางเกงตัวละ 1 บาท ส่วนเสื้อราคา
ตัวละไม่ถึงบาท ต่อมามารดาของนายชิต ได้ซื้อไว้และเป็น
มรดกมาจนทุกวันนี้ (ปัจจุบันเหลือเพียง 5 คูหา มีการปรับ
เปลี่ยนวัสดุบางคูหา)

24. ชื่อ ตึก 2 ชั้น

ชื่อเจ้าของ

นายอดิศักดิ์ คงสมัยและญาติ

บ้านเลขที่

399, 401, 403 ซอย --- ถนนปากแพรก

ตำบล

บ้านเหนือ

อำเภอ

เมือง

จังหวัด

กาญจนบุรี

อายุการสร้าง

ประมาณ 60 ปี

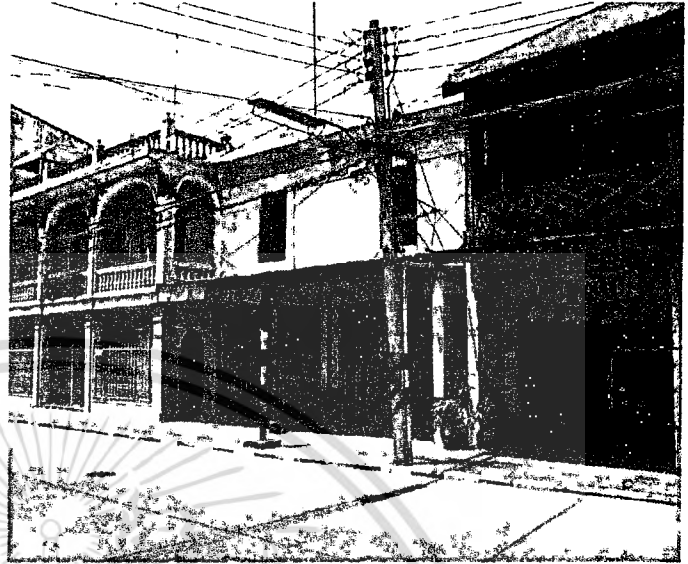
ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น บานประตูและหน้าต่างเป็นไม้
ชั้นบนมีระเบียงยื่นออกมา มีเสารองรับ 4 ต้น มีคอกหัวเสา
หลังคามุงสังกะสี

ประวัติ :

เดิมเป็นของกำนันสร้าง คงสมัย สร้างเมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐาน
สันนิษฐานว่าอายุไม่ต่ำกว่า 60 ปี ปัจจุบันให้เช่าและ
มรดกของนายอดิศักดิ์ คงสมัยและญาติ (ปัจจุบันได้เปลี่ยน
เป็นอาคารพักอาศัย 3 คูหา)

23. ชื่อ บ้านรุ่งสว่าง

ชื่อเจ้าของ

นายสาคร รุ่งสว่าง

บ้านเลขที่

246 ซอย -- ถนนปากแพรก

ตำบล

บ้านเหนือ

อำเภอ

เมือง

จังหวัด

กาญจนบุรี

อายุการสร้าง

80 ปี (สร้าง พ.ศ. 2464)

ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นบ้านตึก 2 ชั้น ทรงเก๋งจีน ชั้นล่างมีหลังคายื่นออกมาด้านข้างก่อด้วยตึกทึบ หลังคามุงกระเบื้อง บ้านหน้าต่างลูกฟักไม่เรียบ

ประวัติ :

นายเดิม รุ่งสว่าง เป็นผู้ก่อสร้างเอง เรียกว่าก่ออิฐถือปูน คือใช้ปูนขาวผสม ด้านข้างเป็นห้องครัว สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2464 ปัจจุบันนายสาคร รุ่งสว่าง รับมรดกมาจากบิดา

22 ชื่อ บ้าน 2 ชั้น

ชื่อเจ้าของ
บ้านเลขที่
ตำบล
อำเภอ
จังหวัด
อายุการสร้าง

นายบุญเที่ยง ไชคอนันต์
253 - 259 ซอย — ถนนปากแพรก
บ้านเหนือ
เมือง
กาญจนบุรี
74 ปี (สร้าง พ.ศ.2470)

ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น ชั้นบนเป็นไม้ ฝ้ายบ้านเป็นไม้ บานประตูเป็นแบบเพี้ยม ยาวตลอดทั้งชั้นบนและชั้นล่าง มีระเบียงเป็นไม้ฉลุตลอดแนว

ประวัติ :

เดิมนายใช้ ลุงของนายบุญเที่ยงเป็นผู้สร้าง มีเนื้อที่ประมาณ 70 ตารางวา ซ่อมแซม เทพื้น กั้นกำแพง และเปลี่ยนหลังคาใหม่ เป็นมรดกตกทอดมาจนถึงหลาน คือ นายบุญเที่ยง ไชคอนันต์ (ปัจจุบันเหลือเพียง 2 ห้องอีกสองห้อง ปรับเปลี่ยนเป็นอาคารพักอาศัยสูง 4 ชั้น)

21. ชื่อ บ้านตึกชั้นเดียว

ชื่อเจ้าของ
บ้านเลขที่
อำเภอ
จังหวัด
อายุการสร้าง

นางประคอง ชื่นปิ่นเกลียว
409 ซอย -- ถนนปากแพรก
เมือง
กาญจนบุรี
ประมาณ 113 ปี

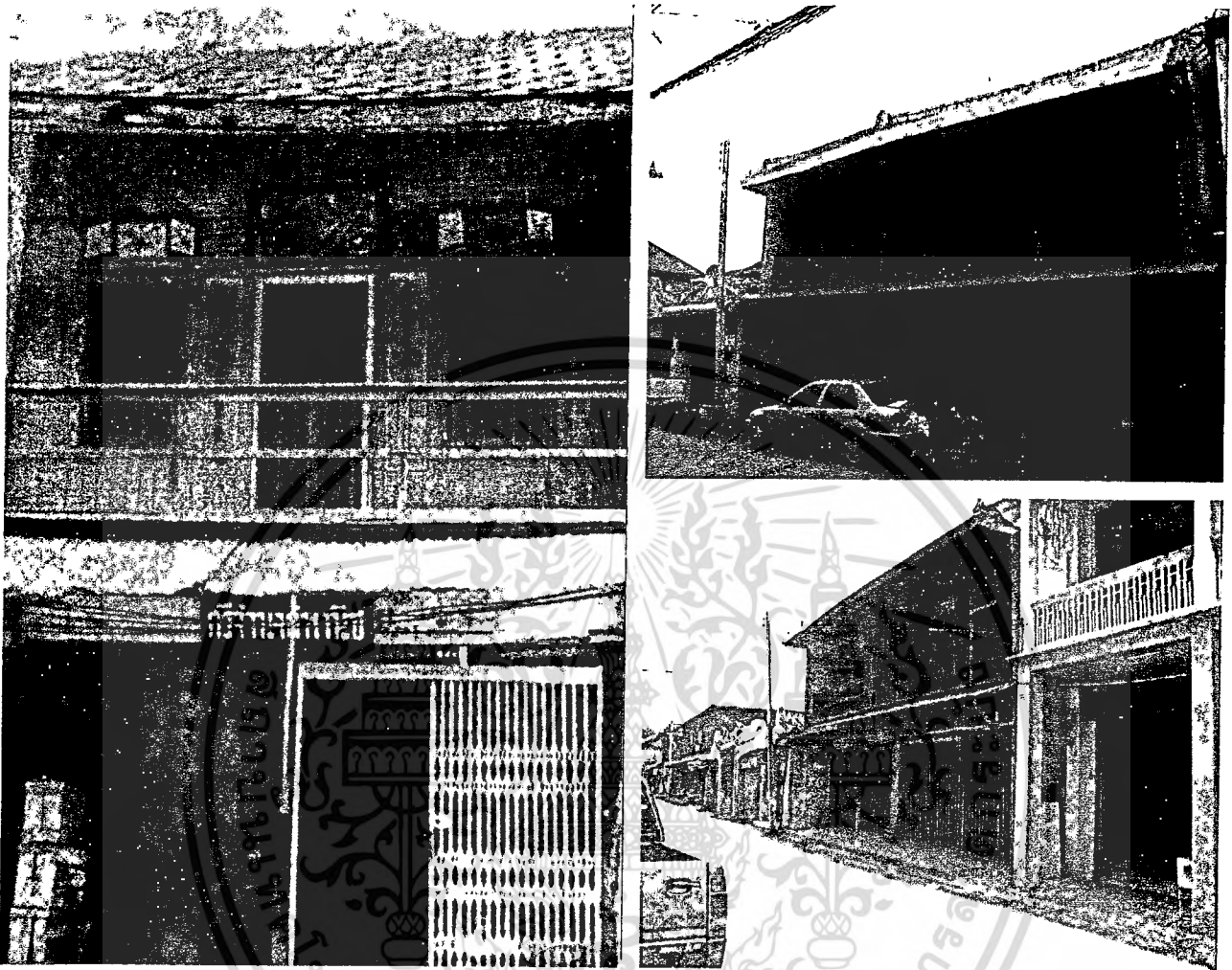
ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นบ้านชั้นครึ่ง ก่ออิฐถือปูน มีพื้นที่เป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีบันไดชันขึ้นชั้นบน ด้านหน้าเป็นประตูไม้แบบเพี้ยม มีช่องลมโค้งเล็กน้อยทำเป็นลูกกรงเหล็ก หลังคามุงกระเบื้องข้าวหลามตัด ไม่มีชายคายื่นออกมา ด้านข้างมีประตูและหน้าต่าง ชั้นบนสร้างด้วยไม้

ประวัติ :

ผู้สร้างคือนางอ่อง นางตอม ชื่นปิ่นเกลียว เป็นมรดกตกทอด มาจนถึง นางประคอง ชื่นปิ่นเกลียว

20. ชื่อ ศรีจำนงค์พาณิชย์

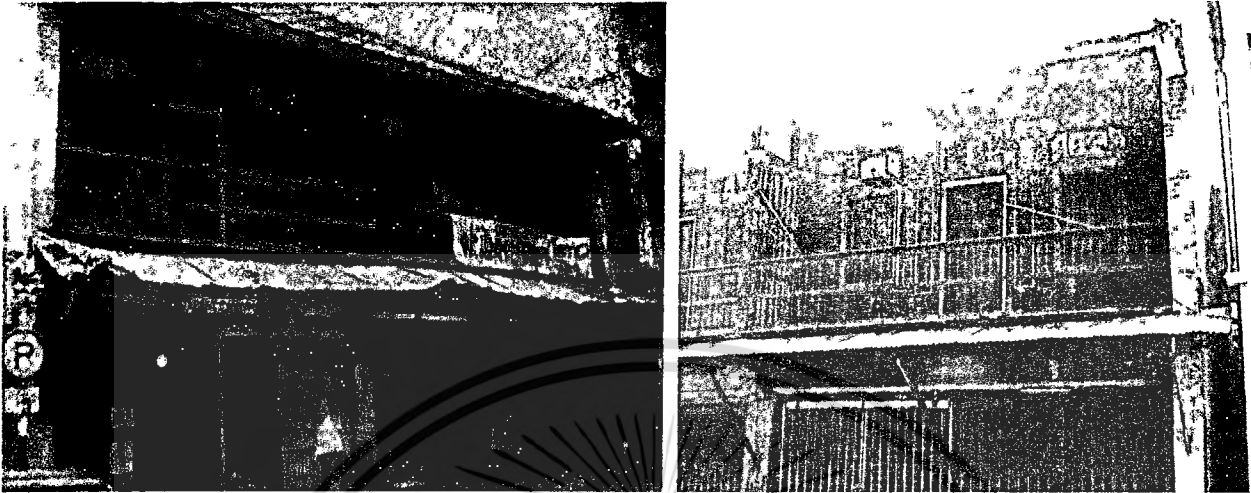
ชื่อเจ้าของ	นางบัวศรี เจียจำรูญ
บ้านเลขที่	158 ซอย -- ถนนปากแพรก
ตำบล	บ้านเหนือ
อำเภอ	เมือง
จังหวัด	กาญจนบุรี
อายุการสร้าง	83 ปี

ลักษณะสถาปัตยกรรม : เป็นบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น มีระเบียงยื่นออกมา หลังคามุงกระเบื้อง

ประวัติ : นายไฉ่ แซ่ตัน มาจากเมืองจีน สร้างได้ประมาณ 70 ปี เป็นร้านขายของป่า หลังบ้านทำไถเก็บของป่า นางบัวศรี เจียจำรูญ รับมรดกมาจากบิดาของสามี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยศิลปากร
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ
 ไปใช้

19. ชื่อ สีวกา

ชื่อเจ้าของ

นายธีระ เทียมแท้

บ้านเลขที่

156 ซอย - ถนนปากแพรก

ตำบล

บ้านเหนือ

อำเภอ

เมือง

จังหวัด

กาญจนบุรี

อายุการสร้าง

83 ปี

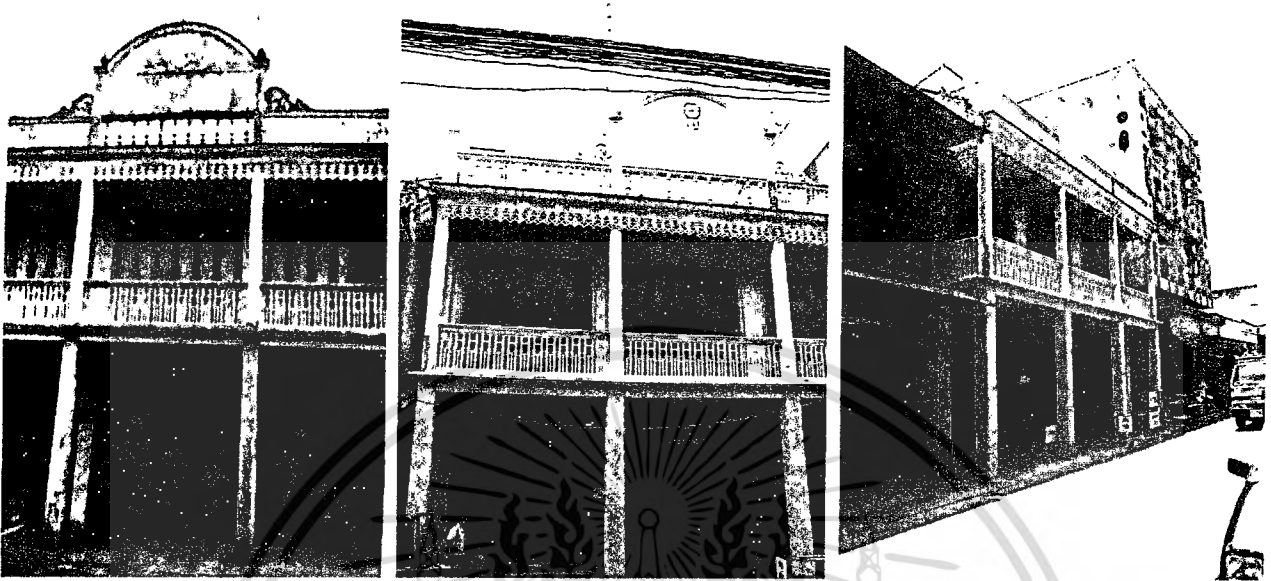
ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น มีระเบียงชั้นบน หลังคามุงกระเบื้องก่อด้วยอิฐ บานประตูเดิมเป็นไม้แบบเพี้ยมปัจจุบันใช้ประตูบานพับเหล็กd แทนของเดิม

ประวัติ :

นายตั้ง เจ้าของเป็นผู้สร้าง เป็นปู่ของเจ้าของบ้านในปัจจุบัน วิธีการก่อสร้างใช้ดินทรายกับปูนขาวตำให้เหนียว ใช้แทนปูนเป็ดเป็นร้านขายของและซ่อมจักรยาน

18. ชื่อ ร้านฮิวง

ชื่อเจ้าของ
บ้านเลขที่
ตำบล
อำเภอ
จังหวัด
อายุการสร้าง

นายชาญณรงค์ นัยวินิจ
154 ซอย - ถนนปากแพรก
บ้านเหนือ
เมือง
กาญจนบุรี
73 ปี

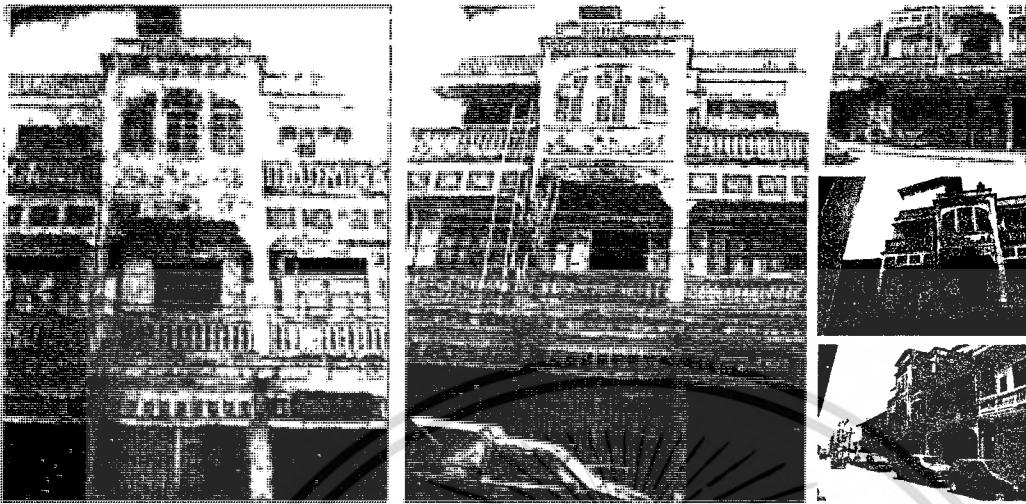
ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น มีชายยื่นออกมา มีเสารองรับ
โครงสร้างเป็นปูน บานประตูเป็นแบบเพี้ยม เเชิงชายหล่อเป็น
ปูนประดับ ด้านบนมีลวดลายและตัวอักษรจีนว่า "ตั้งฮิวเฮง"

ประวัติ :

เป็นของนายฮิว แซ่ตัน ซึ่งมาจากเมืองจีน เป็นผู้สร้างโดยมี
ช่างพื้นเมืองช่วยเล็กน้อย เดิมเป็นร้านขายของซึ่งเป็นเจ้า
ของเดียวกับกับโรงแรมกาญจนบุรี ปัจจุบัน นายชาญณรงค์
นัยวินิจเป็นผู้ครอบครอง

17. ชื่อ โรงแรมกาญจนบุรี

ชื่อเจ้าของ
บ้านเลขที่
ตำบล
อำเภอ
จังหวัด
อายุการสร้าง

นางสาวนงนุช มาโนช
277/1 ซอย — ถนนปากแพรก
บ้านเหนือ
เมือง
กาญจนบุรี
63 ปี

ลักษณะสถาปัตยกรรม :

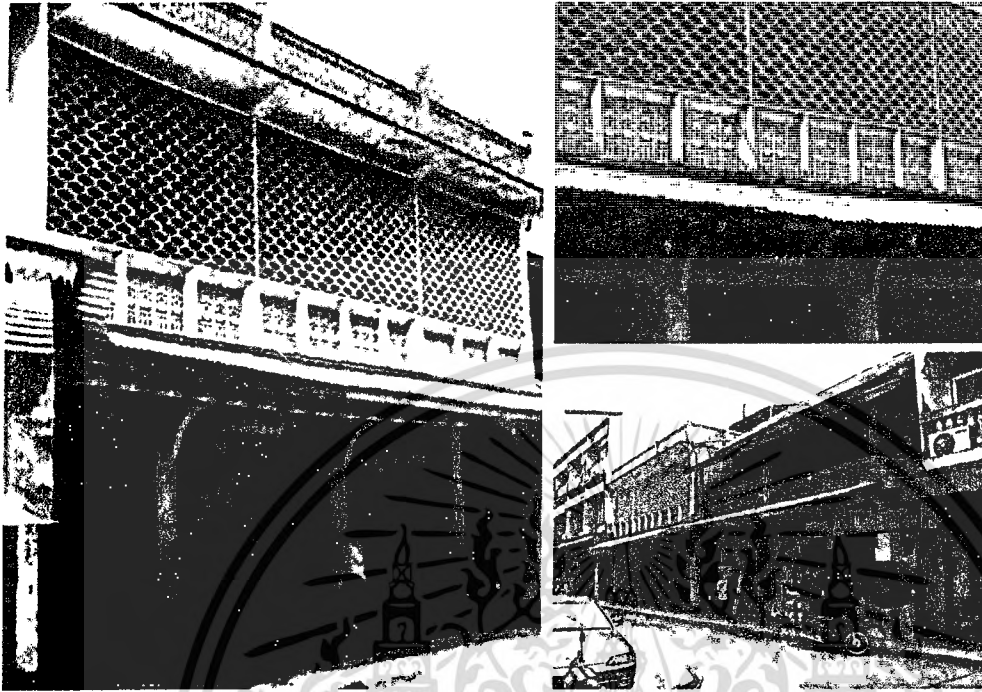
เป็นตึก 3 ชั้น สร้างด้วยปูนซีเมนต์ทั้งหลัง ชั้นสองเป็นระเบียงยื่นออกมาตลอด ส่วนชั้น 3 มีระเบียงยื่นออกมา 2 ข้าง ตรงกลางที่หน้าต่างคู่ติดกระจกสีบนกรอบหน้าต่าง ลูกกรงปูนเป็นซี่ มีห้องพัก 14 ห้อง โดยเลียนแบบการสร้างจากประเทศจีน

ประวัติ :

เป็นของนายยิว แซ่ตัน มาจากเมืองจีน มีอาชีพค้าขาย เริ่มสร้างโรงแรมก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เดิม เป็นหลังคามุงจาก อัตราค่าเช่าในสมัยนั้น คั้นละ 2- 4 บาท ปัจจุบันคั้นละ 60-70 บาท ผู้ที่มาพักส่วนมากเป็นพ่อค้าไม้จากทองผาภูมิ สังขละบุรี ข้าราชการที่มาประชุมรวมถึงชนกลุ่มน้อยแถบชายแดนไทย ปัจจุบันเป็นมรดกของนางสาวนงนุช มาโนช

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ภาคผนวก
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไป

16. ชื่อ บ้านสวนพานิช

ชื่อเจ้าของ
บ้านเลขที่
ตำบล
อำเภอ
จังหวัด
อายุการสร้าง

นายสุรพล ตันติวานิช
114 ซอย — ถนนปากแพรก
บ้านเหนือ
เมือง
กาญจนบุรี
76 ปี

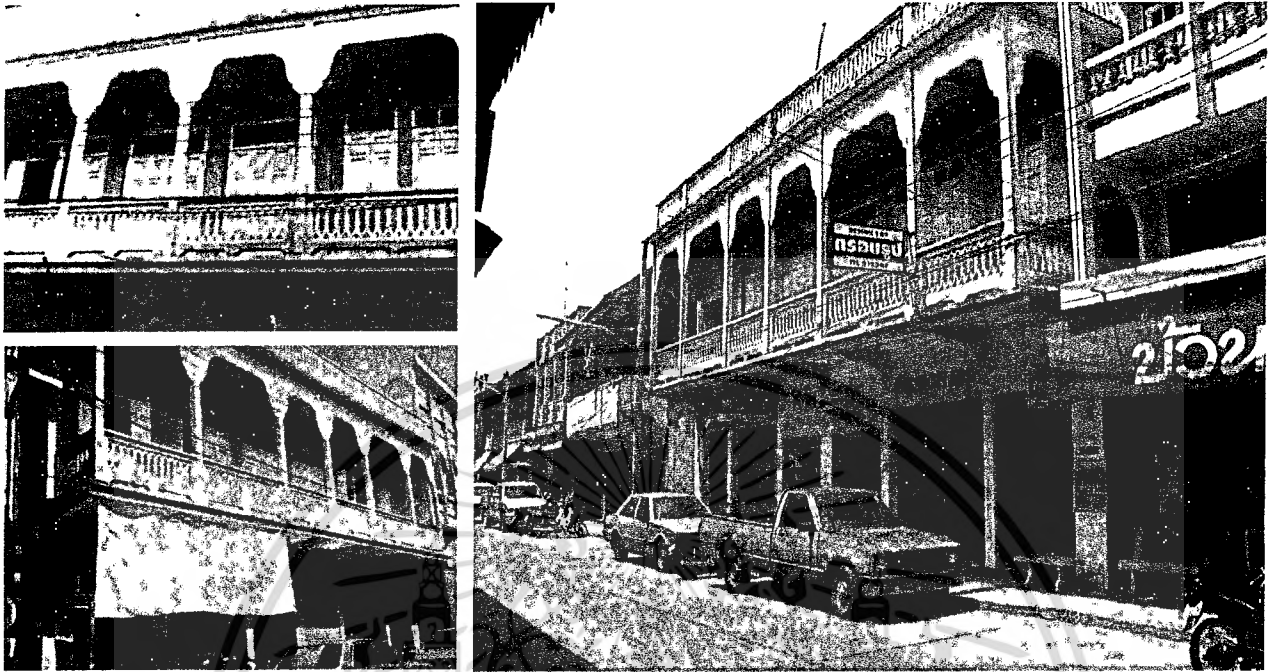
ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นตึกแถว 2 ชั้นครึ่ง ประตูปานเป็นไม้หนาแบบเพี้ยม หน้าต่างเป็นลูกกรงเหล็ก เช่น เสา คาน เเทด้วยปูนซีเมนต์หนา มีความแข็งแรงทนทานตลอดอายุที่ลูกกรงด้านหน้า เป็นลายแบบจีน

ประวัติ :

นายจ๊วนและนางเนยฮวย ตันติวานิช มาจากเมืองจีน ได้เป็นผู้สร้าง โดยจ้างช่างพื้นบ้าน ใช้หล่อปูนทั้งหลัง ใช้ปูนซีเมนต์จากพอร์ตแลนด์สั่งจากต่างประเทศ เดิมบ้านตั้งอยู่ริมแม่น้ำค้าขายเครื่องบวชและของชำ ในสมัยก่อนมีตึกเพียงไม่กี่หลัง ขายของให้กับผู้ที่มาทางเรือ ใกล้บ้านมีซอยเป็นทางลงสู่แม่น้ำ มีต้นมะขามใหญ่ ค่าก่อสร้างประมาณ 9,000 บาท

15. ชื่อ ตรีชุมแสง

ชื่อเจ้าของ

นายวิศาล ตรีชุมแสง

บ้านเลขที่

187, 189, 189/1 ซอย -- ถนนปากแพรก

ตำบล

บ้านเหนือ

อำเภอ

เมือง

จังหวัด

กาญจนบุรี

อายุการสร้าง

73 ปี

ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นตึกแถว 2 ชั้น สร้างด้วยปูน พื้นทำด้วยไม้กระเบื้องดาน
หน้า หน้าต่างคูบกรอบหน้าต่างประดับด้วยกระจกสี ที่คอ
หัวเสามีลวดลายบัวรับ มี 3 คูหา มีการซ่อมแซมทาสีใหม่

ประวัติ :

เป็นของยาช็อกิมเหรียญ ตรีชุมแสง ปัจจุบัน นายวิศาล
ตรีชุมแสง เป็นผู้ครอบครอง

14. ชื่อ บ้านบุญผ่องทอมถาวร

ชื่อเจ้าบ้าน
บ้านเลขที่
ตำบล
อำเภอ
จังหวัด
อายุการสร้าง

ร.ต.อ.อนุศิลป์ สิริเวชชะพันธ์
46 ซอย -- ถนนปากแพรก
บ้านเหนือ
เมือง
กาญจนบุรี
66 ปี (สร้างปี พ.ศ.2478)

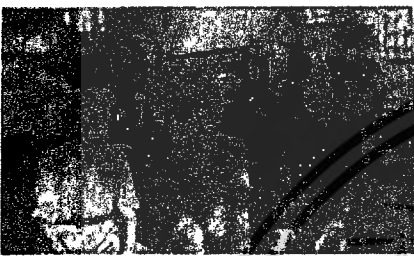
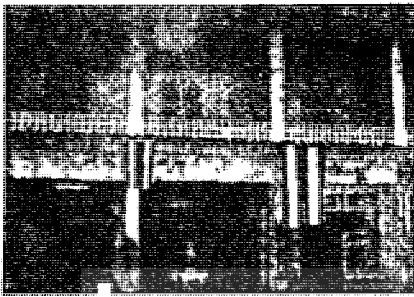
ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นตึก 3 ชั้น ชั้นสองและชั้นสาม มีระเบียงคานหน้าบ้านหน้าต่างคู่ ช่องลมใส่กระจกทึบ ชั้นบนเป็นคาดฟ้าด้านหน้าเขียนไว้ว่า "สิริโอสถ" ประดุจเหล็ก

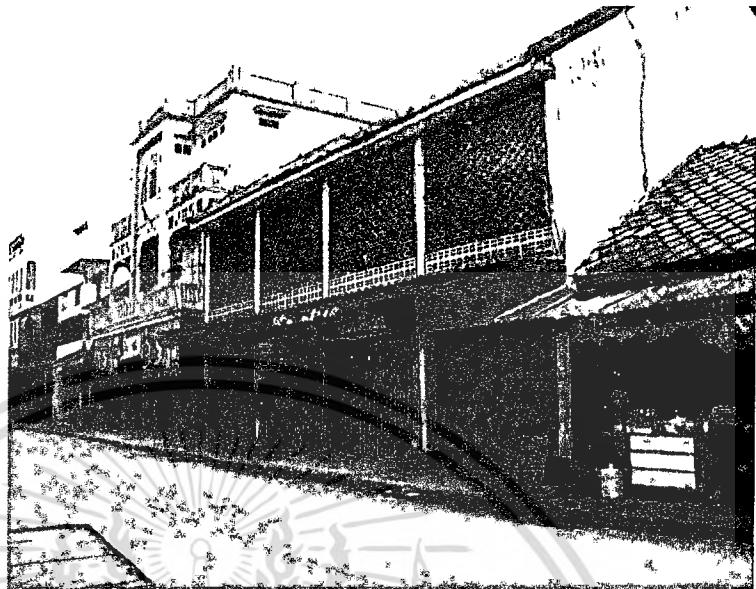
ประวัติ :

เดิมเป็นของคนจีนชื่อนางยิว หมอเขียนได้ซื้อต่อและสร้างใหม่ในปี พ.ศ.2478 ปัจจุบันเป็นมรดกของ ร.ต.อ.อนุศิลป์ สิริเวชชะพันธ์ หลานชาย

13. ชื่อ บ้านสิริโอสถ

ภาพภายในอาคารผู้ดูแลเรือนจำ

ชื่อเจ้าของ
บ้านเลขที่
ตำบล
อำเภอ
จังหวัด
อายุการสร้าง

นายผวน สิริเวชชะพันธ์
94 ซอย -- ถนนปากแพรก
บ้านเหนือ
เมือง
กาญจนบุรี
84 ปี (สร้าง พ.ศ.2460)

ลักษณะสถาปัตยกรรม:

เป็นตึกแถว 4 คูหาชั้นเดียว สร้างด้วยอิฐ ฉาบปูน หลังคามุงกระเบื้อง สร้างเมื่อปี พ.ศ.2460 เป็นร้านขายยาแผนโบราณ

ประวัติ:

ผู้สร้างคือขุนสิริเวชชะพันธ์ หรือหมอเขียน และนางลำเจียก สิริเวชชะพันธ์ เดิมรับราชการเป็นหมอประจำจังหวัดกาญจนบุรี ต่อมาในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ตกเป็นมรดกของบุตรธิดาคือ นายบุญผ่อง นายผิน นายแผน นายผวน คุณบุหงา นายศิลป์ คุณบุปผา นายบุญผ่อง และพี่น้องได้ทำการค้ากับทหารญี่ปุ่น และเป็นผู้รับประมูลตัดไม้หมอนรถไฟให้กับญี่ปุ่น ในขณะสงครามได้ให้ความช่วยเหลือเชลยศึก เมื่อสงครามยุติได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ จากประเทศอังกฤษ และเนเธอร์แลนด์ ต่อมาย่านหลังนี้เป็นมรดกของนายผวน สิริเวชชะพันธ์

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ถ้าคุณบอก
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไป

12. ชื่อ รั้วไทยยงและรั้วไทยเสรี

ชื่อเจ้าของ
บ้านเลขที่
ตำบล
อำเภอ
จังหวัด
อายุการสร้าง

นางใหญ่ แซ่เหลียง, นายดิลก ครุฑมานุรักษ์
157, 159 ซอย ถนนปากแพรก
บ้านเหนือ
เมือง
กาญจนบุรี
ประมาณ 73 ปี

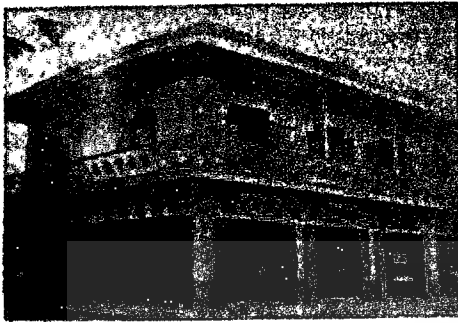
ลักษณะสถาปัตยกรรม:

เป็นบ้าน 2 ชั้น 2 คูหา ครึ่งตึกครึ่งไม้ ชั้นบนมีระเบียง มี
ลวดลายลูกกรงปูนเป็นรูปเทพพนม ส่วนกรอบประตูชั้นล่าง
มีลายฉลุเป็นลายก้านขดหลังคาเดิมเป็นปูนบานประตูคู่ทึบ

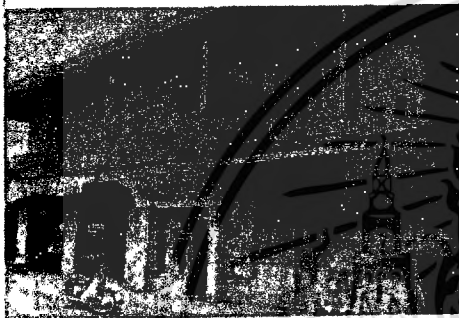
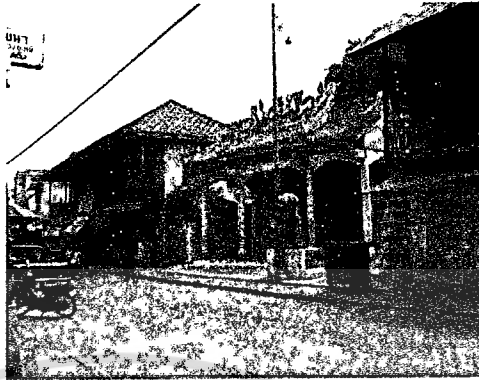
ประวัติ:

เจ้าของเดิมคือผู้ใหญ่แก้ง ปัจจุบันเป็นของ นางใหญ่ แซ่เหลียง
1 คูหาใช้ชื่อว่าไทยยง อีก 1 คูหาเป็นของ นายดิลก ครุฑมา-
นุรักษ์ จำปีที่ก่อสร้างไม่ได้แต่ทราบว่าสร้างก่อนสมัยสงคราม
โลกครั้งที่ 2

11. ชื่อ โรงแรมสุมิตราคาร

โรงแรมสุมิตราคารถ่ายเมื่อ พ.ศ. 2480

ภาพถ่ายในปัจจุบัน พ.ศ. 2531

ชื่อเจ้าของ
บ้านเลขที่
ตำบล
อำเภอ
จังหวัด
อายุการสร้าง

นางกรรข ศิริเหลืองทอง
80 ซอย -- ถนนปากแพรก
บ้านเหนือ
เมือง
กาญจนบุรี
ประมาณ 64 ปี (สร้างประมาณ พ.ศ.2480)

ลักษณะสถาปัตยกรรม:

เป็นตึกแถว 2 ชั้นครึ่งตึกครึ่งไม้ มี 5 คูหา สร้างด้วยปูนโครงสร้าง
ไม้ลวกข้างบนมีห้องพัก 12 ห้อง ต่อมาสร้างเพิ่มขึ้นเป็น 19
ห้อง

ประวัติ:

เดิมเป็นของหลวงสรไกร สร้างเป็นห้องแถวให้เช่า ต่อมา
นายสุมิตร กังสนานนท์ ได้ดัดแปลงกันห้องชั้นบนเป็นโรงแรม
ชื่อว่า "สุมิตราคาร" นับเป็นโรงแรมแห่งแรกของเมืองกาญจน-
บุรี เมื่อสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ทหารญี่ปุ่นเคยมาเช่านอน
ส่วนใหญ่ผู้มาพักจะเป็นพ่อค้าไม้จากเขตทองผาภูมิ และ
สังขละบุรี โรงแรมแห่งนี้ข้างบนเป็นที่พักส่วนข้างล่างทำเป็น
ร้านขายอาหารและได้เลิกกิจการเมื่อปี พ.ศ.2522

10. ชื่อ สกฤพพานิชย์

ชื่อเจ้าของ
บ้านเลขที่
ตำบล
อำเภอ
จังหวัด
อายุการสร้าง

นางสาววลี เลาหกุล
115 - 117 ซอย --- ถนนปากแพรก
บ้านเหนือ
เมือง
กาญจนบุรี
ประมาณ 73 ปี

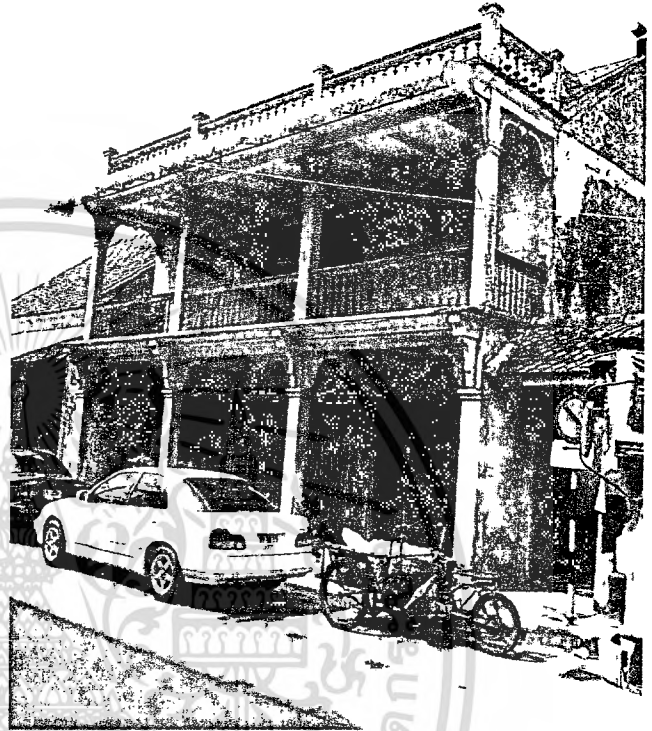
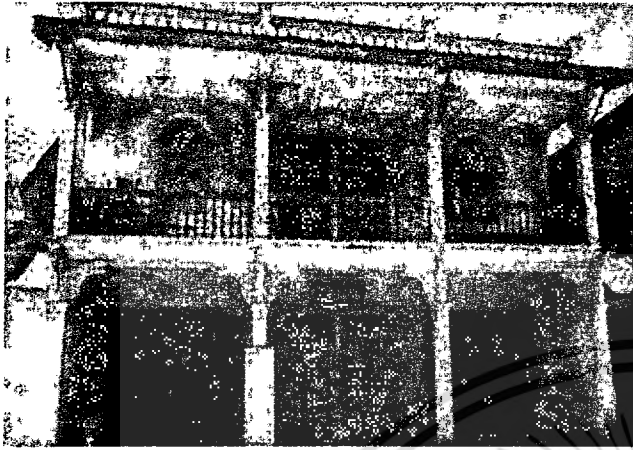
ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นตึก 2 ชั้น ชั้นบนมีระเบียงยื่นออกมา มีลูกกรงเป็นลวดลายทั้งชั้นบนและหลังคาชั้นดาดฟ้า บ้านหน้าต่างไม้และได้กระจกที่กรอบบน

ประวัติ :

ผู้สร้างคือนายยง เลาหกุล โดยใช้ช่างชาวจีนและช่างท้องถิ่น เมื่อสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นบ้านพักของนายทหารญี่ปุ่น ได้นำปืนกลมาตั้งไว้ชั้นบนของบ้าน ปัจจุบัน นางสาววลี เลาหกุล รับมรดกมาจากมารดา

9. ชื่อ ร้านบุญเยี่ยมเกียรติ

ชื่อเจ้าของ
บ้านเลขที่
ตำบล
อำเภอ

นายอรัญ จันทศิริ
165 167 ซอย --- ถนนปากแพรก
บ้านเหนือ
เมือง จังหวัด กาญจนบุรี

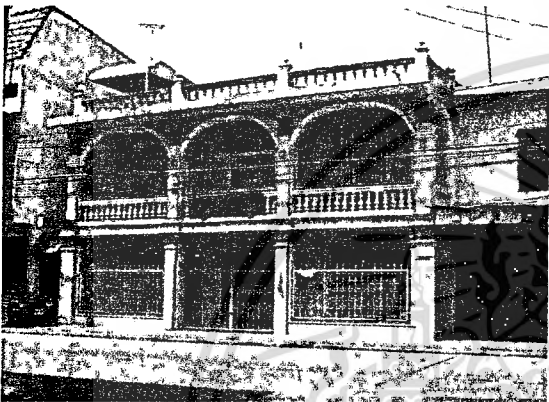
ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นตึก 2 ชั้น มีระเบียงยื่นออกมาโดยมีเสารองรับเป็นชายคา
ชั้นบนทำเป็นรูปโค้งตั้งรับเสาอะเสมี 3 คูหา ประตูเป็นแบบ
เพี้ยม หน้าต่างบานคู้มีช่องลมทึบเป็นรูปโค้งตั้ง

ประวัติ :

เจ้าของเดิมเป็นขุน คือขุนกลาง ต่อมาอย่าแดงเจ้าของร้าน
ศิริชุมแสงได้ซื้อไว้และขายให้กับนายสมนา แต่มทอง ต่อมา
คุณอรัญจันทศิริได้ซื้อไว้ตั้งแต่ปีพ.ศ.2512

8. ชื่อ บ้านสิทธิสังข์

ชื่อเจ้าของบ้าน

นายประพุดติ สิทธิสังข์

บ้านเลขที่

141 ซอย -- ถนนปากแพรก

ตำบล

บ้านเหนือ

อำเภอ

เมือง จังหวัด กาญจนบุรี

อายุการสร้าง

81 ปี (สร้าง พ.ศ.2463)

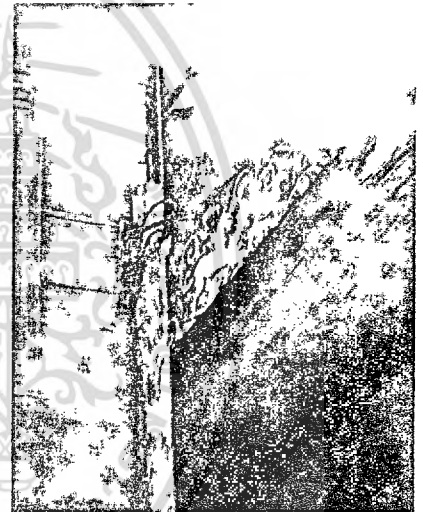
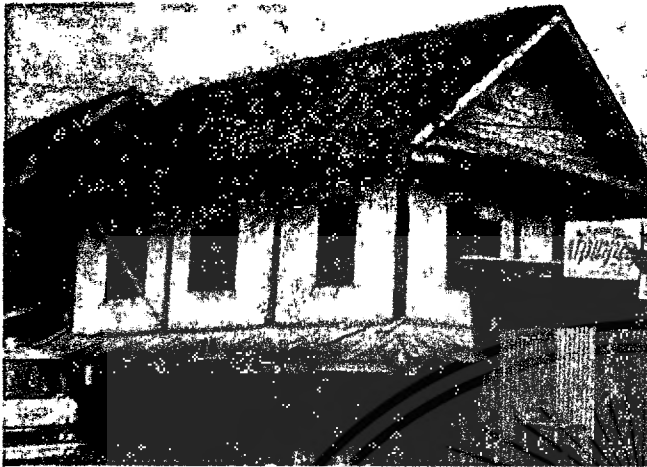
ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นบ้าน 2 ชั้น ทำด้วยปูนทั้งหมดมี 3 คูหา เนื้อที่ประมาณ 60 ตารางวา ไม่มีการซ่อมแซมและต่อเติมแต่อย่างใด หน้าบ้านมีระเบียงยื่นออกมา มีเสาปูนรองรับ 4 ต้น ที่เสามีบัวหัวเสาประดับ ด้านบนทำเป็นรูปโค้ง บานประตูเป็นแบบเฟี้ยมของลมเหนือกรอบประตูมีลายฉลุเป็นลายเครือเถาเหนือลายฉลุเป็นภาพปูนปั้นลายก้านขด มีจารึกบอก พ.ศ. ที่สร้าง สี่ที่ไช้ทาบ้านนำดินมาจากทุ่งนาคราช มากรองแล้วผสมกับน้ำข้าวเหนียวไช้ทา ซึ่งยังมีความคงทนมาจนทุกวันนี้

ประวัติ :

ผู้สร้าง คือ ขุนจิตระบิต (พร้า สิทธิสังข์) และนางจิตต์ สิทธิสังข์ เดิมรับราชการเป็นเจ้าศาลจังหวัดกาญจนบุรี สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 คือ พ.ศ.2463 นายประพุดติ สิทธิสังข์ (บุตร) ได้รับมรดกมาจนถึงทุกวันนี้

7. ชื่อ บ้านเสดะพันธุ

ชื่อเจ้าของบ้าน
บ้านเลขที่
ตำบล
อำเภอ
จังหวัด
อายุการสร้าง

นายสมจิตต์ เสดะพันธุ
85 ซอย — ถนนปากแพรก
บ้านเหนือ
เมือง
กาญจนบุรี
86 ปี (สร้าง พ.ศ.2458)

ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นบ้าน 2 ชั้น ทรงจั่ว ครึ่งตึกครึ่งไม้ บ้านหน้าต่างคู้มีลวดลายฉลุบนกรอบหน้าต่าง หน้าจั่วมีลวดลายปูนปั้นเป็นรูปหมู และเขียนปีที่สร้างไว้ด้านล่าง

ประวัติ:

บ้านนี้สร้างอยู่ตรงประตูเมือง มีเขียนบอกว่สร้างเมื่อ พ.ศ. 2458 เจ้าของได้รับมรดกจากบิดามารดา

6. ชื่อ บ้านกุลสุวรรณ

ชื่อเจ้าของ
บ้านเลขที่
ตำบล
อำเภอ
จังหวัด
อายุการสร้าง

นายประยูร กุลสุวรรณ
365 ซอย -- ถนนปากแพรก
บ้านเหนือ
เมือง
กาญจนบุรี
ประมาณ 83 ปี

ลักษณะสถาปัตยกรรม:

เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น ทรงปั้นหย่า มีมุขกลางที่ด้านหน้า ฝาไม้
เข้าลิ้นมีช่องระบายลมส่วนบนใกล้เพดาน ตรงหน้าบันเป็น
บานเกล็ดระบายอากาศ เหนือประตูและบริเวณระเบียงใต้
กระเจกสี มีมุขหลังมุงด้วยกระเบื้องซีเมนต์ขาวหาลามตัด

ประวัติ:

สร้างสมัยปลายรัชกาลที่ 5 เจ้าของได้รับมรดกจากบิดา
มารดา เป็นบ้านที่ได้รับอิทธิพลแบบบ้านสิงคโปร์

5. สือ บ้านตึก 2 ชั้น

ชื่อเจ้าของ
บ้านเลขที่
ตำบล
อำเภอ
จังหวัด
อายุการสร้าง

นางบุผา พงษ์ไพบูลย์
230 ซอย - ถนนปากแพรก
บ้านเหนือ
เมือง
กาญจนบุรี
ประมาณ 83 ปี

ลักษณะสถาปัตยกรรม:

เป็นบ้านตึก 2 ชั้น พื้นไม้ก่อด้วยอิฐถือปูน มีระเบียงชั้นบน หลังคาทำเป็นคาน้ำ กระจ่างเสาทำเป็นรูปโค้งตั้งทั้งชั้นบน และชั้นล่าง ทางเขาก่อด้วยอิฐถือปูนมีซุ้มประตู

ประวัติ:

เจ้าของเดิมเสียชีวิตหมด ต่อมาเป็นมรดกของ นายยัง บูรณกาญจน์ และมาอยู่ในการครอบครองของ นางบุผา พงษ์ไพบูลย์ จนทุกวันนี้

4. ชื่อ บ้านนิवासแสนสุข

ชื่อเจ้าของ

นายศิริชัย มาโนช

บ้านเลขที่

224

ซอย

ถนนปากแพรก

ตำบล

บ้านเหนือ

อำเภอ

เมือง

จังหวัด

กาญจนบุรี

อายุการสร้าง

63 ปี

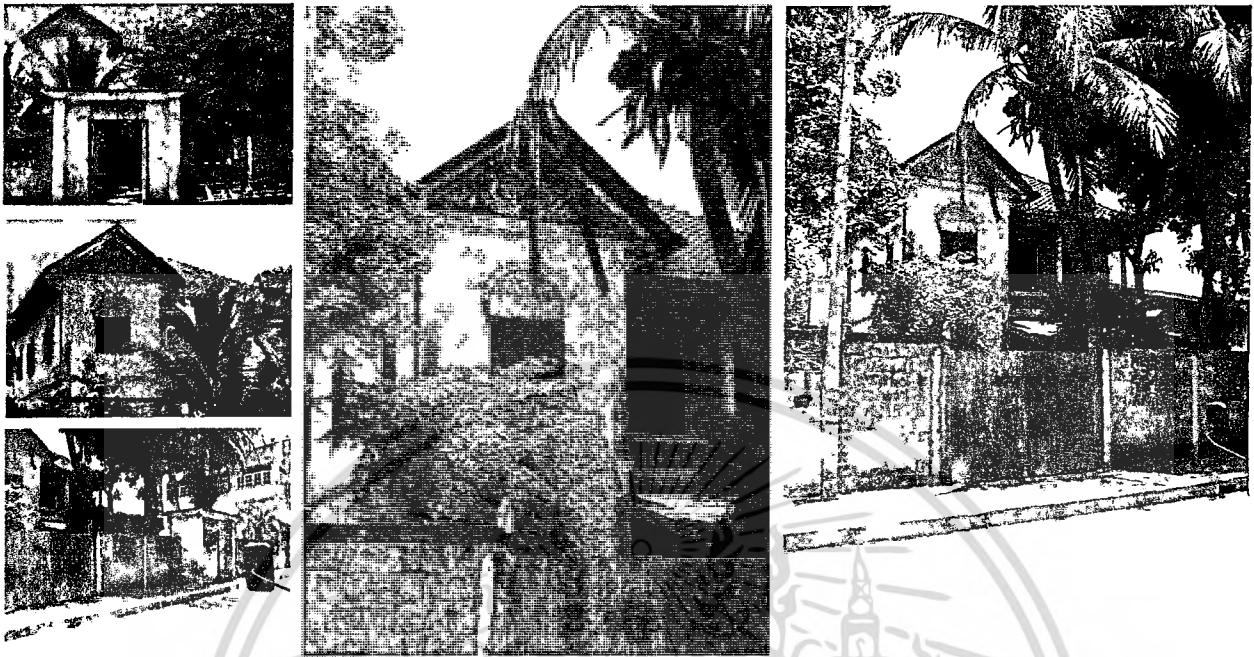
ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นบ้านไม้ 2 ชั้น ทรงปั้นหย่า มีมุขยื่นออกมาทางด้านซ้าย มีบานหน้าต่างมาก บานประตูใหญ่ทำด้วยไม้ พื้นไม้ เจ้าของใหม่ทาสีใหม่หมดทั้งหลัง และดัดแปลงแต่ไม่ทำให้เสียสภาพเดิม

ประวัติ :

เป็นที่ดินของคุณพิศ พหลโยธิน และขายที่ต่อให้กับนายตี มาโนช เจ้าของปัจจุบัน

3. ชื่อ บ้านสุธี

ชื่อเจ้าของ

นายจำลอง ธนโสภณ

บ้านเลขที่

222 ซอย - ถนนปากแพรก

ตำบล

บ้านเหนือ

อำเภอ

เมือง จังหวัดกาญจนบุรี

อายุการสร้าง

ประมาณ 73 ปี

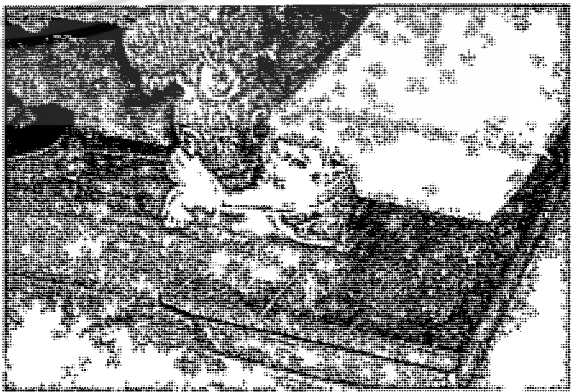
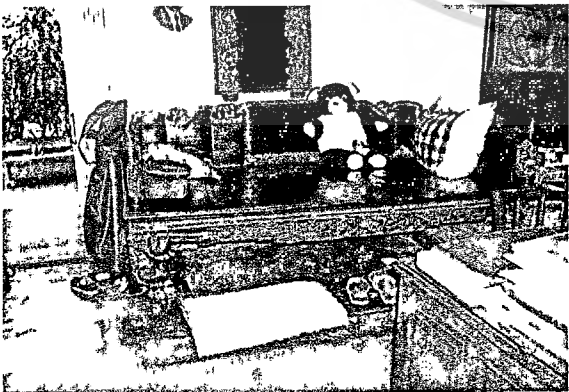
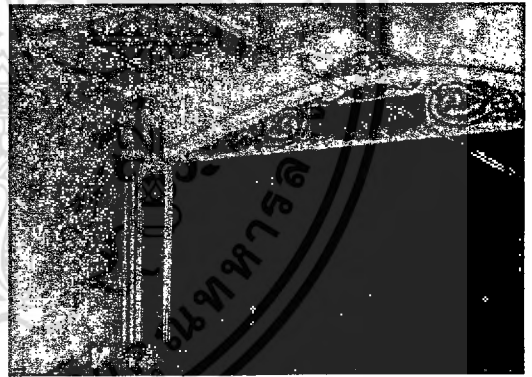
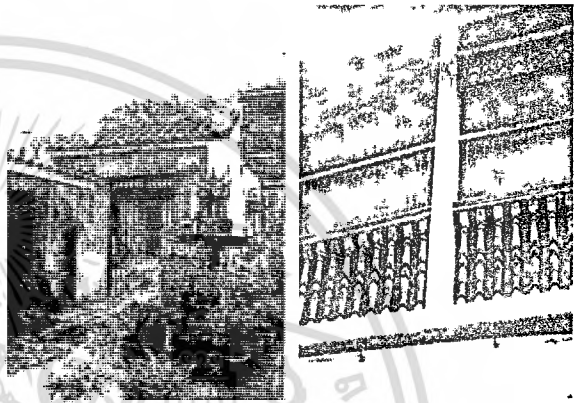
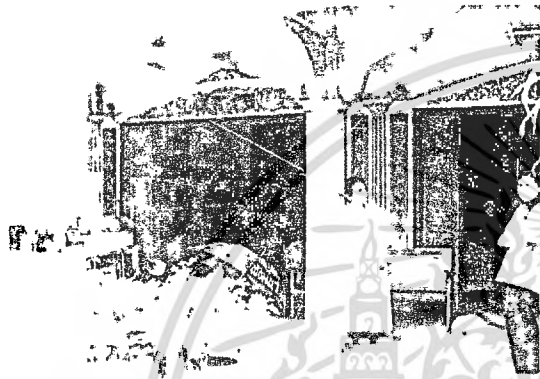
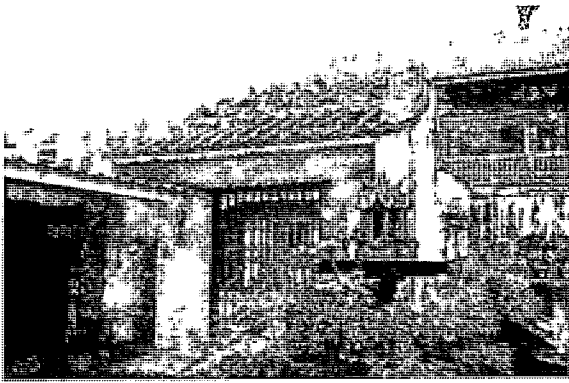
ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นบ้าน 2 ชั้น ทรงปั้นหย่า สร้างด้วยอิฐถือปูน มีมุขด้านหน้าสี่เหลี่ยม ขวาเป็นระเบียงทั้งสองชั้น หน้าจั่วตรงมุขมีลวดลายปูนปั้นอยู่ในกรอบสามเหลี่ยม เป็นลายเครือเถาเขียนว่า "ธนโสภณ" ตรงระเบียงระดับช่องลมประดับไม้ฉลุ หลังคามุงด้วยกระเบื้องซีเมนต์กรอบหน้าต่างด้านบนเป็นช่องแสงทึบ เป็นลายปูนปั้นแบบโค้งตั้ง รั้วทำด้วยซีเมนต์ ทางเข้ามีมุขเขียนว่า "บ้านสุธี"

ประวัติ :

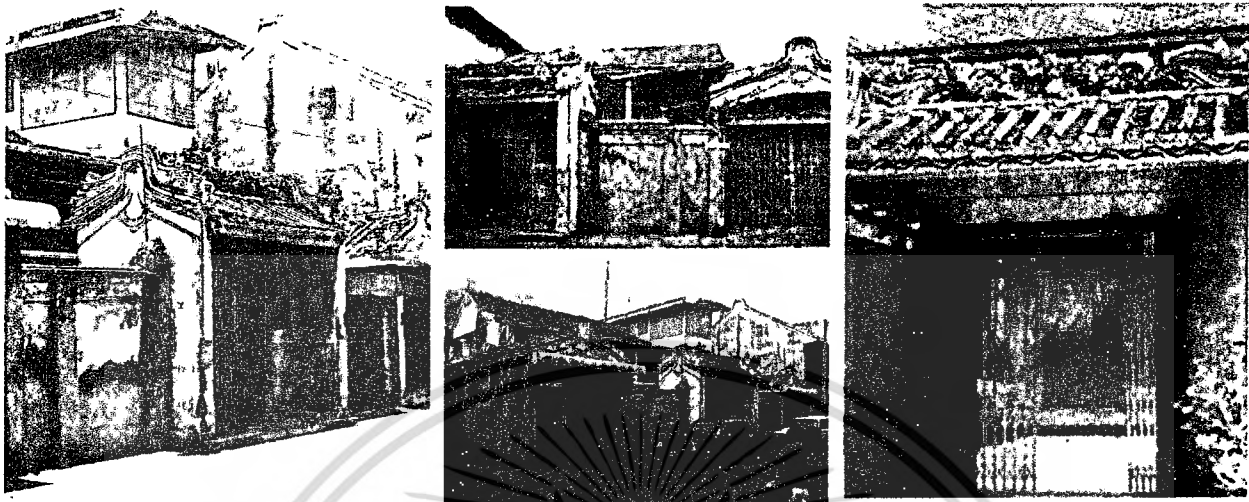
เดิมเป็นบ้านของนายโหวงสภ ธนโสภณ เป็นลูกพี่ลูกน้องกับภรรยาพลเอกพระยาพลพลพยุหเสนา อดีตนายกรัฐมนตรี บ้านหลังนี้สร้างในสมัยรัชกาลที่ 6 ปัจจุบันเป็นมรดกของนายจำลอง ธนโสภณ

ลักษณะสถาปัตยกรรมโบราณของกาญจนบุรี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ
ภาคผนวก

2. ชื่อ บ้านแต่มทอง

ชื่อเจ้าของ

นางพัชรี แต่มทอง

บ้านเลขที่

162 ซอย — ถนนปากแพรก

ตำบล

บ้านเหนือ

อำเภอ

เมือง จังหวัดกาญจนบุรี

อายุการสร้าง

ประมาณ 113 ปี

ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น มีกำแพงล้อมรอบ ด้านหน้าทางเข้าทำเป็นซุ้มประตูแบบเก๋งจีน ที่ผนังซุ้มประตูมีภาพเขียนแบบลายจีน ภายในบ้านเป็นบ้าน 2 ชั้นหน้าจั่วมีลวดลายเขียนแบบจีน พื้นไม้มีระเบียงชั้นบน ที่เสามีคือหัวเสา ลวดลายแบบจีน ประตูทางเข้ามีตัวอักษรเป็นภาษาจีน

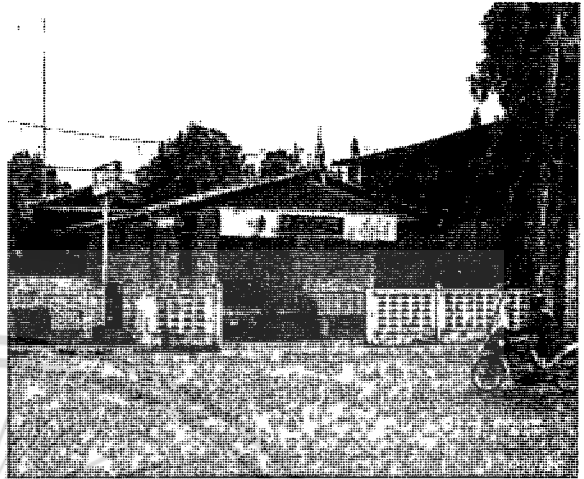
ประวัติ :

เดิมเป็นของนายสะอาด นางแจ่ม แต่มทอง เป็นผู้สร้างขึ้น นับเป็นบ้านตึกหลังแรกในเมืองกาญจนบุรี เมื่อนายสะอาดได้กลับจากไปเยี่ยมเมืองจีน ได้นำช่างชาวจีนมาด้วยสร้างในสมัยต้นรัชกาลที่ 5 เดิมเป็นร้านขายของเรียกว่า ยี่กงซี ปลุกอยู่ริมน้ำ เดิมมีศาลเจ้าอยู่หน้าบ้าน ต่อมาได้ย้ายไปพร้อมกับศาลเจ้าพ่อกวนจง เมื่อครั้งเกิดไฟไหม้ เป็นบ้านหลังเดียวที่พ้นจากไฟ นายกิมสาย นางสมนา แต่มทองได้รับมรดก มาจนถึงนายน้ำแท้ และคุณพัชรี แต่มทอง ได้รับมรดกตกทอดต่อมาจนถึงทุกวันนี้

หมวดที่ 7 ว่าด้วยการโยธา กล่าวไว้ว่า "...การโทรเลขในเมืองกาญจนบุรี แต่เดิมพนักงานไปรษณีย์โทรเลขได้ขึ้นตรงต่อกรมไปรษณีย์โทรเลข ครั้งต่อมาใน ศก 117 กระทรวงโยธาธิการมีสารตราที่ 2/3202 ลงวันที่ 13 กรกฎาคม ศก 117 มอบการไปรษณีย์โทรเลขในมณฑลนี้ ให้ข้าหลวงเทศาภิบาลรับผิดชอบ ข้าพระเจ้าจึงได้สั่งการไปรษณีย์โทรเลขตามเมืองในมณฑลราชบุรี มอบให้ผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นธุระในการไปรษณีย์โทรเลขต่อมาจนทุกวันนี้ และพระยาประสิทธิสงคราม ผู้ว่าราชการเมืองกาญจนบุรีได้จัดการไปรษณีย์โทรเลขและรักษาสายโทรเลขตามแบบวิธีข้อบังคับ ของกรมไปรษณีย์โทรเลข ในส่วนเมืองกาญจนบุรีพระยาประสิทธิสงครามได้จัดการรักษาสายโทรเลข ตั้งแต่ตำบลพระแท่น-ดงรังแขวงเมืองราชบุรี ถึงพรมแดนเมืองทวายตอนหนึ่งตั้งแต่เมืองกาญจนบุรีถึงบ้านโป่งแขวงเมืองราชบุรี ตอนหนึ่งได้ให้พนักงานตรวจรักษาสายโทรเลขอยู่โดยแข็งแรงแล้ว ... 2. เสาโทรเลขตั้งแต่ออฟฟิศโทรเลขเมืองกาญจนบุรี ถึงพรมแดนเมืองทวายเสาข่ารูด 181 ต้น พระยาประสิทธิสงครามได้จัดการซ่อมแซมเสาโทรเลขที่ข่ารูดนี้เป็นการแล้วเสร็จ เมื่อเดือนมิถุนายน ศก 118 เป็นเสา 181 ต้น เงินค่าซื้อเสา 303 บาท 32 อัฐ ค่าจ้างแรงคนทำการเงิน 330 บาท 36 อัฐ รวมทั้งค่าเสาค่าแรงงานทำการ เงิน 634 บาท 4 อัฐ" ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2508 กรมไปรษณีย์โทรเลขได้จัดหาที่ดินเพื่อก่อสร้างใหม่ เป็นอาคาร 2 ชั้น เลขที่ 2 ถนนแสงชูโต ตำบลบ้านใต้ อำเภอเมือง เพื่อเหมาะในการใช้งาน ส่วนที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขเดิม เป็นที่ทำการของไปรษณีย์โทรเลขสาขาหน้าเมืองจนถึงปัจจุบัน (ปัจจุบันเลิกทำการแล้ว)

1. ชื่อ ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขท่งเมือง

ชื่อเจ้าของ

กรมไปรษณีย์โทรเลข

บ้านเลขที่

44 ซอย -- ถนนปากแพรก

ตำบล

บ้านเหนือ

อำเภอ

เมือง

จังหวัด

กาญจนบุรี

อายุการสร้าง

78 ปี (สร้างปี พ.ศ. 2466)

ลักษณะสถาปัตยกรรม :

เป็นเรือนไม้ชั้นเดียวได้ทุนสูง ทรงจั่ว ลักษณะการสร้างเป็นบ้านไม้หลังเล็ก ๆ มีประตูขึ้นทางด้านหน้าและทางด้านหลัง มีห้องพัก 1 ห้อง นอกนั้นเปิดโล่ง บานเกล็ดหรือช่องลมใช้ไม้ตีเป็นเกล็ดเหมือนหน้าต่างและระเบียงพื้นไม้ เสาไม้หลังคามุงกระเบื้อง

ประวัติ :

ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขนี้ คือที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขกาญจนบุรี ตั้งอยู่ที่ราชพัสดุเลขที่ 9940 จำนวนเนื้อที่ 2 งาน 10 วา ขึ้นทะเบียนเป็นของกรมไปรษณีย์โทรเลขเมื่อปี พ.ศ.2474 ทะเบียนที่ 7469 จากรายงานประจำปี พ.ศ. 2441 ที่เจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธิ์ ข้าหลวงเทศาภิบาลสำเร็จราชการมณฑลราชบุรี ทำรายงาน ร.ศ.117 ขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายความทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท (รายงานประจำปี พ.ศ.2440)

ลักษณะของบ้านเดี่ยว ส่วนใหญ่มักเป็นตึก 2 ชั้นขนาดใหญ่ กำแพงก่ออิฐถือปูนหรือชั้นล่าง ก่ออิฐถือปูน ชั้นบนทำด้วยไม้ แปลนมักเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าตรงกัน ทั้งชั้นล่างชั้นบน มีผนังล้อมรอบ มักมีมุขด้านหน้า หลังคาส่วนใหญ่เป็นรูปหน้าจั่วทรงปั้นหยาชายคายยื่นออกมาประมาณ 1 เมตร มุมหลังคาไม้ชันนิก บางหลังตกแต่งหน้าจั่วด้วยลวดลายปูนปั้น ประตุมิทั้งชนิดบานลูกฟัก หน้าต่างมีรูปคล้ายประตุมิทั้งชนิดบานเดี่ยวและบานคู่ ช่องแสง หรือช่องลมมักอยู่เหนือหน้าต่าง บางแห่งจัดเป็นลวดลายหรือใช้บานเกล็ดทำด้วยไม้และกระจกสี

ลักษณะของห้องแถวมักปลูกเป็นตึก 2 ชั้นและชั้นเดียว ทำด้วยปูนซีเมนต์โครงไม้รวก มีลักษณะทึบ หลังคาไม้ชันนิก ที่สร้างเป็น 2 ชั้น มักทำระเบียงหน้าบ้านเปิดโล่งมีลวดลายเป็นช่องระบายลม

อิทธิพลของลักษณะสถาปัตยกรรมในเมืองกาญจนบุรี เริ่มตั้งแต่ในสมัยต้นรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมาโดยได้รับอิทธิพลจากตะวันตกและจีน บางแห่งใช้ปูนซีเมนต์สั่งมาจากต่างประเทศ (ปอร์ตแลนด์) ส่วนช่างจะใช้ช่างต่างประเทศโดยเฉพาะชาวจีน หรือไม่ก็ก่อสร้างเอง โดยใช้ลูกมือเป็นคณงานพื้นบ้าน สำหรับสีที่ใช้ส่วนใหญ่จะซื้อ บางแห่งใช้สีพื้นบ้านคือนำดินจากทุ่งนาคราขมากรองแล้วผสมกับน้ำข้าวเหนียวใช้ทา สีนี้มีความคงทนมาจนถึงปัจจุบัน

(ข้อมูลในภาคผนวกอ้างอิงมาจากหนังสือ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในเมืองกาญจนบุรี จัดทำโดย ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี ในงานวิจัยเล่มนี้ข้อมูลด้านอายุของอาคารได้ปรับเปลี่ยนให้เป็นปีปัจจุบัน เนื่องจากหนังสือพิมพ์เมื่อประมาณปีพ.ศ.2530 แต่ในภาคผนวกนี้จะใช้การนับอายุการสร้างจนถึงปีพ.ศ.2544)

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของกาญจนบุรี

“กาญจนบุรี มีอดีตอันยาวนาน ทั้งสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและศิลปกรรม ความสำคัญในคุณค่าของธรรมชาติและศิลปกรรมมิได้อยู่ที่การตีราคาเป็นมูลค่า แต่อย่างไรใดหากอยู่ที่ไม่อาจหาสิ่งที่มีคุณค่าทางจิตใจ และความภาคภูมิใจอื่นใดมาทดแทนได้ ปัจจุบันสิ่งแวดล้อมของจังหวัดกาญจนบุรี กำลังถูกทำลายทั้งทางตรงและทางอ้อม สิ่งต่างๆ เหล่านี้ถ้าหากไม่มีการพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ต่อไปในอนาคตเราคงจะไม่เหลืออะไรอีก สมควรที่หน่วยราชการและเอกชนที่รับผิดชอบจะร่วมมือกัน สัมมนา ประชุม ชี้แจงวางแผนกำหนดนโยบาย มาตรการและแนวทางที่ถูกต้อง เพื่อดำเนินการพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของจังหวัดกาญจนบุรีให้คงอยู่ต่อไปอีกนานเท่านาน”

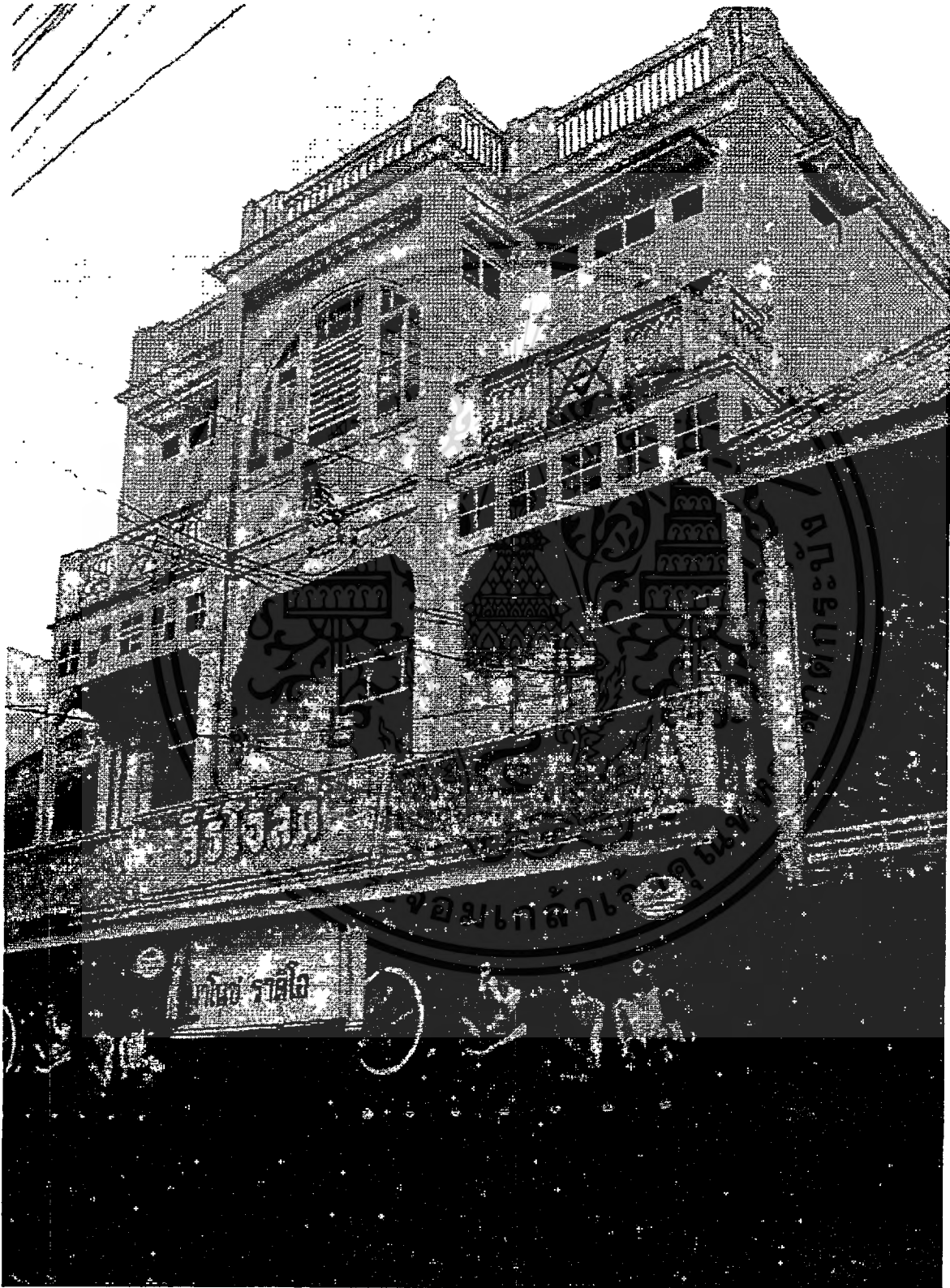
ลักษณะสถาปัตยกรรมในเมืองกาญจนบุรี

จากการศึกษาประวัติศาสตร์เมืองกาญจนบุรี จะเห็นว่าเมืองกาญจนบุรีเป็นเมืองหน้าด่านของไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ต้องติดพันกับศึกสงครามกับพม่ามาตลอดสมัย การสร้างบ้านเรือน สถาปัตยกรรมและศิลปกรรมต่างๆ จึงมีน้อยมาก เพราะต้องทำศึกสงครามหรืออพยพหลบหนีเข้าศึกศัตรู จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างกำแพงเมืองกาญจนบุรีในปี พ.ศ.2374 ได้มีการติดต่อค้าขายกับเมืองราชบุรี ภายใต้นี้บ้านเมืองปลอดจากศึกสงคราม จึงมีผู้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานหนาแน่นขึ้น บ้านเรือนนี้จะตั้งอยู่ริมลำน้ำนอกบริเวณประตูเมือง ผู้ที่เข้ามาตั้งหลักแหล่งทำมาหากินในด้านการค้าขายการเกษตรกรรม ฯลฯ ส่วนใหญ่จะเป็นชาวจีนและชาวมอญที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3

ลักษณะทางสถาปัตยกรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1. เป็นบ้านเดี่ยว ส่วนใหญ่เป็นบ้านของคหบดี เป็นที่อยู่อาศัยและทำการค้า
2. ห้องแถว ใช้สำหรับเป็นที่ค้าขาย

ลักษณะสถาปัตยกรรมในเมืองกาญจนบุรี

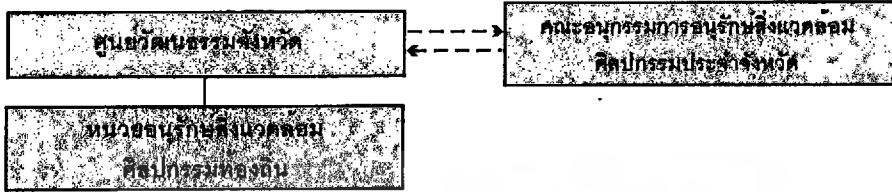

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ทางการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ความสัมพันธ์ของทบวงอนุรักษ์รักษาสีงแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น

กับ

คณะกรรมการอนุรักษ์รักษาสีงแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัด

- ประธานศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการและเลขานุการ
- เลขานุการศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดได้รับการแต่งตั้งเป็นกรรมการและช่วยเลขานุการ
- เส้นสัมพันธ์
- เส้นการปฏิบัติงาน

การใช้อำนาจหน้าที่ของทบวงอนุรักษ์รักษาสีงแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น และคณะกรรมการอนุรักษ์รักษาสีงแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัด

ในงานอนุรักษ์รักษาสีงแวดล้อมศิลปกรรม

ทบวงอนุรักษ์รักษาสีงแวดล้อมศิลปกรรม มีหน้าที่ดำเนินงานภายใต้วัตถุประสงค์ การจัดตั้งทบวงอนุรักษ์รักษาสีงแวดล้อมศิลปกรรม ตามมติ ครม. รวม 6 ประการ (งานเสนอแนะและให้คำปรึกษาทางวิชาการ)

คณะกรรมการฯ มีอำนาจหน้าที่ ตาม พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดลอมแห่งชาติ พ.ศ. 2518 (งานอำนวยความสะดวกและประสานงาน)

วัตถุประสงค์ 6 ประการ

- ก. เพื่อให้หน่วยงานในท้องถิ่นช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในคุณค่า และความสำคัญของศิลปกรรมของชาติ ตลอดจนความสำคัญของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในส่วนที่เกี่ยวข้องให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น
- ข. เพื่อให้มีการปรับปรุงการศึกษาทุกระดับ ในเรื่องการอนุรักษ์รักษาสีงแวดล้อมศิลปกรรม ท้องถิ่น
- ค. เพื่อให้สถาบันการศึกษาซึ่งมีอยู่แล้วทุกจังหวัดในท้องถิ่นได้มีบทบาทในการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ตามวัตถุประสงค์ของโครงการนี้
- ง. เพื่อดำเนินการรวบรวมและบันทึกหลักฐานที่ยังกระจัดกระจาย และกำลังจะสูญหาย เกี่ยวกับศิลปกรรมของท้องถิ่นทั้งหมดและหาวิธีป้องกันมิให้มีการทำลายสภาพแวดล้อมของร่องรอยและหลักฐานต่างๆเหล่านี้ รวมทั้งเป็นพลังที่จะช่วยเหลือในการบูรณะสภาพแวดล้อมของโบราณสถานที่เหมาะสมและสำคัญๆ ของท้องถิ่นให้กลับมามีสภาพที่เหมาะสมตามหลักทการอนุรักษ์
- จ. เพื่อให้มีการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของพื้นที่ที่มีร่องรอย หลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ให้เกิดความเจริญ เป็นระเบียบเรียบร้อยและถูกต้องตามหลักวิชาการ ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ต่อเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นสืบไป
- ฉ. เพื่อเป็นหน่วยตรวจสอบดูแลป้องกัน โดยให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เป็นผู้ปกป้องดูแลรักษาทรัพย์สินสมบัติของท้องถิ่นและของชาติและรัฐเป็นผู้สนับสนุน

หน้าที่

1. ดำเนินการตามมติต่างๆ ในเรื่อง การอนุรักษ์รักษาสีงแวดล้อมศิลปกรรม
2. พิจารณาเห็นชอบกับกิจกรรม, แผนงาน, โครงการที่มีผู้เสนอ
3. อำนวยความสะดวกและประสานงานให้ 1, และ 2 เป็นผล

ปฏิบัติงานอนุรักษ์รักษาสีงแวดล้อมศิลปกรรมตามหน้าที่ที่จกามรับผิดชอบในเรื่องนั้น ๆ

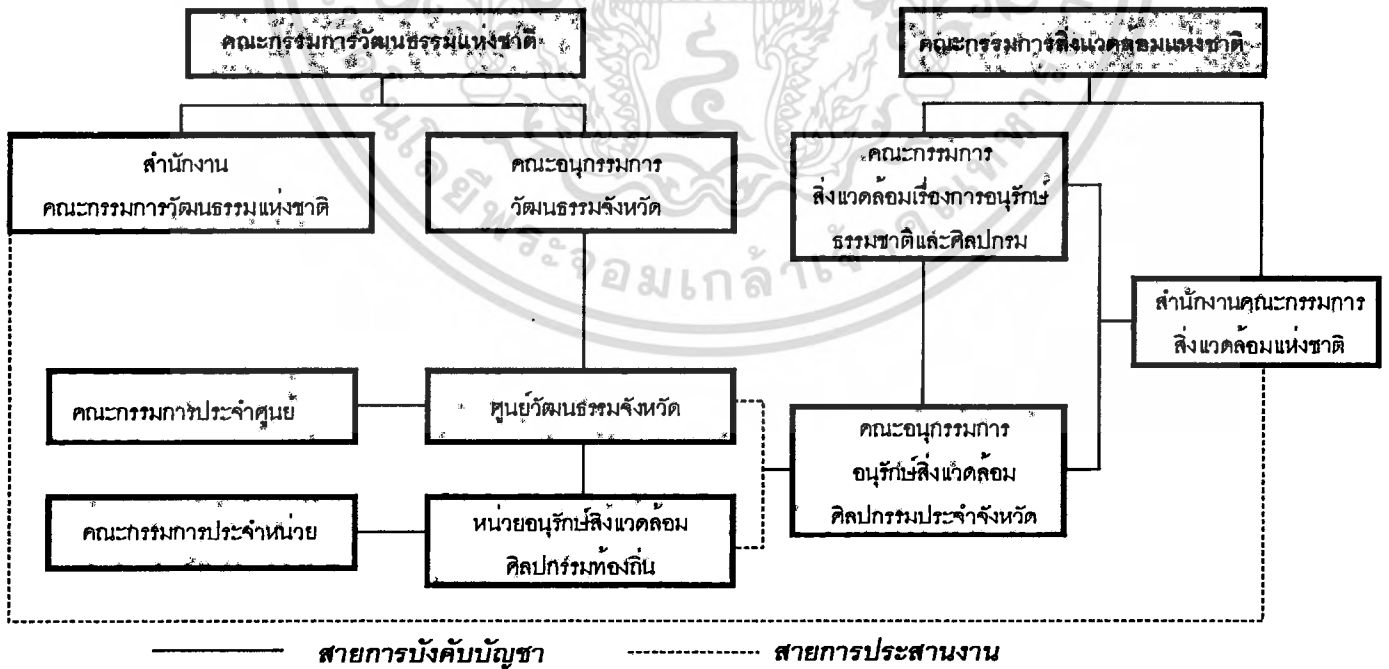
----- การดำเนินงาน

----- การประสานงาน

องค์กรในระดับต่าง ๆ ที่ดำเนินการตามแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

องค์กรกำกับดูแลตามกฎหมาย และตามมติคณะรัฐมนตรี	อาศัยอำนาจตามกฎหมาย และตามมติคณะรัฐมนตรี	ผู้รับผิดชอบงานเลขานุการ และประสานงาน	องค์กรที่เกี่ยวข้อง		
			ส่วนกลาง	ส่วนภูมิภาค	ส่วนท้องถิ่น
คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมเรื่องการอนุรักษ์ ธรรมชาติและศิลปกรรม คณะอนุกรรมการจัดทำแผนอนุรักษ์ธรรมชาติและ ศิลปกรรม คณะอนุกรรมการติดตามผลและประสานงาน ตามแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม คณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ประจำจังหวัด	มติคณะรัฐมนตรี, พระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม แห่งชาติ พ.ศ. 2518, กฎหมายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง	สำนักงานคณะกรรมการ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด	กระทรวง ทบวง กรม	จังหวัด อำเภอ	องค์การบริหาร ส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล (ประชาชนใน ท้องถิ่น) สถาบันการศึกษา ที่ตั้งศูนย์ฯ
คณะอนุกรรมการวัฒนธรรมจังหวัด คณะกรรมการประจำหน่วยอนุรักษ์ฯ	พระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการ วัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2522 มติคณะรัฐมนตรี	ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรมท้องถิ่น		จังหวัด	สำนักงานศึกษา- ธิการจังหวัด,

ผังโครงสร้างการบริการ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งหากมีการนำไปใช้

คณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม จังหวัดกาญจนบุรี

คณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัด แต่งตั้งโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2518 (ปรับปรุงองค์ประกอบตามมติคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม เรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติและศิลปกรรม ในการประชุมครั้งที่ 6/2530 วันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2530) ประกอบด้วย

1. ผู้ว่าราชการจังหวัด	ประธานอนุกรรมการ
2. ศึกษาธิการจังหวัด	รองประธานอนุกรรมการ
3. หัวหน้าสำนักงานจังหวัด	อนุกรรมการ
4. ผู้แทนหน่วยศิลปากร	อนุกรรมการ
5. ราชพัสดุจังหวัด	อนุกรรมการ
6. เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด	อนุกรรมการ
7. ผู้กำกับการตำรวจภูธรจังหวัด	อนุกรรมการ
8. ผู้แทนเจ้าคณะจังหวัด จำนวน 1 ท่าน	อนุกรรมการ
9. ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง 3 ท่านคือ	
(1) พลโท รอมศักดิ์ ไชยโกมินทร์	อนุกรรมการ
(2) นายนิทัศน์ ถนอมทรัพย์	อนุกรรมการ
(3) นายอัศวิน โกมลเมณะ	อนุกรรมการ
10. ประธานสภาจังหวัด	อนุกรรมการ
11. ประธานศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด	กรรมการและเลขานุการ
12. เลขาธิการศูนย์วัฒนธรรมจังหวัด	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

หน้าที่

คณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัดมีอำนาจและหน้าที่อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในเขตจังหวัดนั้นๆ ตามแนวทางการดำเนินงานที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ดังต่อไปนี้คือ

- กำหนดแผนปฏิบัติงานการดำเนินการตรวจสอบและควบคุมดูแลสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่รับผิดชอบ
- พิจารณาและให้คำเสนอแนะ ตามที่คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติและศิลปกรรมจะมอบหมาย

4. หากตรวจหรือทราบว่แหล่งศิลปกรรมแหล่งใดกำลังจะถูกบุกรุก ทำลายหรือคาดว่จะได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาใดๆ ควรดำเนินการประสานงานกับคณะอนุกรรมการสิ่งพลว่ลอมศิลปกรรมประจำจังหวัดนั้น ๆ เพื่อให้เกิดการประสานงานระหว่างจังหวัดกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง

5. การแก้ไขปัญหสิ่งพลว่ลอมทางศิลปกรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หน่วยอนุรักษ์ฯ ควรพิจารณาปัญหาในเบื้องต้น เพื่อหาข้อสรุปและแนวทางแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมทางวิชาการ เพื่อที่จะได้นำไปสู่การปฏิบัติได้ หน่วยอนุรักษ์ฯ ควรนำเรื่องเสนอคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งพลว่ลอม เพื่อที่จะได้มีการพิจารณา และผลักดันให้มีการดำเนินงานตามกระบวนการบริหารของหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบตามที่หน่วยอนุรักษ์ฯ ได้ให้ข้อเสนอแนะต่อไป

6. จัดทำรายงานผลการดำเนินงานประจำปี ส่งให้สำนักงานคณะกรรมการสิ่งพลว่ลอมแห่งชาติ เพื่อประโยชน์ในการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งพลว่ลอมศิลปกรรมท้องถิ่นต่อไป

การส่งเสริมและเผยแพร่

1. สนับสนุนให้มีการอนุรักษ์สิ่งพลว่ลอมศิลปกรรมในท้องถิ่นให้เหมาะสมตามที่กำหนดไว้
2. สนับสนุนให้มีการรวมกลุ่มอนุรักษ์ขึ้นในท้องถิ่นทุกระดับ เพื่อก่อให้เกิดการรวมแรงร่วมใจกันบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ท้องถิ่นโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมช่วยป้องกันรักษาสิ่งพลว่ลอมศิลปกรรมของแหล่งศิลปกรรมนั้น
3. ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้าใจในการช่วยเหลือ ทางด้านการควบคุมดูแลและการตรวจสอบมิให้มีการทำลายสิ่งพลว่ลอมศิลปกรรมเพิ่มมากขึ้น
4. ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่สถานที่หรือแหล่งศิลปกรรมที่สำคัญ และมีคุณค่าซึ่งได้รับการฟื้นฟูและจัดสภาพพลว่ลอมที่เหมาะสม เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นและชาวต่างประเทศได้เยี่ยมชม ทั้งนี้จะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ.2504

หน้าที่

หน่วยอนุรักษ์สังเวตลอมศิลปกรรมทงถินมีหน้าที่ดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์สังเวตลอมศิลปกรรมให้แก่ประชาชนในทงถิน
2. ศึกษา รวบรวม บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของแหล่งศิลปกรรม และรายงานสถานการณ์ที่คิดว่าจะมีผลกระทบต่อสังเวตลอมศิลปกรรมในแหล่งศิลปกรรมนั้น โดยวิเคราะห์และประเมินผลแจ้งไปยังศูนย์รวมข้อมูล เพื่อการอนุรักษ์สังเวตลอมศิลปกรรมและแหล่งชุมชนโบราณ สำนักงานคณะกรรมการสังเวตลอมแห่งชาติ
3. สนับสนุนให้มีการอนุรักษ์สังเวตลอมศิลปกรรมในแต่ละทงถินให้ถูกวิธี และเหมาะสมกับแหล่งศิลปกรรม ตลอดจนช่วยเหลือ ประสานงานให้มีกลุ่มอนุรักษ์สังเวตลอมศิลปกรรมในชุมชนนั้นๆ เป็นการเสริมสร้างบุคลากรในทงถินให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น
4. สนับสนุนข้อมูลทางด้านวิชาการเกี่ยวกับสังเวตลอมทางศิลปกรรม เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาโครงการพัฒนาต่างๆ ที่จะเข้ามาในพื้นที่ที่เป็นแหล่งศิลปกรรม ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและการอนุรักษ์สังเวตลอมไม่เกิดความขัดแย้งกัน
5. ตรวจสอบ ควบคุม ดูแล สังเวตลอมศิลปกรรมในพื้นที่รับผิดชอบ และร่วมพิจารณาปัญหาสังเวตลอม โดยประชาชนในทงถินเป็นผู้ปกป้อง ดูแลรักษาและรัฐเป็นผู้สนับสนุน
6. ปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ของแผนพัฒนาการอนุรักษ์สังเวตลอมศิลปกรรม

แนวทางและการทำงาน

การประสานงาน

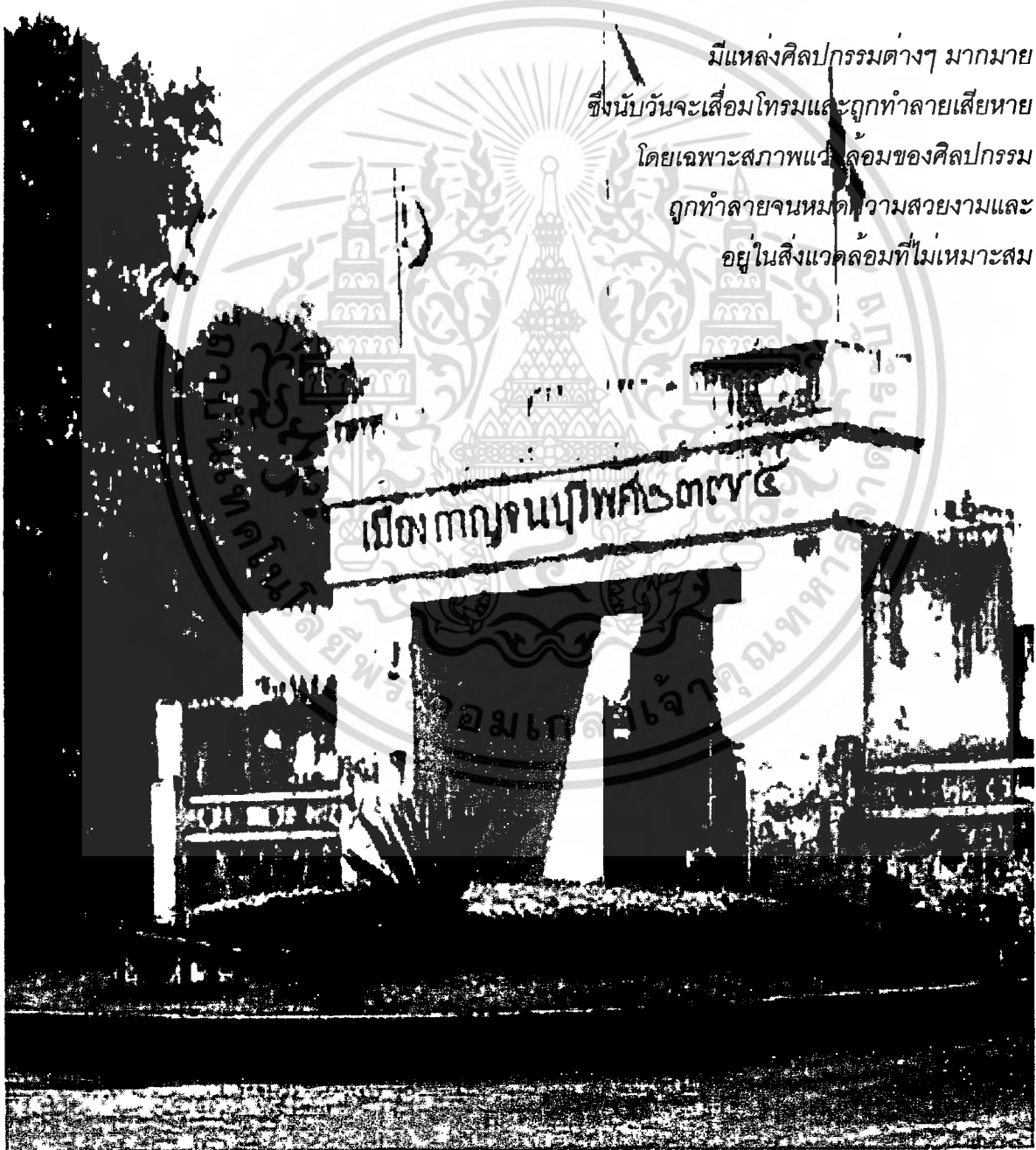
1. ดูแลตรวจสอบสังเวตลอมของแหล่งศิลปกรรมที่มีคุณค่า ควรแก่การอนุรักษ์ในทงถินมิให้ถูกบุกรุกทำลายเสียหายเสื่อมโทรม โดยประสานงานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบและประชาชนในทงถิน
2. รวบรวมและรายงานข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งศิลปกรรมและสังเวตลอมศิลปกรรมในสภาพปัจจุบันหรือช่วงระยะเวลาที่มีปัญหาเกิดขึ้นส่งให้ศูนย์รวมข้อมูล เพื่อการอนุรักษ์สังเวตลอมศิลปกรรมและแหล่งชุมชนโบราณ สำนักงานคณะกรรมการสังเวตลอมแห่งชาติ
3. ช่วยสอดส่อง ดูแล สังเวตลอมศิลปกรรม โดยการประสานงานและให้คำแนะนำที่ถูกต้อง ในการดำเนินการด้านการอนุรักษ์สังเวตลอมศิลปะของแหล่งศิลปกรรมที่เหมาะสม แก่ ประชาชาติหรือผู้ครอบครองอสังหาริมทรัพย์ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีในทงถิน

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมกาญจนบุรี

กาญจนบุรี

เป็นจังหวัดที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ของชาติ

มีแหล่งศิลปกรรมต่างๆ มากมาย
ซึ่งนับวันจะเสื่อมโทรมและถูกทำลายเสียหาย
โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมของศิลปกรรม
ถูกทำลายจนหมดความสวยงามและ
อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไป
ภาคผนวก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ทางการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- สมชาติ จึงศิริอารักษ์. หลังการ องค์การและกฎหมายในการอนุรักษ์โบราณสถาน. เอกสารประกอบ
 การสอนรายวิชา 262 406 การอนุรักษ์อาคารทางประวัติศาสตร์และโบราณสถาน 1
 ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, มกราคม 2540.
- สมพล คำวงเสถียร. การออกแบบชุมชนเมือง : หลักการและการปฏิบัติ. เอกสารประกอบการสอน
 รายวิชา 03417121 การออกแบบชุมชนเมือง ภาควิชาครุศาสตร์สถาปัตยกรรม คณะ
 ครุศาสตร์อุตสาหกรรม สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง, กุมภาพันธ์
 2541.
- สมภพ ภิรมย์. บ้านไทยภาคกลาง. พระนคร : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร,
 2512.
- สิทธิพร ภิรมย์. กฎหมายและการบริหารผังเมืองของท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร :
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543.
- สังคีต จันทนะโพธิ, เรียบเรียง. บันทึกสุดท้าย : ทางรถไฟสายมรณะ. พิมพ์ครั้งที่ 2.
 กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- สุด แสงวิเชียร. กาญจนบุรีมีความสำคัญอย่างไรกับประวัติศาสตร์ไทย. พระนคร : อักษรสัมพันธ์,
 2508.
- สุนทร ชูตินทรานนท์. สงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พ.ศ. 2310 ศึกษาจากพงศาวดารพม่า
 ฉบับราชวงศ์คองบอง. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สยาม, 2539.
- Bentley, Ian, and others. Responsive environments : a manual for designers. 7th. Ed.,
 London : hortonlls ltd., 1996.
- Bernard m. Feilden, conservation of historic buildings. Great Britain : bath press ltd., 1994.
- Jaanice pregliasco. Developing downtown design. Aia, 1996.

- พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, พระบาทสมเด็จพระ. "นิราศท่าดินแดง". ม.ป.ท., ม.ป.ป.
 มรดกโลก, บริษัท. ร่างแผนอนุรักษ์และพัฒนาเมืองกาญจนบุรีเก่าและเมืองกาญจนบุรีใหม่
 อ.เมือง จ.กาญจนบุรี. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
 แมคคาธิ, เจมส์. "บันทึกการสำรวจและบุกเบิกในแดนสยาม". แปลโดย ร.อ.หญิงสุมาลี วีระวงศ์.
 วารสารแผนที่ฉบับพิเศษรวมเล่ม 3 (กรกฎาคม 2524-มิถุนายน 2526) : 24-25.
 ยงนิศร์ พิมลเสถียร. "การพัฒนาท้องถิ่นในประเทศไทย : กรณีศึกษา การพัฒนาและอนุรักษ์เมือง
 เก่าภูเก็ต". อาษา (5 : 43) : 85-94.
 ราชบัณฑิตยสถาน. สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย อักษร ก. ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ :
 สหธรรมิก, 2537.
 วรวิธ สุวรรณฤทธิ์. ประวัติศาสตร์เมืองกาญจนบุรี. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2543.
 ———. สงครามมหาเอเชียบูรพา กาญจนบุรี. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2544.
 วีระยะธุรกิจ, บริษัท. เที่ยวทั่วไทยไปกับนายรอบรู้ : กาญจนบุรี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร :
 สารคดี, 2542.
 วีระ สัจกุล. "ปฏิบัติการอนุรักษ์และฟื้นฟูเมือง ย่านแพรงนรา แพรงภูธรและแพรงสรรพศาสตร์".
 อาษา (พฤษภาคม 2540) : 75-84.
 วีระ โรจน์พจนรัตน์. การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่องใน
 วาระครบรอบสถาปนา 80 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 23-26 เมษายน 2540.
 ศิลปาคร, กรม. ตำราทางยกทัพ สำนวจคราวเตรียมรบพม่าในรัชกาลที่ 2. พระนคร :
 ไสภณพิพรรฒธนากร, 2464.
 ———. กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์. อักษรานุกรมประวัติศาสตร์ไทยอักษร ก. พิมพ์ครั้งที่ 2.
 กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสแควร์, 2540.
 ———. กองวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์. นานาสาระประวัติศาสตร์จากเอกสารต่างประเทศ.
 กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, 2539.
 ———. กองโบราณคดี. ทฤษฎีและแนวปฏิบัติการอนุรักษ์อนุสรณ์สถานและแหล่งโบราณคดี.
 กรุงเทพมหานคร : วิทยุพัฒนา, 2533.
 ———. กองโบราณคดี. รายงานการสำรวจเมืองประวัติศาสตร์ภูเก็ต. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกาญจนบุรี. การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในเมืองกาญจนบุรี. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
 ———. ทะเบียนรายชื่อแหล่งศิลปกรรมในจังหวัดกาญจนบุรี. ม.ป.ท., 2533.
 สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย. แผนกิจการวางแผนพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น. โครงการอนุรักษ์
 สถาปัตยกรรมและพัฒนาเมืองภูเก็ต. ม.ป.ท., 2527.

นิราศ ศรีชาวรส. การพัฒนาของรูปแบบที่อยู่อาศัยของชาวจีนในเขตเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด

อ.เมือง จ.ร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2541.

นิจ ใหญ่ธีระนันท์. "สถาปัตยกรรมไทย". อาษา (พฤษภาคม 2539): 104-111.

----- "สถาปัตยกรรมกับการอนุรักษ์". อาษา (พฤศจิกายน 2539): 110-117.

----- "สถาปัตยกรรมกับการอนุรักษ์". อาษา (ธันวาคม 2539): 110-117.

นากาเซ่ ตากาชิ. โบสถ์สันติภาพแห่งแม่น้ำแคว. แปลโดย ต๋องจิต ชนยุทธ. กรุงเทพมหานคร :

เจริญผล, 2534.

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์. "กาญจนบุรี : เมืองชัยภูมิมงคลดี" อสท. (พฤศจิกายน 2541): 151-152.

แก่นน้อย ศักดิ์ศรี, ม.ร.ว.. บ้านเรือนสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1- รัชกาลที่ 7. กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์กรุงเทพฯ ม.ป.ป. (พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงนายสันทัต ศักดิ์ศรี

ในพระบรมราชานุเคราะห์ ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 26 พฤศจิกายน 2534).

นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, สำนักงาน. การพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม. ม.ป.ท.,

ม.ป.ป.

บาราย (นามแฝง). "การค้าไทย-จีน". ไทยรัฐ 20 พฤษภาคม 2544 : หน้า 5.

ประสงค์ เอี่ยมอนันต์. "การพัฒนาบริเวณในเขตเมืองเก่า". เมืองโบราณ (มกราคม-ธันวาคม

2538) : 307-342.

----- . การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน องค์การและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการ

อนุรักษ์. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในวาระครบรอบสถาปนา 80 ปี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 23-26 เมษายน 2540.

----- . แนวทางการอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อม. เอกสารประกอบการ

ประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่อง มรดกทางวัฒนธรรมในเขตเมืองในประเทศไทย มหาวิทยาลัย

เชียงใหม่, 21-22 มิถุนายน 2542.

ประนอม ตันสุชานันท์. "อนุรักษ์และพัฒนาอย่างไรสำหรับเชียงใหม่และเกี่ยวโต". อาษา (กันยายน

2539) : 90-107.

ประทีป มาลากุล. พัฒนาการบ้านของคนไทยในภาคกลาง. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, 2530.

ปิ่นรัญญ์ กาญจนรัชชิต. แนวความคิดการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในสหรัฐอเมริกา. เอกสารประกอบ

การสัมมนาทางวิชาการเนื่องในวาระครบรอบสถาปนา 80 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

23-26 เมษายน 2540.

บรรณานุกรม

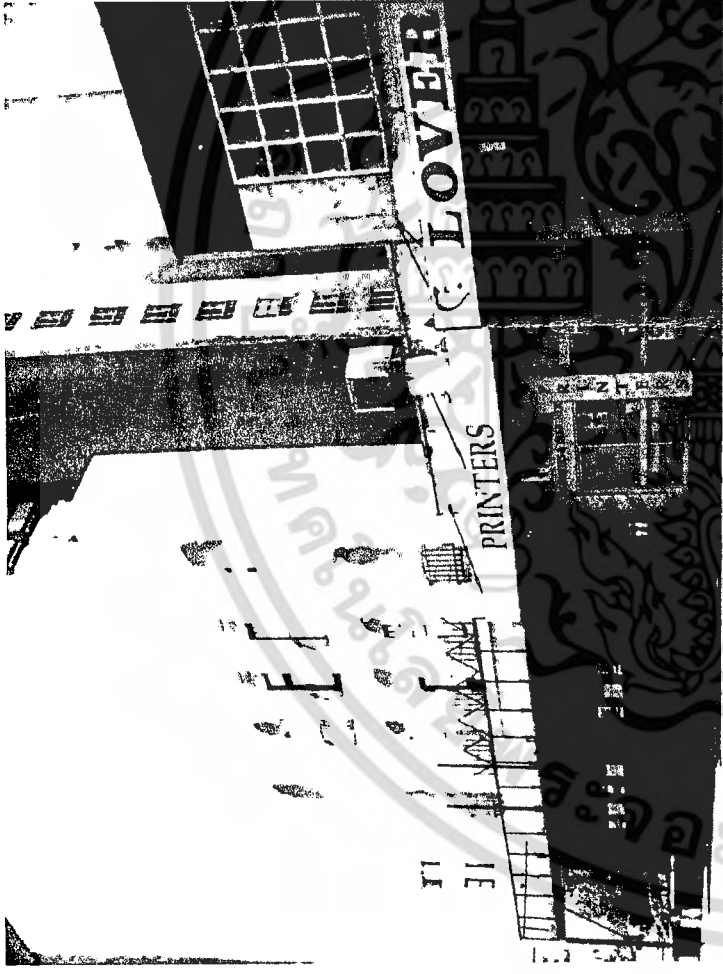
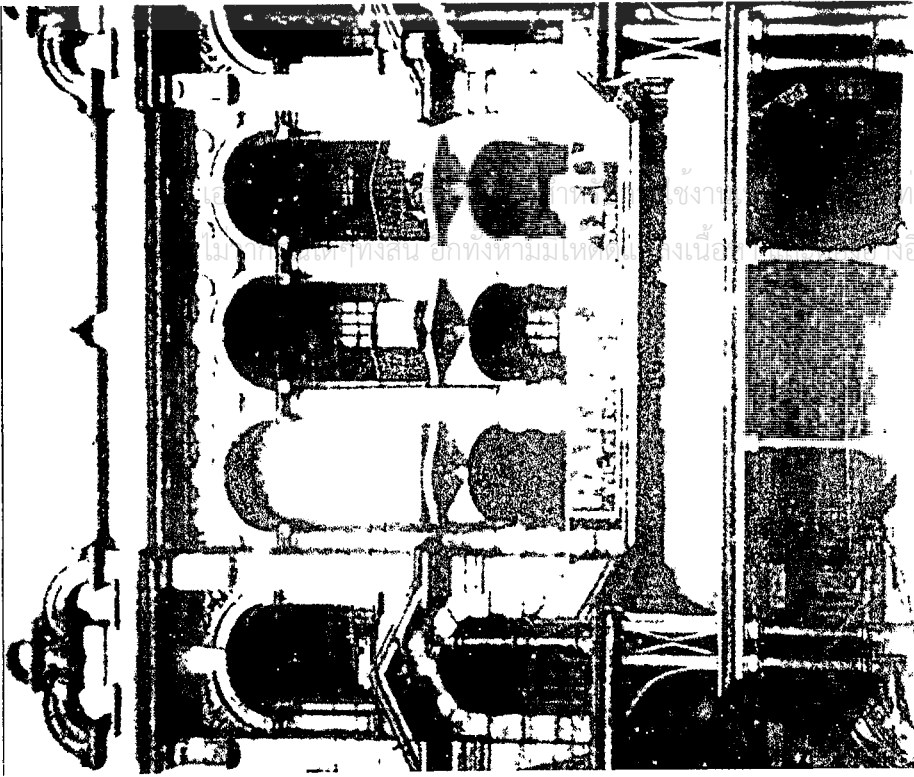
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. แผนหลักพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดกาญจนบุรี. พิมพ์ครั้งที่ 2. ม.ป.ท., 2527.
- . แผนหลักพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดเชียงใหม่. กรุงเทพมหานคร : ศรีเอตีฟพริ้นท์, 2524.
- . ธุรกิจท่องเที่ยว. นิตยสารเชิงข่าว วิเคราะห์รายเดือน (14 พฤษภาคม 2544). 2544.
- . "กาญจนบุรี เมืองขุนแผน แดนสายธาร ขุนเขาน้ำตก". นิตยสารข่าว ภาคกลางฉบับพิเศษ : เมืองกาญจน์. : 27-34
- การผังเมือง, กรม. พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518. ม.ป.ท.: ยัวร์ส แอนด์ มายน์, ม.ป.ป.
- . "ผังเมืองรวมเมืองกาญจนบุรี". ข่าวสารกรมการผังเมือง 76/2544 (กุมภาพันธ์ 2544) : 35-40.
- . ผังเมืองรวมเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ฉบับที่ 449 (พ.ศ.2543). ม.ป.ท., ม.ป.ป. (อัดสำเนา)
- ไชแสง ศุระวัฒน์. การอนุรักษ์โบราณสถานและงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในวาระครบรอบสถาปนา 80 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 23-26 เมษายน 2540.
- จุฬาลงกรณ์, มหาวิทยาลัย. คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. คู่มือพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม, 2531.
- . สถาบันวิจัยสังคม. แผนลงทุนจังหวัดกาญจนบุรี. ม.ป.ท., 2537.
- จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. พระราชนิพนธ์เสด็จประพาสไทรโยค. พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2504.
- จังหวัดกาญจนบุรี, สำนักงาน. บรรยายสรุปจังหวัดกาญจนบุรี. ม.ป.ท., 2539 (อัดสำเนา)
- เดชา บุญค้ำ. การอนุรักษ์กับการพัฒนา. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเนื่องในวาระครบรอบสถาปนา 80 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 23-26 เมษายน 2540.
- . แนวทางสำหรับเทศบาลในการทำเมืองให้น่าอยู่. เอกสารประกอบการอภิปรายเรื่อง "วิถีสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่", 27-28 ตุลาคม 2543.
- ดุชฎี ทายตะคุ. ภูเกิด : การศึกษาในด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรมโดยการผังเมือง. วิทยานิพนธ์ ผังเมืองมหาดบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
- ตรี อมาตยกุล. "กาญจนบุรี" ใน เมืองทองของไทย, หน้า 132-205. พิมพ์ครั้งที่ 2. พระนคร : แพร่พิทยา, 2513.
- เทศบาลเมืองกาญจนบุรี, สำนักงาน. เอกสารแนะนำเทศบาลเมืองกาญจนบุรี. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- นณ. ปากน้ำ. แบบแผนบ้านเรือนในสยาม : เรือนไทย เรือนปั้นหย้า เรือนมนิลา เรือนขนมปังขิง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ด้านสถาปัตยกรรมพิมพ์, 2535.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ ไปใช้

บรรณานุกรม

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ภาพตัวอย่างการออกแบบอาคารสมัยใหม่ ซึ่งอดีต
เคยเป็น Railway Hotel ปัจจุบันกำลัง
ก่อสร้างอาคารต้นหลัง โดยยังคงรักษา
รูปแบบภายนอกไว้ : เมือง Perth
ประเทศออสเตรเลีย

ภาพตัวอย่างการออกแบบอาคารสมัยใหม่ ซึ่งกำลังพัฒนาก่อสร้างที่ตึกเก่า การออกแบบ
ยังคงคำนึงถึงรายละเอียด ความแตกต่างของวัสดุ เพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ต่อเนื่องกันอาคาร
ที่ต้นตึกเก่าเดิม : เมือง Perth ประเทศออสเตรเลีย

ภาพการบูรณะอาคารโดยยังคงรูปแบบ
ตามเดิม : เมือง Christchurch ประเทศนิวซีแลนด์

การปิดถนนในช่วงเวลา และรงกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายใน
ซึ่งอาคารรองรับอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้อาคารนี้มีชีวิตชีวา
และภาคภูมิใจขึ้นมาอาคารที่ตึกเก่าเดิม : เมือง Perth
ประเทศออสเตรเลีย

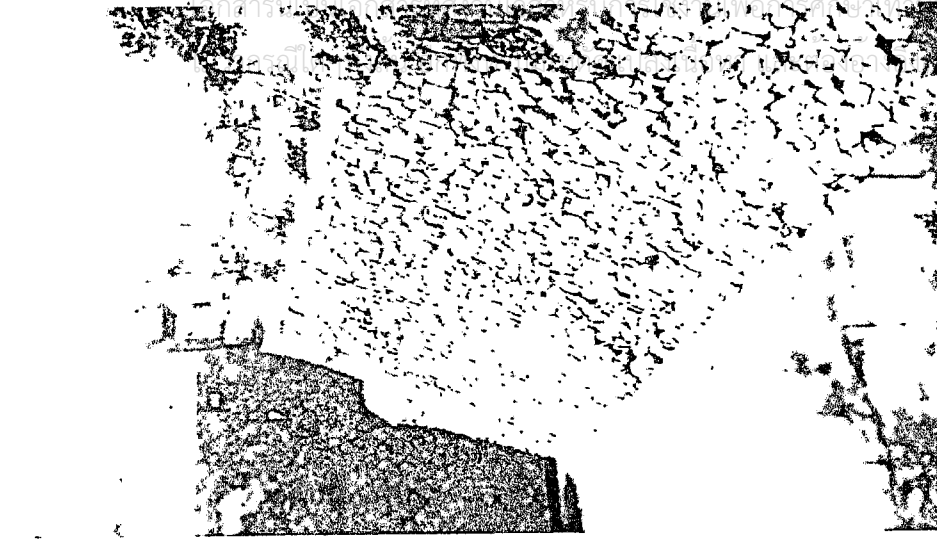
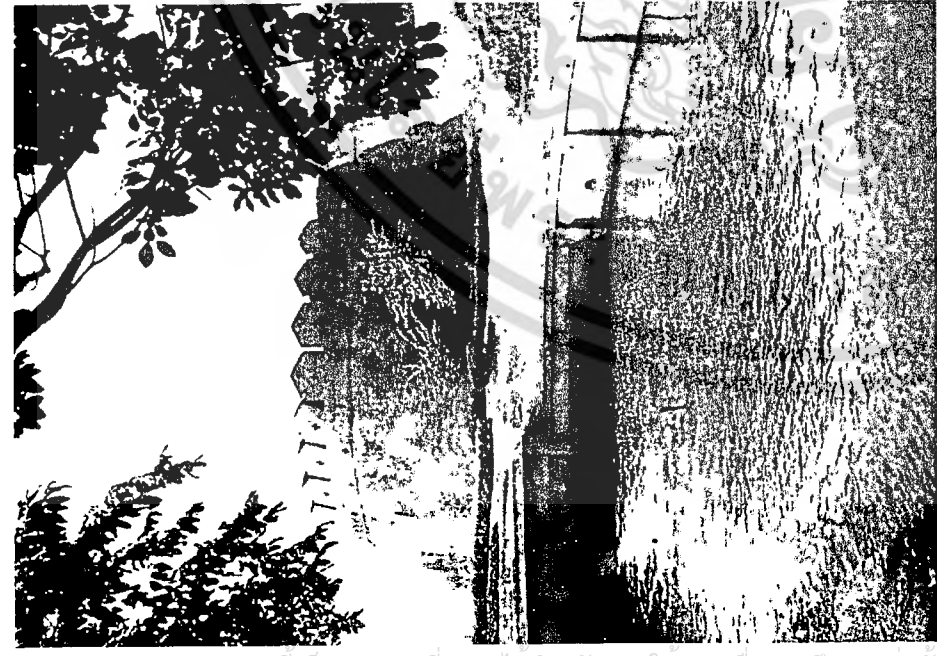
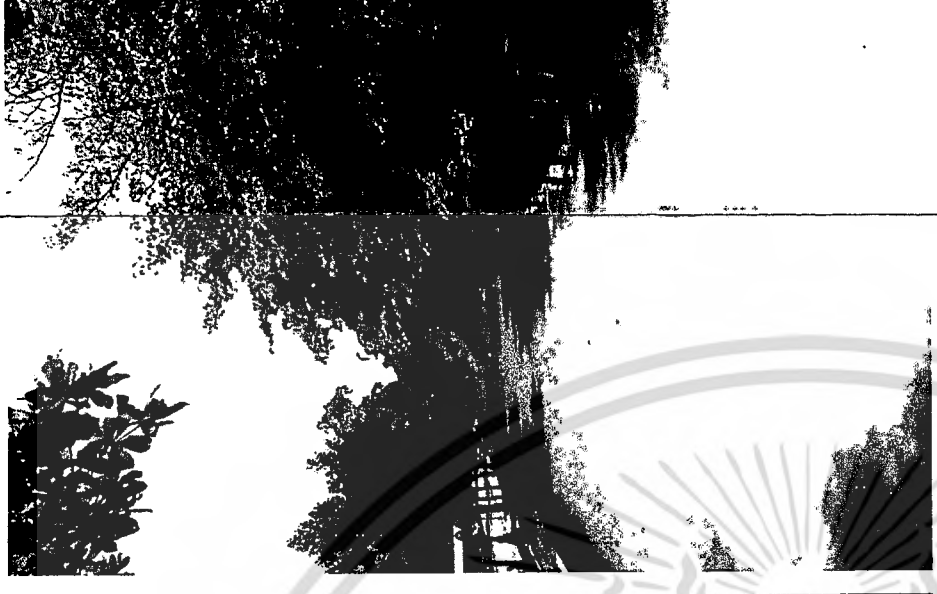

การควบคุมรายละเอียด วัสดุ บัณฑิตใหม่ เพื่อให้เกิดมุมมองที่ต่อเนื่องกันซึ่งอาคารสมัยใหม่ตั้งอยู่
ที่สองข้างทาง ช่วยส่งเสริมความต่อเนื่องกันอาคารที่ตึกเก่าเดิมนั้น : เมือง Perth ประเทศ
ออสเตรเลีย

รูปภาพที่ 53 แสดงตัวอย่างการอนุรักษ์อาคารและกลุ่มอาคารประวัติศาสตร์ในประเทศ
ออสเตรเลียตะวันตก

รูปภาพที่ 5.3 แสดงผังของทางพัฒนาภูมิทัศน์บริเวณท่าแพเมืองและป้อมค่าย(เพื่อใช้เป็นตัวอย่างในการพัฒนา และส่งเสริมความเป็นย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพะ)

ที่มา : หนังสือทางสถาปัตยกรรม 2539.

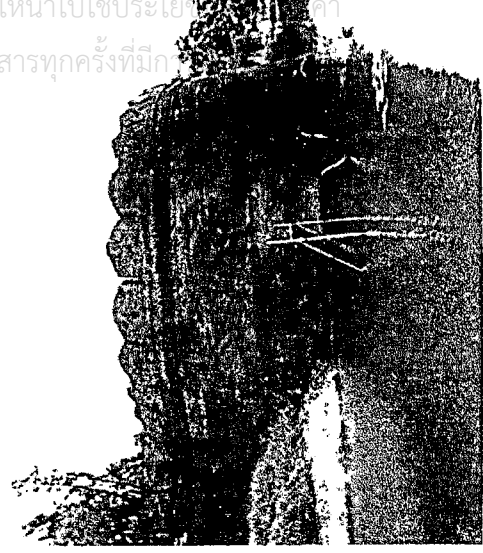
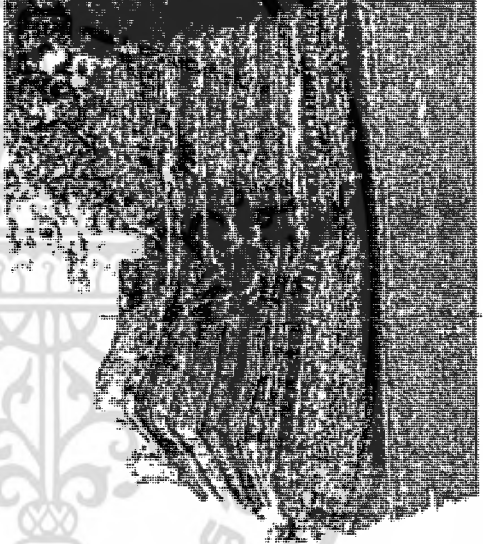

คูเมืองกรุงรัตนโกสินทร์

กำแพงเมืองรัตนโกสินทร์

ป้อมปราการเมืองที่เชียงใหม่

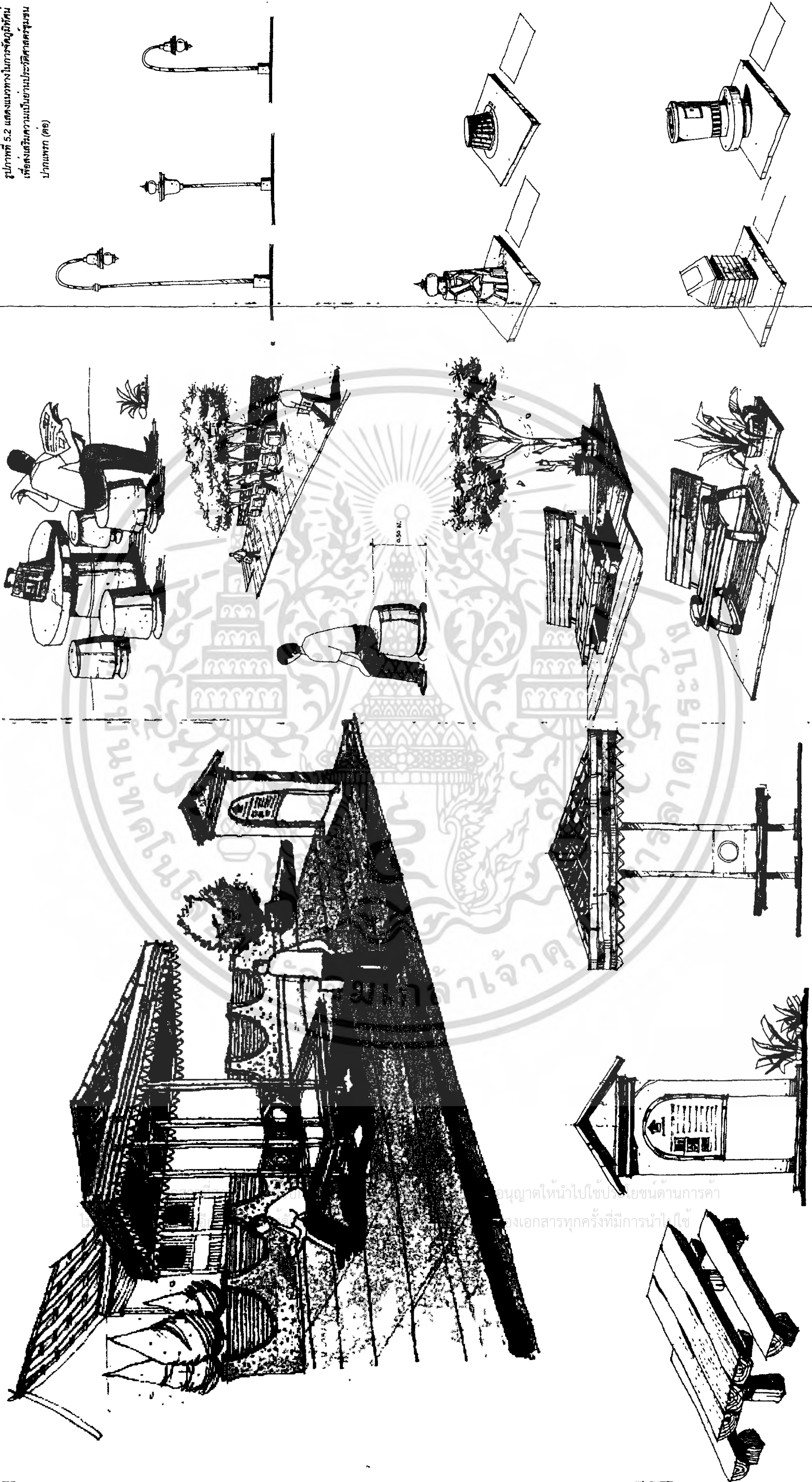
กำแพงเมืองและคูเมือง กรุงเดลี

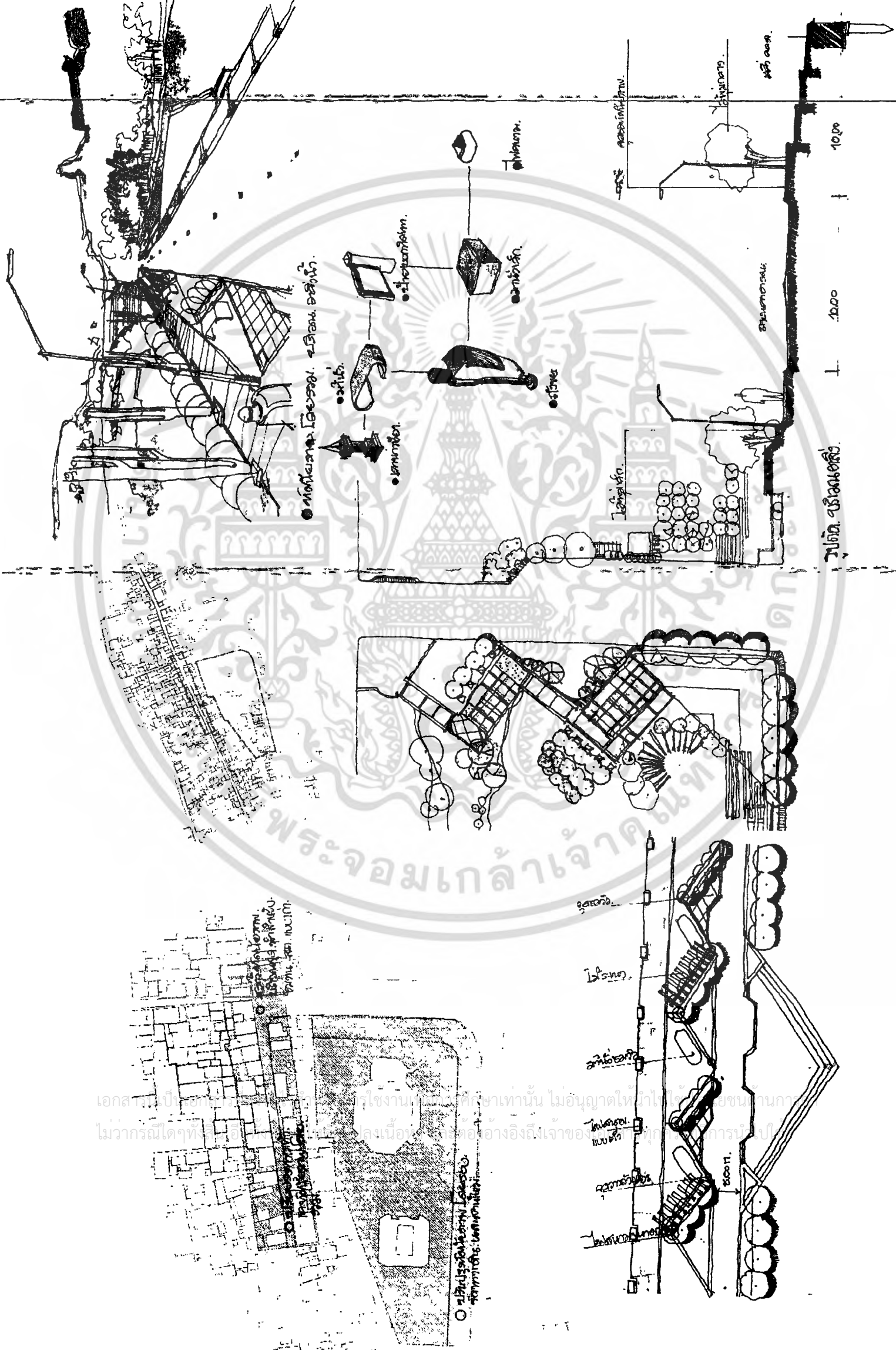
กำแพงเมืองรัตนโกสินทร์

ป้อมต่างๆ ในเชียงใหม่

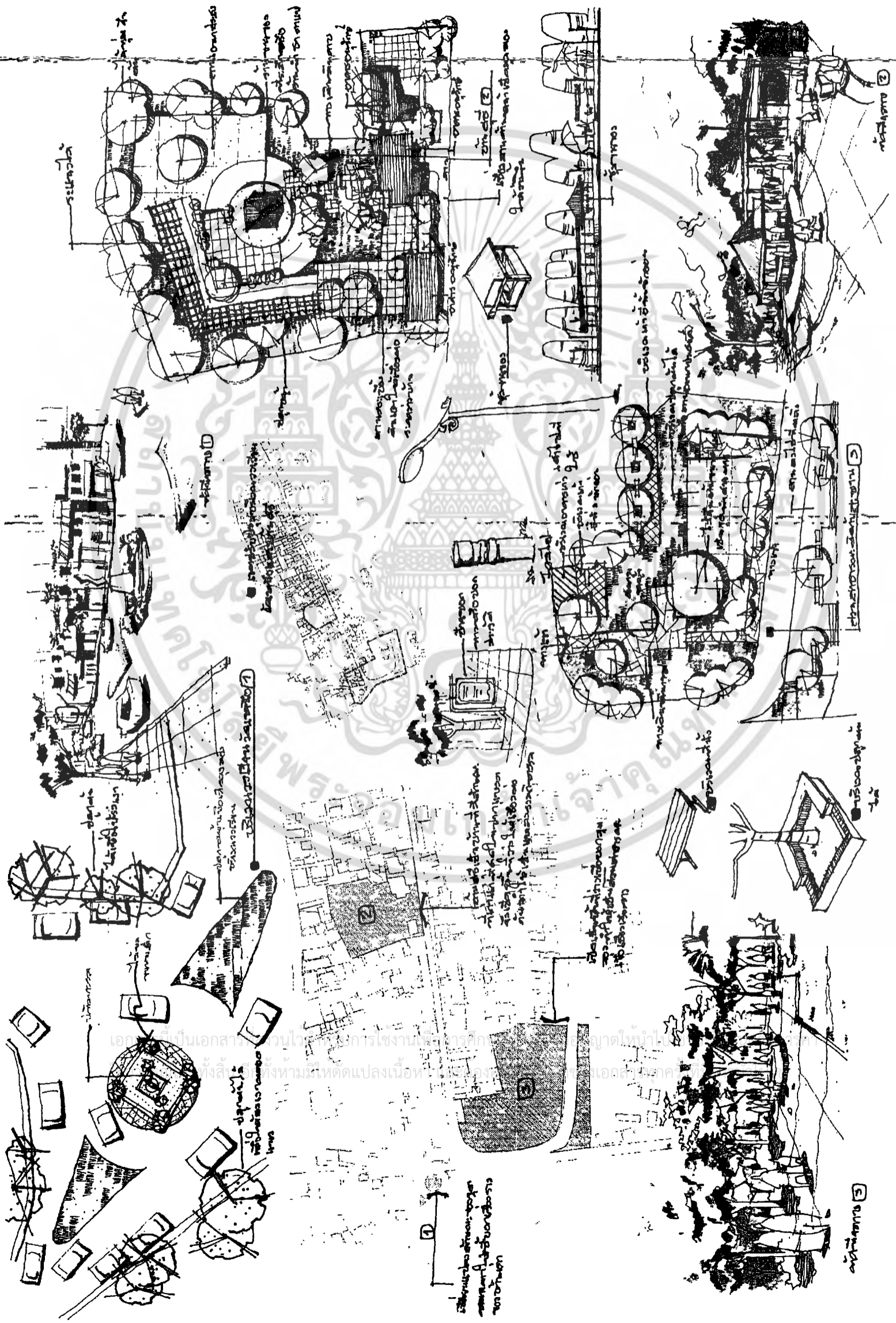
รูปภาพที่ 5.2 แสดงแนวทางในการจัดภูมิทัศน์
เพื่อส่งเสริมความเป็นย่านประวัติศาสตร์ชุมชน
ปทุมเทวา (ตล)

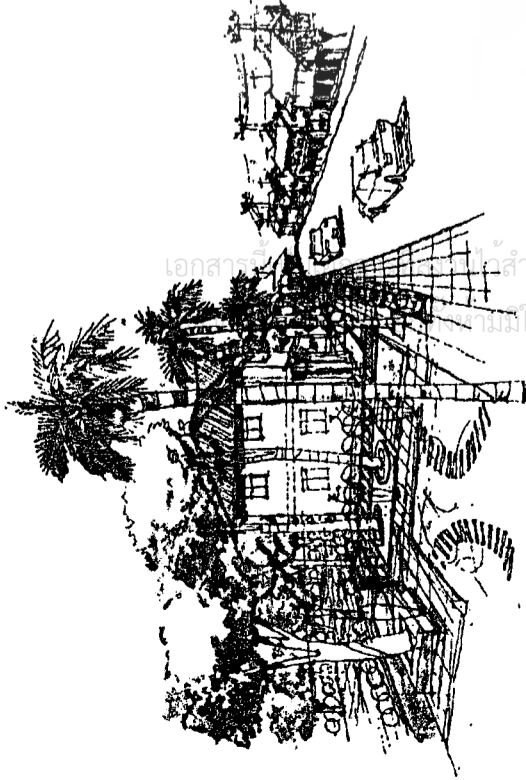
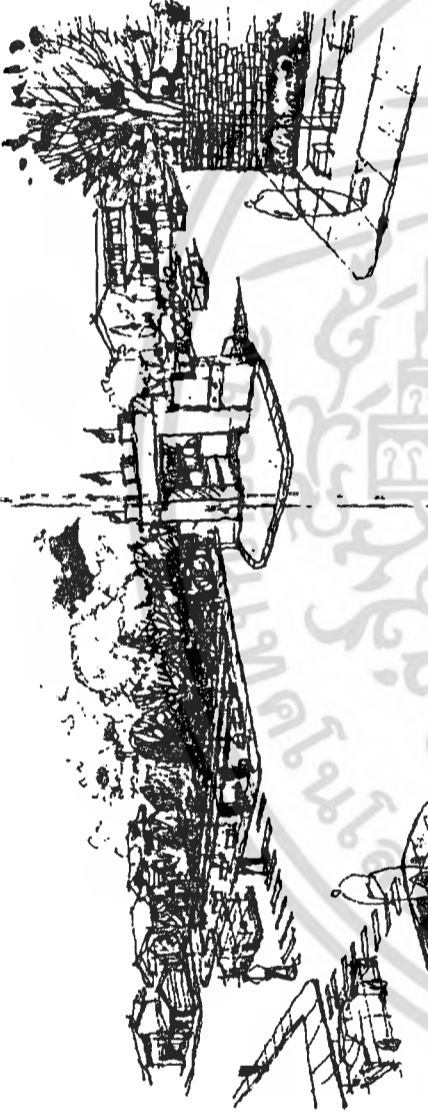
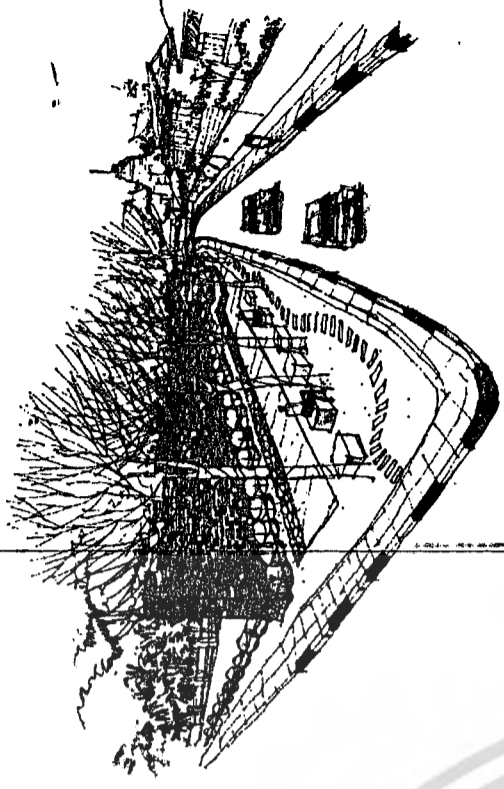
อนุญาตให้นำไปใช้บนเว็บไซต์ด้านการค้า
หรือเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปภาพที่ 5.2 แสดงแนวทางการทำกิจกรรม
 เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ของนักเรียน
 ปากหมาก (ตบ)

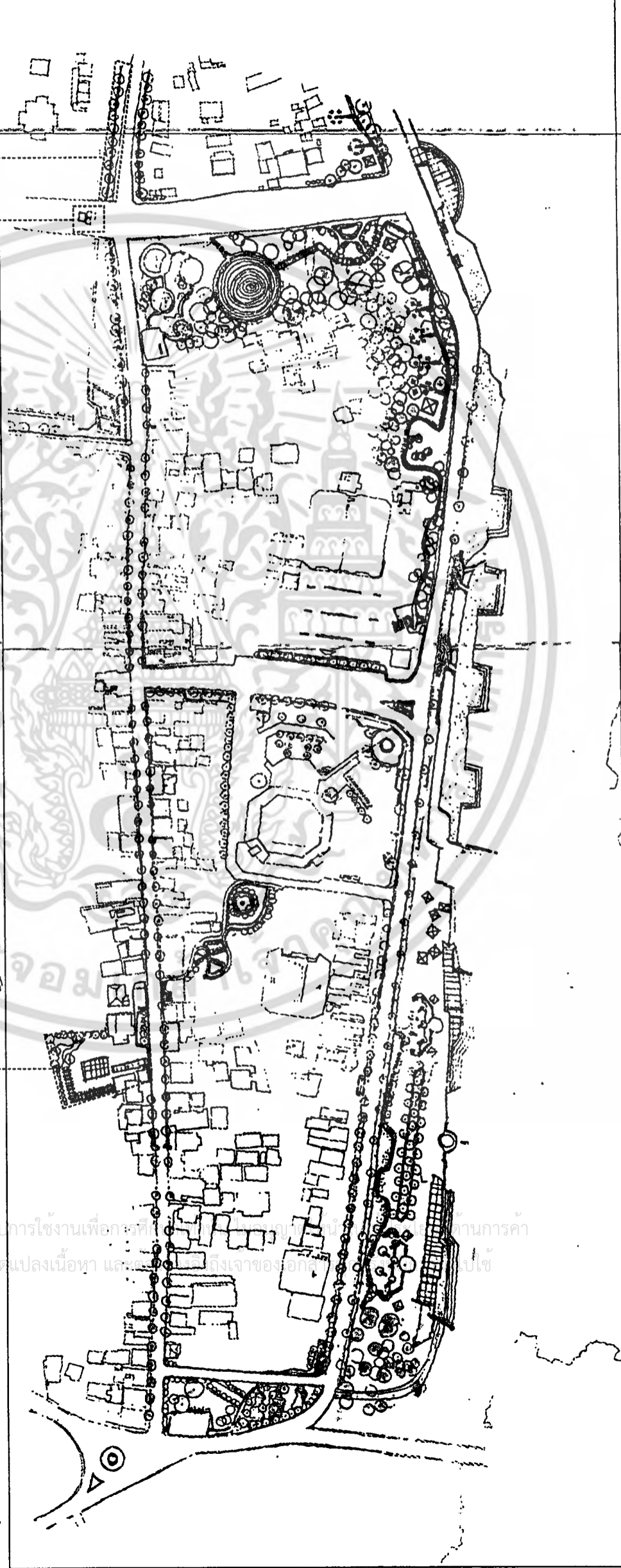
รูปภาพที่ 5.2 แสดงแนวทางการวางผังบริเวณ เพื่อส่งเสริมความเป็นย่านประวัติศาสตร์ชุมชน ย่านมหาวิทยาลัย (คป)

กลุ่มบ้านระยอง (ปรับปรุงพื้นที่ว่างให้เป็นลานกิจกรรมชุมชน)

ประจักษ์

บริเวณของ

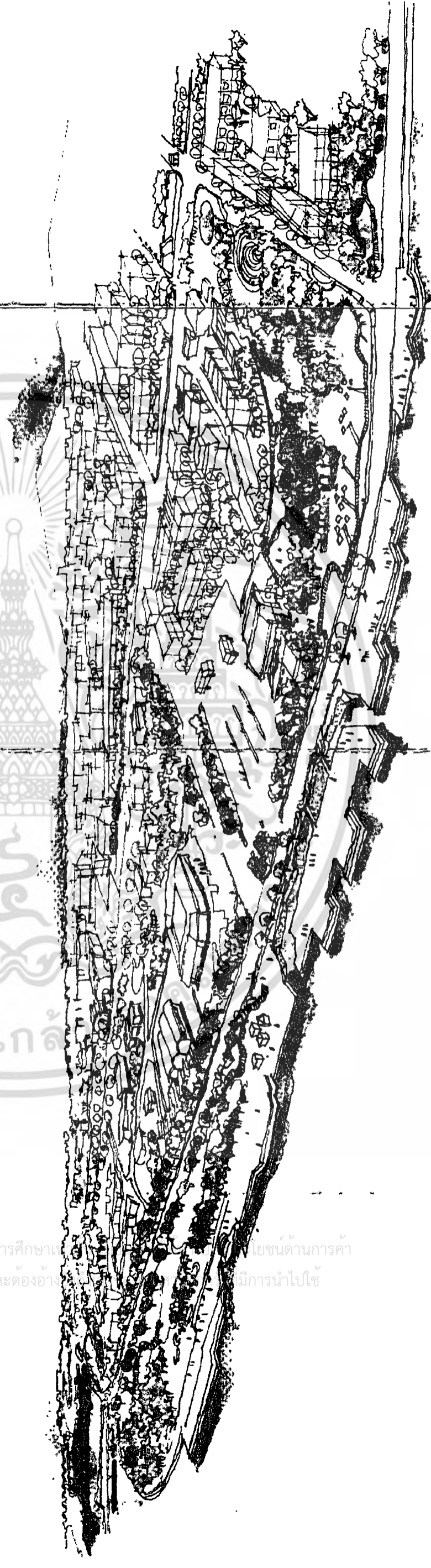
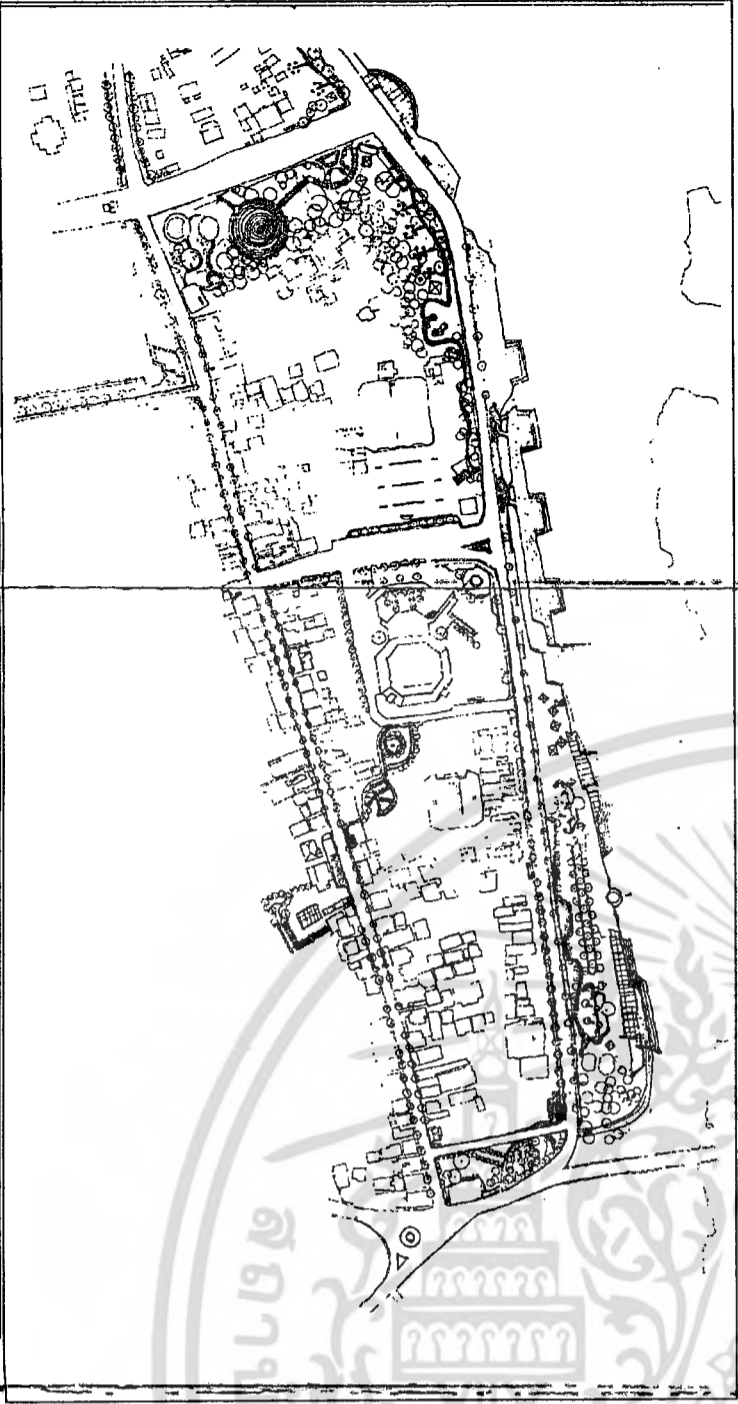

รูปภาพที่ 52 แสดงแนวทางในการจัดภูมิทัศน์ เพื่อส่งเสริมความเป็นย่านประวัติศาสตร์ชุมชน ปากหมาก (ตจ)

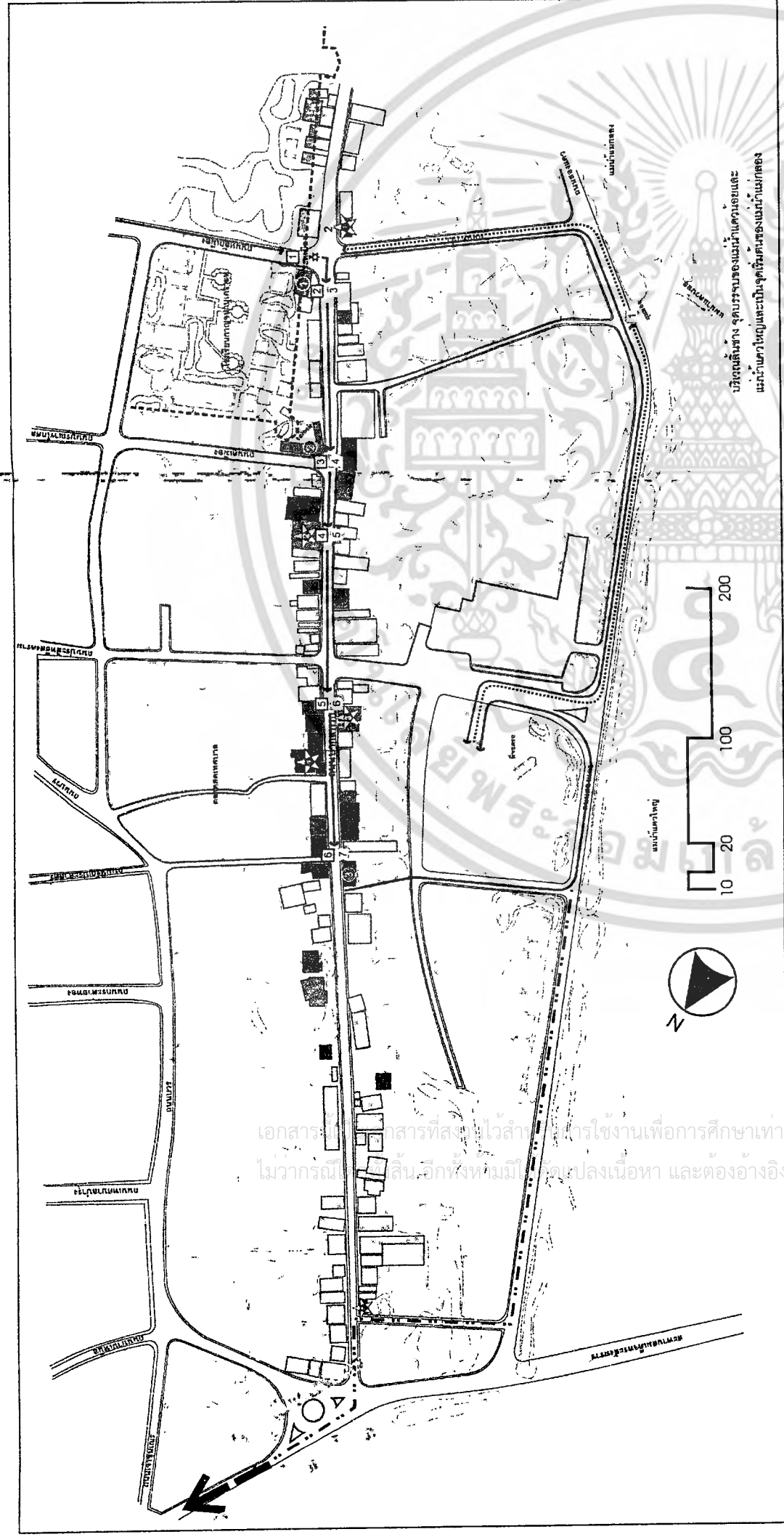
3) ข้อเสนอแนะในด้านการจัดภูมิทัศน์เพื่อส่งเสริมความเป็นย่านประวัติศาสตร์

- การจัดภูมิทัศน์เพื่อส่งเสริมความเป็นย่านประวัติศาสตร์ จะจัดโดยให้สัมพันธ์กับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวของย่านฯ (รูปภาพที่ 5.2) ประเด็นในการพัฒนาภูมิทัศน์ที่สำคัญได้แก่
 - ปรับปรุงภูมิทัศน์ริมแนวกำแพงเมืองให้เป็นที่ที่สีเขียว เพื่อช่วยเน้นแนวกำแพงเมืองให้ชัดเจนมากขึ้น และเสนอให้มีการปฏิสังขรณ์กำแพงเมือง และป้อมกลัดคันทันตึกภาพที่เคยเป็นมา (รูปภาพที่ 5.3)
 - ที่ดินราชพัสดุทั้งหมด หลังจากหมดสัญญาเช่า พัฒนาให้เป็นพื้นที่สีเขียว เน้นการพัฒนาสวนสาธารณะเพื่อเป็นมุมมองให้กับประตูเมือง ยกเว้นโรงแรมสุมิตราคารและศาลเจ้าจีน
 - ปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่สีเขียวตามสวนชุมชนปากแพรวลงไปจรดแนวแม่น้ำแควใหญ่ และแม่น้ำแม่กลอง เพื่อช่วยส่งเสริมย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรว (อยู่ในแนวเขตสิ่งแวดลอมศิลปกรรม)

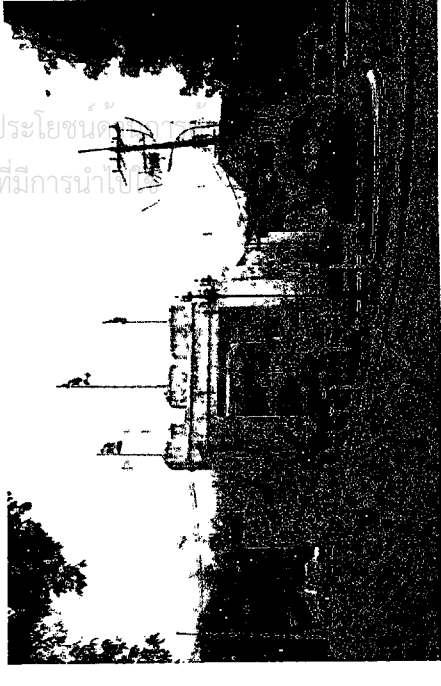
ออกแบบสื่อโฆษณา ป้ายบอกเรื่องราวของอาคารสำคัญต่างๆ รวมถึง STREET FURNITURE ของชุมชนให้สอดคล้องกับย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรว

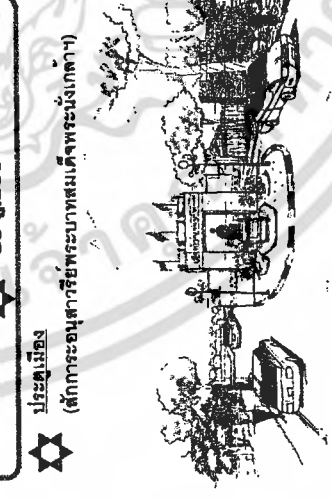
รูปภาพที่ 5.2 แสดงแนวทางการจัดภูมิทัศน์เพื่อส่งเสริมความเป็นย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรว

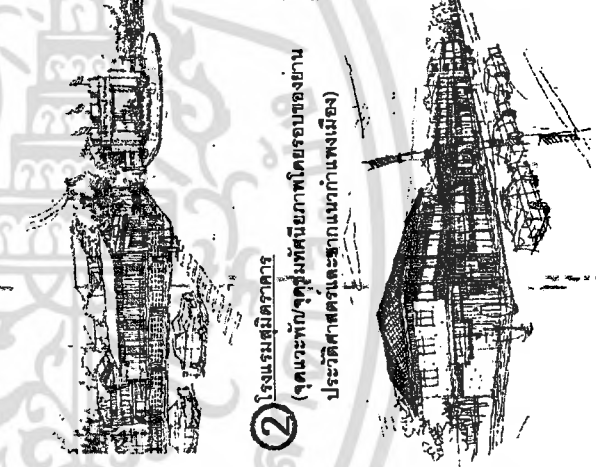
- ← เส้นทางเดินชม (เส้นทางที่ 1)
- ← เส้นทางเดินชม (เส้นทางที่ 2)
- ← เส้นทางรถโดยสารภายใน
- ← เส้นทางรถโดยสารภายนอก
- ← แบริ้วและกำแพงเมือง
- กำแพง
- ประตูของเมืองเก่า

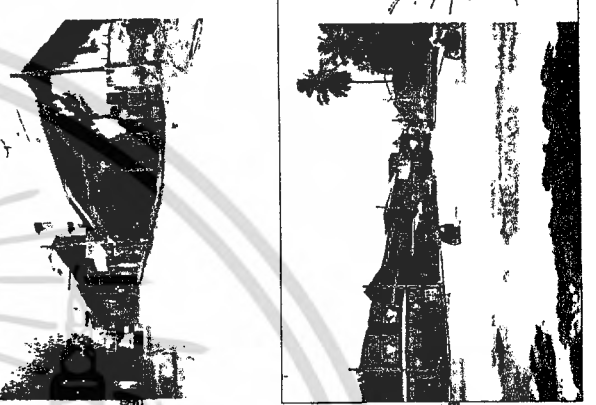
- ☆ ประตูเมือง (สักการะอนุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว)
- ☆ ประติมากรรม
- ที่รวมกิจกรรม (Node)

- ① อาคารที่ทำการไปรษณีย์ (พิพิธภัณฑ์งานประวัติศาสตร์ชุมชนปากบาง)
- ② โรงแรมสุโขทัย (จุดระทึกจุดที่ชมภาพโดยรอบของย่านประวัติศาสตร์และซากแนวกำแพงเมือง)
- ③ อาคารตึกแถวชั้นเดียว (ปรับปรุงเป็นร้านขายของที่ระลึก)

- ☆ อาคารศิลปะชั้นเดียว (ปรับปรุงเพื่อใช้เป็นจุดจำหน่ายสินค้าทาง

☆ **อนุสาวรีย์ (Landmarks)**

แผนที่ที่ 5.1 แสดงแนวทางในการจัดรูปแบบกิจกรรม ให้สอดคล้องเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในช่วงประวัติศาสตร์ชุมชนปากบาง

☆ อาคารศิลปะชั้นเดียว ปรับปรุงเพื่อใช้เป็นจุดจำหน่ายสินค้า / จุดนัดพบ

☆ อาคารรูปวงแหวนสองชั้นแบบอาคารประวัติศาสตร์ เป็นจุดศูนย์กลางในการชมอาคารประวัติศาสตร์ชั้นอื่นๆ โดยรอบ

☆ **โรงแรมสุโขทัย** เป็นจุดศูนย์กลางในการชมอาคารประวัติศาสตร์ชั้นอื่นๆ โดยรอบ

☆ **อาคารศิลปะชั้นเดียว** ปรับปรุงเพื่อใช้เป็นจุดจำหน่ายสินค้าทาง

☆ **อาคารตึกแถวชั้นเดียว** ปรับปรุงเพื่อใช้เป็นจุดจำหน่ายสินค้าทาง

2) ข้อเสนอแนะในด้านการจัดรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เพื่อรองรับการท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์

"ย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรก" หากจัดให้อยู่ในระบบของการท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม จะจัดอยู่ในกลุ่มที่ 1 ซึ่งประกอบด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์ ชุมชนปากแพรกมีข้อได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้ง เนื่องจากอยู่บริเวณกำแพงเมือง ซึ่งมีพระบรมสารีริกธาตุพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวประดิษฐานอยู่ ดังนั้นหากพัฒนาย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ นักท่องเที่ยวจะสามารถชมอาคารต่างๆ ในชุมชนปากแพรกเป็นลำดับ ถัดไปจากการชมประตูเมือง โดยกำหนดจุดเริ่มต้นของเรื่องราว "ย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรก" จากอาคารเสตะพินธุ เป็นจุดหมายตา (LANDMARK) โดยมีอาคารที่ทำการไปรษณีย์เดิมปรับปรุงให้เป็น "พิพิธภัณฑ์ของย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรก" การจัดลำดับของอาคารจะเน้นตามระดับของการแบ่งกลุ่มอนุรักษ์ โดยจะไปสิ้นสุดบริเวณอาคารตึกแถวชั้นเดียว (ของคุณระเบียบฯ) ซึ่งมีช่องทางเดินติดต่อลงไปยังถนนสองแควด้านล่าง ซึ่งใช้สำหรับเป็นจุดจอดรถเพื่อรับนักท่องเที่ยวไปยังจุดอื่นๆ ต่อไป รวมเวลาท่องเที่ยวในย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรกประมาณ 30 นาที (แผนที่ 5.1)

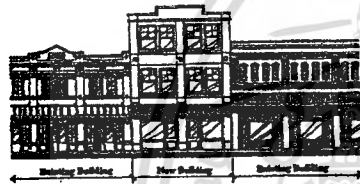
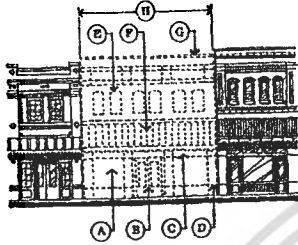
จุดหมายตา (LANDMARK) ของย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรกกำหนดไว้ดังนี้

- 1) บ้านเสตะพินธุ (เริ่มต้นของย่านฯ ด้านวัดใต้)
- 2) อาคารบุญผ่องแอนดंबरเตอร์ / อาคารโรงแรมกาญจนบุรีและบ้านคุณพัชรี เต็มทอง
- 3) บ้านคุณประคอง ชื่นปิ่นเกลียว (จุดสุดท้ายของย่านฯ ด้านวัดเหนือ)

กิจกรรม (NODES) ของนักท่องเที่ยวกำหนดไว้ดังนี้

- 1) อาคารสำนักงานไปรษณีย์(เดิม)(ปรับปรุงเป็นพิพิธภัณฑ์ย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรก)
- 2) โรงแรมสุมิตราคาร (ปรับปรุงเป็นจุดแวะพักสำหรับนักท่องเที่ยวเพื่อสืบสานเรื่องราวของปากแพรกสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา รวมถึงการปรับปรุงพื้นที่ชั้น 2 ให้สามารถชมทัศนียภาพโดยรวมของชุมชนปากแพรกและซากแนวกำแพงเมืองและป้อมค้ำหลังอาคาร)
- 3) อาคารตึกแถวชั้นเดียว (ของคุณระเบียบฯปรับปรุงเป็นจุดขายของที่ระลึกเนื่องด้วยเป็นจุดของอาคารสำคัญสุดท้าย ก่อนเดินทางลงไปยังถนนสองแคว ด้านหลังอาคารเพื่อขึ้นรถโดยสารไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ต่อไป)

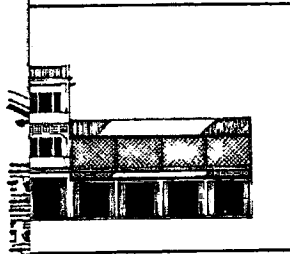
- Tradition facade components should be incorporate into new designs :
- A. Large window areas on the first floor
 - B. Recessed entrance
 - C. Clerestory windows
 - D. Kickplates to match height of adjacent kickplates
 - E. Smaller, vertical windows on the upper floors
 - F. Canopy with embellished edge treatment
 - G. Articulated building cornice lines and coping
 - H. Building width or sections, typical of building width found on the block

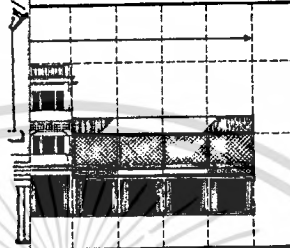
การสร้างอาคารใหม่ระหว่างอาคารเก่า

รูปภาพที่ 5.1 แสดงตัวอย่างแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมใน "ย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากพรอก"

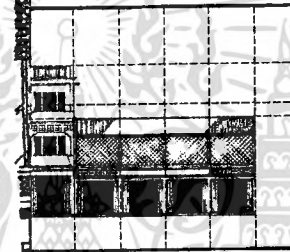
1. สภาพป่าดิบ

2. ทิวทัศน์

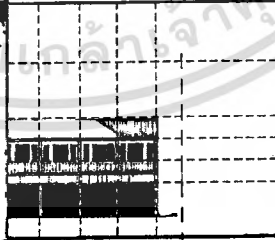
3. สภาพอาคารใหม่

1. สภาพป่าดิบ

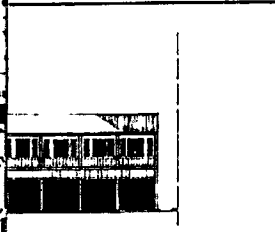
2. ทิวทัศน์

3. สภาพอาคารใหม่

การวิเคราะห์รูปแบบและลั...

5.2 ข้อเสนอแนะ

“ย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรก” เป็นการกำหนดกรอบเพื่อให้การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกประสบผลสำเร็จ แต่ในทางปฏิบัติจะต้องมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเพื่อส่งเสริมความเป็นย่านประวัติศาสตร์ดังกล่าว ในการวิจัยครั้งนี้จะได้เสนอแนะแนวทางปฏิบัติไว้ 3 ประเด็น ได้แก่

- 1) ข้อเสนอแนะในด้านแนวทางการออกแบบอาคารให้สอดคล้องกับความเป็นย่านประวัติศาสตร์
- 2) ข้อเสนอแนะในด้านการจัดรูปแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม เพื่อรองรับการท่องเที่ยวในเชิงประวัติศาสตร์
- 3) ข้อเสนอแนะในด้านการจัดภูมิทัศน์เพื่อส่งเสริมความเป็นย่านประวัติศาสตร์

1) ข้อเสนอแนะในด้านแนวทางการออกแบบอาคารให้สอดคล้องกับความเป็นย่านประวัติศาสตร์

เมื่อมีการกำหนดชุมชนปากแพรกเป็น “ย่านประวัติศาสตร์” สิ่งที่จะได้รับคือ การช่วยป้องกันให้อาคารที่มีคุณค่าและมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ยังคงอยู่ โดยมีถูกรื้อถอนหรือทำลาย หรือมีการเปลี่ยนแปลงการใช้งานในทางที่ไม่เหมาะสม รวมถึงบริเวณโดยรวม ดังนั้นการประกาศใช้ข้อบังคับจะต้องมีแนวทางแนะนำ (GUIDELINES) เพื่อควบคุมการปฏิสังขรณ์ (RENOVATION) และการพัฒนาใหม่ (REDEVELOPMENT) แนวทางดังกล่าวมักจะรวมไปถึงการควบคุมความสูงและรูปทรงอาคาร สำหรับการพัฒนาของแปลงที่ดินที่ทิ้งร้าง รวมไปถึงแนวทางสำหรับการออกแบบสถาปัตยกรรม (ARCHITECTURAL DESIGN GUIDELINES) สำหรับทั้งอาคารเก่าและอาคารใหม่

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งนี้จะเสนอแนะ เฉพาะแนวทางสำหรับการออกแบบสถาปัตยกรรม (ARCHITECTURAL DESIGN GUIDELINES) ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการออกแบบอาคารดังนี้

1. ความสูงอาคาร
2. สัดส่วนต่างๆ ของรูปด้านหน้าอาคาร (สัดส่วนระหว่างความสูงและความกว้างของอาคารรวมถึงสัดส่วนของรูปด้านอาคารกับช่องเปิดบนอาคาร)
3. จังหวะของช่องเปิดและกำแพง
4. ช่องว่างระหว่างอาคาร
5. ความสัมพันธ์ของวัสดุต่างๆ เช่น ชนิดและสีของวัสดุ
6. รายละเอียดต่างๆ ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เช่น ลายปูนปั้น ลูกกรงโค้ง
7. ทิศทางของรูปด้านหน้าอาคาร (แนวตั้งหรือแนวนอน)
8. รูปทรงของหลังคาอาคารและส่วนประกอบต่างๆ ของหลังคา เช่น วัสดุมุง เเชิงชาย ปล่องไฟ

การเสนอแนะจะยกตัวอย่างอาคาร 2 กลุ่มที่มีความชัดเจน และมีสภาพเป็นกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญในระดับ 1-2 โดยอาคารที่อยู่รอบข้างมีแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงได้มาก ผลที่ได้จะออกมาตามตัวอย่าง(รูปภาพที่ 5.1)

ปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวจึงถูกนำมา เพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกที่เหมาะสมโดยเสนอให้ชุมชนปากแพรกเป็น "ย่านประวัติศาสตร์" ซึ่งการดำเนินการให้เป็น "ย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรก" นั้นเสนอทางเลือก 2 ทางได้แก่

ทางเลือกที่ 1 : การขอขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน แล้วจึงดำเนินการปรับปรุง แก้ไขกฎหมาย การออกข้อบังคับ เฉพาะพื้นที่ให้สอดคล้องกับการเป็น "ย่านประวัติศาสตร์" ดังกล่าว

ทางเลือกที่ 2 : เสนอให้พื้นที่ชุมชนปากแพรกจัดทำเป็น "ผังเมืองเฉพาะ" เพื่อควบคุม ดูแล ดำรงรักษา ความเป็นย่านประวัติศาสตร์ไว้

ทั้ง 2 ทางเลือกจะเสริมด้วยมาตรการในการสร้างแรงจูงใจให้กับภาคเอกชน โดยเฉพาะกลุ่มเจ้าของอาคารเข้ามาร่วมลงทุนด้วยความสมัครใจ เช่น การให้ BONUS พิเศษกับอาคารเก่าที่มีคุณค่า โดยเจ้าของยอมเปิดพื้นที่บางส่วนให้เป็นสาธารณะประโยชน์ หรือการสร้างแรงจูงใจด้วยภาษี หรือการให้สิทธิพิเศษกับเจ้าของอาคารที่อนุญาตให้รัฐเข้าไปปรับปรุง ดูแล ดำเนินการเพื่อสาธารณะประโยชน์ในอาคารที่มีคุณค่าเหล่านั้น

การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกให้ได้ผลสำเร็จ มิได้อยู่ที่ใครคนใดคนหนึ่ง มิได้อยู่ที่การกำหนดเป็น "ย่านประวัติศาสตร์" แต่อยู่ที่ความร่วมมือร่วมใจของทุกๆ คน ทั้งคนในพื้นที่ คนนอกพื้นที่ ที่จะร่วมกันคิด ร่วมกันดูแล ร่วมกันสร้างสรรค์ และสุดท้าย คือการร่วมกันมองประวัติศาสตร์ให้เป็นเสมือนหนึ่งการมอง บิดา มารดาและบรรพบุรุษด้วยความเคารพ ศรัทธา พร้อมใจที่จะร่วมกันดูแล ปกป้องรักษา ตามพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ได้พระราชทานไว้ว่า

"การก่อสร้างอาคารสมัยใหม่นี้ เป็นเกียรติของผู้สร้างเพียงคนเดียว แต่โบราณสถานนั้นเป็นเกียรติของชาติ อีกรุ่นเก่า ๆ แผ่นเดียว มีค่าควรที่เราจะช่วยกันรักษาไว้ ถ้าเราขาดสุโขทัย อยุธยาและกรุงเทพฯ แล้ว ประเทศไทยจะไม่มีความหมาย"

ยังระบุถึงศาลเจ้าจีนที่ก่อสร้างขึ้นใหม่ ซึ่งตรงกับลักษณะของบ้านแต้มทอง อดีตเคยเป็นรั้วชายของจีน ลักษณะสถาปัตยกรรมเป็นแบบจีน มีอาคาร 3 หลัง ล้อมรอบที่โล่งว่างคาดว่าสร้างประมาณตอนปลายรัชกาลที่ 4 หรือตอนต้นของรัชกาลที่ 5 และจากบทพระราชนิพนธ์จะกล่าวถึงชนชาติจีนและชนชาติญวนที่อยู่ในตลาดปากแพรก คนจีนคือพ่อค้าและกรรมการที่เดินทางมาติดต่อค้าขายในประเทศไทย และมักจะตั้งหลักแหล่งอยู่ตามหัวเมืองต่างๆ เช่น ปราจีนบุรี นครสวรรค์ กาญจนบุรี ส่วนชนชาติญวนในเมืองกาญจนบุรี หมายถึง กลุ่มชาวญวนที่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 3 พ.ศ.2377 ได้มีการกวาดต้อนชาวญวนเข้ามาในประเทศไทย โดยชาวญวนที่นับถือศาสนาคริสต์ให้ไปตั้งบ้านเรือนที่ ต.สามเสน กรุงเทพฯ ส่วนชาวญวนที่นับถือศาสนาพุทธฯ ให้มาตั้งบ้านเรือนที่เมืองกาญจนบุรี เพื่อรักษาป้อมปราการเมืองกาญจนบุรีใหม่ที่เพิ่งสร้างขึ้น อาคารเก่าแก่หลายหลังในชุมชนปากแพรกในปัจจุบันเป็นของชาวญวนที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษทั้งสิ้น

ปากแพรกมีบทบาทที่ชัดเจนขึ้นเมื่อคราวสมัยสงครามมหาเอเซียบูรพา กาญจนบุรีเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญที่กองทัพญี่ปุ่นต้องการสร้างทางรถไฟต่อจากราชบุรีไปยังประเทศพม่า เพื่อเชื่อมต่อโครงข่ายในอินโดจีนทั้งหมด จุดที่เป็นสะพานที่สำคัญ คือ ช่วงสะพานข้ามแม่น้ำแควใหญ่นั้นตั้งอยู่ห่างจากชุมชนปากแพรกไปประมาณ 4 กม. ในช่วงสงครามฯ ปากแพรกมีบทบาทในหลายๆ ด้านรวมถึงเป็นแหล่งซื้อขายเครื่องอุปโภคบริโภคที่ใช้ในยามสงคราม รวมถึงเป็นที่สำหรับใช้ประชุมของนายทหารญี่ปุ่น และปากแพรกยังใช้เป็นสถานที่หลบภัยจากการทิ้งระเบิดของฝ่ายสัมพันธมิตร แหล่งหลบภัยที่สำคัญได้แก่ วัดใต้ วัดเหนือและโรงงานกระดาษ แต่ปากแพรกไม่พบหลักฐานบันทึกถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการทิ้งระเบิด อาจเนื่องมาจากเป็นตลาดซื้อขาย เครื่องอุปโภคบริโภคที่สำคัญทั้งของทหารญี่ปุ่นรวมถึงเชลยศึกต่างๆด้วย โดยปรากฏภาพอาคารสิริโอสถและอาคารบุญผ่องแอนต์บราเคอรีซึ่งเป็นแหล่งซื้อขายสินค้าที่สำคัญ รวมถึงเป็นบ้านของคุณบุญผ่องสิริเวชชะพันธุ์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือเชลยศึกในด้านเสบียง ยารักษาโรคและด้านอื่นๆ

หลังจากสงครามฯยุติ ปากแพรกเดิมที่เคยเป็นศูนย์กลางพาณิชย์กรรม ที่สำคัญของเมืองกาญจนบุรี ได้ลดบทบาทลงเป็นเพียงศูนย์พาณิชย์กรรมที่ให้บริการภายในชุมชน อันเป็นผลมาจากการขยายตัวและเคลื่อนย้ายศูนย์พาณิชย์กรรมหลักไปที่ถนนแสงชูโต สภาพดังกล่าวส่งผลต่อการคงอยู่ของงานสถาปัตยกรรมเก่าที่มีคุณค่าโดยไม่เปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบของกิจกรรม

แต่จากการศึกษาวิจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการพัฒนาทั้งในระดับภาค จังหวัดและชุมชน พบว่าแผนพัฒนาส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านกายภาพ เพื่อส่งเสริมศักยภาพของเมืองกาญจนบุรี ลักษณะดังกล่าวจะส่งผลต่อรูปแบบของอาคารสถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกในอนาคต เนื่องจากแผนพัฒนาด้านกายภาพมิได้แยกชุมชนปากแพรกออกมาต่างหาก แต่ครอบคลุมรวมชุมชนปากแพรกไปกับพื้นที่พาณิชย์กรรมหลักริมถนนแสงชูโต ซึ่งศูนย์พาณิชย์กรรมฯ ดังกล่าวในอนาคตจะมีข้อจำกัดในเรื่องของการขยายตัว อันอาจส่งผลต่อการย้อนกลับมาพัฒนาศูนย์พาณิชย์กรรมฯ เดิม (ปากแพรก) อีกครั้ง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสาร **สรุปหลังสอบพระ** ใช้

5.1 สรุปผลการวิจัย

ปากแพรกเป็นสถานที่ที่บรรจบของแม่น้ำแควน้อยและแม่น้ำแควใหญ่ ปากแพรกปรากฏชื่อตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาในฐานะเป็นที่ตั้งของค่ายทหารเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนยกไปสกัดทัพพม่าที่เมืองกาญจนบุรีเก่า จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ปากแพรกกลับมามีบทบาทในฐานะเมืองกาญจนบุรีใหม่ อันสืบเนื่องจากรัชกาลที่ 1 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองกาญจนบุรีมาตั้งที่ตำบลปากแพรกเนื่องด้วยเป็นชัยภูมิที่เหมาะสม เป็นที่บรรจบของแม่น้ำ 2 สาย ในสมัยรัชกาลที่ 3 จึงเริ่มมีการก่อสร้างกำแพงเมือง เพื่อป้องกันข้าศึกในปี พ.ศ. 2374 จวบจนกระทั่งหลังสงครามไทยกับพม่าที่เชียงตุงในปี พ.ศ. 2397 แล้วไทยกับพม่าก็ไม่ได้รบกันอีก จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2428 ประเทศพม่าได้ตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษทั้งหมด พม่าจึงหมดโอกาสที่จะมารบกับไทยอีกต่อไป

เมื่อสงครามสงบ การพัฒนาชุมชนเริ่มก่อตัวขึ้นอย่างชัดเจน ปากแพรกจากเคยเป็นพื้นที่ประชุมพลและตั้งกองทัพลอง เริ่มพัฒนาเป็นชุมชนค้าขาย มีตลาดสดเกิดขึ้น อันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของสถาปัตยกรรม จากเดิมเป็นบ้านทรงไทย ปรับเปลี่ยนเป็นอาคารก่ออิฐถือปูนอย่างจีน ซึ่งเป็นผลมาจากการติดต่อค้าขายระหว่างไทย จีน ในช่วงรัชกาลที่ 3 - รัชกาลที่ 4 ลักษณะอาคารที่สะท้อนความเป็นสถาปัตยกรรมจีนในชุมชนปากแพรกปรากฏออกมาใน 2 ลักษณะคือ

- 1) อาคารเรือนแถว หรือตึกแถวแบบจีน
- 2) บ้านเดี่ยวของพ่อค้าคนดี

สถาปัตยกรรมในชุมชนปากแพรกเกิดการปรับเปลี่ยนอีกครั้ง จากการรับอิทธิพลของรูปแบบของงานสถาปัตยกรรมของชาติตะวันตก ประกอบกับในช่วงเวลาเดียวกัน เป็นช่วงที่ประเทศจีนได้เกิดความยุ่งยากทางการเมือง อิทธิพลของชาติตะวันตกจึงเข้ามามีบทบาทแทนที่ รูปแบบสถาปัตยกรรมของชาติตะวันตกเป็นผลมาจากการที่มีชาวต่างประเทศ เข้ามารับราชการเป็นสถาปนิก วิศวกร ช่างสำรวจ ช่างศิลป์ ช่างตกแต่ง ช่างก่อสร้าง พร้อมกับในช่วงเวลานั้นได้เกิดผลิตภัณฑ์และวัสดุก่อสร้างสมัยใหม่ ๆ เกิดขึ้น เช่น กระเบื้องซีเมนต์มุงหลังคา, กระเบื้องซีเมนต์ปูพื้น, กระดาษสีที่มีขนาดใหญ่มากขึ้น, เหล็กเส้น, สังกะสีลูกฟูก เป็นต้น ปัจจัยต่างๆ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบงานสถาปัตยกรรม แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงในลักษณะการประยุกต์และดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศ ความชัดเจนของงานสถาปัตยกรรมในชุมชนปากแพรก ถูกบันทึกไว้ในบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คราวเสด็จประพาสไทรโยคในปี พ.ศ. 2420 ในตอนหนึ่งของบทพระราชนิพนธ์ได้กล่าวถึง สภาพตลาดปากแพรก และร้านค้าของคนจีนที่มีขายของหลากหลายชนิดตั้งแต่ ยาสูบ เครื่องถ้วยชาม หนัง ของสด เช่น พริกนก และ

ศิลปะและเสนาสนะ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

- (7) รายละเอียดระบุที่ดินหรือสิ่งทรมิตรที่ย่อยง่อนที่
ต้องเวนคืนพร้อมทั้งรายชื่อเจ้าของหรือผู้ครอบครอง
ทรัพย์สินโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยมีแผนที่แสดง
เขตที่ดิน หรือสิ่งทรมิตรที่ย่อยง่อนที่เวนคืนเพื่อ
ประโยชน์แก่การผังเมืองอย่างอื่นตามมาตรา 43 (2)
- (8) รายละเอียดและแผนที่ระบุที่ดินหรือสิ่งทรมิตรที่ย่อย
ง่อนอื่น ซึ่งเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน
หรือซึ่งกระทรวง ทบวง กรม จังหวัด องค์การบริหาร
ส่วนท้องถิ่นหรือองค์การของรัฐ เป็นเจ้าของผู้ครอบ
ครองหรือผู้ดูแลรักษา ซึ่งจะนำมาใช้เป็นที่ทางหลวง
หรือใช้เพื่อประโยชน์สาธารณะอื่นอย่างอื่น
- (9) แผนที่ แผนผังหรือรายละเอียดอื่น ๆ ตามความ
จำเป็น

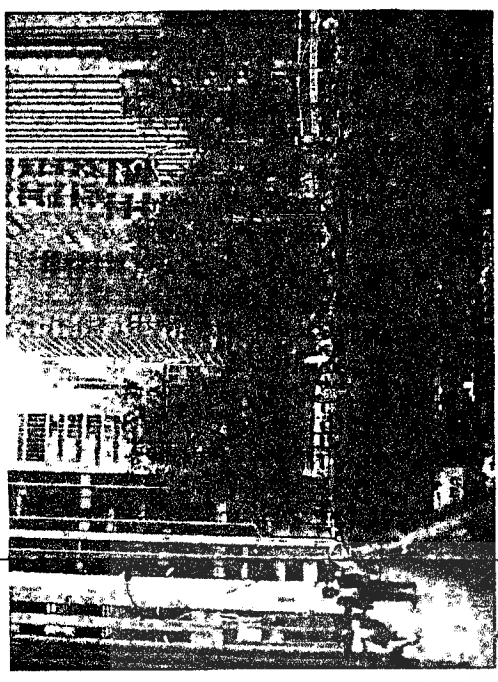
ซึ่งเมื่อได้ประกาศใช้บังคับผังเมืองเฉพาะขึ้นแล้ว ตามมาตรา
29 ห้ามบุคคลใดใช้ประโยชน์ที่ดิน หรือแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลง
สิ่งทรมิตรที่ย่อยง่อนไปจากที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติ ให้
ใช้บังคับผังเมืองเฉพาะและให้ "คณะกรรมการบริหารผังเมือง
ส่วนท้องถิ่น" โดยมีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณา สั่งการ อนุมัติ
วินิจฉัยและดำเนินการได้ ตามอำนาจหน้าที่ตามพระราช
บัญญัติที่กำหนดไว้

ทั้ง 2 ทางเลือกมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด ในทางเลือกที่ 1 มีข้อจำกัดในส่วนของกายภาพและ
ปรับเปลี่ยนสภาพอาคาร รวมถึงสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมค่อนข้างมาก ในด้านประวัติศาสตร์และ
ภาคพื้นที่ยังมีความไม่ชัดเจน รูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าปัจจุบันเหลือเพียงจำนวนน้อย ส่วน
ทางเลือกที่ 2 มีข้อจำกัดในส่วนของการปรับปรุงอาคารปัจจุบันเหลือเพียงจำนวนน้อย ส่วน
ถึงความชัดเจนในเนื้อหา และวัตถุประสงค์ของพื้นที่ ซึ่งในงานวิจัยครั้งนี้จะเสนอทางเลือกทั้ง 2
ให้พิจารณาในรายละเอียดเพื่อผู้สนใจและผู้มีอำนาจจะใช้ในการพิจารณาเพื่อตัดสินใจต่อไป.

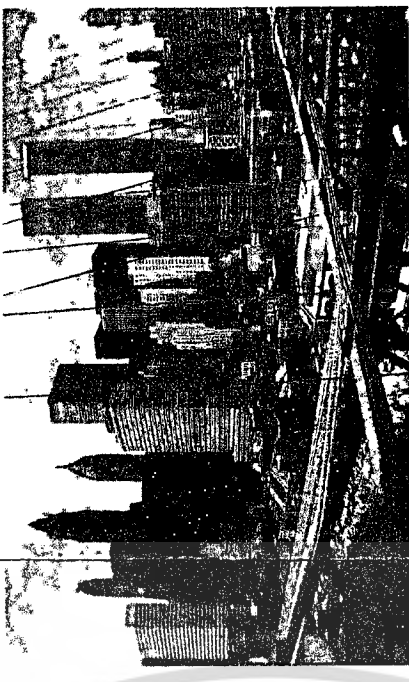
นอกจากการเสนอมาตรการทางด้านกฎหมาย ซึ่งเป็นลักษณะของการบังคับ
(ENFORCEMENT) หรือ NEGATIVE CONTROL แล้ว ย่านพิเศษต่างๆ โดยเฉพาะ "ย่านประวัติ-
ศาสตร์ชุมชนปากแพรว" ควรเสริมมาตรการด้านการสร้างแรงจูงใจให้เกิดความร่วมมือในการ
อนุรักษ์ (INCENTIVE) หรือ POSITIVE CONTROL ดังนี้

1. BONUS เป็นผลตอบแทนภาครัฐจะให้กับเอกชน กรณีการลงทุนหรือปรับปรุงโดย
ภาคเอกชนแทนการบริการให้กับสาธารณะ เช่น การปรับปรุงอาคารในลักษณะบ้านเดี่ยว โดยยอม
เปิดพื้นที่บางส่วน ให้เป็นศูนย์บริการชุมชนของนักท่องเที่ยว (รายละเอียดจะเสนอไว้ในบทที่
5) โดยรัฐสนับสนุนงบประมาณในการปรับปรุง การดูแลพื้นที่แทนภาคเอกชน นอกจากนี้ในสวน
ของอาคารที่มีคุณค่า (ลำดับความสำคัญระดับที่ 1) ซึ่งอยู่ในสภาพทรุดโทรม เจ้าของอาคารติด
ปัญหาต่างๆ ในการเข้าไปดูแล (รูปภาพที่ 4.7) อันอาจจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นอาคารสมัย
ใหม่ขึ้นได้ในอนาคต รัฐอาจตกลงกับเจ้าของอาคารเพื่อใช้สิทธิในการเข้าไปดูแล ซ่อมแซม ปรับปรุง
เพื่อให้มีสภาพมั่นคงแข็งแรง สร้างกิจกรรมให้กับชุมชน เช่น ใช้สำหรับเป็นจุดขายของที่ระลึก
จุดบริการนักท่องเที่ยวหรือพิพิธภัณฑ์ของชุมชนปากแพรว โดยรัฐให้สิทธิในการเข้าไปอาคารของ
กลุ่มเจ้าของได้ถาวร เช่น ใช้สิทธิในการรับสัมปทานพื้นที่ขายของหรือใช้สิทธิในการเป็น
ผู้ดูแล / บริหารกิจการให้กับรัฐ หรือการแบ่งผลตอบแทนที่ได้รับกับภาครัฐหรือแลกเปลี่ยนสิทธิใน
ด้านการศึกษาอาคาร เช่น ยอมให้รัฐเข้าไปดูแลอาคารที่มีคุณค่า โดยแลกเปลี่ยนสิทธิในการ
จับจองโครงการต่างๆ ของภาครัฐด้วยเงื่อนไขพิเศษ เช่น การพัฒนาของการเคหะแห่งชาติหรือสิทธิ
ในการรับควบคุมควบคุมด้านบริการพิเศษอื่นๆจากภาครัฐ เป็นต้น อาคารที่เสนอแนะได้แก่ อาคาร
รัตนเกตุย, อาคารตึกแถวชั้นเดียว (ของศูนย์วิจัย ธรรมศาสตร์, ศูนย์พัฒนา
และศูนย์วิจัย วสท), อาคารห้องแถว 2 ชั้น (ติดบ้านพงษ์ใหญ่โดยกรมที่ดิน) ที่ทำการประชานิย
ซึ่งรายละเอียดจะเสนอแนะไว้ในบทที่ 5

2. FINANCIAL AID เป็นมาตรการสร้างแรงจูงใจโดยภาคเอกชน ได้ประโยชน์ทั้ง
ทางตรงและทางอ้อม ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่มาตรการทางด้านภาษี เช่น การลดหย่อนภาษีให้กับ
เจ้าของอาคารที่มีการดูแลรักษาอาคารที่มีคุณค่า โดยสมมุติหรือการลดหย่อนภาษีให้กับเจ้าของ
อาคารที่เปิดพื้นที่ในกรรมสิทธิ์ที่ดินของตนเองให้กับบริการสาธารณะ (สิทธิในที่ดินยังเป็นของ
เอกชน) รวมถึงการจัดการหาทุนต่าง ๆ (นอกเหนือจากงบประมาณของภาครัฐ กรณีที่พื้นที่จะเป็น
ย่านประวัติศาสตร์) ให้กับภาคเอกชน หรือเจ้าของที่ดินในการนำมาเป็นค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซม
ปรับปรุงอาคาร เพื่อไม่ให้เจ้าของอาคารต้องเป็นผู้รับภาระเพียงผู้เดียว ทุนต่างๆ เหล่านี้รัฐได้มาจาก
การพัฒนาอาคารที่มีคุณค่า ร่วมกับภาคเอกชน รวมถึงการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อหารายได้จัดตั้ง
เป็นกองทุนพัฒนา "ย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรว" เช่น การจัดการไปรษณีย์ให้เป็น
พิพิธภัณฑ์ชุมชนปากแพรว ปรับปรุงอาคารเก่าเป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยวมีกิจกรรมสำหรับบริการ
นักท่องเที่ยว โดยจะเสนอรายละเอียดซึ่งกิจกรรมต่างๆ ไว้ในบทที่ 5 ต่อไป.

ทัศนียภาพบริเวณ Avenue of America ในนครนิวยอร์ก ที่มีการนำข้อบัญญัติแบบบังคับแรง
จูงใจ (Incentive Zoning) มาใช้ทำให้เกิดลานโล่ง (Plaza) ที่หลากหลายทั้งบนดินและใต้ดินโดย
ไม่มีความสัมพันธ์และบริเวณข้างเคียงแต่อย่างใด

บริเวณ South Street Seaport ที่กำหนดให้เป็นเขตย่านพิเศษ เพื่อการอนุรักษ์กรรมสิทธิ์ในการ
พัฒนาอาคารอนุรักษ์ในบริเวณด้านหน้าไปยังอาคารธุรกิจ ซึ่งเป็นอาคารสูงด้านหลัง

หน้าอาคารของฝั่งที่อยู่กันและกันพื้นที่บริเวณ South Street Seaport ในนครนิวยอร์ก 1970
โดยใช้เทคนิคการควบคุมผ่านแบบ Transfer Development Rights (TDR)

รูปภาพที่ 4.7 แสดงตัวอย่างการพัฒนา ย่าน
พิเศษต่างๆ โดยใช้ข้อบัญญัติแบบสร้างแรงจูงใจ
(Incentive Zoning)

การผังเมืองเห็นชอบ (กรณีเจ้าพนักงานท้องถิ่น เป็นผู้ขอ) (กรณีเจ้าพนักงานท้องถิ่น เป็นผู้ขอ)

3) ปิดประกาศแสดงเขตที่ประมาณว่าจะวางและจัดทำ ผังเมืองเฉพาะ

4) จัดการประชุมเพื่อรับฟังข้อคิดเห็น จากประชาชนใน พื้นที่ที่จะมีการวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะไม่น้อย กว่า 2 ครั้ง

5) ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นส่งผังเมืองเฉพาะ ไปยังกรม การผังเมืองเพื่อพิจารณาให้ความเห็น การผังเมืองเห็นชอบ กับผังเมือง เฉพาะให้กรมการผังเมือง เสนอต่อรัฐมนตรีเพื่อ ดำเนินการตราพระราชบัญญัติให้บังคับ ผังเมือง เฉพาะนั้นต่อไป

ทั้งนี้ผังเมืองเฉพาะจะต้องตราเป็นพระราช- บัญญัติ ถ้ามีบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นให้บังคับได้ ไม่เกินห้าปีตามมาตรา 28 ผังเมืองเฉพาะ ประกอบด้วย

- (1) วัตถุประสงค์ในการวางและจัดทำผังเมือง เฉพาะ
- (2) แผนที่แสดงเขตของผังเมืองเฉพาะ
- (3) แผนผังเมืองหรือแผนผังบริเวณ ซึ่งทำขึ้นเป็น ฉบับเดียวหรือหลายฉบับ โดยมีสาระสำคัญ ทุกประการ หรือบางประการ ดังต่อไปนี้
 - (ก) แผนผังแสดง การกำหนดการใช้ประโยชน์ ที่ดิน ซึ่งจำแนกเป็นประเภทกิจการพร้อม ทั้งแนวเขตการแบ่งที่ดิน ออกเป็นประเภท และย่าน

(ข) แผนผังแสดงโครงการคมนาคม และ ขนส่งพร้อมทั้งรายละเอียดแสดงแนวและ ขนาดทางสาธารณะ

(ค) แผนผังแสดงรายละเอียด ของกิจการ สาธารณูปโภค

(ง) แผนผังแสดงที่ตั้ง

(จ) แผนผังแสดงการกำหนดระดับที่ดิน หรือ วัตถุประสงค์ผังเมืองหรือคุณค่าในทางศิลปะ- กรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ หรือ โบราณคดีที่จะพึงส่งเสริม ดำรงรักษา หรือ บูรณะ

(ฉ) แผนผังแสดงบริเวณที่มีทรัพยากรธรรม- ชาติหรือภูมิประเทศที่งดงาม หรือมีคุณค่า ในทางธรรมชาติรวมทั้งต้นไม้เดี่ยว หรือ ต้นไม้หมู่ที่จะพึงส่งเสริมหรือบำรุงรักษา (3) รายการและคำอธิบายประกอบแผนผังตาม (3) รวมทั้งประเภท และชนิดของอาคารที่จะ อนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ก่อสร้าง

(5) ข้อกำหนดที่จะให้ปฏิบัติหรือไม่ให้ปฏิบัติเพื่อ ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผังเมืองเฉพาะ ทุกประการ หรือบางประการ ดังต่อไปนี้
 (ก) แนวทางและขนาดของที่อุปโภค
 (ข) ประเภทชนิด ขนาดและจำนวนของอาคาร ที่จะอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้สร้าง
 (ค) ประเภท ชนิด ขนาด จำนวนและ ลักษณะ ของอาคารที่จำกัดหรือห้าม หรืออยู่ใน สภาพอันเป็นที่น่ารังเกียจ หรือน่าจะเป็น อันตรายแก่สุขภาพ หรือส่งผลกระทบต่อ

ถูกต้องหรือ หรือย้ายตามคำสั่งของคณะ- กรรมการ บริหารการผังเมืองส่วนท้องถิ่น ตามมาตรา 55

(ง) การใช้ประโยชน์ของอาคาร ที่อนุญาตให้ สร้างขึ้นใหม่ หรืออนุญาตให้เปลี่ยนแปลง อนุมัติไปจากการใช้ประโยชน์ ตามที่ได้ขอ ไว้ เมื่อขออนุญาตก่อสร้าง ซึ่งจะคงได้รับ อนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น (จ) ขนาดและแปลงที่ดินที่จะขออนุญาต ให้ เป็นที่สร้างอาคาร ที่ใช้เพื่อประโยชน์ต่าง- ชาติ ที่ได้ระบุไว้ในผังเมืองเฉพาะ รวมทั้ง บริเวณ ของที่ดินที่กำหนดให้เป็นที่ตั้ง เพื่อ ประโยชน์ตามที่ระบุไว้

(ข) การส่งเสริมดำรงรักษา หรือบูรณะสถานที่ หรือวัตถุที่มีประโยชน์ หรือคุณค่าในทาง ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี

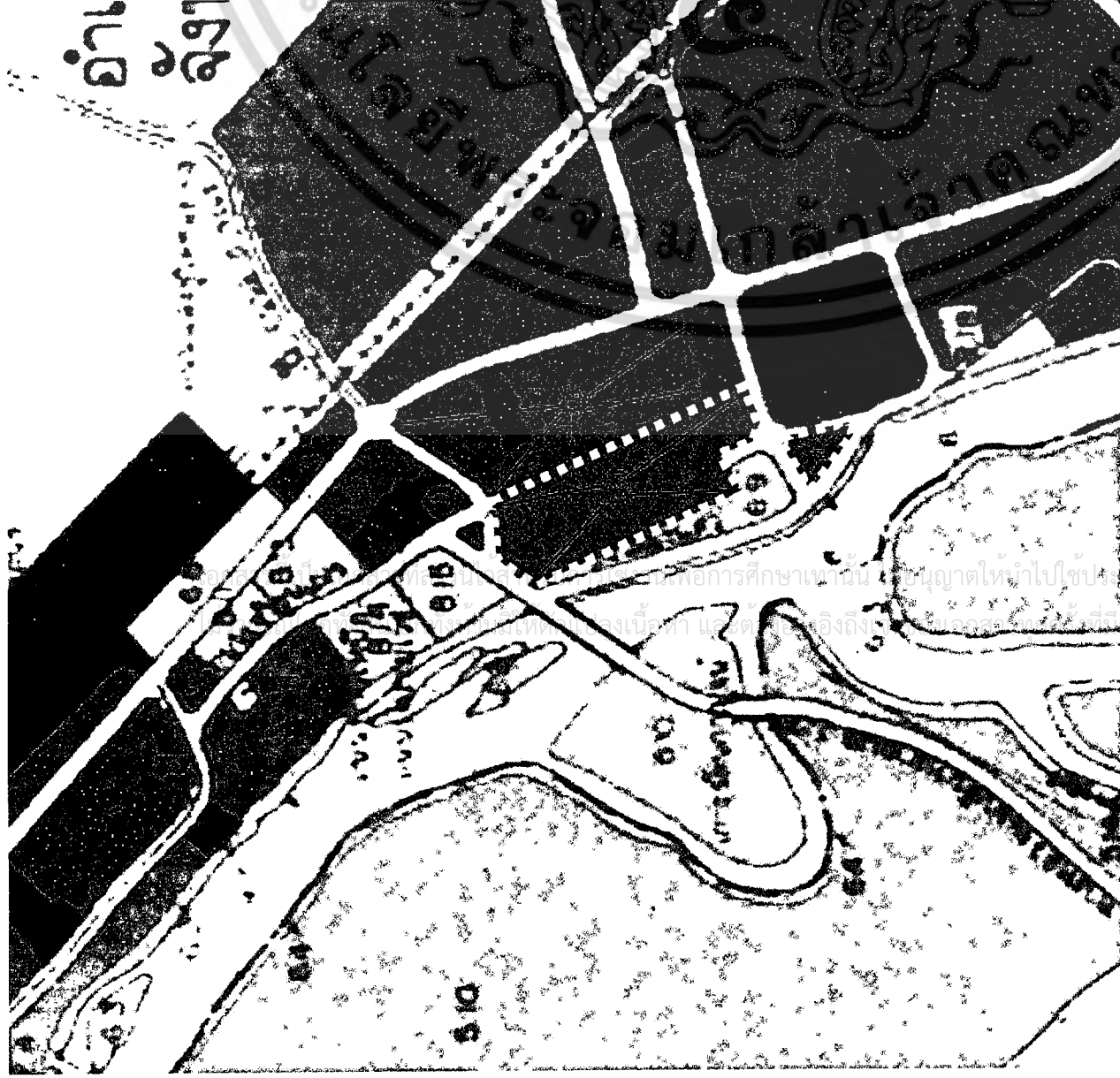
(ข) การดำรงรักษาที่ตั้ง

(ข) การส่งเสริมหรือบำรุงรักษาต้นไม้เดี่ยวหรือ ต้นไม้หมู่

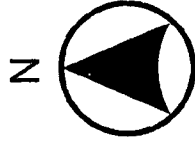
(ฅ) การย้าย หรือตัดแปลงอาคาร

(ง) การอื่นที่จำเป็น เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของผังเมืองเฉพาะ

(6) รายละเอียดระบุที่ดินหรือสิ่งはりหรือสิ่งอื่นที่ ต้องเว้นพื้นที่หรือสิ่งはりหรือสิ่งอื่นที่ควรของ ทรัพย์สินโดยชอบด้วยกฎหมาย โดยมีแผนที่แสดง เขตที่ดินหรือสิ่งはりหรือสิ่งอื่นที่เว้นพื้นที่เพื่อ ประโยชน์แก่การผังเมือง สำหรับใช้เป็นการวาง ตาม มาตรา 43 (1)

ผังเมืองรวมกาญจนบุรี

แผนที่ 4.7 แสดงขอบเขตและ กำหนดพื้นที่
 ขอบเขตแผนที่การใช้ที่ดินประเภทอนุรักษ์
 เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย
 (สีน้ำตาลอ่อน)

และเพื่อสนับสนุนความเป็น "ย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรก"
 รายละเอียดในการควบคุมควรให้สอดคล้องกับแนวทางอนุรักษ์ดังนี้

- ความสูงอาคาร
- ลักษณะต่าง ๆ ของรูปร่างหน้าของอาคาร (สัดส่วนระหว่างความสูงและความกว้างของอาคาร รวมไปถึงสัดส่วนของรูปคานหน้าอาคารกับช่องเปิดบนอาคารด้วย)
- จังหวะของช่องเปิดและกำแพง
- ช่องว่างระหว่างอาคาร
- ความสัมพันธ์ของวัสดุต่าง ๆ เช่น ชนิด ละเอียดสีของวัสดุ รายละเอียดต่าง ๆ ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เช่น ลายปูนปั้น ลูกกรงโค้ง
- รูปทรงของหลังคาอาคารและส่วนประกอบต่าง ๆ ของหลังคา เช่น วัสดุ มุง เริงชาย ปล่องไฟ
- ลักษณะป้ายและการติดตั้ง

รายละเอียดต่าง ๆ จำเป็นต้องมีการศึกษาให้ละเอียด ทั้งในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี งานออกแบบชุมชนเมือง งานสถาปัตยกรรม งานวิศวกรรม เพื่อส่งเสริมความเป็นย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรกดังกล่าว

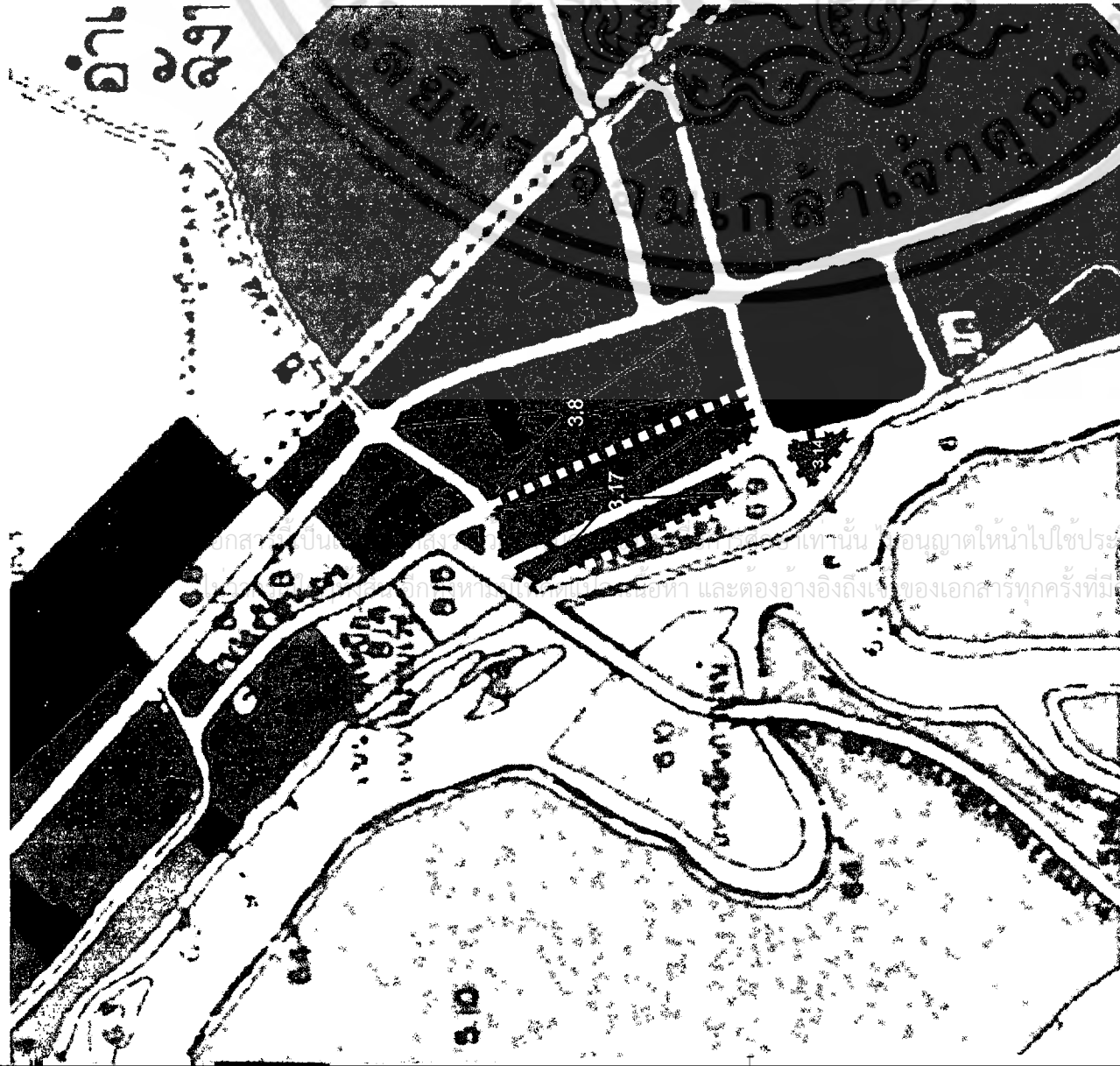
แนวทางที่ 2 จัดทำผังเมืองเฉพาะ¹

แนวทาง : พรบ. การผังเมือง พ.ศ. 2518 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 มาตรา 29 ได้กำหนดให้เจ้าพนักงานท้องถิ่น สามารถจัดทำผังเมืองเฉพาะขึ้นได้เพื่อใช้ในการผังเมืองเป็นผู้จัดทำได้ ในกรณีที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ ให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นเสนอหลักการที่วางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ ให้คณะกรรมการผังเมืองพิจารณาเห็นชอบก่อน ซึ่งผังเมืองเฉพาะต้องตราเป็นพระราชบัญญัติ

ขั้นตอนการดำเนินงาน : 1) สำรวจเพื่อวางและจัดทำผังเมืองเฉพาะ (ตราเป็น (กรณีเจ้าพนักงานท้องถิ่นเป็นผู้จัดทำ) พระราชกฤษฎีกา)
 2) เจ้าพนักงานท้องถิ่นเสนอหลักการ ให้คณะกรรมการ

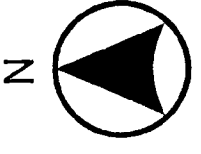
1. ผังเมืองเฉพาะ หมายความว่า แผนผังและโครงการดำเนินการ เพื่อพัฒนาหรือดำรงรักษาบริเวณเฉพาะแห่ง หรือกิจการที่เกี่ยวข้องในเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้อง หรือชนบทเพื่อประโยชน์แก่การผังเมือง (พรบ.การ-ผังเมือง)

2. เจ้าพนักงานท้องถิ่น หมายความว่า ในเขตเทศบาล หมายความว่า คณะเทศมนตรี ในเขตสุขาภิบาล หมายความว่า คณะกรรมการสุขาภิบาล ในเขตขององค์การบริหารส่วนจังหวัด หมายความว่า ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอ ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้ว่าราชการจังหวัดให้ทำการแทน ในเขตกรุงเทพมหานคร หมายความว่า ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร หรือหัวหน้าเขต ซึ่งได้รับมอบหมายจากผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครให้ทำการแทน

- สัญลักษณ์**
- ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
 - ▨ ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
 - ▩ ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
 - ▧ ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ
 - ▦ ที่ดินประเภทสวนและเกษตรกรรม
 - ▥ ที่ดินประเภทที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมและรักษาสุขภาพที่สงวน
 - ▤ ที่ดินประเภทสถานศึกษา
 - ▣ ที่ดินประเภทสถานบริการ การสาธารณสุขและสาธารณสุข

ผังเมืองรวมกาญจนบุรี

พื้นที่ 4.6 แสดงของเสมอและพื้นที่บริเวณ
 เลข 3.8 บางส่วน เป็นการใช้ที่ดินประเภท
 นิคมอุตสาหกรรมที่มีการควบคุมพิเศษ

กิจการต่างๆ เช่น โรงงาน สถานบริการสุขภาพ สถานและ
 ฌาปนสถาน โรงฆ่าสัตว์ กิจจัดมูลฝอย เป็นต้น สำหรับ
 การใช้ที่ดินประเภทนี้เพื่อกิจการอื่น ให้มีที่ว่างไม่น้อย
 กว่าร้อยละสิบของแปลงที่ดินที่ยื่นขออนุญาต

จากข้อกำหนดจะเห็นได้ว่า พื้นที่ชุมชนสุขภาพจิต
 ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่พาณิชยกรรม ลักษณะเดียวกับ
 พื้นที่พาณิชยกรรมบริเวณถนนแสงชูโต ซึ่งไม่สอดคล้อง
 กับแนวทางการอนุรักษ์ ดังนั้นจึงเสนอให้มีการแก้ไขกฎ
 กระทรวงโดย:

วิธีการที่ 1 : กำหนดบริเวณหมายเลข 3.8 บางส่วน
 บริเวณปากแพรงปรับเป็น 3.17 และ 3.14 ให้เป็นเขต
 พาณิชยกรรมที่มีการควบคุมเป็นพิเศษ มีข้อกำหนด
 ในด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินของกิจการต่างๆ ใหม่มากขึ้น
 โดยเฉพาะพื้นที่ในการก่อสร้างอาคารพาณิชยกรรม และ
 ประเภทของอาคารต่างๆ ที่ยอมให้ดำเนินการได้ในพื้นที่
 โดยไม่กระทบต่อความเป็นย่านประวัติศาสตร์ (แผนที่ที่
 4.6)

วิธีการที่ 2 แก้ไขการใช้ประโยชน์ที่ดิน บริเวณ
 หมายเลข 3.8 ตั้งแต่ถนนบวรลงมาถึงถนนปากแพรง
 ให้เป็นการใช้ที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์
 ศิลปวัฒนธรรมไทย เป็นบริเวณหมายเลข 11.1 และ 11.2
 โดยมีข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินดังนี้ (แผนที่ที่ 4.7)
 ที่ดินประเภทอนุรักษ์ เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลป-
 วัฒนธรรมไทย บริเวณหมายเลข 11.1 ให้ใช้ประโยชน์
 ที่ดินเพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรม และ
 สถาปัตยกรรมท้องถิ่น หัตถอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว
 พาณิชยกรรม การอยู่อาศัย สถาบันราชการ และการ
 สาธารณูปโภค และสาธารณูปโภคเท่านั้น

ที่ดินบริเวณตามวรรคหนึ่งห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนด
 ดังต่อไปนี้

- (1) โรงงานที่จำหน่ายตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน
- (2) สถานที่บริการสุขภาพ สถานที่เก็บก๊าซ และห้องบรรจุก๊าซ ตาม
 กฎหมายว่าด้วยการบรรจุก๊าซปิโตรเลียมเหลว
- (3) สถานที่เก็บน้ำมันเชื้อเพลิงที่คลังของขออนุญาต ตามกฎหมายว่า
 ด้วยการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง
- (4) เลี้ยงสัตว์ทุกชนิดเพื่อการคร่า
- (5) สุสานและฌาปนสถาน ตามกฎหมายว่าด้วยสุสาน และ
 ฌาปนสถาน เว้นแต่เป็นการก่อสร้างแทนฌาปนสถานที่มีอยู่เดิม
- (6) โรงแสมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแสม
- (7) สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ
- (8) การอยู่อาศัยประเภทอาคารขนาดใหญ่หรืออาคารสูง
- (9) การประกอบพาณิชยกรรมประเภทอาคารขนาดใหญ่หรืออาคารสูง
- (10) สถานที่เก็บสินค้าซึ่งเป็นที่เก็บพัก หรือขนถ่ายสินค้าหรือสิ่งของ
 เพื่อประโยชน์ทางการค้าหรืออุตสาหกรรม
- (11) ไร่ไถเก็บผลิตผลทางการเกษตร เว้นแต่อยู่ภายใต้การควบคุมหรือ
 ได้รับอนุญาตให้ดำเนินการจากเทศบาล
- (13) ซ้อมยาหรือเก็บวัสดุ

สงเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น สถาบัน-
 ราชการ และการสาธารณูปโภค และสาธารณูปโภคเท่านั้น
 2) พรบ ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3)
 พ.ศ.2543

กฎหมายฉบับนี้ได้ให้อำนาจกับราชการส่วนท้องถิ่น ในการออก
 ขอบัญญัติเพิ่มเติมเพื่อควบคุม กำกับ ดูแล การก่อสร้างอาคารในท้องถิ่น
 ตนเองได้ ดังนั้นเทศบาลเมืองกาญจนบุรีสามารถที่จะพิจารณาเพื่อออกข้อ
 บัญญัติในส่วนของการควบคุม กำกับ ดูแล การก่อสร้างอาคาร ทั้งในด้าน
 การกำหนดรูปแบบอาคาร ลักษณะอาคาร ความสูงอาคาร พื้นที่ว่างของ
 อาคาร เป็นต้น เพื่อเสริมกับข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามกฎหมายกระทรวง

นอกจากนั้นจะมีระเบียบและข้อบังคับอื่น ๆ เช่น ระเบียบกรมศิลปากร ว่าด้วยการอนุรักษ์โบราณสถาน พ.ศ. 2528 ซึ่งในบางวาระก็จะมีมติของกรมศิลปากร 4 ประการ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการนำแนวทางของการอนุรักษ์ไปสู่การปฏิบัติ โดยมีทางเลือกในการนำไปปฏิบัติ 2 ทางเลือกดังนี้

แนวทางการที่ 1 การขึ้นทะเบียนชุมชนปากแควพริกเป็น "ย่านประวัติศาสตร์"

รายละเอียด : แนวทางการที่ 1 คือ การขอขึ้นทะเบียนชุมชนปากแควพริกเป็น "ย่านประวัติศาสตร์" โดยอาศัยกฎหมาย พรบ. โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ซึ่งจะดูแลในขอบเขตของย่านฯ และกลุ่มอาคารทั้งหมดในย่านประวัติศาสตร์ รวมถึงการดูแลในเรื่องสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของหน่วยงานอนุรักษ์ซึ่งแวดล้อมศิลป-จังหวัดกาญจนบุรี และคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัด

- ขั้นตอนการดำเนินงาน :
- 1) ทำการสำรวจขอบเขตพื้นที่ๆที่ขอดำเนินการขึ้นทะเบียน
 - 2) จัดการประชุมหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยปฏิบัติตามขั้นตอนในการขึ้นทะเบียนโบราณสถานแห่งชาติ
 - 3) เมื่อประกาศขึ้นทะเบียนแล้ว จะต้องทำแผนปฏิบัติการ และจัดทำโครงการอนุรักษ์ในรายละเอียด
 - 4) การดำเนินการอนุรักษ์ใช้มาตรฐาน และพื้นที่บูรณะอาคารประวัติศาสตร์
 - 5) ตั้งคณะกรรมการทูลเกล้าและแนวทางการจัดการ ย่านประวัติศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ฝ่ายอนุรักษ์ หัวหน้าของกรมการเมือง เทศบาล และแหล่งทุนต่าง ๆ เช่น การเคหะแห่งชาติ ธนาคารอาคารสงเคราะห์ ฯลฯ รวมถึงภาคเอกชน เช่น หอการค้าจังหวัด สโมสร อสังกร หรือกลุ่มบุคคลต่างๆ เป็นต้น
 - 6) ดำเนินการตามแผนที่กำหนดไว้

มาตรการต่าง ๆ : มาตรการที่จะใช้สนับสนุน และส่งเสริมการเป็น "ย่านประวัติศาสตร์" นั้นจะมุ่งเน้นที่การปรับปรุง แก้ไขกฎหมายเดิมที่ไม่มีผลกระทบบต่อการพัฒนา และกฎหมายที่ขอปรับปรุงและแก้ไขนั้น จะครอบคลุมเฉพาะพื้นที่กาญจนบุรีเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อความรวดเร็วและความคล่อง

ตัวในการปฏิบัติงาน โดยเสนอแนวทางการปฏิบัติงาน

กฎหมายทางกายภาพ 2 ฉบับ ได้แก่

- 1) พรบ. การผังเมือง พ.ศ. 2528 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535 ในส่วนของ พรบ. การผังเมือง พ.ศ. 2518 จะเสนอขอแก้ไข และปรับปรุงในส่วนของ

กฎกระทรวง ฉบับที่ 449 ซึ่งมีผลบังคับใช้ในวันที่ 5 มิถุนายน 2543 และบังคับใช้ จนถึงวันที่ 4 มิถุนายน 2548 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 5 ปี (ตามมาตรา 26 ของ พรบ. การผังเมือง) ซึ่งหากครบตาม กำหนดแล้วจะมีผล 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 ขยายเวลาการบังคับกฎกระทรวงฉบับนี้ได้ อีก 5 ปี (กรณีเห็นว่าสภาพการณ์และสิ่งแวดล้อมไม่มีการเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญ แต่ยังมีขั้นตอนในการขยายเวลาตามมาตรา 26)

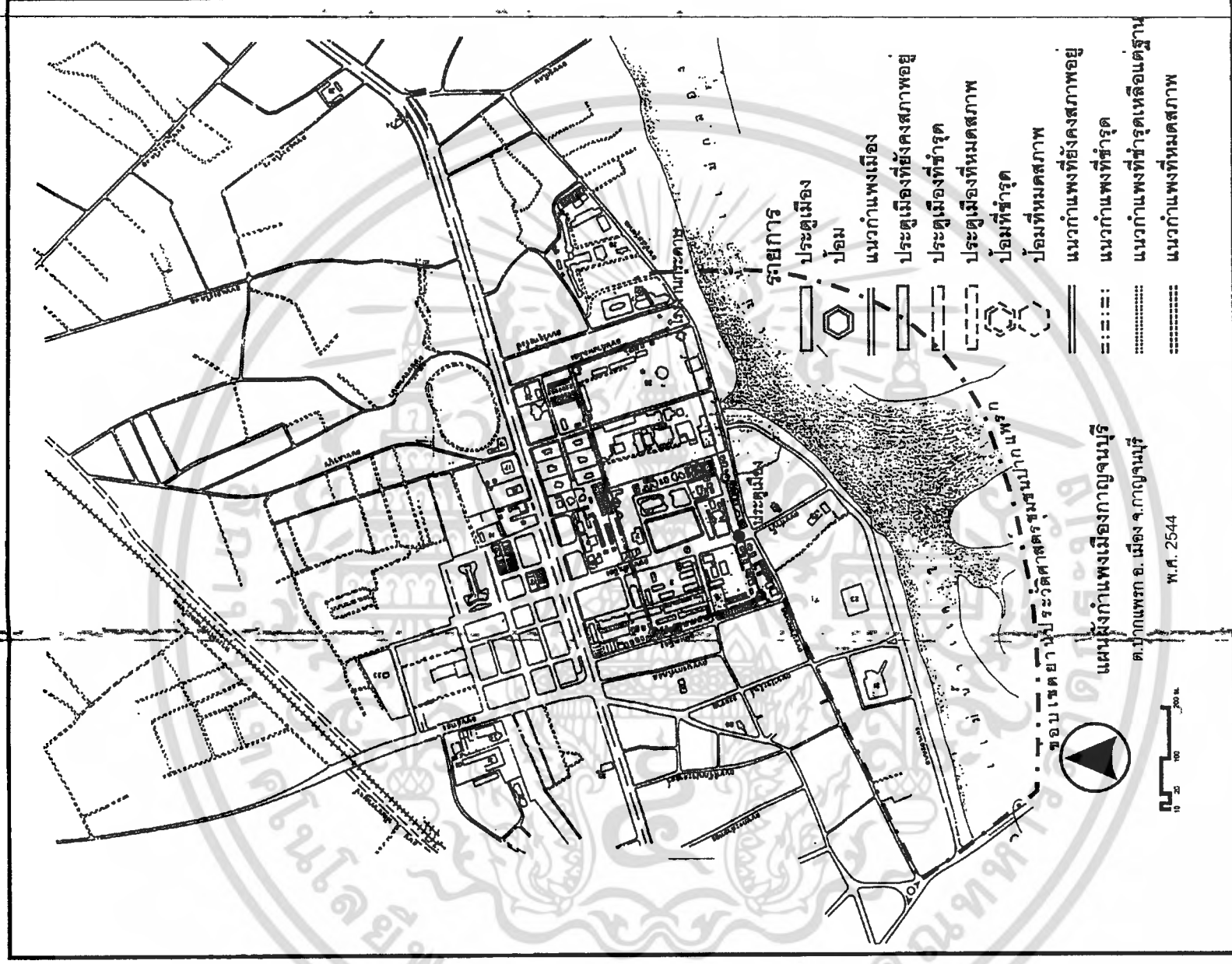
กรณีที่ 2 ขยายระยะเวลาการบังคับได้ อีก 2 ครั้ง และไม่เกิน 1 ปี (กรณีมีการเปลี่ยนแปลงแต่ไม่สามารถดำเนินการได้ทันที)

แต่ในระหว่างที่กฎกระทรวงฉบับเดิมบังคับใช้ ใน มาตรา 26 ยังระบุถึงการแก้ไขปรับปรุงผังเมืองรวมให้สามารถกระทำได้ตามขั้นตอนต่างๆ ที่ระบุไว้

จากรายละเอียดดังกล่าว หากกำหนดชุมชนปากแควพริกเป็น "ย่านประวัติศาสตร์" การจัดการด้านการควบคุม "การใช้ประโยชน์ที่ดิน" จึงจำเป็นต้องให้สอดคล้องกับแนวทางอนุรักษ์ดังกล่าว ในปัจจุบันพื้นที่พาณิชย์กรรมริมถนนแสงชูโตและบริเวณชุมชนปากแควพริก กำหนดให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก (สีแดง) มีข้อกำหนดดังนี้

"การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรม การอยู่อาศัย สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปโภค การเป็นสวนใหญ่" และห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อ

แผนที่ที่ 4.5 แสดงขอบเขตย่านประวัติศาสตร์
ชุมชนปากแพก

จากความเป็น "ย่านประวัติศาสตร์" ของชุมชนปากแพกดังกล่าว จะนำมากำหนดขอบเขตให้ครอบคลุมถึงประวัติศาสตร์ในด้านต่างๆ ทั้ง 8 ด้าน โดยมีปัจจัยทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี ภูมิศาสตร์ ภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อม เป็นปัจจัยในการนำมากำหนดขอบเขต จะได้ขอบเขตของย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพก โดยทิศเหนือครอบคลุมถึงวัดเหนือ ด้านทิศใต้ ครอบคลุมถึงวัดใต้ ด้านทิศตะวันตก กำหนดขอบเขตจากด้านหลังอาคารริมถนนปากแพกแยกแวงบริเวณเขตกำแพงเมืองเดิม จะครอบคลุมพื้นที่ในเขตกำแพงเมืองทั้งหมด ด้านทิศตะวันออกครอบคลุมถึงพื้นที่ริมแม่น้ำแควน้อย และบริเวณดินซึ่งเป็นที่จุดเริ่มต้นของแม่น้ำแม่กลอง (แผนที่ที่ 4.5)

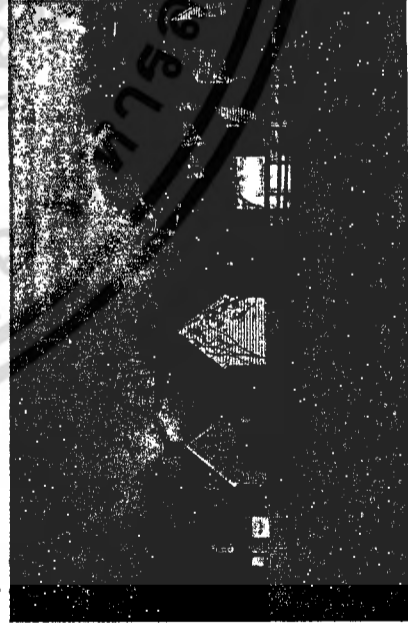
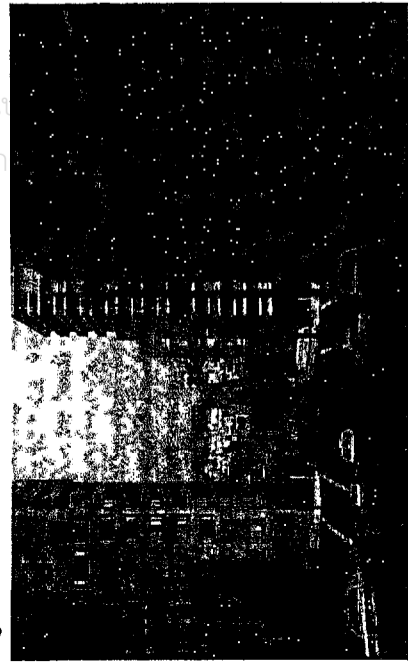
จากขอบเขตดังกล่าว จะครอบคลุมความเป็นประวัติศาสตร์ของชุมชนปากแพกได้ทั้ง 8 ด้าน แต่การกำหนดเป็น "ย่านประวัติศาสตร์" นั้นจำเป็นต้องมีกฎหมายรองรับเพื่อจะได้นำไปสู่การปฏิบัติที่ได้ผลโดยจะอาศัยกฎหมายเดิมที่มีอยู่ปัจจุบันดังนี้

- 1) พรบ. โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 กรมศิลปากรเป็นผู้รับผิดชอบ
- 2) พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 โดยเฉพาะประเด็นการดำเนินงานตามแผนพัฒนา การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ตามมติคณะรัฐมนตรีภายใต้การดูแลของสำนักงานนโยบาย และแผนสิ่งแวดล้อม
- 3) พรบ. การผังเมือง พ.ศ. 2518 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2535
- 4) พรบ. ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543

จากคำอธิบายข้างต้นมีความหมายครอบคลุมถึง แนวทางในการนำนโยบายการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนไปสู่การปฏิบัติ โดยเสนอให้กำหนดชุมชนปากแพรงเป็น "ย่านประวัติศาสตร์ (HISTORIC DISTRICT)" เพื่อประโยชน์ในการบริหารพื้นที่ในแง่การควบคุม, การอนุรักษ์, การนำมาใช้ประโยชน์ และกาอนุรักษ์รักษา โดยกำหนดให้เป็น "ย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรง" ซึ่งครอบคลุมถึงความเป็นประวัติศาสตร์ในด้านต่างๆ ดังนี้

- 1) ย่านประวัติศาสตร์ด้านภูมิศาสตร์ของจุดเริ่มต้นแม่น้ำแม่กลอง
- 2) ย่านประวัติศาสตร์ด้านเป็นที่ประชุมพล และที่ตั้งที่หลวงสมัยกรุงศรีอยุธยา และสมัยรัตนโกสินทร์
- 3) ย่านประวัติศาสตร์ด้านเป็นที่ตั้งของเมืองกาญจนบุรีใหม่
- 4) ย่านประวัติศาสตร์ด้านเป็นบริเวณเสด็จพระราชดำเนินของพระมหากษัตริย์แทบทุกรัชกาล
- 5) ย่านประวัติศาสตร์ด้านเป็นแหล่งความหลากหลายทางวัฒนธรรม (ไทย, จีน, มอญ)
- 6) ย่านประวัติศาสตร์ด้านเป็นชุมชนที่ถูกบันทึกในบทพระราชนิพนธ์ รัชกาลที่ 5
- 7) ย่านประวัติศาสตร์ด้านเป็นแหล่งสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า ซึ่งสะท้อนถึงการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศรวมถึงวัฒนธรรมการปลูกสร้างอาคาร ที่มี ความแตกต่างกัน
- 8) ย่านประวัติศาสตร์ด้านเป็นตลาดซื้อขายเครื่องอุปโภคและบริโภคของทหาร เป็นที่ควบคุมการก่อสร้างเส้นทางรถไฟสายมรณะ รวมถึงประวัติศาสตร์ในด้านเป็นแหล่งที่ช่วยเหลือเชลยศึกในยามสงคราม

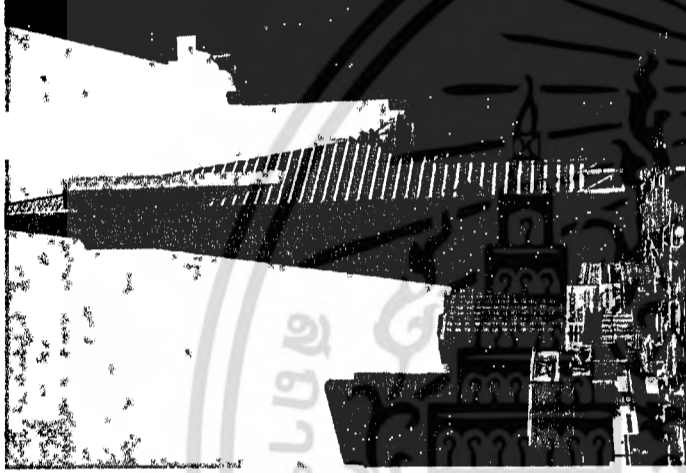
นครราชธานี (Special District) ที่นำมาใช้รักษาเอกลักษณ์ของชุมชน ในบริเวณที่ห้ามก่อสร้างอาคารปิดบังช่องทาง (View Corridor) ของเมืองไปสู่อ่าวสาบ-ธานีโลก

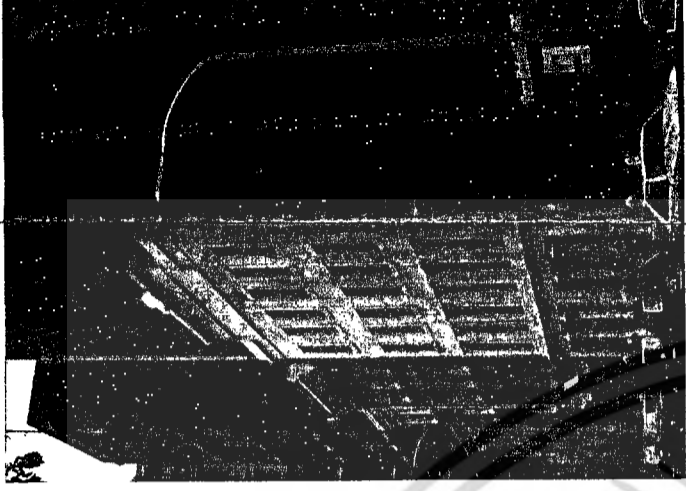
ย่านประวัติศาสตร์ในเมือลจลิมเบ็ก มลรัฐจอร์เจีย

ย่านประวัติศาสตร์ French Quarter ในนครนิวยอร์ก มลรัฐนิวยอร์ก

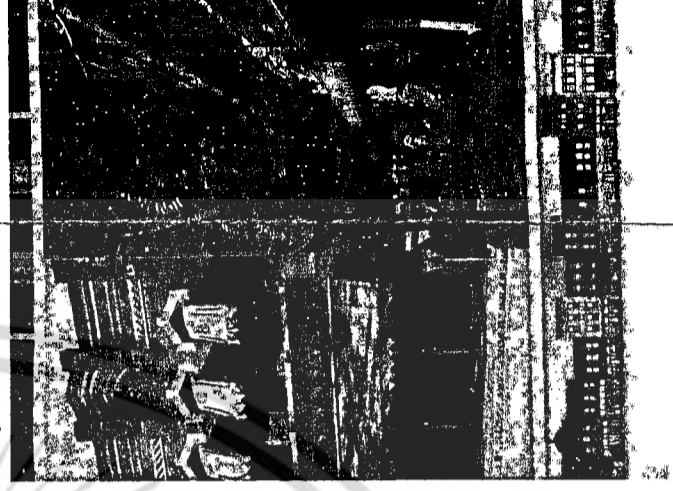

ตัวอย่างของการควบคุมย่านที่ไม่ได้จำกัดถึงเอกลักษณ์ ของพื้นที่ในนครราชธานีที่ทำการก่อสร้างอาคาร Trans America เป็นการนำเอาย่าน China Town โดยเฉพาะบริเวณนี้ในระดับชั้นของอาคาร ที่แตกต่างจากบริเวณชุมชน China Town อย่างเห็นได้ชัด

ตัวอย่างการออกแบบอาคารให้สอดคล้องกับชุมชนที่อยู่บริเวณชุมชนประวัติศาสตร์ ในนครฟิลาเดลเฟีย

ตัวอย่าง Design Guidelines ที่อิงกับความนิยมและการออกแบบรูปแบบอาคารในชุมชนเมืองคอมมิ่ง (Combing) มลรัฐนิวเจอร์ซีย์

รูปภาพที่ 4.6 แสดงตัวอย่างการพัฒนาบริเวณย่านประวัติศาสตร์และย่านพิเศษต่างๆ (ต่อ)

4.5 การนำแนวทางการอนุรักษ์รักษาสถาปัตยกรรมชุมชนเก่าแก่ไปใช้กับพื้นที่อนุรักษ์

จากหัวข้อ 4.4 ในส่วนขององค์การและการดำเนินงานในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ในจังหวัดกาญจนบุรีจะเห็นว่า องค์การในการดูแลรักษาสถาปัตยกรรมชุมชนเก่าแก่ของจังหวัดนั้น ประกอบไปด้วยบุคคลและหน่วยงานที่มีความรู้ และมีส่วนเกี่ยวข้องกับกรมศิลปากร มีอำนาจหน้าที่ที่ระบุไว้อย่างชัดเจน แต่ในการอนุรักษ์โดยเฉพาะงานสถาปัตยกรรมชุมชนเก่าแก่พบว่ามีปัจจัยที่สำคัญซึ่งส่งผลต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าอันอยู่ที่แนวทางการปฏิบัติ โดยเฉพาะเรื่อง ของกฎหมายที่สามารถเข้าไปดูแล ควบคุม จัดการ ยังไม่สามารถกระทำได้อย่างชัดเจน เนื่องจาก งานสถาปัตยกรรมชุมชนเก่าแก่ที่มีคุณค่าเหล่านั้น บางส่วนเป็นของบุคคลทั้งกรรมสิทธิ์ที่ดินและ สิ่งก่อสร้าง บางส่วนเป็นของที่ราชพัสดุ ทั้งกรรมสิทธิ์ที่ดินและสิ่งก่อสร้าง อีกทั้งงานสถาปัตยกรรม ที่มีคุณค่าเหล่านั้นมิได้ถูกประกาศขึ้นทะเบียนเป็นอาคารประวัติศาสตร์หรืออาคารที่มีคุณค่าแต่ อย่างเป็นทางการด้วยวิญญูด้วยวิญญูโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถาน- อย่างเป็นทางการได้ ป.ศ. 2535 ได้ให้นิยาม โบราณสถาน หมายความว่า

"สิ่งหริภิมหารักษ์ ซึ่งโดยอายุและลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดย หลักฐานเกี่ยวกับประวัติของสิ่งหริภิมหารักษ์นั้นเป็นประโยชน์ในทาง ศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็น แหล่งโบราณคดีแหล่งประวัติศาสตร์ และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย"

ในทางวิชาการคำว่า "โบราณสถาน" มีขอบเขตตรงกับภาษาอังกฤษว่า MONUMENTS ครอบคลุม ถึงเมืองประวัติศาสตร์ (HISTORIC CITIES) และย่านประวัติศาสตร์ (HISTORICAL DISTRICT) ซึ่งกำหนดเป็นอนุสรณ์สถานได้เช่นเดียวกัน เช่น ย่านการค้าในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งได้รับอิทธิพลการค้า ของชาวยุโรปหลายชาติทางภาคใต้ มีการสร้างตึกแถวผสมผสานกันระหว่างตะวันตกและ ตะวันตกและในความหมายของงานประวัติศาสตร์ในสหรัฐอเมริกา หมายถึง

"บริเวณซึ่งเป็นสถานที่ตั้งอยู่ในกลุ่มอาคาร มีอาคารที่แสดงหรือเคย เป็นตัวแทนแสดงให้เห็นแบบอย่างของผังเมือง การจัดหมู่บ้าน ตลอดจน สถานการณ์ การค้าและศูนย์การพาณิชย์ในประวัติศาสตร์ด้านใดด้าน หนึ่ง"

ย่านประวัติศาสตร์ในความหมายของนักวิชาการทางโบราณคดีของไทยได้ให้ความหมาย หมายถึง พื้นที่ที่กำหนดขอบเขตได้พื้นที่หนึ่งด้วยความหนาแน่นทางสถาปัตยกรรม เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ การวางผังเมือง, หรือสภาพแวดล้อม ที่มนุษย์ สร้างขึ้นโดยมีอาคาร, สิ่งก่อสร้าง, ถนนหนทาง และ / หรือองค์ ประกอบอื่นๆ ในพื้นที่รวมอยู่ด้วยทั้งสิ้น โดยรูปแบบหรือเนื้อหา เรื่องราวความสำคัญของพื้นที่นั้น (รูปภาพที่ 4.6) แบ่งเป็น

- 1) ย่านประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม (ARCHITECTURAL OR HISTORIC DISTRICT)
- 2) ย่านประวัติศาสตร์พาณิชยกรรม (COMMERCIAL DISTRICT)
- 3) ย่านประวัติศาสตร์การอุตสาหกรรม (INDUSTRIAL DISTRICT)
- 4) ย่านประวัติศาสตร์พื้นที่ชนบท (RURAL DISTRICT)
- 5) เขตพื้นที่ทางโบราณคดี (ARCHAEOLOGICAL DISTRICT)

รูปภาพที่ 4.6 แสดงตัวอย่างการพัฒนาบริเวณ ย่านประวัติศาสตร์และย่านพิเศษต่างๆ

การควบคุมย่านที่มุ่งอนุรักษ์พื้นที่ในการออกแบบสถาปัตยกรรมของอาคารใหม่ให้กลมกลืนกับ อาคารเดิมในบริเวณ French Quarter นครนิวออลีนส์

8. ประเมินผลและรายงานผลการดำเนินงาน ต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อม -
แห่งชาติ เป็นประจำ ทุก 6 เดือน
9. แต่งตั้งคณะทำงานตามที่เห็นสมควร เพื่อปฏิบัติงานในหน้าที่ที่ได้รับ
มอบหมาย
10. ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย จากคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ธรรมชาติและศิลปกรรม

จะเห็นได้ว่าองค์กรที่รับผิดชอบในจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งคอยดูแลในส่วนของสิ่งแวดล้อม-
ศิลปกรรม นั้นมีบุคลากรที่มาจากสาขาวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่นและมี
อำนาจหน้าที่รับผิดชอบค่อนข้างชัดเจน แต่จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่สำคัญในการควบคุมการ
เปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในชุมชนปากพรกคือ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งปัจจุบันกฎหมายที่ควบคุม
ในด้านกายภาพที่สำคัญคือ กฎหมายควบคุมอาคารและกฎหมายผังเมือง ซึ่งกฎหมายทั้งสอง ยังไม่
ได้เข้าไปควบคุมถึงการเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดได้อย่างชัดเจน รวมถึงความร่วมมือและการให้
ความสนใจของประชาชนในท้องถิ่นยังมีไม่เพียงพอต่อการร่วมกันอนุรักษ์ฯ ในประเด็นต่อไปจะ
กำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อให้้องค์กรนำไปใช้ในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากพรกให้มีผล
ในทางปฏิบัติต่อไป.

11. อุตสาหกรรมจังหวัด	อนุกรรมการ
12. หัวหน้าสำนักงานจังหวัด	อนุกรรมการ
13. ผู้แทนเจ้าคณะจังหวัด	อนุกรรมการ
14. ผู้แทนสำนักงานโบราณคดี
และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ	อนุกรรมการ
15. ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น
ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง	อนุกรรมการ
16. ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น
ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง	อนุกรรมการ
17. ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น
ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง	อนุกรรมการ
18. หัวหน้าหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	อนุกรรมการและเลขานุการ
ท้องถิ่น
19. เจ้าหน้าที่หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม	อนุกรรมการและ
ผู้ช่วยเลขานุการท้องถิ่น

อำนาจหน้าที่รับผิดชอบ

1. พิจารณากำหนดแผนปฏิบัติงาน วิธีการดำเนินงานและการกำกับดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่รับผิดชอบ
2. พิจารณากลับกรองโครงการที่มีผลกระทบต่ออนุรักษสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ในพื้นที่รับผิดชอบ
3. พิจารณาแก้ไขปัญหาการทำลายสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่รับผิดชอบ
4. ให้คำปรึกษา ความเห็นและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติงาน เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่รับผิดชอบ
5. ประสานการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน สมาคมองค์กรท้องถิ่น องค์กรระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่รับผิดชอบ
6. ส่งเสริม สนับสนุน และเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น ให้เป็นที่รับรู้อย่างกว้างขวาง
7. ส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานและองค์กรในท้องถิ่นดำเนินงานต่างๆ ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม ตามมติคณะรัฐมนตรี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

2. คณะกรรมการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัด

สาระสำคัญของแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม กำหนดให้มีการจัดตั้งหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นในศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแต่ละจังหวัด เพื่อทำหน้าที่ให้ความรู้ความเข้าใจในด้านวิชาการสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรม รวมทั้งเสนอแนวทางและมาตรการในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนั้นๆ อย่างไรก็ตาม การที่จะให้ข้อคิดเห็นต่างๆ มีผลในทางปฏิบัตินั้น จะต้องผ่านการพิจารณาขององค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องนี้ตามกฎหมายก่อน แล้วจึงให้องค์กรนั้นแจ้งจังหวัดพิจารณาสั่งการและประสานงานให้หน่วยงานที่รับผิดชอบนำไปดำเนินการต่อไป ในปี พ.ศ.2528 คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติและศิลปกรรมในขณะนั้นพิจารณาแล้วเห็นว่า เพื่อให้จะมีองค์กรที่เป็นทางการดังกล่าวทำหน้าที่เชื่อมโยงในทางวิชาการและการปฏิบัติกันนั้น ควรตั้งคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัดขึ้นทุกจังหวัด เพื่อให้มีบทบาทในการพิจารณานำข้อเสนอแนะด้านวิชาการไปสู่การปฏิบัติการของฝ่ายบริหารต่อไป ทั้งนี้เพื่อให้การปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพและสามารถบรรลุเป้าหมาย

ดังนั้นคณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัด จึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการกำกับดูแล กำหนดมาตรการในการแก้ปัญหา ประสานงานติดตามประเมินผลและให้ข้อเสนอแนะ ในการปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

คณะกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัด แต่งตั้งโดยคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติตามความในมาตรา 18 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ประกอบด้วย

1. ผู้ว่าราชการจังหวัด	ประธาน
2. รองผู้ว่าราชการจังหวัด	รองประธาน
3. อธิการบดีสถาบันราชภัฏหรือผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นที่ตั้งหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น	รองประธาน
4. ประธานสภาจังหวัด	อนุกรรมการ
5. ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด	อนุกรรมการ
6. ศึกษาธิการจังหวัด	อนุกรรมการ
7. ราชพัสดุจังหวัด	อนุกรรมการ
8. เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด	อนุกรรมการ
9. โยธาธิการจังหวัด	อนุกรรมการ
10. ผังเมืองจังหวัด	อนุกรรมการ

บทบาทและหน้าที่

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญ ในการสนับสนุนดำเนินงาน และประสานงานทางด้านวิชาการในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1. ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมให้แก่ประชาชนในท้องถิ่น
2. ศึกษา รวบรวม บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของแหล่งศิลปกรรม รายงานสถานการณ์ที่คาดว่าจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในแหล่งศิลปกรรมนั้น โดยวิเคราะห์ และประเมินผล แจกจ่ายข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมและแหล่งชุมชนโบราณ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม
3. สนับสนุนให้มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในแต่ละท้องถิ่นให้ถูกวิธี และเหมาะสมกับแหล่งศิลปกรรม ตลอดจนช่วยเหลือ-ประสานงานให้มีกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในชุมชนนั้นๆ เป็นการเสริมสร้างบุคลากรในท้องถิ่นให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น
4. สนับสนุนข้อมูลทางด้านวิชาการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาโครงการพัฒนาต่างๆ ที่จะเข้ามาในพื้นที่ที่เป็นแหล่งศิลปกรรม ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเป็นไปอย่างสอดคล้อง
5. ตรวจสอบ ควบคุม ดูแลสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในพื้นที่รับผิดชอบ และร่วมพิจารณาปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมโดยประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้ปกป้องดูแลรักษา และรัฐเป็นผู้สนับสนุน
6. ปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ของแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม

การปฏิบัติงาน

หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น จะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นการประสานงานในรูปแบบของคณะกรรมการ การดำเนินงานในลักษณะนี้จะเป็นการแก้ปัญหาในแต่ละเรื่องโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มิใช่เป็นการทำงานโดยเอกเทศ กล่าวคือ บทบาทที่สำคัญของหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น คือ การนำปัญหาเสนอต่อที่ประชุมหาวิธีการที่เหมาะสมและเสนอแนะเพื่อมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ พร้อมทั้งนี้ยังต้องทำหน้าที่ติดตามผลในเรื่องนั้นๆ ด้วย ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยลดปัญหาความขัดแย้งในอำนาจหน้าที่ได้ รวมทั้งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นในข้อที่ว่า "เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการคุ้มครองรักษาสภาพแวดล้อมของแหล่งศิลปกรรมของชาติ"

4.4 องค์การและการดำเนินงานอนุรักษสถานปัตยกรรมชุมชนปากแพรง

1. หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมกาญจนบุรี

ปัจจุบันการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของจังหวัดกาญจนบุรี ทั้งในด้านการให้ความรู้ความเข้าใจด้านวิชาการ รวมทั้งเสนอแนะมาตรการในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่เกิดขึ้นในจังหวัดเป็นหน้าที่หลักของ "หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น" ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม (มติคณะรัฐมนตรี) โดยให้สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยศูนย์วัฒนธรรม พ.ศ. 2526 ทุกศูนย์มีหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นในทุกจังหวัด เพื่อปฏิบัติงานตามแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม โดยมีรูปแบบการดำเนินงานในลักษณะคณะกรรมการ เรียกว่า "คณะกรรมการประจำหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น" ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในสถาบันการศึกษา เจ้าหน้าที่ส่วนราชการและตัวแทนประชาชน ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจและสนใจในการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของท้องถิ่น ตามจำนวนที่เหมาะสม โดยประธานศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเป็นผู้เสนอผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้ง โดยมีเลขานุการคณะกรรมการประจำหน่วยอนุรักษ์ เป็นหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์ฯ (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในภาคผนวก)

องค์ประกอบของคณะกรรมการประจำหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่น ประกอบด้วย

1. ประธานกรรมการ
2. รองประธานกรรมการ
3. กรรมการ จำนวนตามความเหมาะสม ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นที่มาจากอำเภอ ตำบล ผู้นำท้องถิ่น หรือครูเป็นต้น
4. กรรมการและเลขานุการ คือหัวหน้าหน่วยอนุรักษ์ฯ ทั้งนี้เพื่อให้มีการเชื่อมประสานระหว่างหน่วยอนุรักษ์ฯ กับคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัด
5. กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คุณลักษณะของงานศิลปกรรมตามความหมายของ UNESCO

* ศิลปกรรม ในที่นี้หมายถึง มรดกทางวัฒนธรรมตามความหมายของที่ประชุมองค์การ UNESCO ประกอบด้วย คุณลักษณะ 3 ประเภท ดังนี้

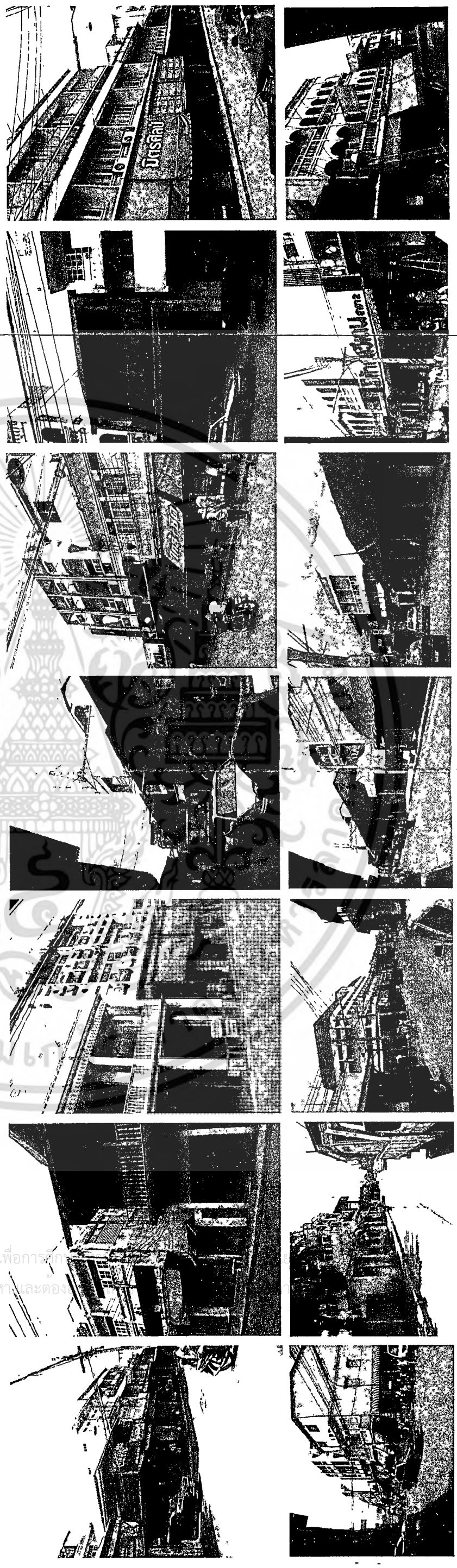
1. อนุสรณ์ (MONUMENTS) ได้แก่ ผลงานทางสถาปัตยกรรม ผลงานทางประติมากรรมและจิตรกรรมอันทรงความสำคัญ ส่วนประกอบหรือโครงสร้างทางโบราณคดี จารึกถ้ำที่อยู่และส่วนผสมกันของลักษณะเหล่านี้ อันมีคุณค่าดีเด่นในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะหรือเทคโนโลยี
2. กลุ่มอาคาร (GROUP OF BUILDING) กลุ่มของอาคารที่แยกกันหรืออยู่ติดกัน ซึ่งโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม ความร่วมลักษณะกัน หรือที่ตั้งอันเหมาะสมในภูมิทัศน์ ได้ทำให้เกิดคุณค่าดีเด่นในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะหรือเทคโนโลยี
3. สถานที่ (SITES) ผลงานของมนุษย์หรือผลงานอันผสมกันของธรรมชาติ และมนุษย์ และพื้นที่ อันรวมทั้งโบราณสถาน ซึ่งมีคุณค่าดีเด่นในด้านประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ชาติวงศ์วิทยาหรือมนุษยวิทยา

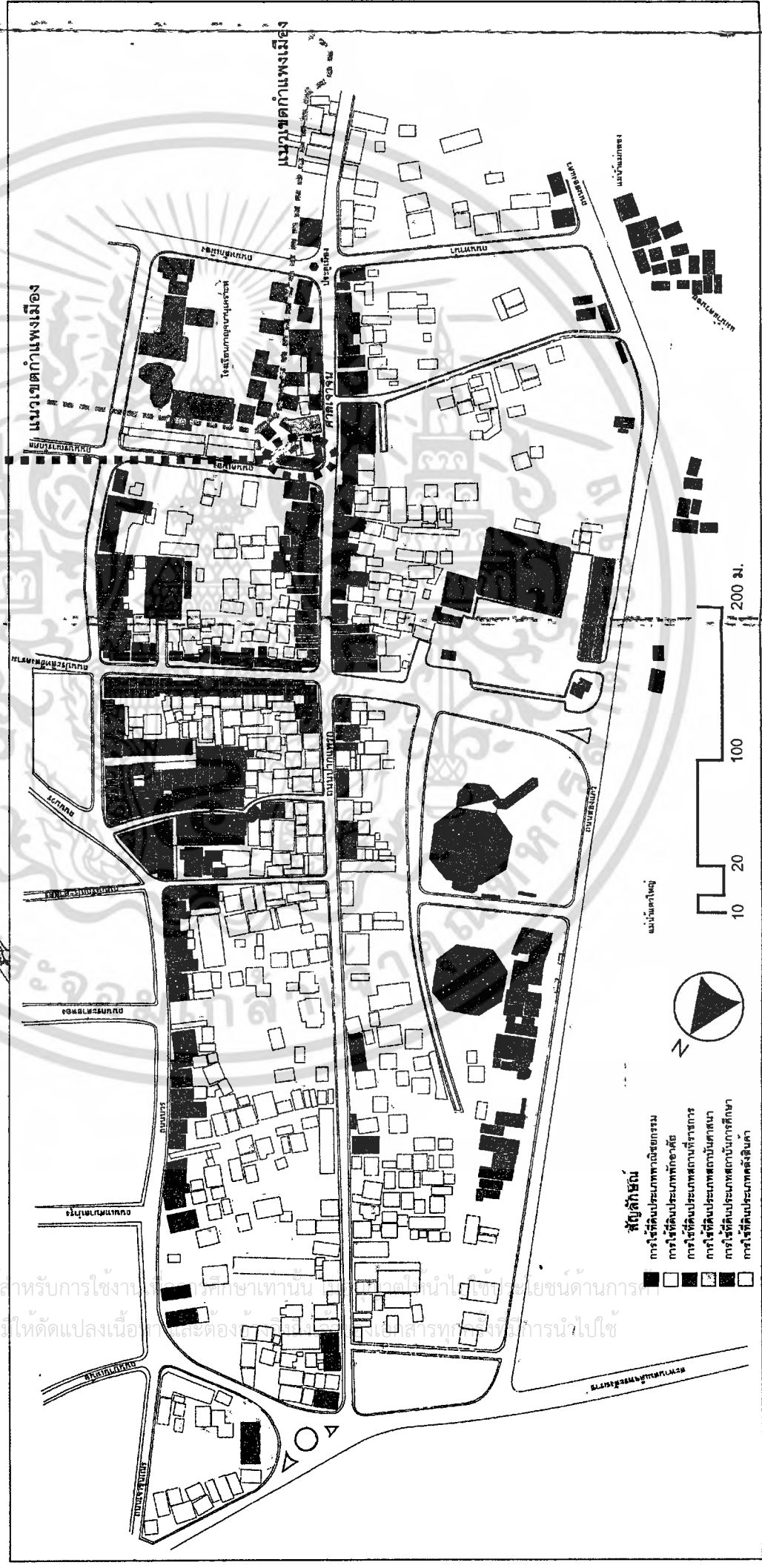
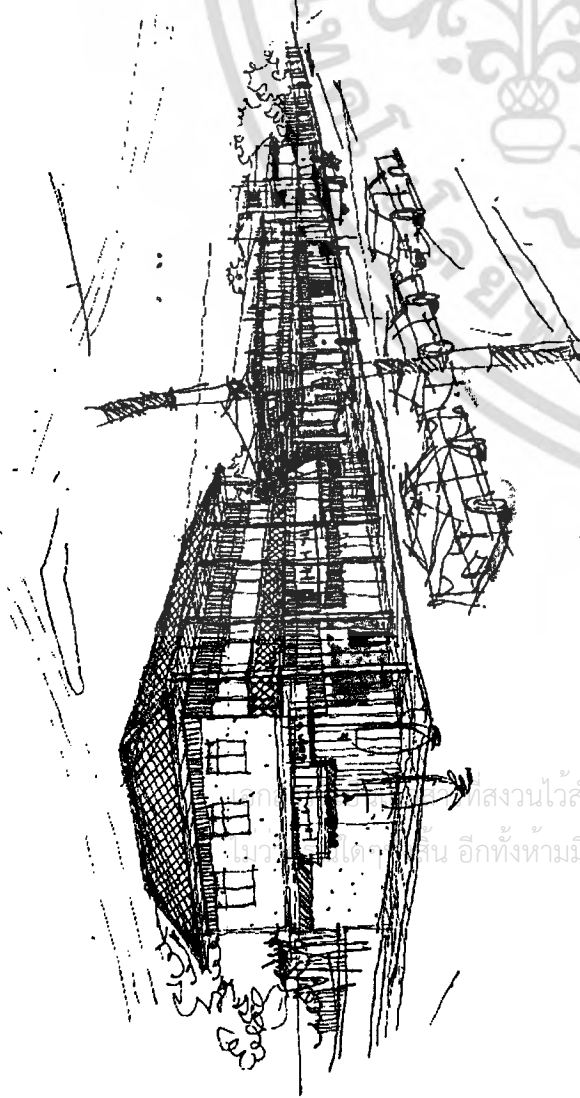
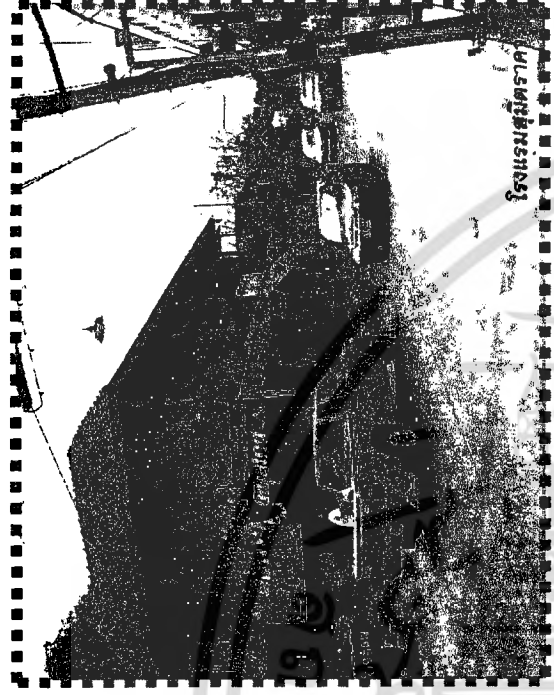
ระดับที่ 4 : กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญน้อย

ลักษณะทั่วไป : อาคารในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นอาคารสมัยใหม่ มีจำนวน 173 หลัง ความสูงตั้งแต่ 3 - 4 ชั้น ประกอบไปด้วย อาคารพาณิชย์ อาคารพาณิชย์ มีทั้งเป็นของเอกชนและอาคารบริษัทรถตู้ รูปแบบการเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่ไม่ได้คำนึงถึงสัดส่วนวัสดุวัสดุ หรือความกลมกลืนในภาพรวมของชุมชน จากการศึกษาพบว่า เจ้าของอาคารดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงจากอาคารเก่า (เดิม) เนื่องจากอาคารเก่ามีสภาพชำรุดทรุดโทรม บางอาคารไม่สอดคล้องกับการใช้งาน อาคารในระดับที่ 4 จะพบเห็นกระจายอยู่ทั่วไปในชุมชนปากแพรก บางอาคารก่อสร้างขึ้นแทนบางส่วนของตึกแถว เช่น อาคารของคุณบุญเที่ยง ไชยอนันต์ เดิมเป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้สูง 2 ชั้นจำนวน 4 คูหา ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นอาคารพักอาศัยสมัยใหม่สูง 4 ชั้นแทน 2 คูหา ลักษณะดังกล่าวก่อให้เกิดความขัดแย้งในด้านความกลมกลืนกับอาคารเก่าที่มีคุณค่าอย่างสูง (รูปภาพที่ 4.5)

แนวทางการอนุรักษ์ : อาคารและกลุ่มอาคารในระดับที่ 4 เป็นอาคารและกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญน้อย ย่อมไม่มีการเปลี่ยนแปลงในระดับสูง ก็จรรยาให้มีได้ ตามปกติ ยกเว้นอาคารและกลุ่มอาคารที่เป็นตัวเชื่อมต่อกับอาคารเก่า จะกำหนดให้ใช้แนวทางการอนุรักษ์ในระดับที่ 2 - 3 คือ เปลี่ยนแปลงได้ระดับ ปานกลาง การปรับปรุงจะต้องคำนึงถึงความจำเป็น และดูสภาพที่เหมาะสม โดยรูปแบบอาคารจะต้องไม่ขัดแย้งกับส่วนอนุรักษ์ในระดับอื่นๆ อาคารและกลุ่มอาคารระดับที่ 4 ยังคงต้องกำหนดให้มีการซ่อมแซม ปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงได้ภายใต้แนวทางของการออกแบบ ตามข้อกำหนดของอาคารและกลุ่มอาคารในระดับที่ 2 สำหรับการควบคุมการซ่อมแซม ปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงดังกล่าวควรกำหนดให้เมืองครที่มีอำนาจเข้ามาดูแล การปรับเปลี่ยนดังกล่าว โดยไม่มีมาตรการ, กฎหมายต่างๆ สนับสนุนการทำงานดังเสนอไว้ในหัวข้อ 4.4 และ 4.5

รูปภาพที่ 4.5 แสดงกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญน้อย

แผนที่ 4.4 แสดงที่ตั้งของโรงเรียนสตรีศรีนครินทร์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

ระดับที่ 3 : กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญปานกลาง

ลักษณะทั่วไป :

อาคารในกลุ่มนี้มักเป็นอาคารที่มีความโดดเด่น ชัดเจน ทั้งในเรื่องของสัดส่วน ความสูง วัสดุ รายละเอียด รวมถึงเอกลักษณ์ของอาคาร ในกลุ่มนี้มีอาคารจำนวน 4 หลัง อายุอาคารเฉลี่ยประมาณ 64 ปี ประกอบไปด้วยอาคารตึกแถว 3 หลัง ได้แก่ โรงแรมสุมิตราคาร โรงแรมกาญจนบุรีและบ้านบุญเรืองแอมบราเดอร์ เป็นอาคารตึกแถว 3 ชั้น รุ่นแรกๆ ของจังหวัดกาญจนบุรี (บ้านบุญเรืองแอมบราเดอร์ สร้างประมาณปี พ.ศ.2478) อาคารในกลุ่มนี้ ส่วนใหญ่ใช้ประกอบพาณิชย์กรรมยกเว้นบ้านนิวาสสถานสุขใช้สำหรับพักอาศัย (รูปภาพที่ 4.4)

แนวทางการอนุรักษ์ :

ในกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญปานกลาง จะกำหนดให้ได้รับการอนุรักษ์โดยยอมรับให้มีการเปลี่ยนแปลง ในระดับใกล้เคียงกับกลุ่มอาคารในระดับที่ 2 เนื่องจากลักษณะรูปแบบ และแนวโน้มความสำคัญในด้านสถาปัตยกรรม และด้านประวัติศาสตร์ของชุมชนใกล้เคียงกับกลุ่มที่ 2 แต่กลุ่มอาคารในระดับที่ 3 นี้จะยอมให้มีการปรับเปลี่ยนได้มากขึ้นในเรื่องของกิจกรรม การใช้วัสดุ สี และการตกแต่งรายละเอียด แต่ยังให้คงเอกลักษณ์ของอาคารไว้ให้ได้ลักษณะเดิม เนื่องจากทั้ง 4 อาคาร โดยเฉพาะ 3 อาคารที่เป็นตึกแถว (โรงแรมสุมิตราคาร โรงแรมกาญจนบุรีและบ้านบุญเรืองแอมบราเดอร์) มีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์สมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา รวมถึงเป็นอาคารตึก 3 ชั้น อาคารแรกๆ ในชุมชนปากแพก (โรงแรมกาญจนบุรีและบ้านบุญเรืองแอมบราเดอร์) การกำหนดรูปแบบการอนุรักษ์อาคารให้สอดคล้องกับกิจกรรมและการพัฒนามรดกภูมิทัศน์ชุมชนปากแพก รวมถึงการส่งเสริมสิ่งแวดล้อม

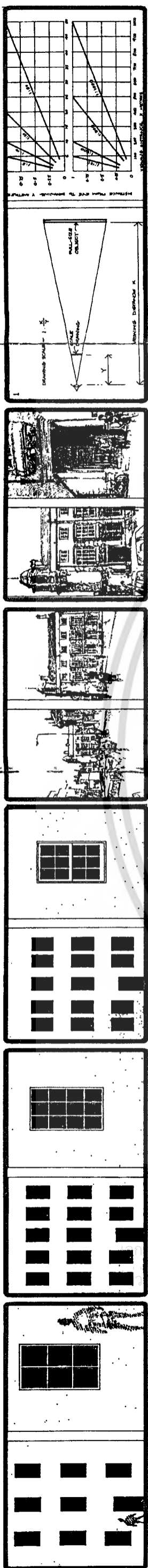
ลุ่มศิลปกรรมโดยรอบ ชุมชนปากแพก จะสามารถสร้างจุดเด่นหรือมีบทบาท โดยให้ความสูงของอาคารให้ กับชุมชนปากแพกได้

สำหรับโรงแรมสุมิตราคาร ซึ่งตั้งอยู่รอบนอกป้อมและกำแพงเมืองเก่า อาจมีผลกระทบกับความตุงการในการอนุรักษ์อาคารดังกล่าว เนื่องจากแผนอนุรักษ์และพัฒนาเมืองกาญจนบุรีใหม่ได้เสนอแนะให้มีการโยกย้ายชุมชนที่ปลูกริมกำแพงเมืองออกไปหรือปรับปรุงสภาพให้สอดคล้องและกลมกลืนกับแนวกำแพง แต่ที่ตั้งของโรงแรมสุมิตราคารตั้งอยู่ในบริเวณป้อมเก่า หากเสนอแนะการพัฒนามรดกภูมิทัศน์รอบกำแพงเมือง เพื่อบูรณะป้อมและกำแพงเมืองขึ้นใหม่ อาจส่งผลต่อการอนุรักษ์อาคารโรงแรมสุมิตราคาร ซึ่งมีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์สมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา ดังนั้นจึงเสนอแนะให้บูรณะป้อมและกำแพงเมืองบางส่วนขึ้นใหม่ แทนตำแหน่งป้อมด้านหลังโรงแรมสุมิตราคาร โดยเสนอให้บูรณะป้อมและกำแพงเมืองบริเวณตอนกลาง แนวกำแพงทางด้านตะวันตกติดถนนปากแพก (ถนนไปทางวัดใต้) เนื่องจากปัจจุบันยังปรากฏสภาพให้เห็นประมาณ 50% และยังปรากฏสภาพของป้อมเดิมสำหรับป้อมด้านหลังโรงแรมสุมิตราคาร มีสภาพประมาณ 30% หากจะบูรณะเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยส่งผลกระทบต่อทั้งโรงแรมสุมิตราคารและศาลเจ้าแม่กวนอิม ซึ่งอยู่ด้านหน้า (แผนที่ที่ 4.4)

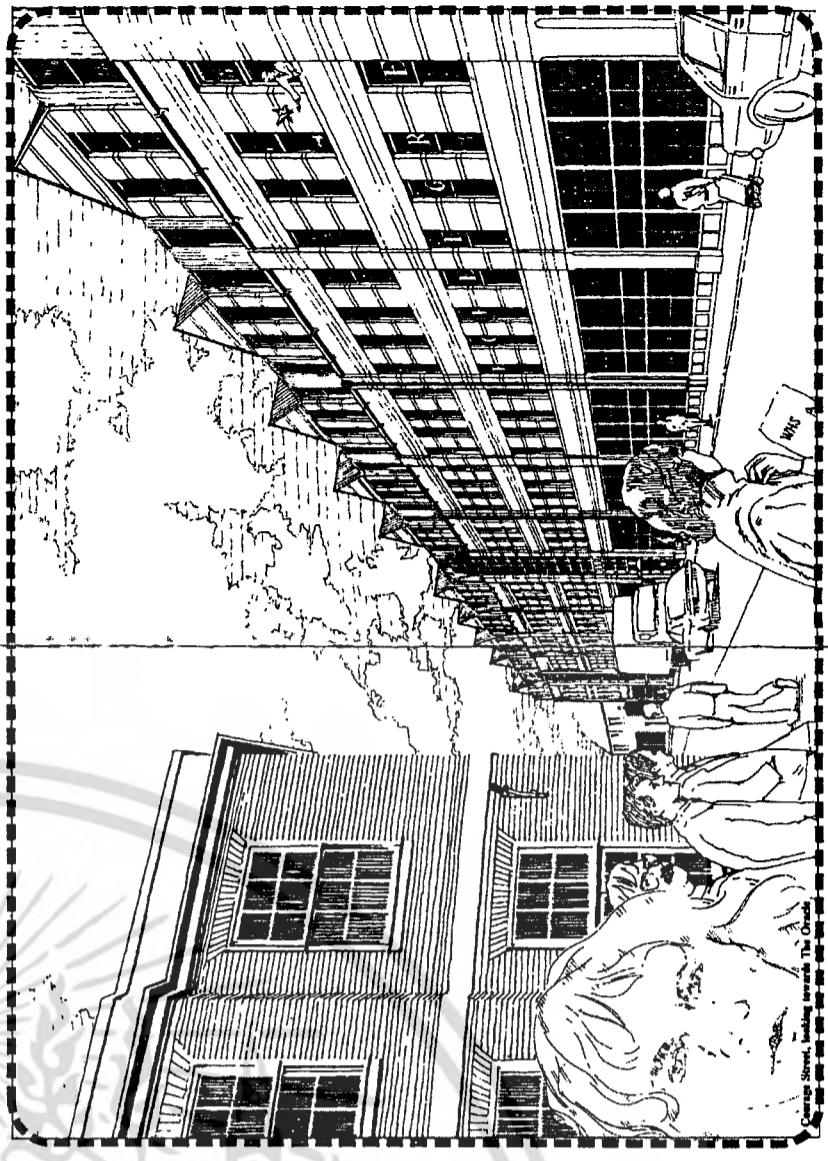
รูปภาพที่ 4.4 แสดงกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญปานกลาง

รูปภาพที่ 4.3 แสดงหลักการและวิธีการ ในการออกแบบอาคารให้เข้ากับกลุ่ม อาคารและสภาพแวดล้อมเดิม (คธ)

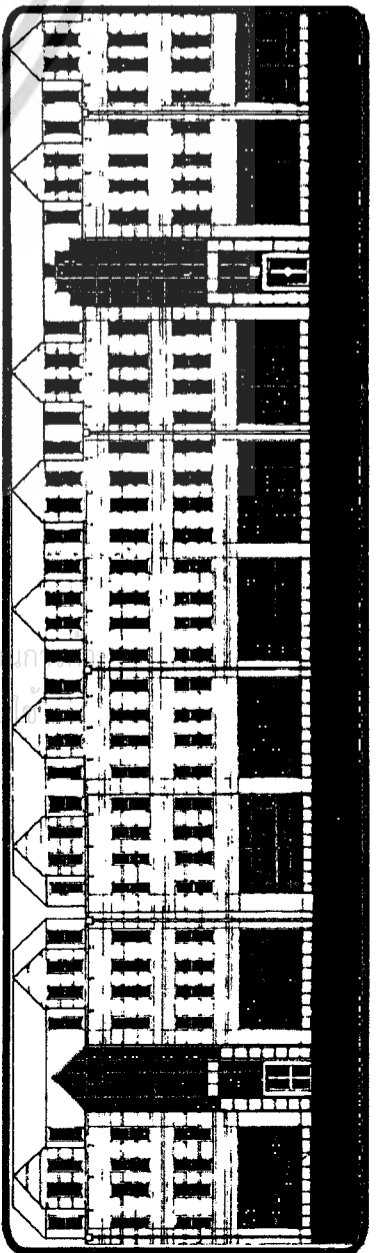

Using inappropriate ones		Reference Design Sheets 3.2 - 3.6	
<p>Objectives</p> <p>To be interpreted, by the subject, as a building which is a part of the existing environment.</p> <p>To be interpreted, by the subject, as a building which is a part of the existing environment.</p>	<p>Design considerations</p> <p>Make a building which is a part of the existing environment.</p> <p>Make a building which is a part of the existing environment.</p>	<p>Objectives</p> <p>To be interpreted, by the subject, as a building which is a part of the existing environment.</p> <p>To be interpreted, by the subject, as a building which is a part of the existing environment.</p>	<p>Design considerations</p> <p>Make a building which is a part of the existing environment.</p> <p>Make a building which is a part of the existing environment.</p>
<p>Objectives</p> <p>To be interpreted, by the subject, as a building which is a part of the existing environment.</p> <p>To be interpreted, by the subject, as a building which is a part of the existing environment.</p>	<p>Design considerations</p> <p>Make a building which is a part of the existing environment.</p> <p>Make a building which is a part of the existing environment.</p>	<p>Objectives</p> <p>To be interpreted, by the subject, as a building which is a part of the existing environment.</p> <p>To be interpreted, by the subject, as a building which is a part of the existing environment.</p>	<p>Design considerations</p> <p>Make a building which is a part of the existing environment.</p> <p>Make a building which is a part of the existing environment.</p>
<p>Objectives</p> <p>To be interpreted, by the subject, as a building which is a part of the existing environment.</p> <p>To be interpreted, by the subject, as a building which is a part of the existing environment.</p>	<p>Design considerations</p> <p>Make a building which is a part of the existing environment.</p> <p>Make a building which is a part of the existing environment.</p>	<p>Objectives</p> <p>To be interpreted, by the subject, as a building which is a part of the existing environment.</p> <p>To be interpreted, by the subject, as a building which is a part of the existing environment.</p>	<p>Design considerations</p> <p>Make a building which is a part of the existing environment.</p> <p>Make a building which is a part of the existing environment.</p>

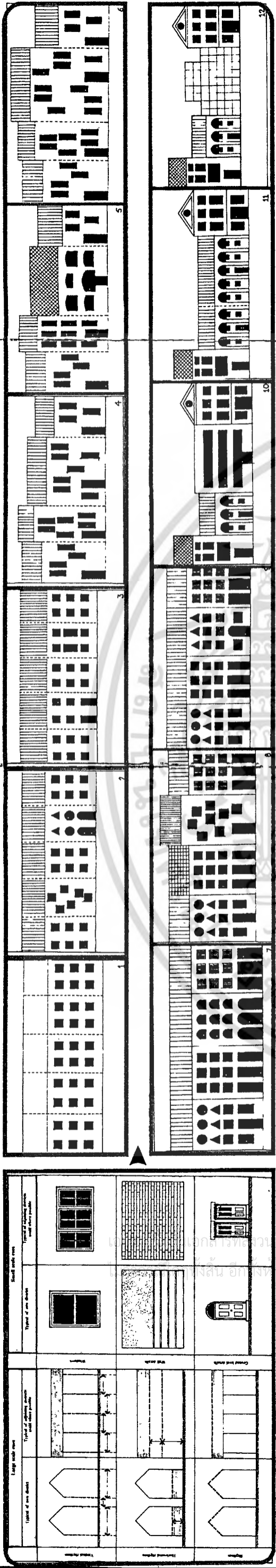
Courage Street Looking towards The Oracle

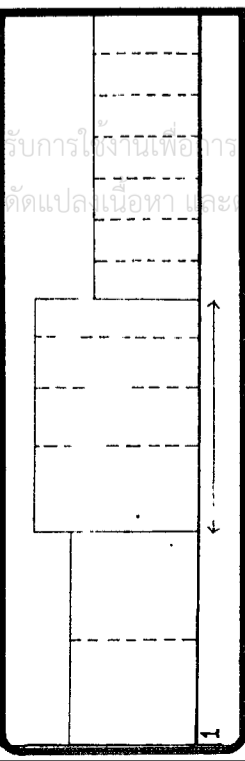
Bridge Street Offline : The final elevation

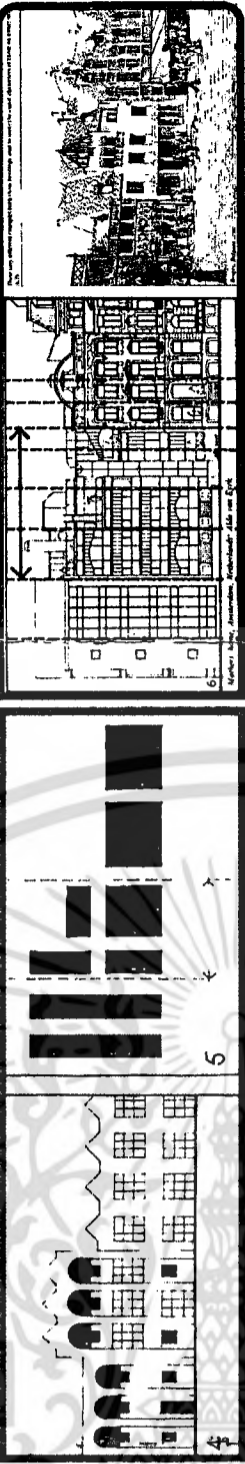
รูปภาพที่ 4.3 แสดงหลักการและวิธีการ ในการออกแบบอาคารให้เข้ากับกลุ่ม อาคารและสภาพแวดล้อม

1. Start with large scale cues

2. ย้ำารเน้นถึงสัดส่วนที่โดดเด่น

<p>Objectives</p> <p>Cues</p> <p>Vertical rhythms</p>	<p>To seem as appropriate continuation of the quayside edge character formed by the exhibition centre, to as many groups as possible.</p> <p>Exhibition centre verticals at 7m. centres (top). As yet, only verticals in flats are staircases, too widely spaced (bottom).</p>		<p>Horizontal divisions will help express individual flats, reducing institutional image. No problem.</p> <p>Flat skyline potentially institutional. Encourage domestic associations close to, with gables over bays.</p>	<p>To seem appropriate as part of Newcastle city centre from across river, to as many groups as possible.</p> <p>Procession of vertical bays could develop a classical character. No problem.</p>		<p>Bring out ground floor particularly strongly, as in local classical precedent above.</p> <p>Bring out classical potential through grouping of bays and gables.</p>	<p>To seem appropriate as an outdoor leisure setting, to as many groups as possible.</p> <p>Bays and stairs imply places for lingering, not just a linear movement space. No problem.</p>		<p>Domestic/classical cues quite appropriate as leisure setting: no problem.</p> <p>Quayside too close to see skyline: no problem.</p>	<p>Conclusion</p> <p>Project stairs, with vertical bays for each flat.</p> <p>Express the different floors, bringing out the ground floor particularly strongly.</p>	
<p>Objectives</p> <p>Cues</p> <p>Horizontal rhythms</p>	<p>To seem appropriate as housing to the widest possible range of single people and young couples.</p> <p>Make intermediate verticals: domestic bays, one per flat.</p>		<p>Horizontal divisions will help express individual flats, reducing institutional image. No problem.</p> <p>Horizontal divisions will help express individual flats, reducing institutional image. No problem.</p>	<p>To seem appropriate as part of Newcastle city centre from across river, to as many groups as possible.</p> <p>Many dwellings of all types use sliding sashes: no problems.</p>		<p>Brick widely used for all housing types, but avoid dark colours associated with nearby run-down buildings.</p> <p>Imply private space for housing by changing paving to smaller scale plus some planting, near building edge.</p>	<p>To seem appropriate as housing to the widest possible range of single people and young couples.</p> <p>Use sliding sashes, proportioned as in local classical precedents.</p> <p>Make rustications at ground floor, as in local classical precedent.</p>		<p>Domestic classical associations quite appropriate for leisure setting: no problems.</p> <p>Classical associations may be too 'serious'. Emphasise lightness and colour in bays and staircases.</p>	<p>Conclusion</p> <p>Make windows sliding sashes, with classical proportions.</p> <p>Make walls of light-coloured brick, with rusticated ground floor. Infill panels coloured to reflect exhibition centre cladding.</p>	
<p>Objectives</p> <p>Cues</p> <p>Windows</p>	<p>To seem as appropriate continuation of the quayside edge character formed by the exhibition centre, to as many groups as possible.</p> <p>Make windows reflect form of exhibition centre advertising display units.</p>		<p>Continue brick/block patterned paving along quay, as for exhibition centre.</p>	<p>To seem appropriate as part of Newcastle city centre from across river, to as many groups as possible.</p> <p>Many dwellings of all types use sliding sashes: no problems.</p>		<p>Brick widely used for all housing types, but avoid dark colours associated with nearby run-down buildings.</p> <p>Imply private space for housing by changing paving to smaller scale plus some planting, near building edge.</p>	<p>To seem appropriate as housing to the widest possible range of single people and young couples.</p> <p>Use sliding sashes, proportioned as in local classical precedents.</p> <p>Make rustications at ground floor, as in local classical precedent.</p>		<p>Domestic classical associations quite appropriate for leisure setting: no problems.</p> <p>Classical associations may be too 'serious'. Emphasise lightness and colour in bays and staircases.</p>	<p>Conclusion</p> <p>Make windows sliding sashes, with classical proportions.</p> <p>Make walls of light-coloured brick, with rusticated ground floor. Infill panels coloured to reflect exhibition centre cladding.</p>	
<p>Objectives</p> <p>Cues</p> <p>Wall details</p>	<p>To seem as appropriate continuation of the quayside edge character formed by the exhibition centre, to as many groups as possible.</p> <p>Make windows reflect form of exhibition centre advertising display units.</p>		<p>Continue brick/block patterned paving along quay, as for exhibition centre.</p>	<p>To seem appropriate as part of Newcastle city centre from across river, to as many groups as possible.</p> <p>Many dwellings of all types use sliding sashes: no problems.</p>		<p>Brick widely used for all housing types, but avoid dark colours associated with nearby run-down buildings.</p> <p>Imply private space for housing by changing paving to smaller scale plus some planting, near building edge.</p>	<p>To seem appropriate as housing to the widest possible range of single people and young couples.</p> <p>Use sliding sashes, proportioned as in local classical precedents.</p> <p>Make rustications at ground floor, as in local classical precedent.</p>		<p>Domestic classical associations quite appropriate for leisure setting: no problems.</p> <p>Classical associations may be too 'serious'. Emphasise lightness and colour in bays and staircases.</p>	<p>Conclusion</p> <p>Make windows sliding sashes, with classical proportions.</p> <p>Make walls of light-coloured brick, with rusticated ground floor. Infill panels coloured to reflect exhibition centre cladding.</p>	
<p>Objectives</p> <p>Cues</p> <p>Ground level details</p>	<p>To seem as appropriate continuation of the quayside edge character formed by the exhibition centre, to as many groups as possible.</p> <p>Make windows reflect form of exhibition centre advertising display units.</p>		<p>Continue brick/block patterned paving along quay, as for exhibition centre.</p>	<p>To seem appropriate as part of Newcastle city centre from across river, to as many groups as possible.</p> <p>Many dwellings of all types use sliding sashes: no problems.</p>		<p>Brick widely used for all housing types, but avoid dark colours associated with nearby run-down buildings.</p> <p>Imply private space for housing by changing paving to smaller scale plus some planting, near building edge.</p>	<p>To seem appropriate as housing to the widest possible range of single people and young couples.</p> <p>Use sliding sashes, proportioned as in local classical precedents.</p> <p>Make rustications at ground floor, as in local classical precedent.</p>		<p>Domestic classical associations quite appropriate for leisure setting: no problems.</p> <p>Classical associations may be too 'serious'. Emphasise lightness and colour in bays and staircases.</p>	<p>Conclusion</p> <p>Make windows sliding sashes, with classical proportions.</p> <p>Make walls of light-coloured brick, with rusticated ground floor. Infill panels coloured to reflect exhibition centre cladding.</p>	

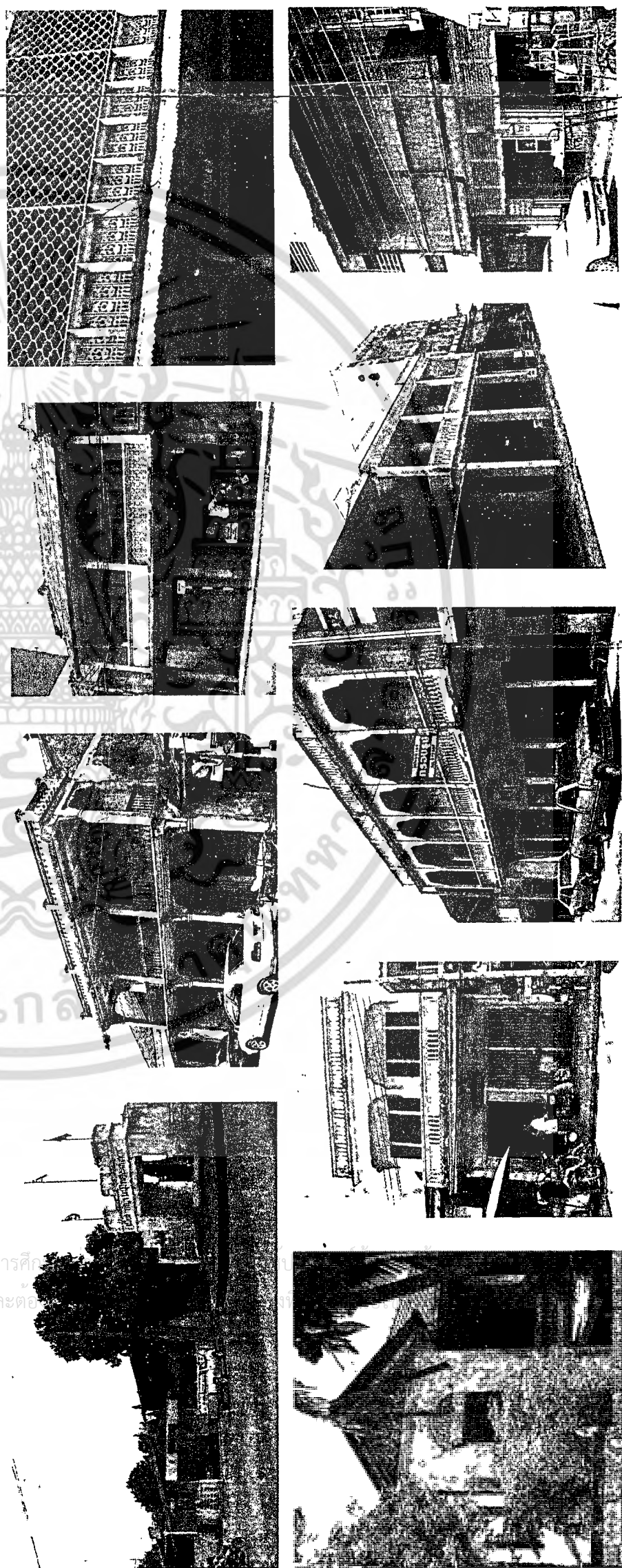
ระดับที่ 2 : กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญสูง

ลักษณะทั่วไป : เป็นกลุ่มอาคารที่ประกอบไปด้วยอาคารที่มีอายุในกลุ่มที่ 3 คือ มีอายุตั้งแต่ 71 - 80 ปี กลุ่มนี้มักกระจายอยู่ทั่วชุมชนปากพรหมและมีที่อยู่ต่อเนื่องกับกลุ่มอาคารในระดับที่ 1 กลุ่มนี้มีอาคารทั้งหมด 9 หลัง ประกอบไปด้วยอาคารประเภทตึกแถว จำนวน 5 หลัง (มีทั้ง 2 คูหาและ 3 คูหา) อาคารครั้งตึกครึ่งไม้จำนวน 2 หลังและอาคารเดี่ยว / บ้านเดี่ยวจำนวน 2 หลัง อายุโดยเฉลี่ยประมาณ 74 ปี อาคารในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ใช้สำหรับประกอบพาณิชย์กรรมเป็นหลัก (รูปภาพที่ 4.2)

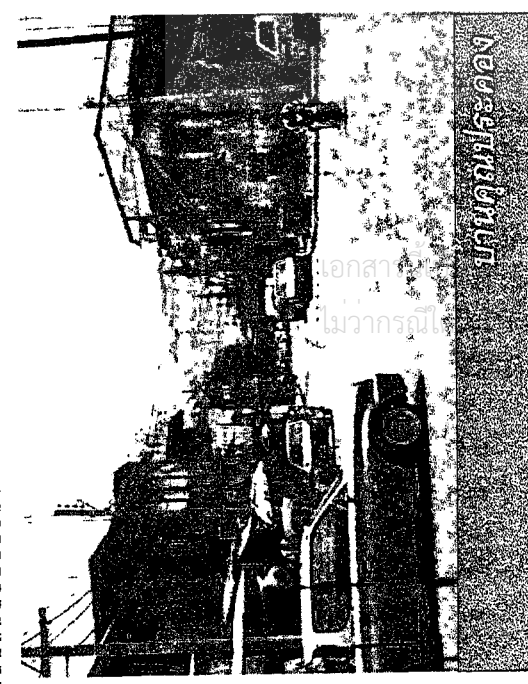
แนวทางการอนุรักษ์ : ในกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญสูง จะกำหนดให้การอนุรักษ์โดยยอมให้มีระดับของการเปลี่ยนแปลงได้บ้าง การซ่อมแซม ปรับปรุง ครอบิการรื้อถอนให้สอดคล้องกับกลุ่มอาคารในประเภทเดียวกัน รวมถึงกลุ่มอาคารในระดับที่ 1 (กลุ่มอาคารที่มีความสำคัญสูงสุด) และควรทำโครงสร้างแบบเดิมไว้ให้มากที่สุด โดยคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ เพื่อเข้ามาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาซ่อมแซมปรับปรุงดังนี้

- 1) ความสูงอาคาร
- 2) สัดส่วนต่างๆ ของรูปด้านหน้าของอาคาร (สัดส่วนระหว่างความสูงและความกว้างของอาคารรวมถึงสัดส่วนของรูปด้านอาคารกับช่องเปิดบนอาคารด้วย)
- 3) จังหวะของช่องเปิดและกำแพง
- 4) ช่องว่างระหว่างอาคาร
- 5) ความสัมพันธ์ของวัสดุต่างๆ เช่น วัสดุและสีของวัสดุ
- 6) รายละเอียดต่างๆ ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม เช่น ลายปูนปั้น ลูกกรงโค้ง
- 7) ทิศทางของรูปด้านหน้าของอาคาร (เป็นทิศทางในแนวตั้งหรือแนวนอน)
- 8) รูปทรงของหลังคาอาคารและส่วนประกอบต่าง ๆ ของหลังคา เช่น วัสดุ มุง เจึงชาย ปดองไฟ

หลักเกณฑ์ต่างๆ จะนำมาใช้เพื่อกำหนดรูปแบบของกลุ่มอาคารไม่มีความสัมพันธ์กัน ทั้งในกลุ่มอาคารประเภทเดียวกันและกลุ่มอาคารในระดับที่ 1 เนื่องจากกลุ่มอาคารในระดับที่ 2 ส่วนใหญ่เป็นอาคารประเภทตึกแถว มีทั้ง 2 และ 3 คูหา แต่ลักษณะสถาปัตยกรรมมีความชัดเจนในส่วนของการละเอียด วัสดุ รวมถึงสัดส่วนของอาคารต่างๆ ด้วย (รูปภาพที่ 4.3)

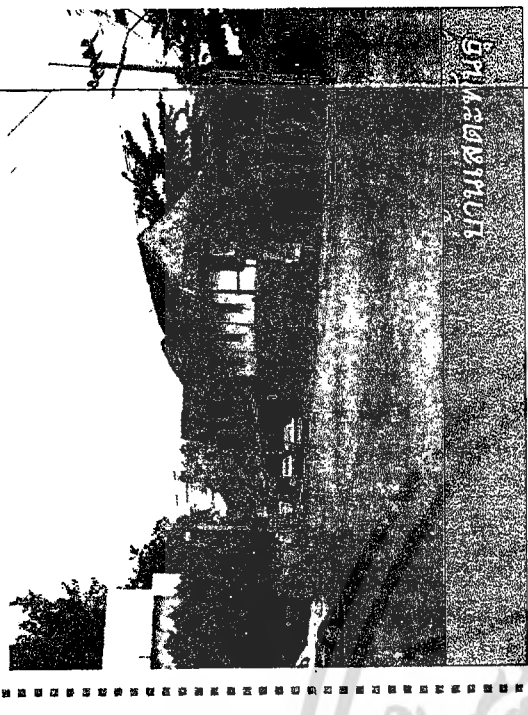
รูปภาพที่ 4.3 แสดงกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าสูง

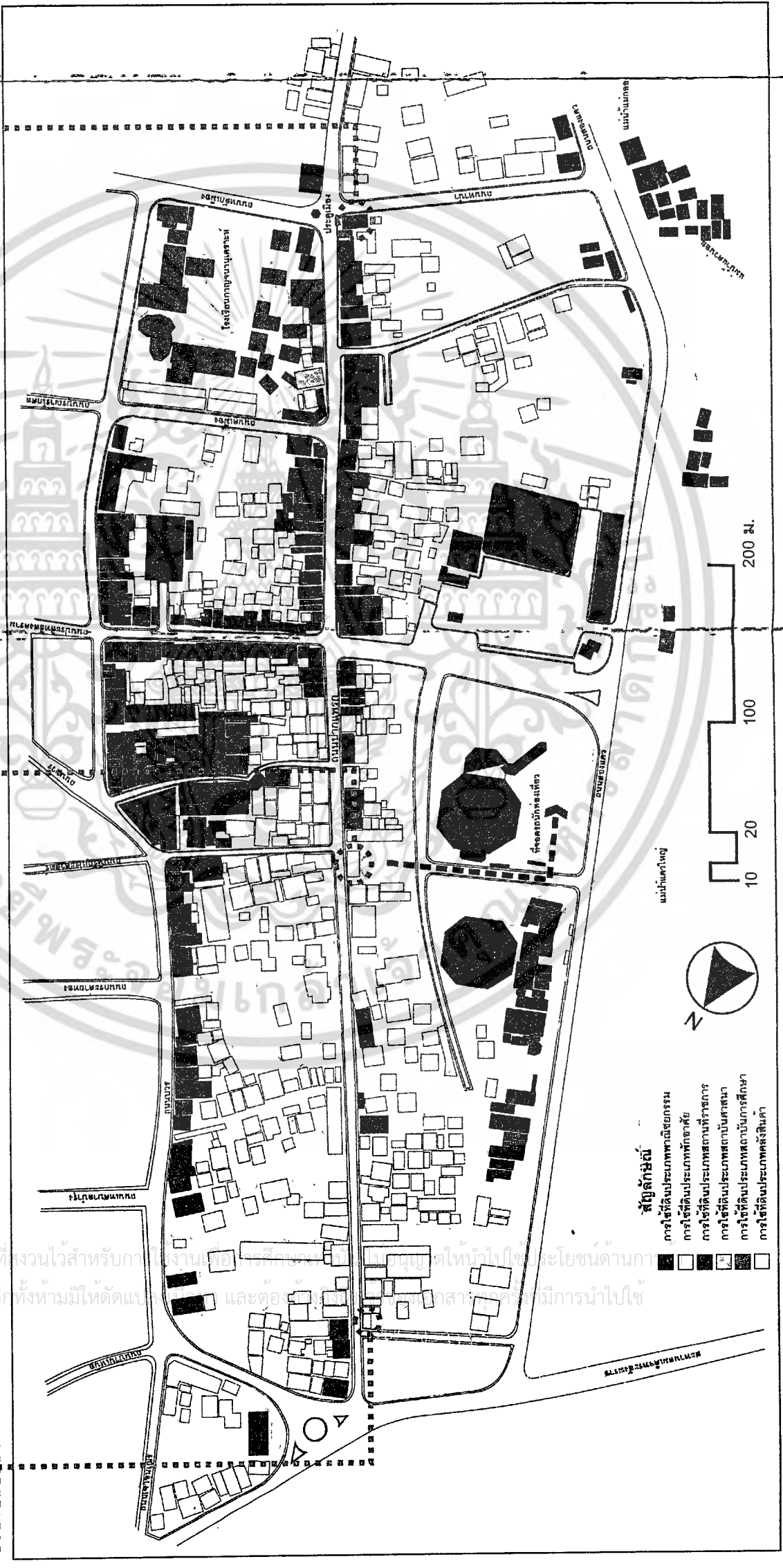
บ้านคนประคอง

อาคารตึกแถว 1 ชั้น 5 คูหา

บ้านเดี่ยวพิกุล

สัญลักษณ์

- █ การที่ดินประเภทพาณิชย์
- █ การที่ดินประเภทพักอาศัย
- █ การที่ดินประเภทสถานที่ราชการ
- █ การที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
- █ การที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
- █ การที่ดินประเภทคลังสินค้า

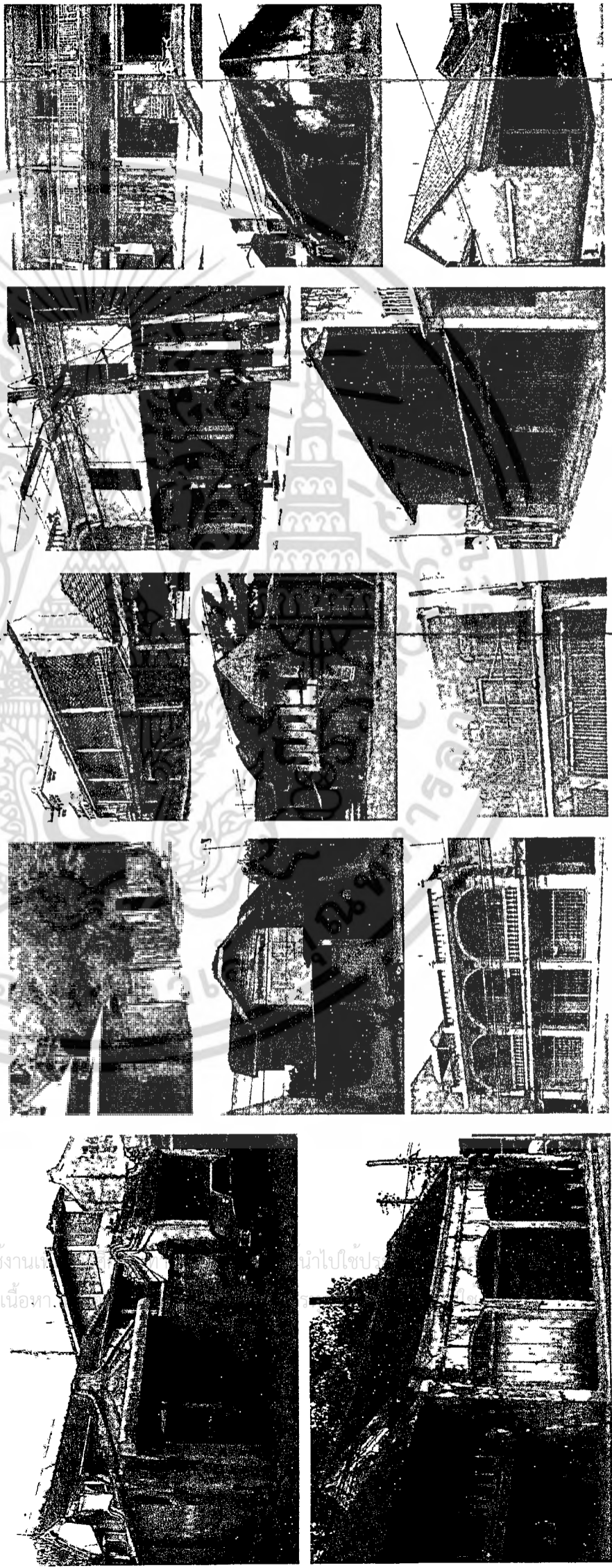
แผนที่ที่ 4.3 แสดงที่ตั้งของบ้านเดี่ยวพิกุล / บ้านคนประคอง / และอาคารตึกแถว 1 ชั้น 5 คูหา

ระดับที่ 1 : กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญสูงสุด

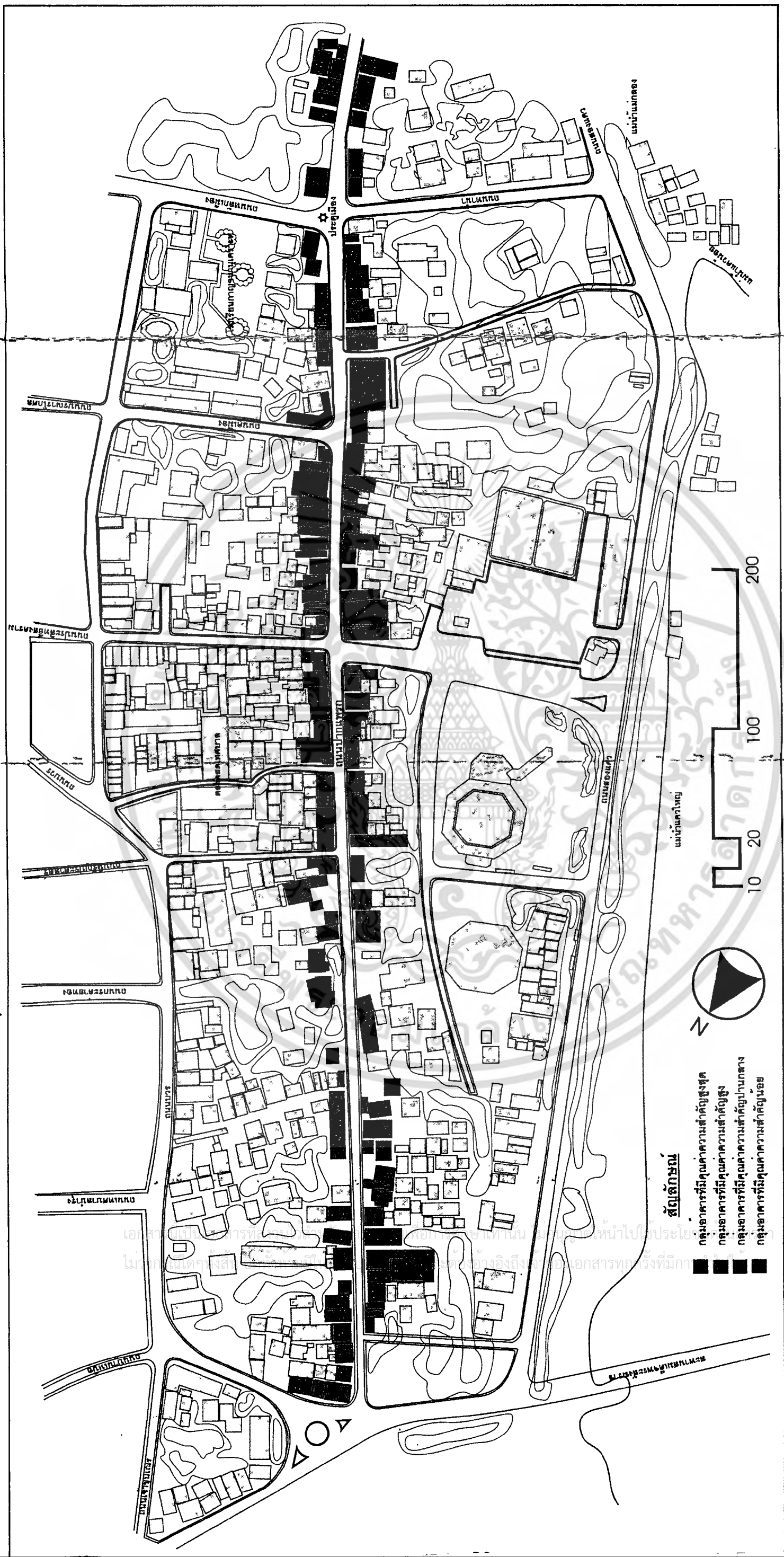
ลักษณะทั่วไป : เป็นกลุ่มอาคารที่ประกอบไปด้วยอาคารเก่าที่มีอายุอยู่ในกลุ่มที่ 1-2 คือตั้งแต่ 81 ปีขึ้นไป และจะรวมเป็นกลุ่มอาคารบริเวณตอนต้นของถนนปากแพรก (ด้านทิศใต้) ตั้งแต่ถนนหลักเมืองจนถึงถนนซอยตลาดสดเทศบาล ทั้ง 2 ฝั่ง กลุ่มนี้มีอาคารทั้งหมด 13 หลัง ประกอบไปด้วยอาคารที่มีอายุมากกว่า 100 ปีขึ้นไปจำนวน 2 หลัง ที่เหลือจำนวน 11 หลัง มีอายุเฉลี่ยประมาณ 83 ปี แบ่งเป็นอาคารประเภทตึกแถวจำนวน 4 หลัง อาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ จำนวน 3 หลัง หอแถวจำนวน 1 หลัง และบ้านเดี่ยวจำนวน 5 หลัง ความสูงเฉลี่ยประมาณ 2 ชั้น อาคารสูง 1 ชั้นที่พบในกลุ่มนี้เป็นอาคารประเภทตึกแถว และหอแถวสมัยเก่า อาคารในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ใช้สำหรับการพักอาศัย (รูปภาพที่ 4.1)

แนวทางการอนุรักษ์ : ในกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญสูงสุด จะกำหนดให้เป็นอาคารและกลุ่มอาคารที่ต้องได้รับการอนุรักษ์สูงสุด ซึ่งหมายถึง "การพิทักษ์รักษาสภาพและเอกลักษณ์เดิมของอาคารไว้ แต่ไม่หวั่นไหวกับการใช้งาน" แต่กิจกรรมต้องเป็นกิจกรรมที่เหมาะสม

กิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุด อาคารในกลุ่มนี้จะอยู่ในสภาพสมบูรณ์เกือบทั้งหมด ยกเว้น 3 อาคารคือ บ้านคุณประสงค์ ซึ่งเป็นเกเลียว บ้านเสเตะพันธุ์และตึกแถวชั้นเดียว 7 คูหา ของคุณระเบียบ อารมวงศ์ ซึ่งทั้ง 3 อาคาร จะต้องมีการซ่อมแซมและปรับปรุงให้มีรูปทรงเดิมมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เนื่องจากอาคารทั้ง 3 หลังเป็นอาคารที่ตั้งอยู่ตำแหน่งที่สำคัญของชุมชนปากแพรก อาคารตึกแถวชั้นเดียว ของคุณประสงค์ ซึ่งเป็นเกเลียว จะอยู่เป็นอาคารหลังแรกของถนนปากแพรกด้านทิศเหนือบ้านเสเตะพันธุ์ จะเป็นอาคารหลังแรกของถนนปากแพรกด้านทิศใต้ ส่วนตึกแถวชั้นเดียว 7 คูหา ปัจจุบันเหลือเพียง 5 คูหา อยู่ตอนกลางของพื้นที่และสามารถต่อเมืองลงไปยังถนนเดียบแม่น้ำ (ถนนสองแคว) ด้านล่างได้ หากพัฒนาดูก็ยากของเที่ยว สามารถกำหนดให้เป็นร้านขายของที่ระลึกของชุมชน เนื่องจากเป็นจุดสุดท้ายของกลุ่มอาคารที่มีความสำคัญ ในชุมชนปากแพรก รายละเอียดการพัฒนาดังกล่าวจะเสนอไว้ในบทที่ 5 (แผนที่ที่ 4.3)

รูปภาพที่ 4.1 แสดงกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าสูงสุด

ตารางแสดงการจัดลำดับความสำคัญของ
อาคารในชุมชนปากแพรก

ชื่ออาคาร/ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร			ความสูง (ชั้น)	สภาพอาคาร	ปีสร้าง (พ.ศ.)	หมายเหตุ
			ลักษณะ	วัสดุ	บันได				
ระดับที่ 3									
1) บ้านเรือนแบบเดี่ยว	อยู่อาศัย	63	ไม้	อิฐ	1	ดี	ไม่ปรากฏ	ชั้นบนเป็น 2 ชั้น มีบันได ไม้วางซ้อน บันไดชั้นบนเป็นบันไดคอนกรีต	
2) บ้านเรือนแบบเดี่ยว	อยู่อาศัย	64	ไม้	อิฐ	2	ปานกลาง	2480	มี 5 ชั้น บันไดเป็นเหล็ก	
3) บ้านเรือนแบบเดี่ยว	อยู่อาศัย	63	ไม้	อิฐ	3	ดี	ไม่ปรากฏ	บันไดเป็นเหล็ก มีบันได 12 ขั้น บันไดเป็นเหล็ก	
4) บ้านเรือนแบบเดี่ยว	อยู่อาศัย	66	ไม้	อิฐ	3	ดี	2478	มี 3 ชั้น มีบันได ไม้ บันไดเป็นเหล็ก	

ชื่ออาคาร/ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร			ความสูง (ชั้น)	สภาพอาคาร	ปีสร้าง (พ.ศ.)	หมายเหตุ
			ลักษณะ	วัสดุ	บันได				
ระดับที่ 4									
1) บ้านเรือนแบบเดี่ยว	อยู่อาศัย		ไม้	อิฐ	4	ดี		มีบันได 173 ขั้น	

ตารางแสดงการจัดลำดับความสำคัญของ
อาคารในชุมชนปากพรหม

ชื่ออาคาร/ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร			ความสูง (ชั้น)	สภาพอาคาร	ปีสร้าง (พ.ศ.)	หมายเหตุ
			ลักษณะ	สิ่งปลูกสร้าง	บันได				
รูปที่ 2	สำนักงาน	78	ลักษณะ	สิ่งปลูกสร้าง	บันได	1	เก่า	2466	สำนักงานโรงเรียนอนุบาลฯใน ความสูง 1 ชั้น
1) บ้านจตุ	พักอาศัย	73	ลักษณะ	สิ่งปลูกสร้าง	บันได	2	เก่า	ไม่ปรากฏ	
2) บ้านจตุ	พักอาศัย	73	ลักษณะ	สิ่งปลูกสร้าง	บันได	2	เก่า	ไม่ปรากฏ	
3) บ้านบุญเยี่ยมเจียมเจียม	พักอาศัย	73	ลักษณะ	สิ่งปลูกสร้าง	บันได	2	เก่า	ไม่ปรากฏ	
4) บ้านตึกกวดกวด	พาณิชย์ยกรรม	73	ลักษณะ	สิ่งปลูกสร้าง	บันได	2	เก่า	ไม่ปรากฏ	
5) บ้านไทยและบ้านไทยศรี	พาณิชย์ยกรรม	73	ลักษณะ	สิ่งปลูกสร้าง	บันได	2	เก่า	ไม่ปรากฏ	
6) บ้านศิริมั่ง	พาณิชย์ยกรรม	73	ลักษณะ	สิ่งปลูกสร้าง	บันได	2	เก่า	ไม่ปรากฏ	
7) บ้านจอมทอง	พาณิชย์ยกรรม	76	ลักษณะ	สิ่งปลูกสร้าง	บันได	2 ชั้นครึ่ง	เก่า	ไม่ปรากฏ	
8) บ้านอึ้ง	พักอาศัย	73	ลักษณะ	สิ่งปลูกสร้าง	บันได	2	ไม่มั่นคง	ไม่ปรากฏ	
9) บ้าน 2 ชั้น	พาณิชย์ยกรรม	74	ลักษณะ	สิ่งปลูกสร้าง	บันได	2	เก่า	2470	*เดิมมี 4 ชั้น ปัจจุบันเหลือเพียง 2 ชั้น *อีก 2 ชั้น ถูกก่อสร้างอาคาร พักอาศัยสมัยใหม่ (ของบุญเยี่ยมเจียม (โชคอนันต์))

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
แม้ว่ากรณีใดทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิได้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

4.3 แนวทางการอนุรักษ์สภาพทัศนียภาพชนบท

การกำหนดแนวทางการอนุรักษ์สภาพทัศนียภาพชนบท จะกำหนดโดยจัดตามลำดับความสำคัญ 4ระดับตามกลุ่มอาคาร การจัดแบ่งกลุ่มอาคารจะจัดโดยพิจารณาจากคุณค่าทางสถาปัตยกรรม อายุ สภาพ อาคาร ประโยชน์ใช้สอย ที่ตั้งอาคารและกลุ่มอาคาร (แผนที่ที่ 4.2) ได้ดังนี้

ตารางแสดงการจัดลำดับความสำคัญของ อาคารในชุมชนชนบท

ลำดับความสำคัญ ระดับที่ 1	ชื่ออาคาร/ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร				ความสูง (ชั้น)	สภาพอาคาร	ปีสร้าง (พ.ศ.)	หมายเหตุ
				ซากเก่า	ครึ่งดีครึ่งเสีย	คงเหลือ	บนเดี่ยว				
1) บ้านคุณศรี เตมทอง	พักอาศัย	113				1	ดี	ไม่ปรากฏ	ไม่ปรากฏ	บ้านคุณศรี เตมทอง	
2) บ้านคุณประจักษ์ มินินเทีย	พักอาศัย	113				1	ดี	ไม่ปรากฏ	ไม่ปรากฏ	บ้านคุณประจักษ์ มินินเทีย	
3) บ้านพงษ์พิบูลย์	พักอาศัย	83				1	ดี	ไม่ปรากฏ	ไม่ปรากฏ	บ้านคุณประจักษ์ มินินเทีย	
4) บ้านคุณสุพรรณ	พักอาศัย	83				1	ดี	ไม่ปรากฏ	ไม่ปรากฏ	บ้านคุณประจักษ์ มินินเทีย	
5) บ้านเตชะพันธ์	บ้านพัก	86				1	ดี	ไม่ปรากฏ	2458	บ้านคุณประจักษ์ มินินเทีย	
6) บ้านสิงห์สิงห์	บ้านพัก	83				1	ดี	ไม่ปรากฏ	2463	บ้านคุณประจักษ์ มินินเทีย	
7) บ้านศิริโชค	พาณิชย์กรรม	84				1	ดี	ไม่ปรากฏ	2460	บ้านคุณประจักษ์ มินินเทีย	
8) บ้านสีม่วง	พักอาศัย	83				1	ดี	ไม่ปรากฏ	ไม่ปรากฏ	บ้านคุณประจักษ์ มินินเทีย	
9) ศรีจันทร์พณิช	พักอาศัย	83				1	ดี	ไม่ปรากฏ	ไม่ปรากฏ	บ้านคุณประจักษ์ มินินเทีย	
10) บ้านนางทอง	พักอาศัย	80				1	ดี	ไม่ปรากฏ	2464	บ้านคุณประจักษ์ มินินเทีย	
11) ห้องแถวบ้านเดี่ยว	พักอาศัย/พาณิชย์กรรม	83				1	ดี	ไม่ปรากฏ	ไม่ปรากฏ	บ้านคุณประจักษ์ มินินเทีย	
12) ซีกแถว 2 ชั้น	พักอาศัย	83				1	ดี	ไม่ปรากฏ	ไม่ปรากฏ	บ้านคุณประจักษ์ มินินเทีย	
13) ซีกแถวบ้านเดี่ยว	พาณิชย์กรรม	84				1	ดี	ไม่ปรากฏ	2460	บ้านคุณประจักษ์ มินินเทีย	

1) การอนุรักษ์ฯ ในลักษณะกลุ่มอาคาร (GROUP OF BUILDING)

- เป้าหมาย : 1.1 จัดแบ่งกลุ่มอาคารตามระดับความสำคัญ 4 ระดับ ได้แก่
- ระดับที่ 1 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญสูงสุด
 - ระดับที่ 2 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญสูง
 - ระดับที่ 3 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญปานกลาง
 - ระดับที่ 4 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญน้อย
- 1.2 กำหนดแนวทางการอนุรักษ์ / การพัฒนาเชิงอนุรักษ์ให้เหมาะสมในแต่ละกลุ่มอาคาร
- 1.3 กำหนดมาตรการและองค์การในการดำเนินงาน

2) การอนุรักษ์ฯ ครอบคลุมถึงสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในลักษณะ "งานศิลปกรรมที่เป็นพื้นที่"

พื้นที่

- เป้าหมาย : 2.1 กำหนดรูปแบบภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมรอบชุมชนปากแพรกให้เหมาะสมและส่งเสริมบรรยากาศของการอนุรักษ์
- 2.2 กำหนดมาตรการในการควบคุมการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในลักษณะ "งานศิลปกรรมที่เป็นพื้นที่"

4.2 นโยบายในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก

จากสภาพการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกในปัจจุบัน พบว่า ภาคเอกชนโดยเฉพาะกลุ่มเจ้าของอาคารมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ค่อนข้างน้อย ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนอาคารที่มีคุณค่าไปเป็นอาคารรูปแบบสมัยใหม่ ปัจจัยที่สำคัญคือ **"อาคารเดิมไม่สามารถสนองตอบต่อประโยชน์ใช้สอยที่เปลี่ยนไปในปัจจุบันได้"** ในส่วนของภาครัฐประเด็นที่สำคัญซึ่งมีผลต่อการอนุรักษ์คือ **"ความไม่สอดคล้องของแผนงานต่างๆ"** เช่นผังเมืองรวม กำหนดการพัฒนาในชุมชนปากแพรกค่อนข้างหนาแน่น พร้อมกับแผนงานอนุรักษ์และพัฒนาเมืองกาญจนบุรีใหม่ กลับกำหนดให้ชุมชนปากแพรกต้องจัดทำแผนการอนุรักษ์ และการบูรณะโดยเน้นการสร้างความกลมกลืนของกลุ่มอาคาร การปรับปรุงภูมิทัศน์ริมกำแพงเมือง และถนนปากแพรกให้สวยงาม สอดคล้องกับความเป็นชุมชนประวัติศาสตร์เพื่อรองรับการท่องเที่ยวในกลุ่ม 1 ในอนาคต ในขณะที่แผนหลักเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดกาญจนบุรีกลับมิได้กำหนดแผนงานการพัฒนาชุมชนปากแพรกไว้

สภาพดังกล่าวจะนำมากำหนดเป็นกรอบ ในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก เพื่อนำไปวางวัตถุประสงค์เป้าหมายและกำหนดมาตรการในการอนุรักษ์ต่อไป กรอบในการอนุรักษ์ที่สำคัญได้แก่

"การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกจะต้องใช้ รสวงรักษา หากต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงในอาคาร หรือกลุ่มอาคารที่มีคุณค่านั้น อาคารหรือกลุ่มอาคารนั้นจะต้องได้รับการปรับปรุงให้สนองประโยชน์ใช้สอยอย่างใหม่ได้ เพื่อความอยู่รอดของอาคารและกลุ่มอาคารนั้น ทั้งนี้จะต้องไม่ส่งผลกระทบต่อภาพรวมของสถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก"

วัตถุประสงค์ที่สำคัญในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก ได้แก่

- 1) การอนุรักษ์ฯ ในลักษณะกลุ่มอาคาร (GROUP OF BUILDING)
- 2) การอนุรักษ์ฯ ครอบคลุมถึงสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมในลักษณะ **"งาน ศิลปกรรมที่เป็นพื้นที่"**²

1.กลุ่มอาคาร (GROUP OF BUILDING)
หมายถึง กลุ่มอาคารที่แยกกันหรืออยู่ต่อเนื่องกัน ซึ่งโดยลักษณะทางสถาปัตยกรรม ความร่วมลักษณะกันหรือที่ดั้งเดิมเหมาะสมในภูมิทัศน์ ได้ทำให้เกิดคุณค่าดีเด่น ในด้านประวัติศาสตร์ ศิลปะ หรือเทคโนโลยี (คุณลักษณะ ของงาน ศิลปกรรมตามความหมายของ UNESCO)

2.งานศิลปกรรมที่เป็นพื้นที่ มักมีขอบเขต กว้างตามตัวศิลปกรรม ได้แก่ ย่านชุมชนเมืองเก่า บริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ กรุงเทพมหานคร บริเวณถนนนครนอก - นครใน สงขลา ย่าน อาคารเก่าในเมืองภูเก็ต เป็นต้น

2. ปัญหาอื่นๆ

จากแผนงานต่างๆ จะเห็นได้ว่า มีทั้งแผนงานที่ส่งเสริมการอนุรักษ์และแผนงานที่อาจส่งผลกระทบต่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากพรก ปัญหาด้านอื่นๆ ที่สำคัญในการอนุรักษ์ของหน่วยงานราชการพอสรุปได้ดังนี้

2.1 ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจ เนื่องจากการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชน ต้องใช้บุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะจากหลายๆ สาขา เช่น นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี สถาปนิก วิศวกร นักออกแบบชุมชนเมือง เป็นต้น นอกจากนั้นยังรวมไปถึงการขาดองค์รกลางที่จะเป็นผู้ประสานในการอนุรักษ์ เนื่องจากการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนแต่ละพื้นที่ มักจะมีความแตกต่างกันทั้งบทบาท กิจกรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่

2.2 ขาดเครื่องมือในการอนุรักษ์ หมายถึง กฎหมาย ข้อบังคับต่างๆ ที่หน่วยงานราชการจะสามารถเข้าไปดูแลสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าของภาคเอกชนได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากอาคารบ้านเรือนไม่ได้ถูกประกาศให้เป็นโบราณสถาน ดังนั้นการอนุรักษ์โดยใช้กฎหมายที่มีอยู่จึงไม่สามารถเข้าไปดูแล และควบคุมการเปลี่ยนแปลงได้

2.3 ขาดการประชาสัมพันธ์และทำความเข้าใจกับเจ้าของอาคาร จากการสัมภาษณ์ พบว่าเจ้าของอาคารส่วนมากไม่เข้าใจถึงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมว่าทำอะไรอะไร เมื่ออนุรักษ์แล้วเจ้าของอาคารต้องย้ายออกไปหรือไม่ งบประมาณที่จะต้องอนุรักษ์ ใครเป็นผู้ลงทุน รวมไปถึงความไม่แน่ใจและการไม่เคยเห็นตัวอย่างการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในลักษณะเดียวกันในพื้นที่อื่นๆ

2.4 ขาดการประสานระหว่างหน่วยงานต่างๆ เช่น การกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ในพื้นที่ที่ถูกกำหนดให้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรม โดยไม่มีการกำหนดรายละเอียดของการใช้อาคารที่เหมาะสม และเมื่อมีโครงการอนุรักษ์แล้วไม่สัมพันธ์กับแผนงานของการท่องเที่ยว ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสร้างกิจกรรมและรายได้ให้กับงานอนุรักษ์ ซึ่งจะนำมาใช้เป็นเงินทุนในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมอื่นๆ ต่อไป

ปัญหาที่พบทั้งของภาครัฐและเอกชนมักจะพบได้ในทุกพื้นที่ จากปัญหาทั้งหมดจะนำมาสู่การวิเคราะห์เพื่อวางแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากพรกภายใต้กรอบ

"การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากพรกจะต้องสามารถปรับปรุงอาคารที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์นั้นให้สนองตอบต่อประโยชน์ใช้สอยอย่างใหม่ได้ โดยรูปแบบและภาพรวมของความเป็นสถาปัตยกรรมชุมชนปากพรกมิเสียไป" ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดของกลุ่มอาคารทั้งหมด จากกรอบแนวคิดดังกล่าวจะนำไปวางแนวทางการอนุรักษ์ รวมไปถึงการเสนอแนะองค์รดำเนินงานและมาตรการต่างๆ ต่อไป.

1.5 ผังเมืองรวมเมืองกาญจนบุรี ฉบับที่ 449 (พ.ศ.2543)

ผังเมืองรวมเมืองกาญจนบุรีฉบับที่ 449 มีผลบังคับใช้มีกำหนด 5 ปี ครอบคลุมพื้นที่ตำบลแก่งเสี้ยน ตำบลท่ามะขาม ตำบลปากแพรก ตำบลบ้านเหนือ ตำบลบ้านใต้ ตำบลหนองหญ้า ตำบลเกาะสำโรง อำเภอเมืองกาญจนบุรี และตำบลท่าล้อ ตำบลเขาน้อย อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยมีสาระสำคัญดังนี้

- 1) ส่งเสริมชุมชนเมืองให้เป็นศูนย์กลางการบริหาร การปกครอง การศึกษา และการคมนาคมและขนส่งของจังหวัดกาญจนบุรี
- 2) ส่งเสริมการท่องเที่ยว การพัฒนาพื้นที่อยู่อาศัยและพาณิชยกรรม ให้สอดคล้องกับการขยายตัวของชุมชน และระบบเศรษฐกิจของจังหวัดกาญจนบุรี
- 3) ส่งเสริมอุตสาหกรรมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และอุตสาหกรรม อื่นที่ไร้ทรัพยากรในท้องถิ่น
- 4) พัฒนาการบริการทางสังคม การสาธารณูปโภค และสาธารณูปการ ให้เพียงพอและได้มาตรฐาน
- 5) อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ผังเมืองรวมได้กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินออกเป็น 10 ประเภท ในส่วนของชุมชนปากแพรกถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สีแดง (ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก) มีข้อกำหนด "ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อพาณิชยกรรม การอยู่อาศัย สถานราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่" และห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการต่างๆ เช่น โรงงาน สถานบริการสุรา สถานและฌาปนสถาน โรงฆ่าสัตว์ กำจัดมูลฝอย เป็นต้น สำหรับการใช้ที่ดินประเภทนี้เพื่อกิจการอื่น ให้มีที่ว่างไม่น้อยกว่าร้อยละเจ็ดสิบของแปลงที่ดินที่ยื่นขออนุญาต

จากแผนงานทั้งหมด 5 แผนงาน จะเห็นได้ว่ามีแผนงานที่ระบุชัดเจน ในส่วนของปากแพรก คือแผนงานการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองกาญจนบุรีใหม่ (บริษัท มรดกโลก จำกัด) ส่วนแผนหลักเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นยังไม่ได้ครอบคลุมถึงชุมชนปากแพรก แต่การวางแผนพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ภายในกลุ่ม 1 สามารถใช้เป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้ชุมชนปากแพรก มีบทบาทด้านการท่องเที่ยวขึ้นได้ เพราะมีความต่อเนื่องกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ รวมถึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทเดียวกัน สำหรับแผนงานอื่นๆ ที่เหลือล้วนมุ่งพัฒนาความเจริญให้กับจังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งต้องมีผลกระทบเกิดขึ้นกับชุมชนปากแพรกอันหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในฐานะเป็นศูนย์พาณิชยกรรมเดิมและถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สีแดง เช่นเดียวกับศูนย์พาณิชยกรรมริมถนนแสงชูโต โดยไม่มีการแยกข้อกำหนดที่ชัดเจนของทั้งสองบริเวณออกจากกัน จากแผนงานทั้งหมดจะนำไปวิเคราะห์เพื่อเสนอแนะเป็นมาตรการในด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกต่อไป

- (4) การควบคุมโดยใช้การบริหารเข้าช่วยเช่น มีมีคฤหาสน์นำทาง มีเอกสารแนะนำ เป็นต้น
- (5) การพัฒนาสถาปัตยกรรมจะต้องมีการดัดแปลงสภาพแวดล้อม ให้น้อยที่สุด หากมีความจำเป็นต้องไปในทางที่เสริมสร้างและกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเดิม เพื่อมิให้เกิดการรบกวนทางทัศนียภาพ
- (6) การควบคุมสภาพแวดล้อมโดยรอบแหล่งท่องเที่ยว
- (7) การกู้หลักฐานต่างๆ ในแหล่งที่ยากแก่การเข้าถึงนำมาไว้ในสถานที่ที่เหมาะสม

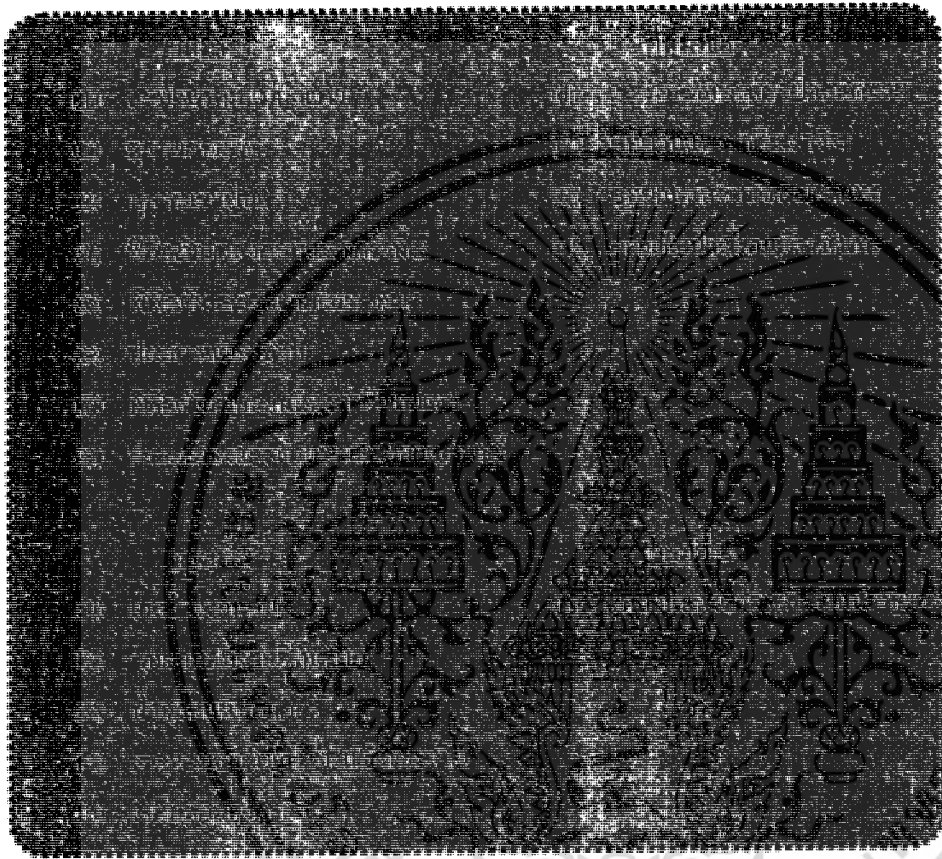
1.4 แผนอนุรักษ์และพัฒนาเมืองกาญจนบุรีเก่าและเมืองกาญจนบุรีใหม่

แผนงานอนุรักษ์และพัฒนาซึ่งเสนอโดยบริษัท มรดกโลก จำกัด ได้เสนอ 6 แผนงานสำหรับเมืองกาญจนบุรีใหม่โดยจะเสนอเฉพาะแผนงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชนปากแพรกโดยสรุปดังนี้

- (1) แผนงานด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์ ได้แก่ การอนุรักษ์อาคารเก่า ที่ด้านหน้าโรงงานกระดาษ บริเวณตลาดเก่าและชุมชนเก่าริมถนนปากแพรก
- (2) แผนงานในด้านการปรับปรุงสภาพกายภาพของโบราณสถาน ได้แก่ การบูรณะและอนุรักษ์กลุ่มอาคารเก่าบริเวณตลาดให้คงสภาพเดิมไว้ เนื่องจากแสดงให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่เมื่อประมาณ 50-60 ปีมาแล้ว
- (3) แผนงานด้านการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ ได้แก่ การย้ายชุมชนบางส่วนตามแนวกำแพงประตูเมืองและป้อมออกไปยังที่ใหม่ที่จัดไว้ให้เพื่อปรับสภาพภูมิทัศน์ให้สวยงามเหมาะสมและการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์บริเวณชุมชนตลาดเก่า ทั้งบ้านเก่าและอาคารเรือนแถวเก่า รวมถึงการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ริมถนนกำแพงเมือง ถนนคูเมืองและถนนปากแพรกที่ล้อมรอบโบราณสถานให้กลมกลืนกับกำแพงเมือง
- (4) แผนงานทางด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ได้แก่ การปรับปรุงถนนหนทางโดยรอบกำแพงเมือง และปรับปรุงสถานที่จอดรถสำหรับนักท่องเที่ยว
- (5) แผนงานด้านการใช้ที่ดิน ได้แก่ การปรับปรุงสภาพของชุมชนบริเวณตลาดเก่าและอาคารเก่า รวมถึงการจัดระเบียบของชุมชนที่อยู่รอบนอกแนวกำแพง ริมถนนคูเมือง ถนนกำแพงเมือง ถนนปากแพรกให้เป็นระเบียบกลมกลืนกับกำแพงเมือง
- (6) แผนงานทางการท่องเที่ยว ได้แก่ การปรับปรุงอาคารร้านค้าขายของที่ระลึกริมถนนปากแพรกให้สอดคล้องกัน

1.3 แผนหลักพัฒนาการท่องเที่ยว "จังหวัดกาญจนบุรี"

แผนหลักพัฒนาการท่องเที่ยว "จังหวัดกาญจนบุรี" ได้จัดลำดับสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวโดยวิธีการให้ค่า (RATING METHOD) ผลการพิจารณาได้จัดแบ่งแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 4 กลุ่มได้แก่

สำหรับชุมชนปากพรกมิได้ถูกระบุในแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เนื่องจากบทวทยังไม่ชัดเจน แต่ถ้าหากสามารถจัดลงในแผนหลักฯ ได้ชุมชนปากพรก ควรจะถูกกำหนดไว้ในกลุ่มที่ 1 เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ต่อเนื่องกัน แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของกลุ่ม 1 มี 7 แนวทาง ได้แก่

- (1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวขึ้นใหม่ เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระในการรองรับนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิม
- (2) การเพิ่มจุดสนใจให้หลากหลายมากขึ้น หรือการเพิ่มกิจกรรมให้มากขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวที่มีความแออัด
- (3) การควบคุมการเข้าถึง เช่น การห้ามรถเข้า เปลี่ยนวิธีการเดินทาง เป็นต้น

- การท่องเที่ยวและอุตสาหกรรม
- การศึกษา
- การทำเหมืองแร่ ปศุสัตว์ และการประมง

(ข) โครงการศึกษาเพื่อวางแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก (WESTERN SEABOARD) โครงการนี้คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้รับความช่วยเหลือทางวิชาการจากรัฐบาลญี่ปุ่น (JICA) โดยได้ดำเนินการศึกษา เพื่อวางแผนแม่บทการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันตก รวม 6 จังหวัด คือ กาญจนบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์และชุมพร ในส่วนของจังหวัดกาญจนบุรีเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่การศึกษาเนื่องด้วยขณะนี้มีการวางท่อส่งแก๊สจากเขื่อนมาผ่านจังหวัดกาญจนบุรีไปยังจังหวัดราชบุรี ทำให้จังหวัดมีโอกาสสูงในการพัฒนาในอนาคต ซึ่งการศึกษามีแนวคิดที่จะพัฒนา WESTERN SEABOARD ให้เชื่อมโยงเข้าด้วยกันกับ EASTERN SEABOARD และ SOUTHERN SEABOARD

สำหรับแผนแม่บทฯ ได้กำหนดให้จังหวัดกาญจนบุรีเป็นเขตท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และอุตสาหกรรมการเกษตร โดยในแผนกำหนดให้เมืองหลักอยู่ที่จังหวัดราชบุรี มีเขตการบริการที่สำคัญคือ เส้นทางกาญจนบุรี ทวายจะตัดจากทวายกาญจนบุรี ราชบุรีไปยังสระแก้ว เขากมพูชา

(ค) โครงการถนนเชื่อมภูมิภาค (ภาคเหนือ ภาคตะวันตก ภาคใต้) เป็นโครงการที่ภาคเอกชนโดยสภาอุตสาหกรรมจังหวัดกาญจนบุรี ศูนย์สร้างทางกาญจนบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี มีความเห็นชอบร่วมกันผลักดันโดยได้ทำการสำรวจเบื้องต้นไปแล้ว เส้นทางสายนี้เริ่มจากแม่ฮ่องสอน ตาก กำแพงเพชร นครสวรรค์ อุทัยธานี สุพรรณบุรี กาญจนบุรีและจังหวัดราชบุรี ระยะทางประมาณ 1,188 กม. สามารถเชื่อมต่อเป็นเส้นทางที่ต่อเนื่องกันได้ทั้ง 3 ภูมิภาค อีกทั้งเป็นการเปิดเส้นทางขนส่งที่สำคัญโดยไม่ต้องผ่านกรุงเทพมหานคร

ทิศทางการพัฒนาของจังหวัดในอนาคตจึงกำหนดจุดเน้นการพัฒนาไว้ 4

แนวทางคือ

- แนวทางที่ 1 การเพิ่มศักยภาพคน และชุมชนในชนบท
- แนวทางที่ 2 การพัฒนาอาชีพ การมีงานทำและรายได้ของคนทุกกลุ่ม
- แนวทางที่ 3 การฟื้นฟูบูรณะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- แนวทางที่ 4 การเพิ่มบทบาทของประชาชนและองค์กรท้องถิ่น ในการบริหารจัดการ

(ก) แผนพัฒนาจังหวัด ภายใต้ระบบ กนภ. ดำเนินการโดย 8 กระทรวงหลัก 2 หน่วยงานเสริม ประกอบด้วย กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม กระทรวงกลาโหม สำนักงานอัยการสูงสุดและการกีฬาแห่งประเทศไทย โดยดำเนินการตามแนวทางพัฒนา 4 ด้าน คือ

- การเพิ่มศักยภาพคนและชุมชนในชนบท
- การพัฒนาอาชีพ การมีงานทำและรายได้ของคนทุกกลุ่ม
- การฟื้นฟูบูรณะทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- การเพิ่มบทบาทของประชาชน และองค์กรท้องถิ่นในการบริหารจัดการ

(ข) โครงการพัฒนาตำบล โครงการนี้เดิมเน้นในเรื่องน้ำกิน น้ำใช้ น้ำเพื่อการเกษตร การพัฒนาอาชีพและรายได้ ตั้งแต่ปี 2540 ได้ขยายกรอบประเภทโครงการเพิ่มขึ้นรวม 7 ประเภท คือ

- ด้านน้ำกินน้ำใช้
- ด้านน้ำเพื่อการเกษตร
- ด้านการพัฒนากลุ่มอาชีพ การพัฒนาอาชีพและรายได้
- ด้านสิ่งสาธารณะประโยชน์ เน้นเรื่องการฟื้นฟูบูรณะสิ่งสาธารณะประโยชน์ที่เสียหายจากภัยน้ำท่วมเป็นกรณีพิเศษ
- ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ด้านการพัฒนาองค์กรท้องถิ่นและบุคลากรท้องถิ่น
- โครงการพัฒนาตำบลระหว่างตำบล หรือ อบต.

(ค) แผนงานการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค แผนงานนี้อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค (กจภ.) โครงการที่จะขอรับการสนับสนุนจะครอบคลุมทั้งทางด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การคมนาคมขนส่ง การสื่อสาร ไฟฟ้า ประปา การท่องเที่ยวและบริการ และต้องไม่อยู่ในแผนงานปกติของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง

1.2 แนวทางการพัฒนาจังหวัดในเชิงรุก

(ก) แผนลงทุนจังหวัด จากผลการศึกษাজัดทำแผนลงทุนจังหวัดชี้ชัดว่าจังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญของภาคตะวันออก ทั้งนี้เพราะมีศักยภาพในการพัฒนาค่อนข้างสูงในหลายๆ ด้านกล่าวคือ มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ เช่น แหล่งน้ำ ป่าไม้ แร่ธาตุ ตลอดจนมีวัตถุดิบสนับสนุนอุตสาหกรรมได้อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผลผลิตทางการเกษตรสาขาที่กำหนดการลงทุนไว้ตามลำดับ คือ

4) ทักษะคิดของเจ้าของอาคาร มีเพียงร้อยละ 15 ของอาคารทั้งหมดในชุมชนปากพรก ที่เจ้าของอาคารเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์อาคารเก่า ทั้งนี้อาจมาจากสาเหตุหลายๆประการ แต่การอนุรักษ์ดังกล่าวหน่วยงานราชการมักไม่ส่งเสริม หรือยกย่องแต่ประการใด ทำให้เจ้าของอาคารต้องอนุรักษ์อาคารตามลำพัง อันอาจมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารได้ในอนาคต

ทั้ง 4 ประเด็นหากให้ความสำคัญจะพบว่า สิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดและมีผลต่อการอนุรักษ์ คือ " การปรับเปลี่ยนเนื่องจากอาคารเดิมไม่สนองตอบประโยชน์ใช้สอยที่เปลี่ยนไป " ดังนั้น การกำหนดแนวทางและการวางนโยบายในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากพรกที่สำคัญของภาคเอกชนคือ

"การอนุรักษ์อาคารหรือกลุ่มอาคารนั้นจะต้องได้รับการปรับปรุงให้สนองประโยชน์ใช้สอยอย่างใหม่ได้"

ทั้งนี้เพื่อให้การอนุรักษ์ ดังกล่าวประสบความสำเร็จ ภาครัฐยังต้องเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนการอนุรักษ์ แต่จากการศึกษาพบว่า ภาครัฐเองกลับพบปัญหาบางประการในการอนุรักษ์ ดังกล่าว ปัญหาที่สำคัญได้แก่

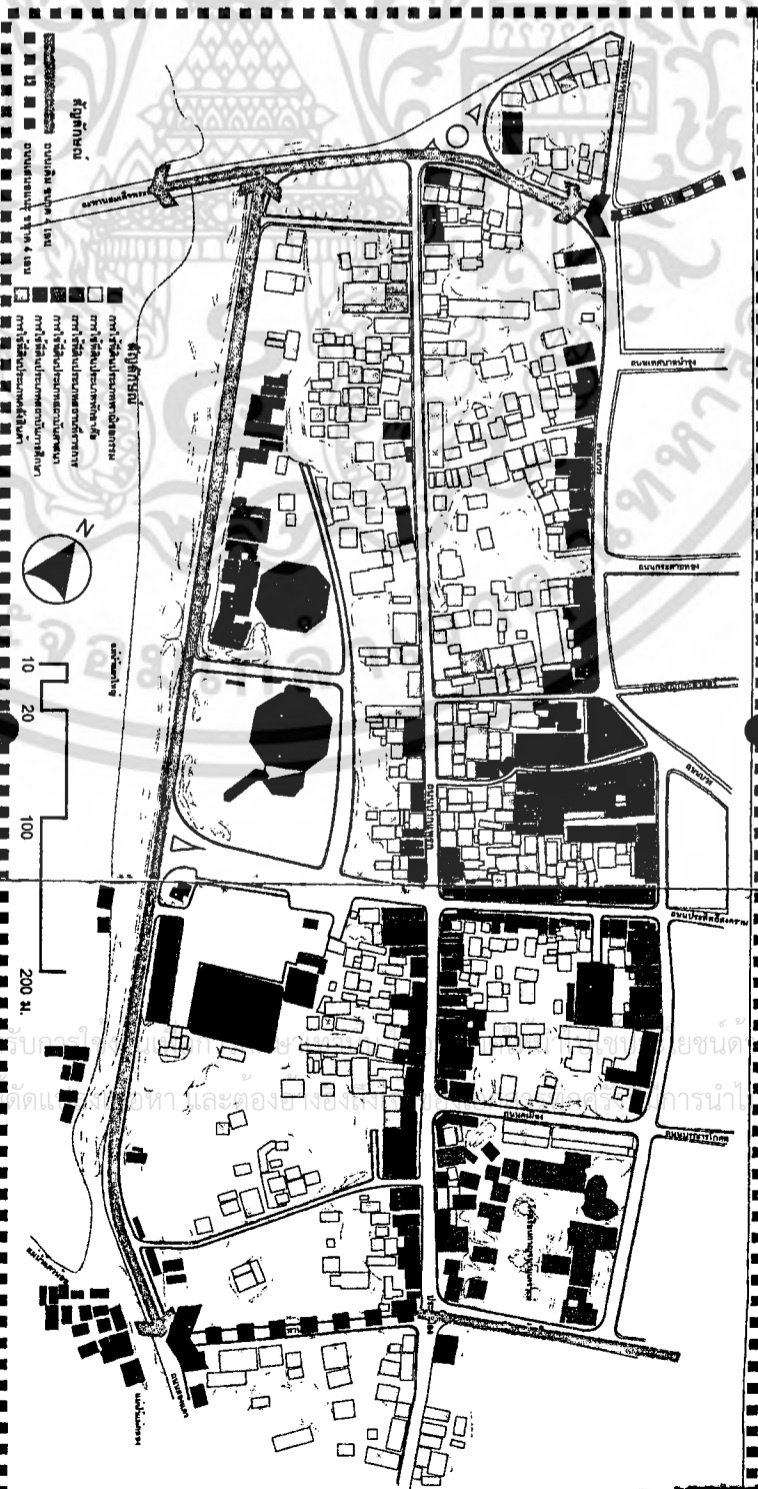
1. แผนงานสนับสนุนด้านการอนุรักษ์

แผนงานที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดกาญจนบุรี จากการศึกษาค้นคว้า แผนงานส่วนใหญ่มุ่งเน้นการพัฒนาจังหวัด โดยยึดหลักตามนโยบายรัฐบาล นโยบายกระทรวง นโยบายของคณะกรรมการนโยบายกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น (กนท.) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดเป็นหลัก การพัฒนาจังหวัดจะใช้แผนต่างๆ เป็นตัวนำคือ แผนพัฒนาจังหวัด (ระบบ กนท.) แผนลงทุนจังหวัด ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและแผนอื่นๆ นอกเหนือจาก กนท. ซึ่งแผนและโครงการสำคัญๆ ของจังหวัด โดยสรุปมีดังนี้

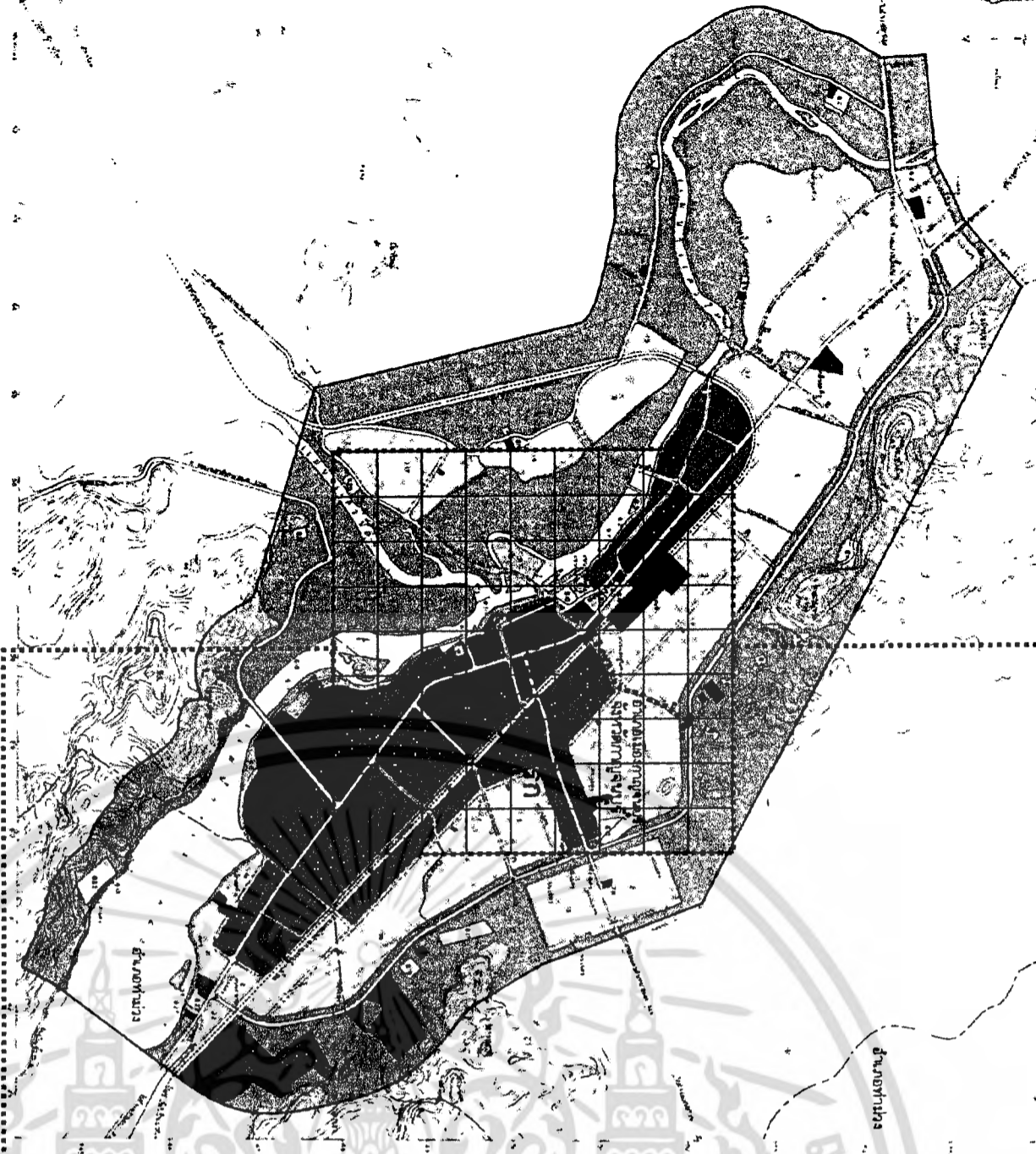
1.1 แผนพัฒนาจังหวัด ได้จัดทำขึ้นเพื่อสนองตอบนโยบายรัฐบาล ด้านการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น ซึ่งมุ่งเน้นการกระจายอำนาจบริหาร การพัฒนาสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาของประชาชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมซึ่งประกอบไปด้วยแผนหลักคือ

ตั้งในท่าจะตลุปสภาพการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากน้ำพรสปีดจูปัน
โดยพิจารณาของอาคารจะพบประเด็นปัญหาที่สำคัญที่คาดว่าจะผลต่อการอนุรักษ์ได้ดังนี้

1) ความทรุดโทรมตามธรรมชาติ ส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ตัดแปลง
ต่อเติม รวมถึงการรื้อเพื่อสร้างอาคารใหม่ได้

แผนที่ 4.1 แสดงถนนและตำแหน่งอาคารเดิม

- พื้นที่ประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย
- ▨ พื้นที่ประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
- ▩ พื้นที่ประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
- ▧ พื้นที่ประเภทอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม
- ▦ พื้นที่ประเภทที่ว่างเพื่อให้บริการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
- ▤ พื้นที่ประเภทสถานศึกษา
- ▣ พื้นที่ประเภทสถานพยาบาล
- ▢ พื้นที่ประเภทการบริการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ
- พื้นที่ประเภทการคมนาคมและขนส่ง

ผังเมืองรวมกาญจนบุรี

สัญลักษณ์

- ถนนเดิม ขนาด 4 เลน
- ถนนเสนอแนะ ขนาด 4 เลน

- 1) แนวโน้มจะเป็นการรื้ออาคารเก่าที่มีมูลค่าไปสร้างอาคารใหม่ในรูปแบบเดียวกัน
- 2) อาคารเดิมไม่สนองตอบประโยชน์ที่สอยที่เปลี่ยนไป ส่งผลในลักษณะเดียวกันกับข้อ 1 แต่แนวโน้มจะเป็นการรื้ออาคารเก่าที่มีมูลค่าไปสร้างอาคารใหม่ในรูปแบบอื่น
- 3) การเปลี่ยนแปลงของกิจกรรม ปัจจุบันเป็นผลมาจากการส่งเสริมของภาครัฐ ทั้งในกาทำหนดให้ชุมชนปากน้ำพรสปีดจูปันเป็นพื้นที่พาณิชย์กรรม รวมถึงการจัดวางระบบโครงสร้างพื้นฐานชุมชนรอบชุมชนปากน้ำพรสปีดจูปัน มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกิจกรรม โดยเฉพาะการก่อสร้างอาคารพาณิชย์กรรมขนาดกลางแทนที่ ปัจจุบันเป็นผลสืบเนื่องจากการ 2 ปัจจุบันการปรับปรุงสุดท้ายในผังของ "พื้นที่สีส้มของเจ้าของอาคาร"

และการเปลี่ยนแปลงรูปแบบดังกล่าวส่วนหนึ่งมาจากการเพิ่มความหนาแน่นของกิจกรรมสืบเนื่องจากผังเมืองรวมชุมชนเมืองกาญจนบุรี ได้กำหนดให้ชุมชนปากแพรกเป็นพื้นที่สีแดง (ที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก) ประกอบกับความจำกัดของพื้นที่ของศูนย์พาณิชยกรรมริมถนนแสงชูโต ทำให้มีการวิเคราะห์ถึงอนาคตของชุมชนปากแพรกซึ่งเคยเป็นศูนย์พาณิชยกรรมที่สำคัญมาแต่อดีตว่าจะกลับมามีบทบาทที่สำคัญขึ้นอีกครั้ง แต่การกลับมามีบทบาทนั้นจะกลับมาในลักษณะการปรับปรุง หรือการรีอาคารเดิม เพื่อเปลี่ยนเป็นกลุ่มอาคารพาณิชยกรรมขนาดกลาง (สาเหตุที่ไม่สามารถสร้างเป็นอาคารขนาดใหญ่ได้ เหตุเพราะติดขัดข้อกฎหมายควบคุมอาคารในเรื่องของขนาดถนน) โอกาสที่จะพบอาคารที่มีคุณค่าเปลี่ยนเป็นอาคารพาณิชยกรรมขนาดกลางดังกล่าวมีโอกาสเป็นไปได้สูง ลักษณะเช่นนี้มักจะพบได้ในหลาย ๆ เมือง

นอกจากนี้การจัดวางระบบโครงข่ายคมนาคมขนส่ง จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา กิจกรรมได้มากขึ้น โดยเฉพาะถนนหลักเมืองซึ่งเชื่อมต่อระหว่างถนนแสงชูโต (ฝั่งตรงข้ามเป็นศูนย์พาณิชยกรรมที่ขยายไปจากปากแพรก) กับถนนสองแคว (เป็นถนนเลียบริมแม่น้ำแควใหญ่) ปัจจุบันจากถนนแสงชูโตเข้ามาถึงถนนปากแพรกมีขนาด 6 เลน และจากถนนปากแพรกต่อลงไปถึงถนนสองแควมีขนาด 2 เลน ตามแผนงานของเทศบาล จะมีการขยายแนวถนนหลักเมืองจากช่องประตูเมืองลงไปถึงถนนสองแคว ให้มีขนาดเท่ากับแนวถนนด้านบน ซึ่งถนนสองแควมีขนาดกว้าง 4 เลน ลักษณะดังกล่าว จะทำให้เกิดการเชื่อมต่อของถนนสายหลักสำคัญๆ ที่มีขนาดใหญ่ ตั้งแต่ 4 เลนขึ้นไปรอบชุมชนปากแพรก รวมถึงการเชื่อมต่อของถนนสองแควกับถนนบวรและทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3228 (ไปอำเภอไทรโยค) ทางด้านทิศเหนือของชุมชนปากแพรก ซึ่งถนนบวรจะไปเชื่อมต่อกับถนนแสงชูโต และจากข้อเสนอแนะของผังเมืองรวมที่เสนอแนะให้มีแนวถนนที่มีเขตทางกว้าง 20 เมตร ต่อเนื่องจากถนนบวรไปยังถนนเลียบริมเมือง ระบบโครงข่ายคมนาคมที่สมบูรณ์รอบชุมชนปากแพรกในอนาคต จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง การพัฒนา และการเพิ่มความหนาแน่นให้กับกิจกรรมของชุมชนปากแพรกมากขึ้น ตามไปด้วย (แผนที่ที่ 4.1)

แต่จากการศึกษาพบว่า นอกจากการซ่อมแซมบางส่วน เช่น การเปลี่ยนวัสดุ การทาสี การเพิ่มเติมเหล็กดัด กันสาดแล้วยังมีการต่อเติมและการดัดแปลงอาคารในชุมชนปากพรก โดยลักษณะเช่นนี้จะพบได้มากกว่าการซ่อมแซม สาเหตุที่สำคัญมี 2 ประการ คือ

- 1) อาคารเสียหายมากจนไม่สามารถซ่อมแซมให้มีสภาพที่แข็งแรงดั้งเดิมได้อีก
- 2) บางอาคารเสียหายเพียงบางส่วน แต่เจ้าของอาคารต้องการต่อเติมและดัดแปลง เพราะสภาพอาคารไม่สอดคล้องกับการใช้งานปัจจุบัน

ลักษณะสุดท้ายเริ่มมีแนวโน้มมากขึ้น คือ การรื้ออาคารเดิม เพื่อสร้างอาคารใหม่ แต่รูปแบบอาคารที่สร้างขึ้นใหม่มักเป็นอาคารสมัยใหม่ ไม่สอดคล้องกับสถาปัตยกรรมอื่นๆ โดยมากมักเป็นอาคารพาณิชย์และอาคารพักอาศัย เหตุผลที่สำคัญคือ ไม่สอดคล้องกับการใช้งานในปัจจุบัน สภาพทรุดโทรม แต่จากการสำรวจพบบางอาคารเคยเป็นอาคารเก่าที่มีสภาพสมบูรณ์และเคยมีประวัติเรื่องราวผูกพันกับประวัติศาสตร์ของสงครามมหาเอเซียบูรพา แต่ถูกปรับเปลี่ยนเป็นอาคารพักอาศัย 4 ชั้นรูปแบบสมัยใหม่

ดังนั้นการกำหนดแนวทางและนโยบายในการอนุรักษ์ จึงจำเป็นต้องกำหนดให้สอดคล้องกับลักษณะและสภาพการอนุรักษ์ดังกล่าว แต่ท่ามกลางอาคารที่มีการปรับปรุง ต่อเติม ดัดแปลง หรือสร้างใหม่ พบว่ายังมีอาคารบางกลุ่มที่มีการรักษาสภาพดั้งเดิมไว้ได้เกือบหมด เช่น บ้าน-แต่่มทอง บ้านสิริโอสถ ร้านชวนพานิช ร้านสหกุลพาณิชย์ โรงแรมสุมิตราคาร ร้านบุญเยี่ยมเจียรใน เป็นต้น จากการสัมภาษณ์พบว่า บ้านที่ยังคงเก็บสภาพอาคารเดิมไว้ได้เกือบทั้งหมด เนื่องจากเจ้าของอาคารมีความผูกพันกับอาคาร ทั้งในเรื่องของการระลึกถึงบรรพบุรุษ ประวัติการอยู่อาศัย รวมถึงการตระหนักถึงคุณค่าจากความสวยงาม ความภาคภูมิใจ ทั้งที่บางอาคารไม่สามารถสนองต่อประโยชน์ใช้สอยอย่างใหม่ได้เต็มที่ อาคารกลุ่มนี้เจ้าของมักเป็นผู้มีฐานะประกอบกับอาคารเกือบทั้งหมด เป็นอาคารที่สร้างในยุคที่ช่างฝีมือชาวจีนเข้ามาประกอบอาชีพเป็นช่างปูน ช่างไม้ในประเทศไทย ดังนั้นรูปแบบ วัสดุก่อสร้างจึงมักมีความคงทน บางอาคารพบการซ่อมแซมอาคารเพียงเล็กน้อย แต่ในอนาคตหากไม่มีหน่วยงานใดเข้าไปช่วยเหลือ ดูแลในการปรับปรุง ซ่อมแซม แนวโน้มการปรับเปลี่ยนอาคารที่มีคุณค่าเหล่านี้เป็นอาคารรูปแบบสมัยใหม่จะมีมากขึ้น

4.1 สภาพการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรงในปัจจุบัน

การอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมในจังหวัดกาญจนบุรี ปัจจุบันอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมกาญจนบุรี (ตามมติคณะรัฐมนตรี) และคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมประจำจังหวัด (ตามพระราชบัญญัติสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ.2522) โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานฯ ขอบเขตหน้าที่ครอบคลุมถึงแหล่งศิลปกรรมทั้งหมด แต่หากพิจารณาถึงการอนุรักษ์ในสถาปัตยกรรม โดยเฉพาะในชุมชนปากแพรงจะพบว่า ปัญหาที่สำคัญนอกจากไม่มีกฎหมายที่จะสามารถบังคับให้เจ้าของอาคารห้ามรื้อถอนอาคารหรือต่อเติม ตัดแปลง เปลี่ยนแปลงกิจกรรม ในอาคารที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมแล้ว การตระหนักและเห็นคุณค่าของอาคารจากเจ้าของถือเป็นปัจจัยสำคัญในการอนุรักษ์ฯ ดังนั้น หากจะสรุปเพื่อแยกแยะให้เห็นประเด็นในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรงแล้ว จะพบประเด็นปัญหาที่สำคัญใหญ่ๆ ซึ่งเกิดจาก 2 หน่วยงาน คือ ภาครัฐและภาคเอกชน

ภาคเอกชนที่กล่าวในหัวข้อนี้หมายถึง เจ้าของอาคารต่างๆ ในชุมชนปากแพรง จากการสัมภาษณ์และเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า สถาปัตยกรรมในชุมชนปากแพรงที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม มักมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป บางอาคารมีอายุมากกว่า 100 ปี (สร้างประมาณตอนปลายของสมัยรัชกาลที่ 4 ตอนต้นของสมัยรัชกาลที่ 5) ดังนั้นอาคารจึงมีสภาพทรุดโทรมตามเวลา ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอาคารต่างๆ ดังกล่าว แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นเจ้าของอาคารมักเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพและความต้องการโดยมีค่านึงถึงคุณค่าในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์และโบราณคดี แต่อย่างไรก็ตาม จากการเก็บข้อมูลพบว่า สาเหตุหลักมาจากเจ้าของอาคารมิได้มีความรู้ทางด้านการอนุรักษ์ฯ รวมถึงไม่มีหน่วยงานใดให้คำแนะนำได้อย่างชัดเจนว่าควรปฏิบัติอย่างไร รวมทั้งงบประมาณในการดำเนินการซ่อมแซมอาคาร เป็นงบประมาณที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากอาคารในสมัย 60 ปีขึ้นไป มักใช้วัสดุก่อสร้างในยุคนั้นๆ การซ่อมแซมในยุคปัจจุบันจึงสามารถจัดหารวัสดุที่มีลักษณะใกล้เคียงกันมาทดแทนสิ่งที่เสียหายไปได้ ลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดรูปแบบ 2 ลักษณะ คือ

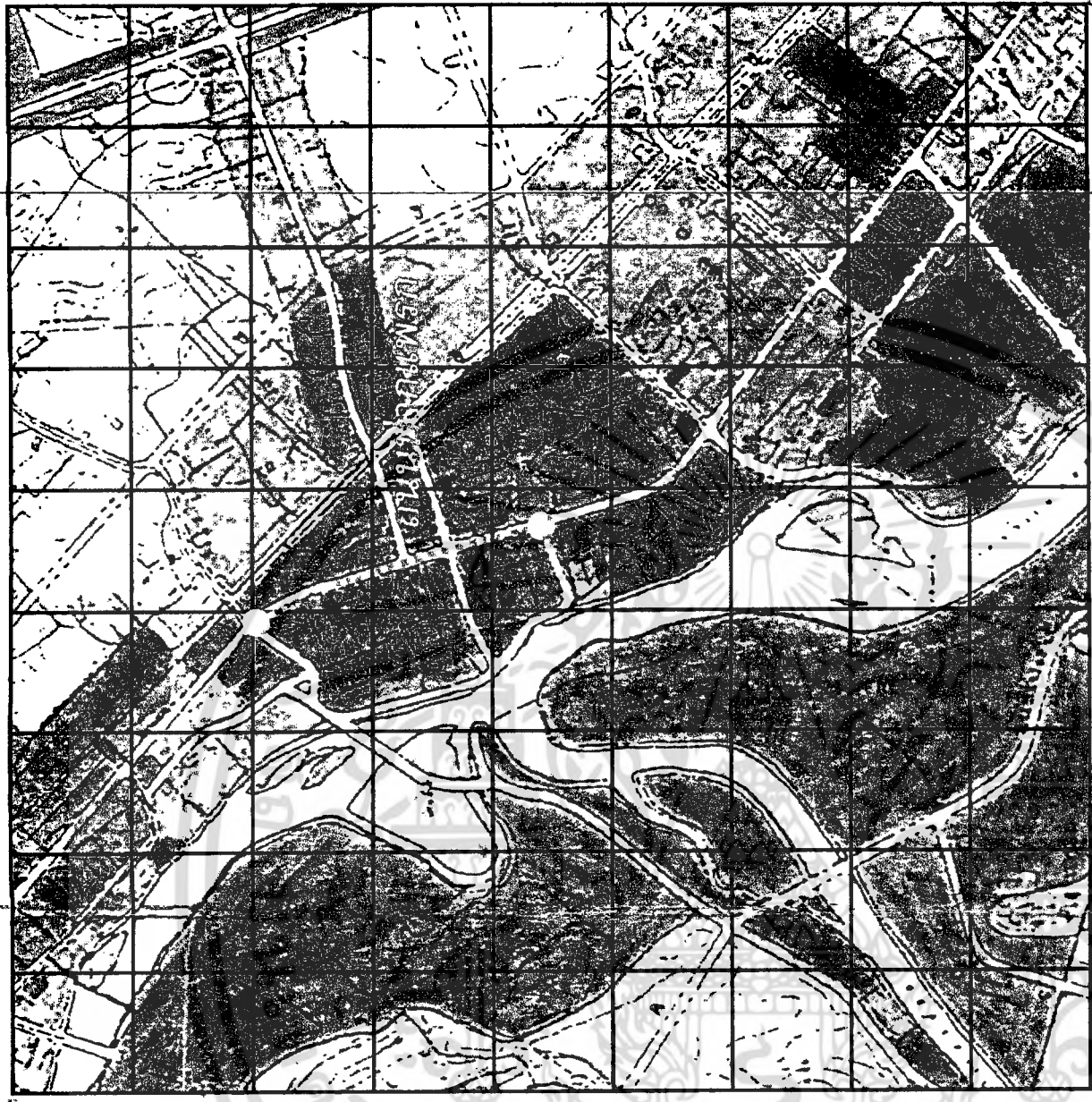
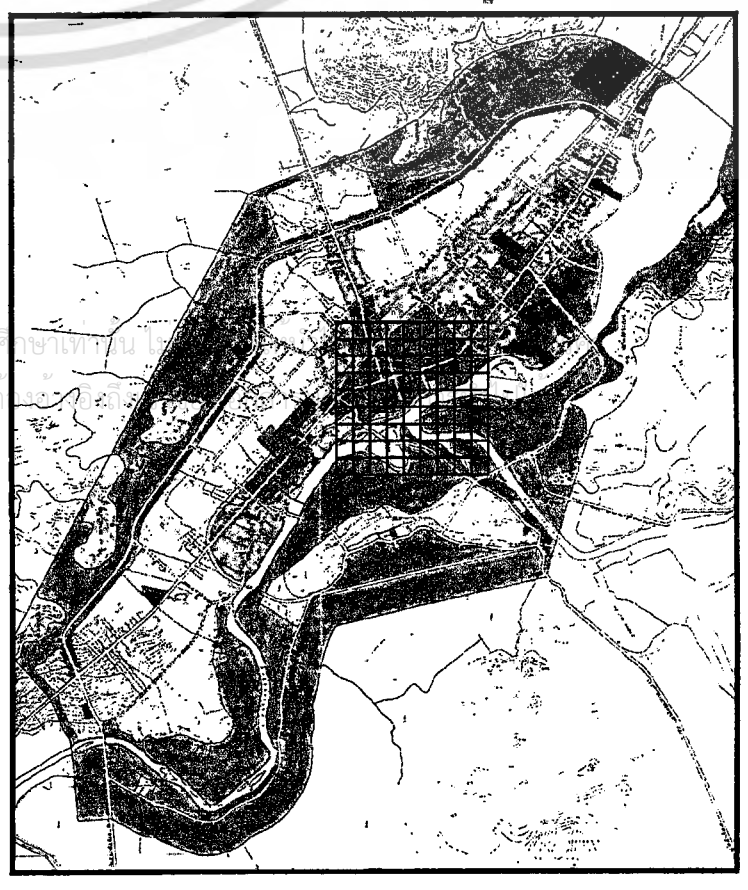
- เปลี่ยนแปลงวัสดุเป็นวัสดุสมัยใหม่บางส่วน (เฉพาะส่วนที่ทรุดโทรมหรือเสียหาย) ภาพรวมของอาคารและสภาพแวดล้อมจึงดูไม่เหมาะสม
- เปลี่ยนแปลงวัสดุเป็นวัสดุสมัยใหม่ทั้งหมดกรณีเป็นอาคารเดี่ยวมักไม่มีผลมากนัก แต่บางกรณีเป็นอาคารห้องแถว ตึกแถว ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงบางส่วน จึงมีผลต่อภาพรวมค่อนข้างชัดเจน

แนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ชุมชนปากแพรก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ในการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

สำหรับกลุ่มสุดท้ายที่มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงได้ในอนาคต คือ อาคารที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ของที่ราชพัสดุ ซึ่งอยู่บริเวณตอนต้นของชุมชนปากแพรก มีปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นอาคารเพื่อการพาณิชย์กรรมที่มีสภาพค่อนข้างเก่า และทรุดโทรม ส่วนถนนปากแพรกด้านทิศใต้(บริเวณถนนหลักเมืองถึงวัดใต้) เป็นที่ตั้งของบ้านพักอาศัยของข้าราชการเป็นส่วนมาก หากดูรายละเอียดจะพบว่า กลุ่มที่อยู่บริเวณถนนหลักเมืองมีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก เนื่องจากเมืองรวมชุมชนเมืองกาญจนบุรี อบรมที่ 449 พ.ศ.2543 กำหนดให้บริเวณที่ราชพัสดุดังกล่าวรวมถึงพื้นที่ตรงข้ามกับแนวกำแพงเมืองเดิมเป็นพื้นที่สีเขียว (การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อสนับสนุนการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม) พื้นที่ที่อยู่ติดกำแพงเมืองเดิมกำหนดให้เป็นพื้นที่สีแดงรวมถึงผังตรงข้ามแนวกำแพงเมืองเดิม (ตรงข้ามจอมสุวาฯ) เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทชุมชนและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก สำหรับพื้นที่ตรงข้ามครอบครัวคนทุกส่วนของอาคารราชการและโรงงานกระดาษกำหนดให้เป็นพื้นที่สีน้ำเงิน เป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณสุขและสาธารณูปโภค (แผนที่ที่ 3.10) การใช้ประโยชน์ที่ดินทั้ง 3 ประเภทดังกล่าว มีการกำหนดการควบคุมการใช้ที่ดินที่แตกต่างกัน อันอาจส่งผลต่อการอนุรักษ์ชุมชนปากแพรกที่แตกต่องกันไปด้วย โดยจะแสดงการวิเคราะห์ผลที่ได้จากการอนุรักษ์ไว้ในบทที่ 4 ในเรื่องของ “แนวทางการอนุรักษ์สภาพโดยกรมชุมชนปากแพรก” ต่อไป

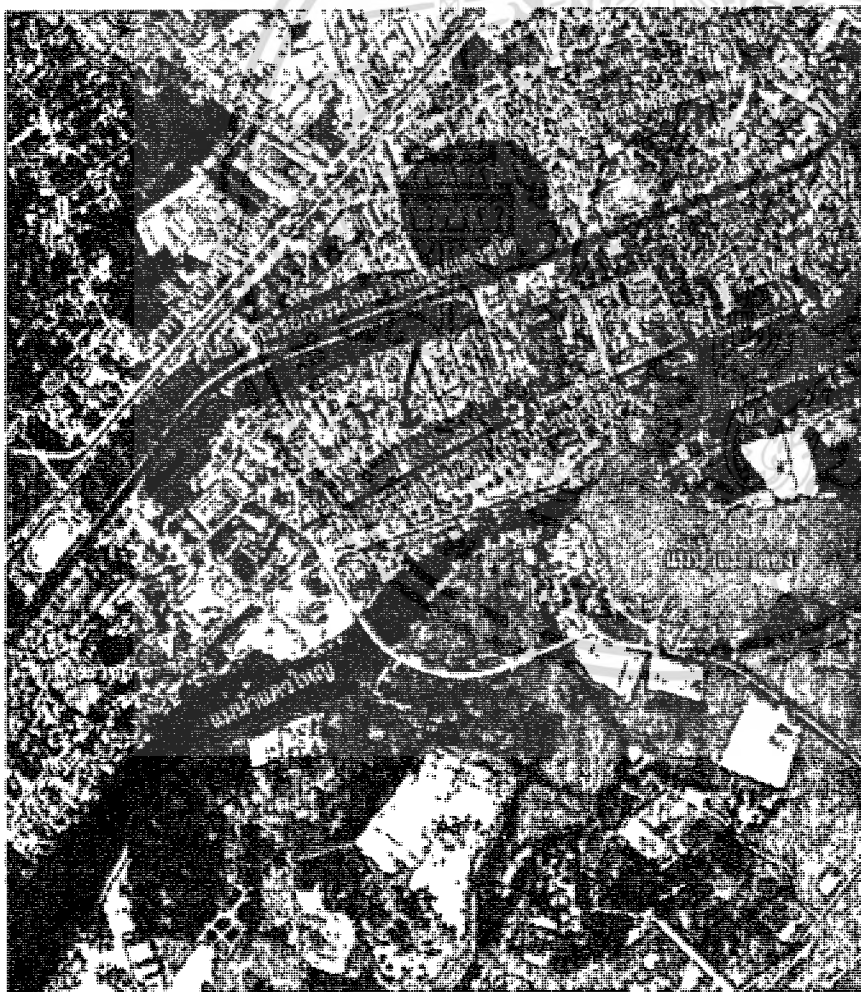

แผนที่ 3.10 แสดงผังเมืองรวมบริเวณถนนปากแพรก

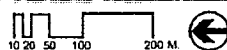
	พื้นที่ชุมชนที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง
	พื้นที่ชุมชนที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
	พื้นที่ประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก
	พื้นที่ประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจ
	พื้นที่ประเภทชนบทและเกษตรกรรม
	พื้นที่ประเภทที่สงวนพื้นที่ราชการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม
	พื้นที่ประเภทสถาบันการศึกษา
	พื้นที่ประเภทสถาบันศาสนา
	พื้นที่ประเภทสถาบันราชการ การสาธารณสุข โภคและสาธารณูปโภค

N

อีกกลุ่มที่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคตค่อนข้างสูง ได้แก่ กลุ่มอาคารเก่าที่มีอายุอยู่ในกลุ่ม 1 - 2 - 3 โดยมีทำเลที่ตั้งในบริเวณย่านพาณิชย์กรรมของถนนปากพรก (ตั้งแต่ถนนหลักเมืองถึงถนนประสิทธิสงคราม) กลุ่มนี้จะเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมในอนาคต เนื่องจากบริเวณชุมชนปากพรกถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่สีแดง (การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการพาณิชย์กรรม) ต่อเนื่องมาจากศูนย์พาณิชย์กรรมบริเวณถนนแสงชูโต อนาคตหากมีการขยายกิจกรรมของศูนย์พาณิชย์กรรมจากถนนแสงชูโต แนวโน้มมีโอกาสที่จะขยายตัวมายังศูนย์พาณิชย์กรรมเดิม คือ บริเวณปากพรกนั่นเอง ด้วยเหตุผลจากศูนย์พาณิชย์กรรมหลักบริเวณถนนแสงชูโต ถูกจำกัดด้วยเขตทางรถไฟ เขตทางหลวง สถานีราชการ ทำให้การขยายตัวเป็นไปด้วยความลำบาก โอกาสที่ศูนย์กลางพาณิชย์กรรมจะกลับมาขยายตัวบริเวณชุมชนปากพรกอีกครั้งจะเป็นไปได้สูง ทำให้การเปลี่ยนแปลงอาคารในชุมชนปากพรกโดยเฉพาะบริเวณดังกล่าว มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก (รูปภาพที่ 3.38)

รูปภาพที่ 3.38 แสดงการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมพาณิชย์กรรมชุมชนเมืองกาญจนบุรี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ **รูปแบบกายภาพของชุมชนปากพรก** ใช้

8. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอาคาร

ปัจจัยสุดท้ายที่จะกล่าวถึง คือ แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอาคาร เนื่องจากปัจจุบันยังพบเห็นการเปลี่ยนแปลงของอาคารดังกล่าวค่อนข้างน้อย อันเป็นผลมาจาก 2 ปัจจัยได้แก่

- การเคลื่อนย้ายศูนย์กลางพาณิชยกรรมจากชุมชนปากพรกไปยังศูนย์พาณิชยกรรมริมถนนแสงชูโต
- ภาวะเศรษฐกิจที่ซบเซา ทำให้ไม่เกิดผลในการปรับเปลี่ยนอาคารเพื่อรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากมายนัก

ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของอาคารในชุมชนปากพรกสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มดังนี้

กลุ่ม 1 เป็นกลุ่มที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

กลุ่ม 2 เป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงอาคาร (การดัดแปลงนั้นมิได้ก่อให้เกิด ผลเสียหายต่อความกลมกลืนของสถาปัตยกรรมชุมชน)

กลุ่ม 3 เป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงอาคารเป็นอาคารสมัยใหม่

กลุ่ม 4 เป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงในอนาคต

การศึกษาครั้งนี้จะให้ความสำคัญที่สุดในกลุ่ม 4 เนื่องจากกลุ่มที่มีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคตมักจะเป็นกลุ่มอาคารที่มีอายุในกลุ่ม 1-2-3 สาเหตุจากความทรุดโทรมของ อาคาร, การเปลี่ยนแปลงกิจกรรม, การเปลี่ยนแปลงการใช้อาคาร และสาเหตุจากกรรมสิทธิ์ที่ดิน

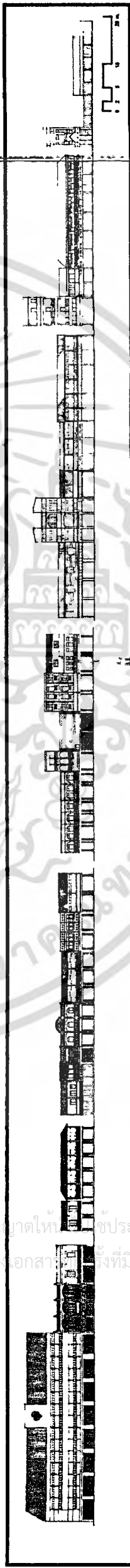
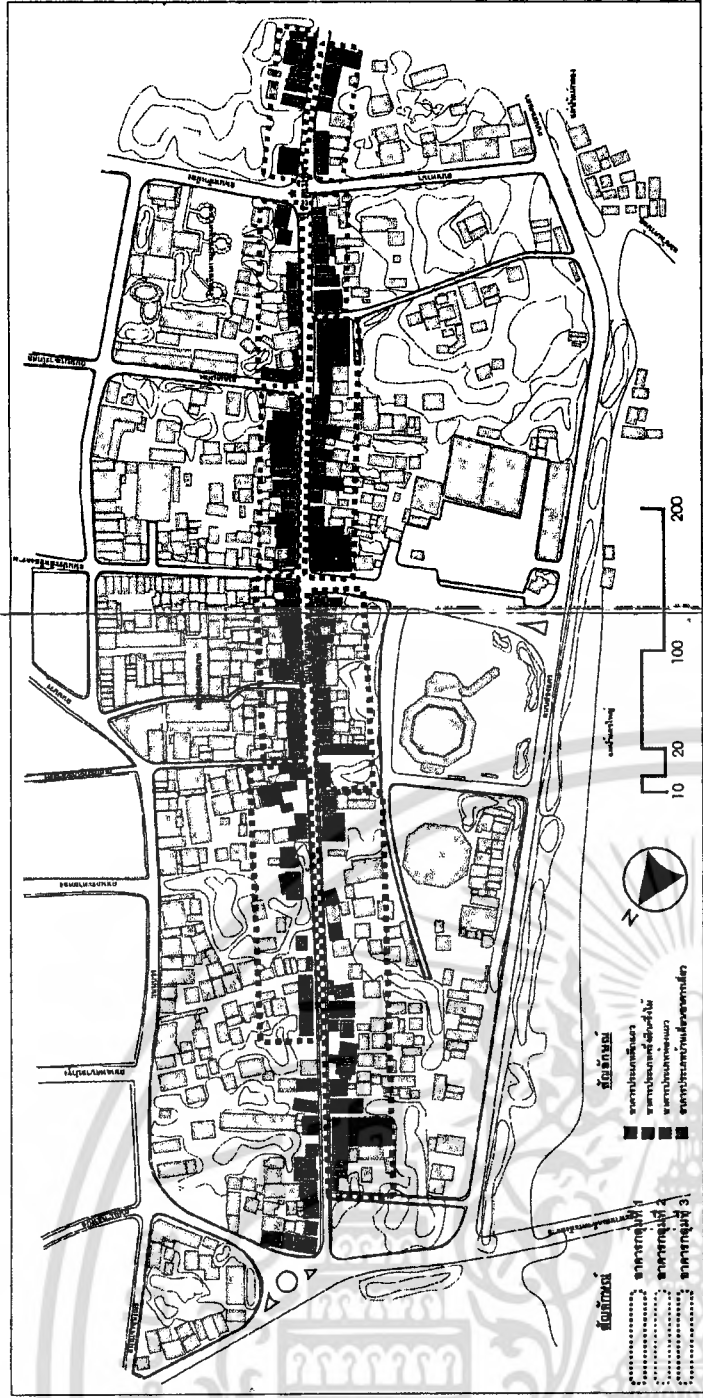
สาเหตุการทรุดโทรมของอาคารเนื่องจากเป็นอาคารเก่าประมาณ 70 ปีขึ้นไป สภาพของวัสดุสี พื้นผิว เริ่มหมดสภาพการใช้งาน ประกอบกับรูปแบบของอาคารไม่เหมาะสมกับการใช้งาน เช่น เป็นห้องแถว ตึกแถวที่มีพื้นที่คับแคบ เจ้าของอาคารจึงปล่อยให้ทรุดโทรมโดยไม่เข้าไปซ่อมแซม หรืออาจเปลี่ยนโดยปรับปรุงเป็นห้องเช่า ซึ่งผู้เช่าส่วนมากก็มักจะไม่สนใจดูแลรักษา อาคารกลุ่มนี้จะพบได้มากในกลุ่มอาคารห้องแถวและตึกแถวทั้งหมด โดยมากจะเกาะกลุ่มตั้งแต่ซอยถนนประสิทธิ์สงครามไปจนถึงสามแยกตอนต้นถนนปากพรก ด้านวัดเหนือ

ในกลุ่มที่มีความกลมกลืนกลุ่มที่ 1 จะพบได้ตั้งแต่กลุ่มอาคารบ้านที่มีอายุในกลุ่ม 2 - 3 ซึ่งติดกับอาคารราชพัสดุไปจนถึงขอยลงถนนสองแคว (ต่อเนื่องกับถนนประสิทธิ์สงคราม) ส่วนมากเป็นตึกแถวและห้องแถวในยุคเก่า แต่จะมีการดัดแปลงต่อเติมบางส่วนโดยเฉพาะกลุ่มที่อยู่ใกล้กับขอยลงถนนสองแคว เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลมาจากการค้าขายกับกลุ่มตลาดสดภายใน และต่อเนื่องกับกลุ่มบริการ ด้านล่าง (ริมถนนสองแคว) (รูปภาพที่ 3.35)

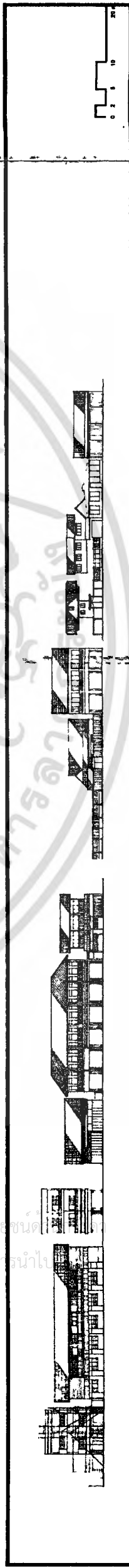
กลุ่มอาคารที่มีความกลมกลืนกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มถัดไปจากกลุ่มที่ 1 จนถึงบ้านกุดสุวรรณ ความกลมกลืนดังกล่าวจะปรากฏให้เห็นชัดในเรื่องของรูปแบบและส่วนประกอบ รวมถึงความสูงและสัดส่วนอาคาร (รูปภาพที่ 3.36) เนื่องจากเป็นกลุ่มอาคารที่เกิดขึ้นในเวลาไล่เลี่ยกันและแตกต่างเฉพาะอาคารโรงเรียนกุดชุมพุงซึ่งเป็นอาคารรุ่นหลังสุดในกลุ่มนี้ เป็นอาคารคสล. 3 ชั้น แต่หากมองภาพรวมจะพบความกลมกลืนของอาคารดังกล่าวในส่วนของการวางตัวด้านอื่นๆ ความเป็นอาคารที่มีความสูงมากกว่าอาคารอื่นในบริเวณเดียวกัน กลับเป็นการสร้างจุดเด่นที่นำสนใจให้กับชุมชนและหากมองภาพรวมทั้งหมดจะพบอาคารเก่าที่มีความสูงโดดเด่นอยู่ 2 อาคารอยู่ฝั่งแอมบับราเตอร์ และอาคารโรงเรียนกุดชุมพุง ซึ่งทั้งสองอาคารมีความสูง 3 ชั้น แต่อยู่คนละฝั่งของถนน ทำให้เราสามารถใช้อาคารทั้ง 2 เป็นจุดเน้นให้กับสถาปัตยกรรมในชุมชนปากแพกได้อย่างเหมาะสม

สำหรับกลุ่มอาคารที่มีความกลมกลืนในกลุ่มที่ 3 จะพบได้จากฝั่งตรงข้ามของกลุ่มอาคารที่ 2 (รูปภาพที่ 3.37) แต่ความกลมกลืนในกลุ่มที่ 4 จะปรากฏให้เห็นจากสัดส่วนการสร้างที่ผิวและสัดส่วนของอาคารมากกว่าด้านอื่นๆ เนื่องจากเป็นการก่อสร้างตามเอกลักษณ์ของอาคาร อาคารจึงมีความแตกต่างของรูปแบบค่อนข้างมาก อาคารในกลุ่มที่ 4 ประกอบไปด้วย บ้านเดี่ยว ห้องแถว ตึกแถว ทั้งชั้นเดียว, ชั้นครึ่ง, 2 ชั้น และผสมกันทั้ง 4 กลุ่มของอาคาร แต่จะพบความกลมกลืนได้จากสัดส่วนการสร้างที่ผิว และสัดส่วนอาคาร

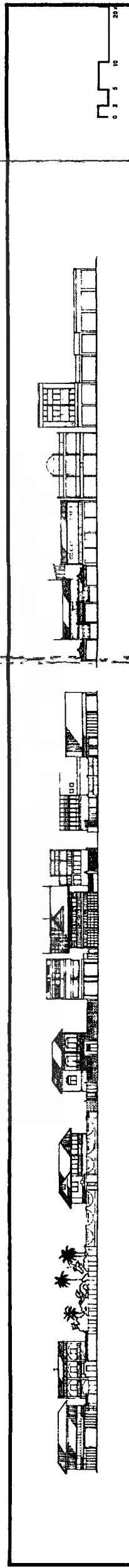
การศึกษาถึงความกลมกลืนของอาคารของงานสถาปัตยกรรมชุมชนปากแพกดังกล่าว จะช่วยให้เราเข้าใจถึงพื้นฐาน รูปแบบของการใช้วัสดุก่อสร้าง สี พื้นผิว ความสูง สัดส่วน รวมถึงส่วนประกอบต่างๆ ของอาคาร เพื่อที่จะได้ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดรูปแบบการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพกในด้าน การซ่อมแซม ดัดแปลงหรือก่อสร้างอาคารใหม่ได้โดยไม่ทำลายความกลมกลืนของชุมชนอาคารดังกล่าวต่อไป.

รูปภาพที่ 3.35 แสดงความกลมกลืนของกลุ่มอาคารกลุ่มที่ 1

รูปภาพที่ 3.36 แสดงความกลมกลืนของกลุ่มอาคารกลุ่มที่ 2

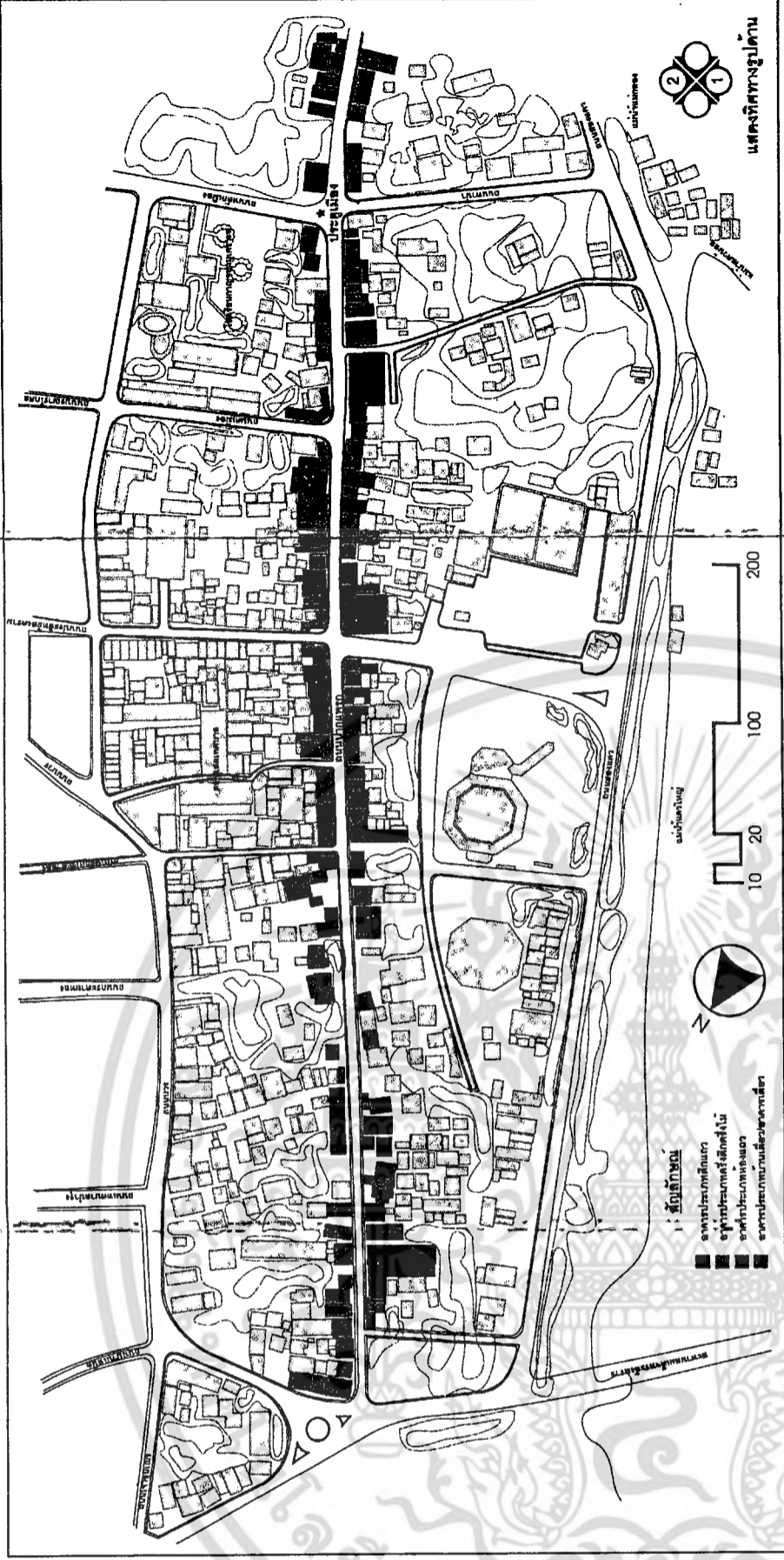
รูปภาพที่ 3.37 แสดงความกลมกลืนของกลุ่มอาคารกลุ่มที่ 3

7. ความกลมกลืนของกลุ่มอาคาร

ความกลมกลืนของกลุ่มอาคารในชุมชนปากแพวน จะศึกษาโดยดูภาพรวมของงานสถาปัตยกรรมทั้งหมด ทั้งนี้จะกำหนดความกลมกลืนของกลุ่มอาคารโดยพิจารณาจาก

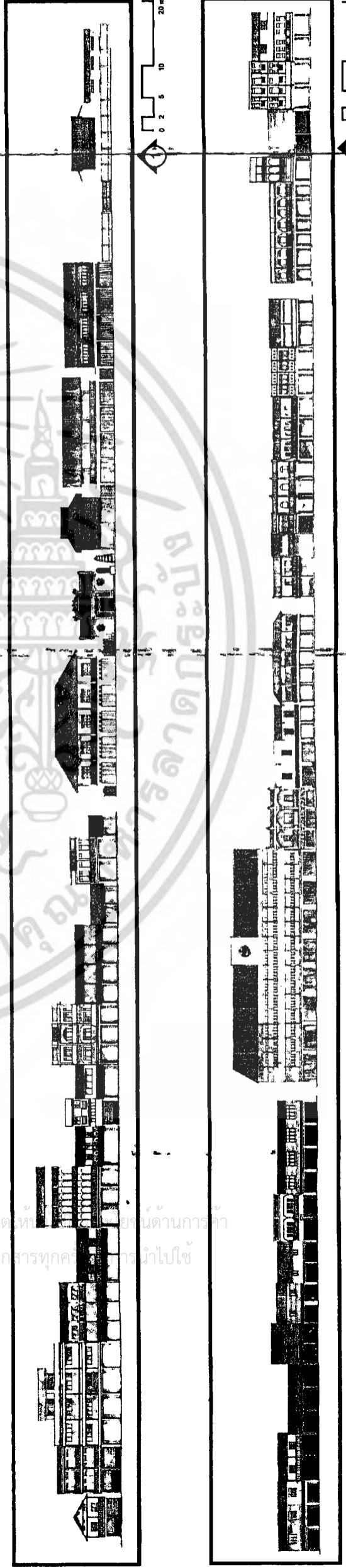
- ความกลมกลืนของรูปแบบและส่วนประกอบของอาคาร
- ความกลมกลืนของวัสดุก่อสร้าง สี และพื้นผิว
- ความกลมกลืนในด้านความสูงและสัดส่วนของอาคาร

จากการศึกษาพบว่า ความกลมกลืนของกลุ่มอาคารในชุมชนปากแพวน จะพบเห็นได้ในกลุ่มของอาคารที่มีอายุอยู่ในกลุ่ม 1, 2, 3 เป็นส่วนใหญ่ แต่ในกลุ่มที่กล่าวมานี้ เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบงานสถาปัตยกรรมโดยไม่คำนึงถึงความสูงและสัดส่วนของอาคารทั้งหมดในชุมชนเป็นอย่างมาก กลุ่มอาคารที่กลมกลืนจะอยู่ในกลุ่มพาณิชย์กรรมหลักของชุมชนตั้งแต่ถนนหลักเมืองจนถึง ซ.ตลาดสดเทศบาล โดยเฉพาะกลุ่มในด้านทิศตะวันออกจะพบความกลมกลืนดังกล่าวอยู่ค่อนข้างมาก เนื่องจากเจ้าของอาคารส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนที่ยังหลงเหลืองานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ไว้ (รูปภาพที่ 3.33) แม้การปรับเปลี่ยนบางอาคารในกลุ่มนี้ยังคงคำนึงถึงเรื่องราวของ สัตว์เลี้ยง สีสายละเอียดและองค์ประกอบต่างๆ รวมไปถึงการจัดตั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆการเปลี่ยนแปลงในฝั่งตะวันออกของถนนปากแพวนยังมีน้อยเมื่อเทียบกับฝั่งตะวันตกซึ่งจะมีการปรับเปลี่ยนที่ส่งผลกระทบต่อความกลมกลืนมากกว่า เริ่มตั้งแต่การก่อสร้างอาคารพาณิชย์สูง 3 ชั้น บนที่ดินของราชพัสดุ (อาคารราชพัสดุ) ซึ่งเป็นรูปแบบอาคารพาณิชย์สมัยใหม่ที่ทันสมัย หากมองจะพบเห็นความขัดแย้งของกลุ่มอาคารดังกล่าวอันมีผลต่อมุมมองทั้งหมดของถนนปากแพวน (รูปภาพที่ 3.34)

รูปภาพที่ 3.33 แสดงความกลมกลืนของกลุ่มอาคารตามทิศตะวันออก

รูปภาพที่ 3.34 แสดงความกลมกลืนของกลุ่มอาคารตามทิศตะวันตก

และหากดูภาพรวมความสูงของอาคารริมถนนปากแพรก จะพบว่า ความสูงของอาคารนั้นไม่ได้ถูกควบคุมดังนั้นรูปด้านที่เกิดขึ้นจึงไม่มีความสูงที่แน่นอน บางอาคารมีความสูงข่มทับกับอาคารตึกแถวเดิมที่มีคุณค่า บางอาคารมีความสูงเกือบเท่ากับอาคารเดิมที่มีคุณค่า (รูปภาพที่ 3.32) แต่มีการเพิ่มเติมรายละเอียดของอาคารมากขึ้น ทำให้อาคารที่มีคุณค่าถูกลดบทบาทในส่วนของมุมมองลง บางบริเวณก่อให้เกิดความขัดแย้งของมุมมองกับกลุ่มอาคารเดิม ที่เคยมีความกลมกลืนของกลุ่มอาคารเดิมอยู่ ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะนำไปศึกษาและวิเคราะห์ในหัวข้อต่อไป.

รูปภาพที่ 3.31 แสดงอาคารโรงแรมกาญจนบุรี ซึ่งมีความสูงกว่าอาคารประเภทอื่นๆ ในกลุ่มอาคารที่มีอายุใกล้เคียงกัน

รูปภาพที่ 3.32 แสดงความสูงอาคารที่ไม่มีการควบคุม ส่งผลกระทบต่ออาคารเก่าที่มีคุณค่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปเผยแพร่ในวงกว้างโดยไม่ได้รับอนุญาต
รูปแบบทางกายภาพของชุมชนปากแพรก
 ไม่ว่าจะผิดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีกา นำไปใช้

แปลงนี้จะเกิดกับตึกแถวและห้องแถวในสมัยหลัง ส่วนในยุคก่อนจะเป็น ตึกแถว 2 ชั้นหรือชั้นครึ่ง ลักษณะดังกล่าวจะสะท้อนไปถึงการกำหนดจำนวนห้องของตึกแถว โดยมากมักจะใช้เลขคู่ในการกำหนดจำนวนคูหาของตึกแถวหรือห้องแถว เช่น 5 คูหา, 7 คูหา ซึ่งเลขคู่ถือ เป็นมงคล (น่าจะสอดคล้องกับพิธีกรรมในศาสนาพุทธ จำนวนพระสงฆ์เลขคู่มักใช้กับงานอัมมงคล เช่น งานศพ ส่วนจำนวนพระสงฆ์เลขคี่มักใช้กับงานมงคลต่างๆ)

นอกจากความสูงอาคาร 1 ชั้นและ 2 ชั้นที่พบในชุมชนปากแพรกแล้ว จากการสำรวจจะพบอาคารบางกลุ่มมีความสูง 3 ชั้น (แผนที่ที่ 3.9) อาคารเก่าจะพบอยู่ 2 แห่งได้แก่ อาคารบุญผ่อง-แอนด์บราเดอร์ ด้านหน้าใช้ชื่อ "สิริโอสถ" นับเป็นอาคารตึก 3 ชั้นแห่งแรกในเมืองกาญจนบุรี (รูป-ภาพ ที่ 3.30) สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2478 ปัจจุบันมีอายุ 66 ปี และโรงแรมกาญจนบุรี (ไม่ปรากฏปีที่สร้าง คาดว่าสร้างก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2) สำหรับอาคารที่มีความสูง 3-4 ชั้นอื่นๆ (รูปภาพที่ 3.31) โดยมาก จะเป็นอาคารสมัยใหม่และจะอยู่ในกลุ่มของอาคารพาณิชย์เป็นส่วนใหญ่ รวมไปถึงอาคารพักอาศัยที่สร้างขึ้นแทนตึกแถวเดิม 2 แห่ง

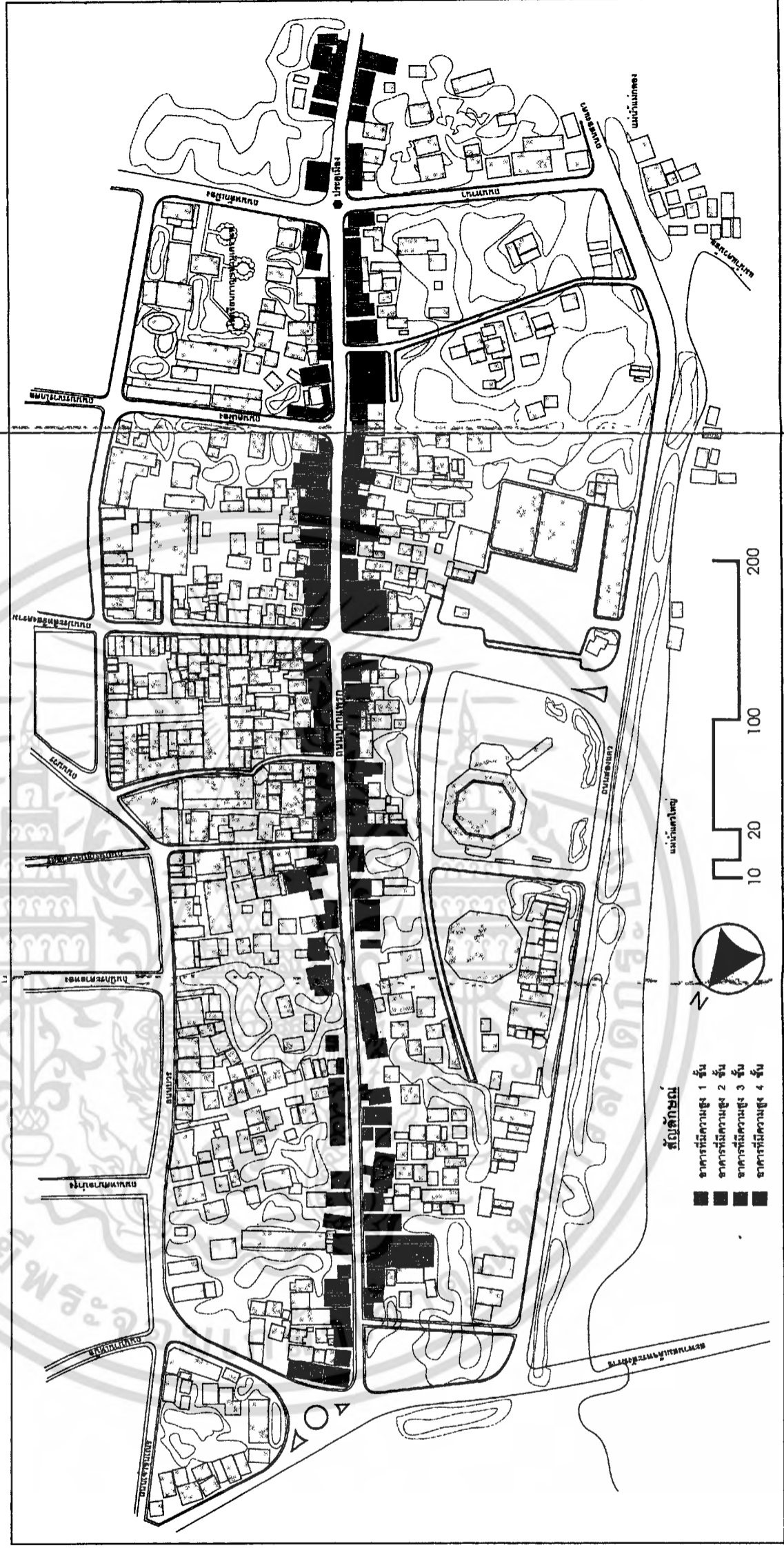
รูปภาพที่ 3.30 แสดงภาพถ่าย "อาคารสิริโอสถ" เปรียบเทียบในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 กับปัจจุบัน

6. ความสูงอาคาร

สถาปัตยกรรมในชุมชนปากแพก จากการศึกษาวิจัยเรื่องความสูงของอาคาร พบว่า สอดคล้องกับอายุและการพัฒนาของงานสถาปัตยกรรมและกิจกรรม ความสูงของอาคารร้อยละ 80 จะเป็นอาคารสูง 2 ชั้น ซึ่งโดยมากเป็นกลุ่มของอาคารตึกแถวสมัยก่อน ซึ่งนิยมสร้างอาคาร 2 ชั้น จะพบอาคารที่มีความสูง 1 ชั้นในปัจจุบันค่อนข้างน้อย เนื่องจากอาคาร 1 ชั้นเดิมเป็นอาคารตึกแถวและห้องแถวเก่า ซึ่งใช้สำหรับค้าขายในอดีต ปัจจุบันอาคารต่างๆ เหล่านี้มีสภาพทรุดโทรมตามเวลา รวมถึงขาดการดูแลเอาใจใส่จากเจ้าของ เนื่องจากไม่คุ้มค่าต่อการดูแลรักษา และเริ่มปรับเปลี่ยนไปเป็นอาคารพาณิชย์ใหม่ๆ โดยเฉพาะบริเวณตอนต้นของถนนปากแพก (ด้านประตูเมือง) จะพบเห็นอาคารบางหลังจะเป็นอาคารตึกแถวความสูงชั้นครึ่งซึ่งเป็นลักษณะห้องตึกแถวและห้องแถวของชาวจีนที่ค้าขายในเมืองต่างๆ ชั้นลอยจะไว้สำหรับเก็บของ ส่วนพื้นที่ชั้นล่างด้านหน้าจะไว้สำหรับขายของด้านหลังไว้สำหรับพักอาศัย สำหรับห้องแถว 2 ชั้น โดยเฉพาะกลุ่มที่ติดกับบ้านนิวาเสาสันสุข จำนวน 3 คูหา จะมีลักษณะที่แตกต่างจากห้องแถว 2 ชั้น ในบริเวณอื่น เนื่องจากอาคารที่สูง 2 ชั้น จะอยู่ในบริเวณด้านหลัง ส่วนพื้นที่ด้านหน้าจะเป็นชั้นเดียวหลังคาลาดปกคลุมจากชั้น 2 ด้านหลังลงมาชั้นล่าง ซึ่งเป็นลักษณะของแถวค้าขายของคนจีน ที่มีการตัดแปลงให้เข้ากับลักษณะวัฒนธรรมของไทย เนื่องจาก สมัยก่อนประชาชนทั่วไปจะมีศูนย์รวมจิตใจที่วัดและคนส่วนใหญ่จะนับถือและเคารพพระสงฆ์ เมื่อพระสงฆ์ต้องเข้ามาซื้อของในบริเวณร้านค้า จะดูไม่เหมาะสมหากมีพื้นเรือนอีกชั้นครอบทับอยู่ด้านบน โดยมากมักจะเปิดห้องนอน จึงมีการตัดแปลงให้เหมาะสม โดยถอยร่นส่วนที่มีความสูง 2 ชั้น ไปอยู่ด้านหลัง โดยปล่อยให้ด้านหน้าบริเวณค้าขายเป็นบริเวณที่มีเพดานสูง หลังคาของอาคาร 2 ชั้นจะลาดลงมากรวมทับอยู่บนพื้นที่ค้าขายด้านล่าง ลักษณะการตัด

แผนที่ที่ 3.9 แสดงความสูงอาคารบริเวณปากแพก พ.ศ. 2544

5. สถาพอาคาร

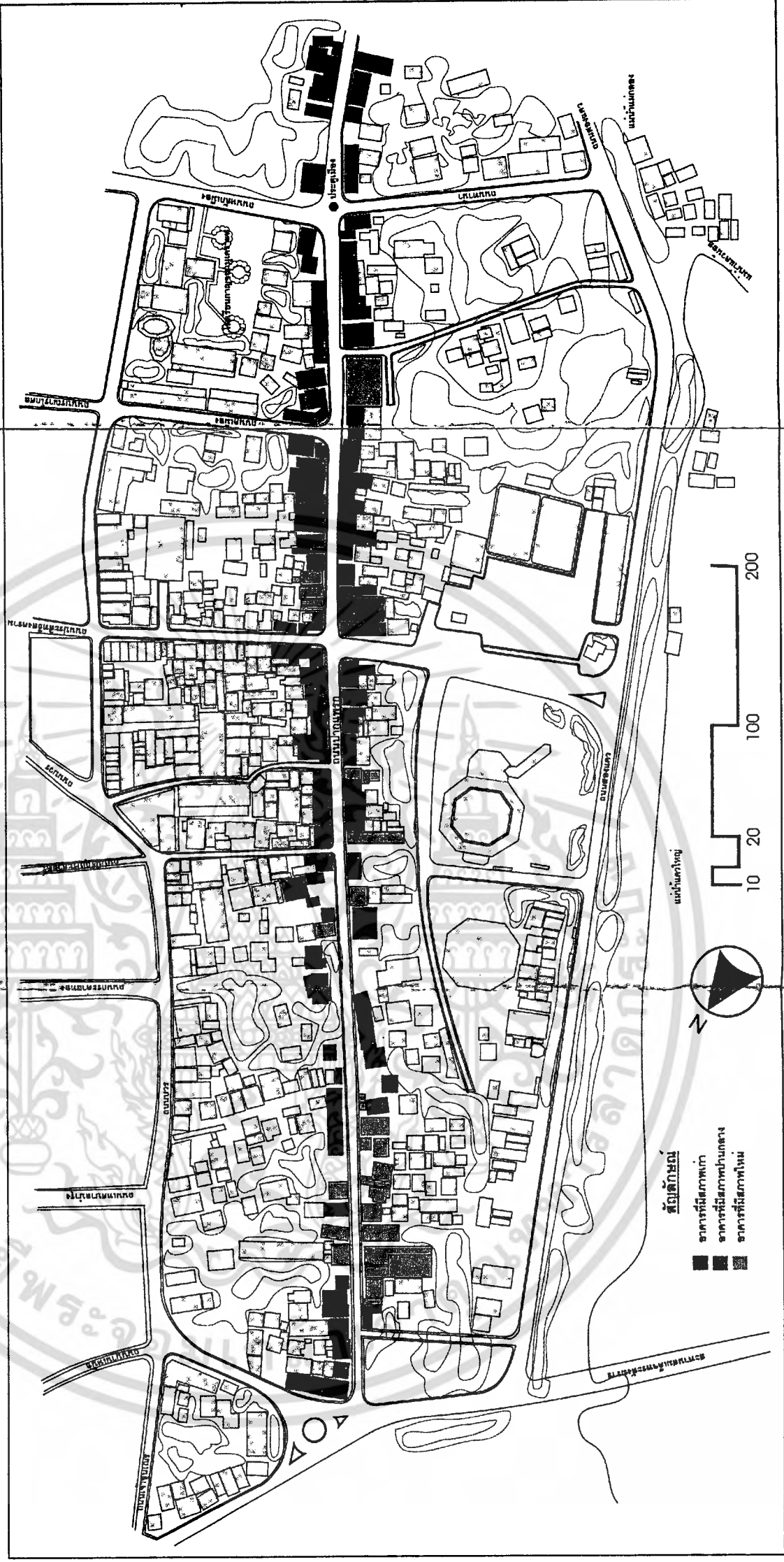
สถาพอาคารจะกำหนดโดยดูจากวัสดุที่ใช้ ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาพของโครงการ ความทอดยาวของโครงการ ความสูงของโครงการ รวมถึงการดูแล ปรับปรุงอาคารของผู้ใช้อาคารโดยจากการศึกษาได้ข้อสรุปดังนี้

อาคารในชุมชนปากแพนประมาณร้อยละ 75 เป็นอาคารที่อยู่ในสภาพเก่า โดยมากจะเกาะกลุ่มตั้งแคบตอนต้นของถนนปากแพน (บริเวณประตูดูเมืองถึงซอยตลาดสดเทศบาล) แต่ในสภาพของอาคารก็ยังพบการดัดแปลงต่อเติม รวมถึงการสร้างอาคารสมัยใหม่ขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มอาคารพาณิชย์ บริเวณตรงข้ามศาลเจ้าจีน ซึ่งเป็นอาคารพาณิชย์ของราชพัสดุ เป็น กลุ่มอาคารใหม่ นอกนั้นจะกระจายอยู่บริเวณตอนเหนือของถนนปากแพน ซึ่งมีเป็นกลุ่มพักอาศัยและที่พบมากที่สุดคืออาคารเปลี่ยนแปลงสภาพอาคารเดิมแล้วขึ้นเดียว เป็นอาคารที่อาศัย โดยพิจารณาจากความเหมาะสมของการใช้งานของอาคารจะนำข้อมูลไปประมวลกับข้อมูลค่าอื่น ๆ เพื่อนำมากำหนดแนวคิดและแนวทางในการอนุรักษ์รักษาชุมชนปากแพนต่อไป

ในการศึกษาเพื่อกำหนด แนวทางการอนุรักษ์ สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพนพหุจ.กาญจนบุรี นอกจากจะศึกษา ในประเด็นเรื่องของอายุอาคารแล้ว สภาพอาคารเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่จะเป็นตัวกำหนด การอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรม เนื่องจากบางอาคารมีอายุในช่วง 81-100 ปี แต่สภาพอาคาร มิได้เก่าหรือทรุดโทรมไปตามสภาพ ในทางตรงกันข้ามบาง อาคารมีอายุในช่วง 61-70 ปี แต่กลับมีสภาพที่ทรุดโทรมอาจ เพราะเนื่องจากขาดการดูแลรักษาที่ดีหรือบาง อาคารวิธีการ เทคนิคการสร้างเป็นฝีมือของช่างในสมัยโบราณ การดูแล รักษาจึงเป็นเรื่องที่ยากในปัจจุบันอาคารบางแห่งทรุดโทรมเนื่องจากมิได้ใช้งาน อันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพของชุมชนปากแพนพหุจ.เดิมเป็นศูนย์กลางพาณิชย์กรรมที่สำคัญ เปลี่ยนเป็นศูนย์กลางการค้า การบริการ ที่รองรับเฉพาะชุมชนเท่านั้น

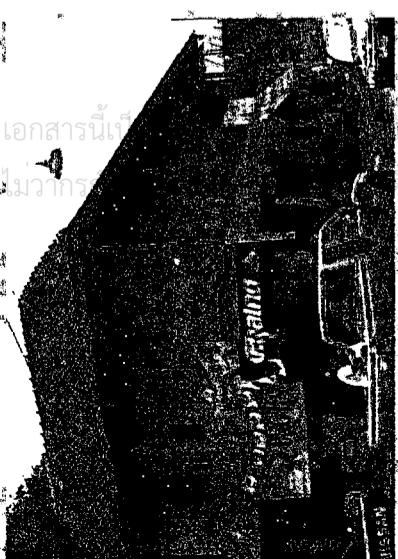
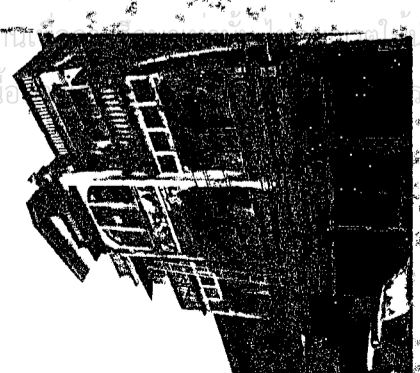
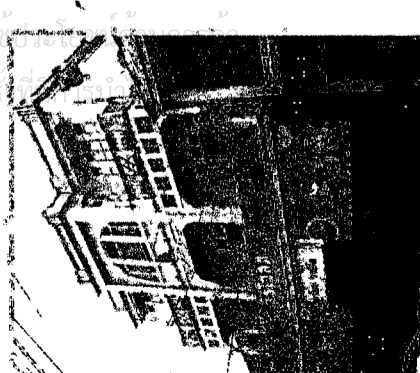
ดังนั้นการศึกษาสภาพอาคาร จึงจำเป็นต้องแยกแยะ อาคารตามสภาพที่สำรวจพบ (แผนที่ที่ 3.8) สำหรับใช้เป็นองค์ประกอบหนึ่งในการวิเคราะห์ร่วมกับอายุ อาคาร การใช้อาคาร ประเภทอาคาร เป็นต้น เพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ต่อไป ในการศึกษาสภาพอาคารของชุมชนปากแพนจะกำหนดเป็นกลุ่มอาคารตามสภาพอาคารได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 : สภาพอาคารดี
- กลุ่มที่ 2 : สภาพอาคารปานกลาง
- กลุ่มที่ 3 : สภาพอาคารเสีย

แผนที่ที่ 3.8 แสดงสภาพอาคารบริเวณปากแพน พ.ศ. 2544

รูปภาพที่ 3.29 แสดงสภาพอาคารตามผังชุมชนปากพรหม (ต่อ)

ชื่ออาคาร/ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร				ความสูง (ชั้น)	สภาพอาคาร	ปีที่สร้าง (พ.ศ.)	หมายเหตุ
			ตึกแถว	ครึ่งตึกครึ่งไม้	สองแถว	บ้านเดี่ยว				
กลุ่ม 4 (61 - 70 ปี) (ต่อ) 2) โรงเรียนสุวิมลวิทยาคาร 	พิกัดชุมชน	64				2 ชั้นครึ่ง	ปานกลาง	2480	มี 6 คูหา เป็นโรงแรมแห่งแรกของเมืองกาญจนบุรี ได้เลิกกิจการโรงแรม ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2522 ปัจจุบันเป็นร้านค้าของชำ	
3) โรงเรียนปากพรหม 	พิกัดชุมชน	63				3 ชั้น	เก่า	ไม่ใช่อายุ	โรงเรียนตั้งทางทิศใต้ มีจำนวนห้องพัก 14 ห้อง ปัจจุบันอยู่ระหว่างการปรับปรุง	
4) บ้านศรีใจดี 	พิกัดชุมชน	66				3 ชั้น	เก่า	2478	เป็นตึก 3 ชั้น แห่งแรกในเมืองกาญจนบุรี	

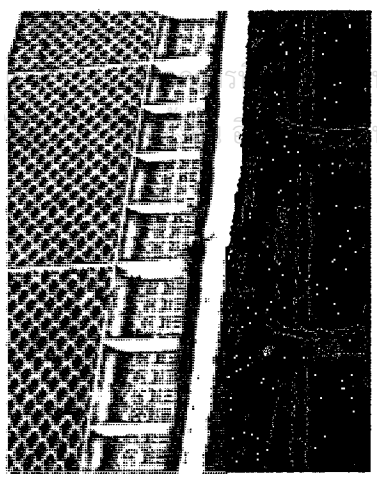
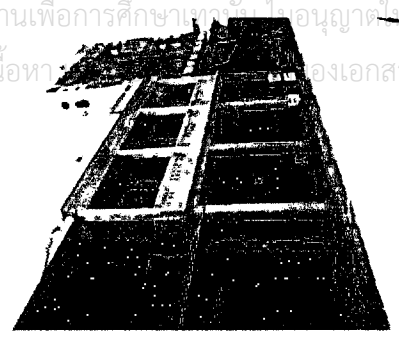

รูปภาพที่ 3.29 แสดงสภาพอาคารตามการแบ่งกลุ่มอาคาร (ต่อ)

ชื่ออาคาร/ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร			ความสูง (ชั้น)	สภาพอาคาร	ปีที่สร้าง (พ.ศ.)	หมายเหตุ
			ตึกแถว	ครึ่งตึกครึ่งไม้	หอพัก				
<p>กลุ่ม 3 (71 - 80 ปี) (ต่อ)</p> <p>10) ตึก 2 ชั้น</p> 	พาดขายกรรม	73	/	/	2	เก่า	ไม่ปรากฏ	บ้านนี้สร้างโดยนโปเลียนเป็นอาคารที่ทำด้วย (ของคณะอิตาเลียน คองดัมน้อยและญาติ)	

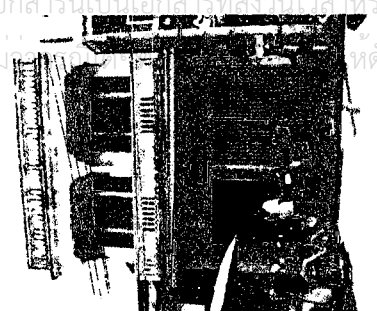

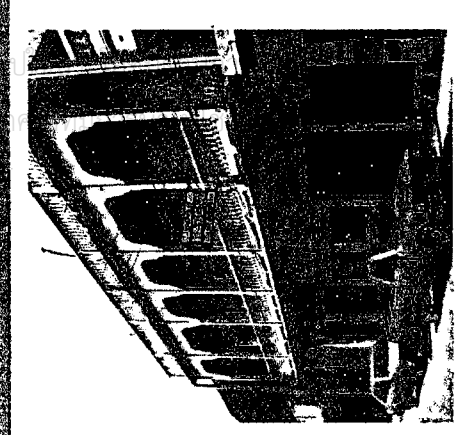
กลุ่ม 4 (61 - 70 ปี)

<p>11) บ้านเรือนตึกแถว</p> 	พาดขาย	89	/	/	2	ใหม่	ไม่ปรากฏ	เป็นตึกแถว 2 ชั้น โครงสร้างไม้ยกสูง ถูกดัดแปลงแต่ไม่เสียสภาพเดิม
--	--------	----	---	---	---	------	----------	--

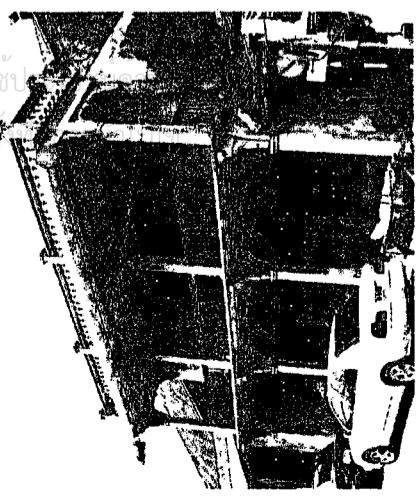
รูปภาพที่ 3.29 แสดงสภาพอาคารตามผังกลุ่มอาคาร (ต่อ)

ชื่ออาคาร/เจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร			ความสูง (ชั้น)	สภาพอาคาร	ปีที่สร้าง (พ.ศ.)	หมายเหตุ
			ตึกแถว	กรณีตึกไม่มี	หอพัก				
กลุ่ม 3 (71 - 80 ปี) (ต่อ) บ้านตึกพาณิชย์ 	พาณิชย์	76				2 ชั้นครึ่ง	ดี	1973	
									
									ปัจจุบันเหลือเพียง 2 คูหา อีก 2 คูหา ถูกก่อสร้างอาคาร พักอาศัยสมัยใหม่ (ของศูนย์บุญเที่ยง ไซคอนันต์)

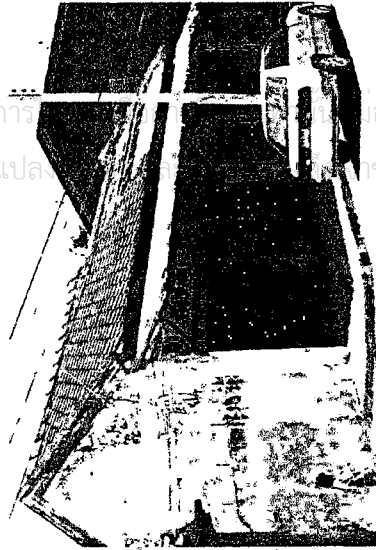
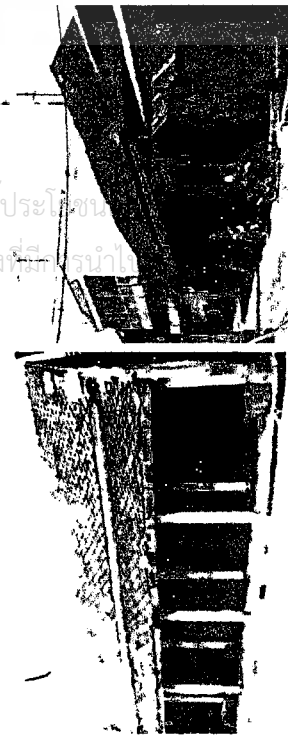
รูปภาพที่ 3.29 แสดงสภาพอาคารตามแบบกลุ่มอาคาร (ต่อ)

ชื่ออาคาร/ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร				ความสูง (ชั้น)	สภาพอาคาร	ปีที่สร้าง (พ.ศ.)	หมายเหตุ
			ลักษณะ	วัสดุ	สี	บ้านเดี่ยว				
<p>กลุ่ม 3 (71 - 80 ปี)</p> 										
										
										

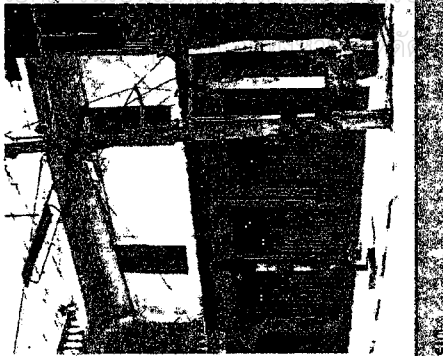
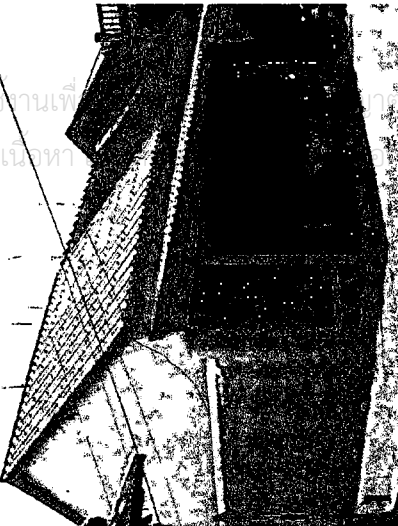
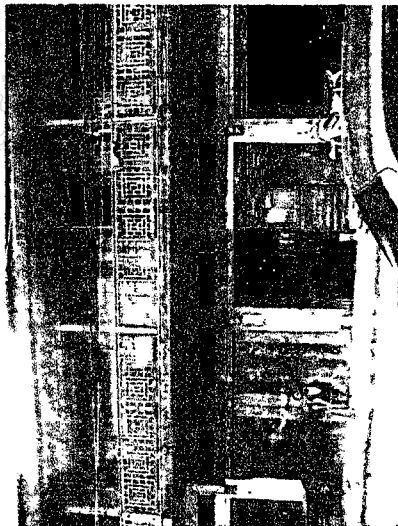
รูปภาพที่ 3.29 แสดงสภาพอาคารตามการแบ่งกลุ่มอายุอาคาร (ต่อ)

ชื่ออาคาร/ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร				ความสูง (ชั้น)	สภาพอาคาร	ปีสร้าง (พ.ศ.)	หมายเหตุ
			อิฐทอม	ครึ่งอิฐครึ่งไม้	ห้องแถว	บ้านเดี่ยว				
<p>กลุ่ม 3 (71 - 80 ปี)</p> <p>1) อาคารไปรษณีย์</p> 	สำนักงาน	78	-	-	-	1	เก่า	2466	*สำนักงานไปรษณีย์เป็นอาคารไม้ ความสูง 1 ชั้น	
<p>2) บ้านสุดี</p> 	พักอาศัย	73	-	-	-	2	เก่า	ไม่ปรากฏ	ไม่ปรากฏ	
<p>3) ร้านบุญเยี่ยมเจริญ</p> 	พักอาศัย	73	-	-	-	2	เก่า	ไม่ปรากฏ	*3 คูหา แบ่งเป็น 3 ห้องเล็ก	

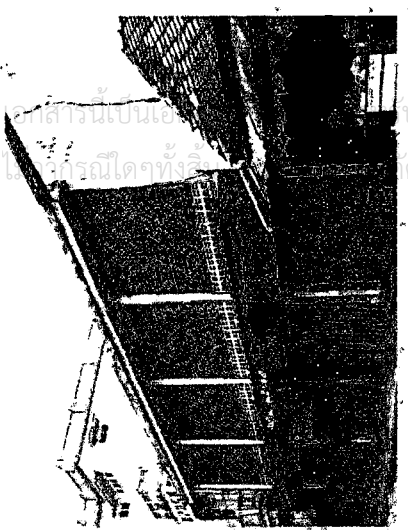
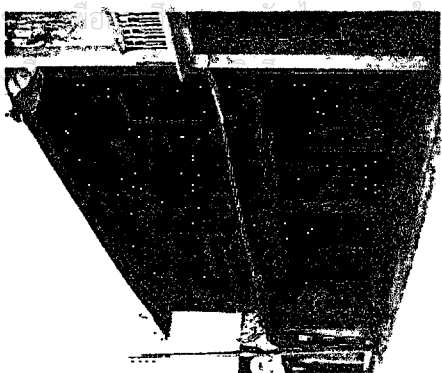
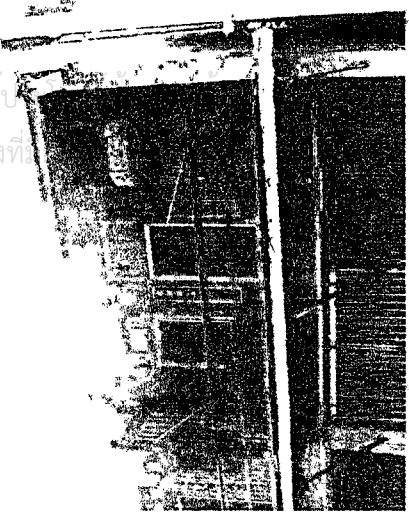
รูปภาพที่ 3.29 แสดงสภาพอาคารตามแบบกลุ่มอาคาร (คย)

ชื่ออาคาร/ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร			ความสูง (ชั้น)	สภาพอาคาร	ปีที่สร้าง (พ.ศ.)	หมายเหตุ
			คฤหาสน์	หอพัก	บ้านเดี่ยว				
 กลุ่ม 2 (81 - 100 ปี) (คย)		84		หอพัก	บ้านเดี่ยว	1	เก่า	2460	คุณสุเทพ ลิ้มวัฒนานนท์ และ นายประสาน วลี เป็นตึกแถว ชั้นเดียวรวม 7 คูหา มีสภาพ ทรุดโทรมมาก
								2460	และคุณธานี บุญ ศิริวรรณพฤกษ์ ปัจจุบันได้รื้อสร้างอาคารพักอาศัย สูง 4 ชั้นรูปแบบสมัยใหม่ เดิมมี 4 คูหา
									ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นอาคารพักอาศัย (ทาวน์เฮาส์)

รูปภาพที่ 3.29 แสดงสภาพอาคารตามการแบ่งกลุ่มอาคาร (ต่อ)

ชื่ออาคาร/ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร				ความสูง (ชั้น)	สภาพอาคาร	ปีที่สร้าง (พ.ศ.)	หมายเหตุ
			ที่ตั้งแถว	ครัวเรือนเดี่ยว	หอพัก	บ้านเดี่ยว				
กลุ่ม 2 (81 - 100 ปี) (ต่อ) 8) บ้านทรงจั่ว 	พักอาศัย	80				1	เก่า	2464		
9) บ้านทรงจั่ว 	พณิชยกรรม	83					เก่า	ไม่ทราบ	มีจำนวน 6 คูหา ปัจจุบันเหลือเพียง 5 คูหา	
10) บ้านทรงจั่ว 	พณิชยกรรม	83					เก่า	ไม่ทราบ		

รูปภาพที่ 3.29 แสดงสภาพอาคารตามผังชุมชนปากน้ำพสน (ต่อ)

ชื่ออาคาร/ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร			ความสูง (ชั้น)	สภาพอาคาร	ปีสร้าง (พ.ศ.)	หมายเหตุ
			สีทาขาว	ครึ่งตีกรังโง	ห้องแถว				
<p>กลุ่ม 2 (81 - 100 ปี) (ต่อ)</p> 	<p>พาณิชย์</p>	<p>84</p>				1	ปานกลาง	2480	สีน้ำตาลแดง
									
									

รูปภาพที่ 3.29 แสดงสภาพอาคารตามการแบ่งกลุ่มอาคาร (ต่อ)

ชื่อบ้าน/ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร				ความสูง (ชั้น)	สภาพอาคาร	ปีสร้าง (พ.ศ.)	หมายเหตุ
			ตึกแถว	ครึ่งตึกครึ่งไม้	ค้อแถว	บ้านเดี่ยว				
กลุ่ม 2 (81 - 100 ปี) (ต่อ) 2) บ้านหลังที่ 2	พักอาศัย	83				1	เก่า	ไม่ปรากฏ	บ้านเดี่ยว	
3) บ้านหลังที่ 3	พักอาศัย	86						ไม่ปรากฏ	บ้านเดี่ยว	
4) บ้านหลังที่ 4	พักอาศัย	89						ไม่ปรากฏ	บ้านเดี่ยว	

รูปภาพที่ 3.29 แสดงสภาพอาคารตามการแบ่งกลุ่มอายุอาคาร

ชื่ออาคาร/ชื่อเจ้าของ	กิจกรรม	อายุ (ปี)	ประเภทอาคาร				ความสูง (ชั้น)	สภาพอาคาร	ปีสร้าง (พ.ศ.)	หมายเหตุ		
			ลักษณะ	วัสดุ	โครงสร้าง	บันได						
กลุ่ม 1 (อายุ 101 ปีขึ้นไป) 1) บ้านคุณพันธ์ แซ่มทอง	พักอาศัย	113	ลักษณะ	-	วัสดุ	-	โครงสร้าง	-	บันได	-	ไม่ปรากฏ	-
			ลักษณะ	-	วัสดุ	-	โครงสร้าง	-	บันได	-		
2) บ้านคุณประสงค์ ซึ่งเป็นตึกแถว	พักอาศัย	113	ลักษณะ	-	วัสดุ	-	โครงสร้าง	-	บันได	-	ไม่ปรากฏ	-
			ลักษณะ	-	วัสดุ	-	โครงสร้าง	-	บันได	-		
กลุ่ม 2 (81 - 100 ปี) 2) บ้านคุณพันธ์	พักอาศัย	83	ลักษณะ	-	วัสดุ	-	โครงสร้าง	-	บันได	-	ไม่ปรากฏ	-
			ลักษณะ	-	วัสดุ	-	โครงสร้าง	-	บันได	-		

4. อายุอาคาร

ชุมชนปากแพรกเป็นชุมชนเก่า มีอาคารเก่าตั้งแต่สมัยช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (สมัยต้นรัชกาลที่ 4) มาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นการพิจารณาอายุอาคารเพื่อใช้ประกอบในการวางแผนการอนุรักษ์จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะอาคารบางหลังดูภายนอกยังมีความสมบูรณ์ แต่หากพิจารณาลงไปถึงอายุอาจพบว่า บางอาคารมีอายุในกลุ่มที่ค่อนข้างแก่ การอนุรักษ์อาคารต่างๆดังกล่าวจึงต้องคำนึงถึงเป็นสิ่งสำคัญ รวมถึงการระบุอายุของอาคารช่วยให้สามารถวางแผนการอนุรักษ์ให้สอดคล้องกับระยะเวลา งบประมาณ และการจัดลำดับความสำคัญ ก่อน - หลังของการอนุรักษ์ ในชุมชนปากแพรกจากการสำรวจสามารถแบ่งกลุ่มอายุของอาคารออกได้ 4 กลุ่มอายุดังนี้ (รูปภาพที่ 3.29)

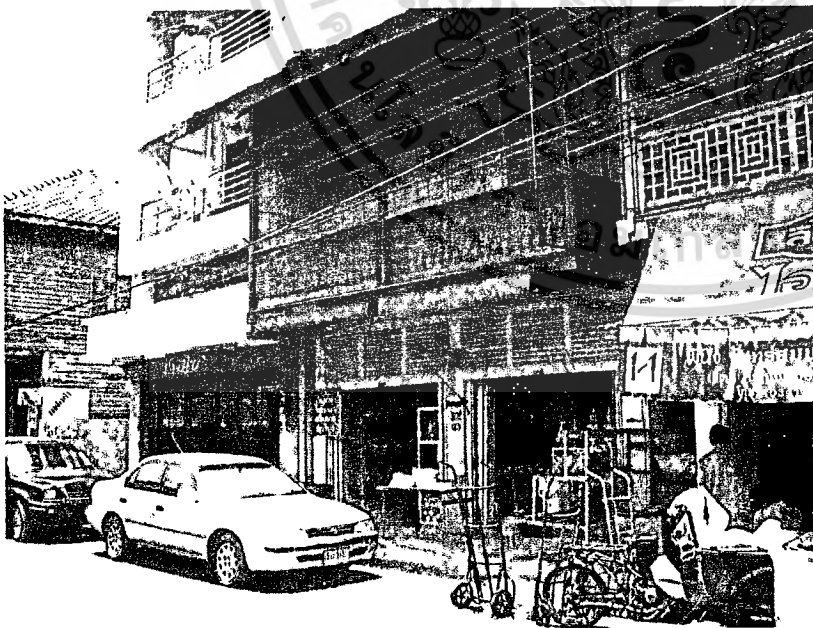
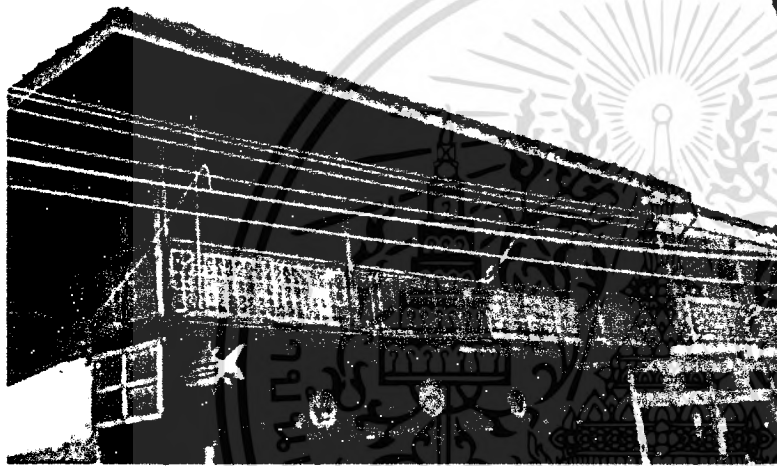
- กลุ่ม 1 อายุอาคารตั้งแต่ 101 ปี ขึ้นไป
- กลุ่ม 2 อายุอาคารตั้งแต่ 81- 100 ปี
- กลุ่ม 3 อายุอาคารตั้งแต่ 71- 81 ปี
- กลุ่ม 4 อายุอาคารตั้งแต่ 61- 70 ปี

อาคารที่มีอายุตั้งแต่ 101 ปีขึ้นไป ปัจจุบันในชุมชนปากแพรกมี 2 หลัง ได้แก่ บ้านแต้มทองและบ้านตึกชั้นครึ่ง (ของคุณประคอง ชื่นปิ่นเกลียว) ทั้ง 2 หลังไม่ปรากฏปีที่สร้างชัดเจน แต่สันนิษฐานจากลักษณะงานสถาปัตยกรรมและการสัมภาษณ์คุณพัชรี แต้มทอง บ้านแต้มทองเป็นบ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ 2 ชั้น ลักษณะแบบจีน สร้างในสมัยต้นรัชกาลที่ 5 เป็นบ้านตึกหลังแรกของจังหวัดกาญจนบุรี ส่วนบ้านตึกชั้นครึ่งเป็นบ้านก่ออิฐถือปูน มีบันไดขึ้นชั้นบนไว้เก็บของ ปัจจุบันอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม รายละเอียดของอาคารทั้ง 4 กลุ่มจะกล่าวไว้ในภาคผนวก สำหรับอาคารในกลุ่มที่ 2 ที่มีอายุอาคารตั้งแต่ 81 - 100 ปี มีประมาณ 12 หลัง โดยเฉลี่ยมีอายุอยู่ระหว่าง 83 ปี พบว่า เป็นอาคารประเภทโครงสร้างคอนกรีต ความสูง 2 ชั้นมากที่สุด จำนวน 6 หลัง แบ่งเป็นอาคารตึก 2 ชั้น จำนวน 3 หลังและตึกแถวชั้นเดียว 4 หลัง (จำนวน 7 ห้อง 2 หลัง, 6 ห้อง 1 หลัง และ 4 ห้อง 1 หลัง) การใช้อาคารพบว่าส่วนมากใช้เพื่อการพักอาศัย แม้แต่อาคารตึกแถวซึ่งอดีตเคยใช้ประกอบพาณิชย์กรรมมาก่อน แต่ปัจจุบันใช้สำหรับการพักอาศัยเพียงอย่างเดียว ในกลุ่มอาคารที่มีอายุระหว่าง 81 - 100 ปีนี้ จำนวนที่รองลงมาได้แก่ อาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ มักเป็นอาคารสูง 2 ชั้น มีจำนวน 4 หลัง โดยมากมักใช้เป็นอาคารพักอาศัย จะมีเฉพาะกลุ่มบ้านชานนที่ที่ใช้ประกอบการค้าบางส่วน อาคารในกลุ่มนี้ที่เหลือประกอบด้วยอาคารไม้ 2 ชั้น 1 หลัง, อาคารห้องแถวชั้นเดียว 1 หลัง (ห้องแถว "จารุกัณฑ์" จำนวน 6 คูหา)

อายุอาคารในกลุ่ม 71 - 80 ปี มีจำนวน 10 หลัง ประกอบไปด้วยอาคารโครงสร้างคอนกรีตประเภทตึกและตึกแถวมากที่สุด จำนวน 5 หลัง แบ่งเป็น อาคารตึกเดี่ยว 3 ห้อง จำนวน 1 หลัง 5 ห้อง จำนวน 1 หลัง (ความสูง 2 ชั้นครึ่ง) 1 ห้อง จำนวน 1 หลัง และตึกแถว 3 คูหา 1 หลัง ส่วนมากมีความสูง 2 ชั้น และมักใช้อาคารเพื่อการประกอบพาณิชย์กรรมและพักอาศัยเป็นหลัก เนื่องจากโดยมากมักเกาะกลุ่มอยู่บริเวณตอนต้นของถนนปากแพรก (ระหว่างประตูเมือง-ช.ประสิทธิสงคราม) ซึ่งเป็นกลุ่มพาณิชย์กรรมหลักของชุมชนปากแพรก รองลงมาได้แก่อาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ ความสูง 2 ชั้นจำนวน 3 หลัง นอกนั้นเป็นบ้านเดี่ยว 1 หลัง, บ้านไม้ชั้นเดียว 1 หลัง และห้องแถวไม้ 2 ชั้น 4 คูหา 1 หลัง

สำหรับกลุ่มที่ 3 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าแต่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก จะพบได้ใน 2 บริเวณ ได้แก่ บริเวณกลุ่มการค้าและบริเวณตอนกลางของถนนปากแพรก ซึ่งมักเป็นกลุ่มอาคารห้องแถวและตึกแถวเดิมที่มีการเปลี่ยนแปลงกิจกรรม รวมถึงการเข้ามาดูแลอาคารของกลุ่มคนรุ่นใหม่ซึ่งไม่เห็นคุณค่าในการเก็บรักษาอาคารต่างๆ ดังกล่าวไว้ (รูปภาพที่ 3.28)

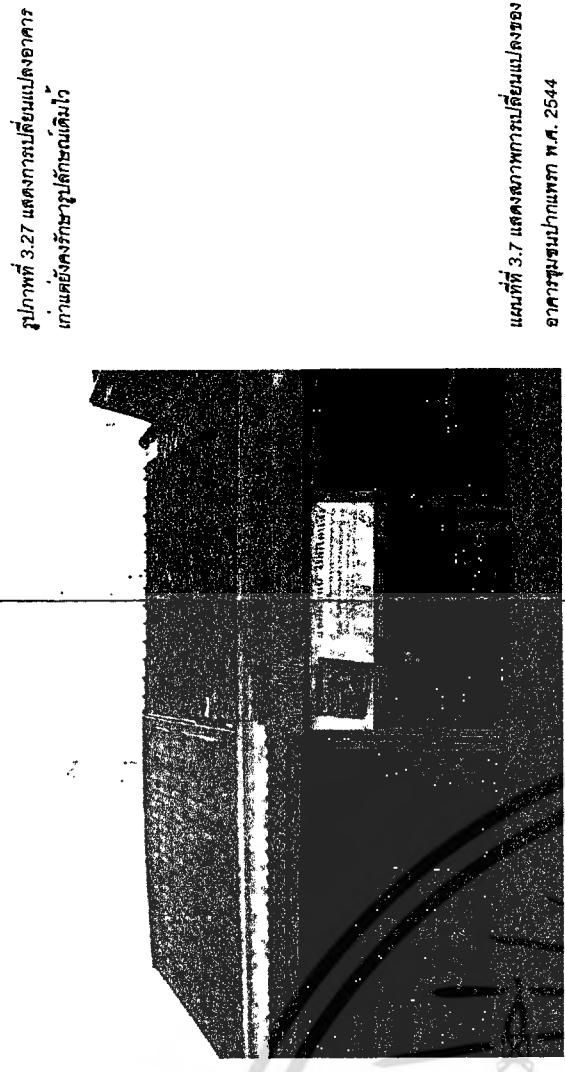
การเปลี่ยนแปลงของอาคารในกลุ่มต่างๆ จะนำไปพิจารณาร่วมกับปัจจัยอื่นๆ เช่น อายุอาคาร สภาพของอาคาร แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงในอนาคต เป็นต้น เพื่อนำมาประมวลและกำหนดแนวความคิดสำหรับวางแผนอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกต่อไป

รูปภาพที่ 3.28 แสดงการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงอาคารเก่าจากตึกแถว 4 ห้อง เปลี่ยนเป็นอาคารพักอาศัยสมัยใหม่ 2 ห้อง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้อง **รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของชุมชนปากแพรก** ใช้

อาคารต่างๆ ที่กล่าวมานี้ มักไม่มีการเปลี่ยนแปลงของอาคารมีเพียงแต่การติดตั้งส่วนประกอบต่างๆ เช่น ติดตั้งประตูเหล็ก ติดตั้งกันสาดอลูมิเนียม ติดตั้งน้ำโบบิ่งแดด แต่ในส่วนของการรายละเอียดและโครงสร้างหลักๆ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง (รายละเอียดของแต่ละอาคารจะระบุไว้ในภาคผนวก) ภาพรวมของชุมชนปากแพรกจะยังคงพบเห็นการเปลี่ยนแปลงของอาคารหลายๆ รูปแบบ ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย ดัดแปลงต่อเติมค่อนข้างมาก จนถึงการรื้อเพื่อสร้างอาคารรูปแบบสมัยใหม่ขึ้นมา การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นมีทั้งผู้เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสามารถเปรียบเทียบกันได้อย่างชัดเจน อาคารบางหลังมีการเปลี่ยนแปลงวัสดุต่างๆ เช่น เปลี่ยนวัสดุผนังหลังคา จากหลังคากระเบื้องขาวหลามดัด เป็นกระเบื้องลอน แต่ยังคงรูปลักษณะภายนอกของอาคารเดิมไว้ (รูปภาพที่ 3.27) ดังนั้นการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์จึงจะแบ่งกลุ่มของการเปลี่ยนแปลงอาคารต่างๆ ออกเป็น 4 กลุ่ม เพื่อที่จะนำมากำหนดแนวทางการอนุรักษ์ให้สอดคล้องกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไปดังนี้

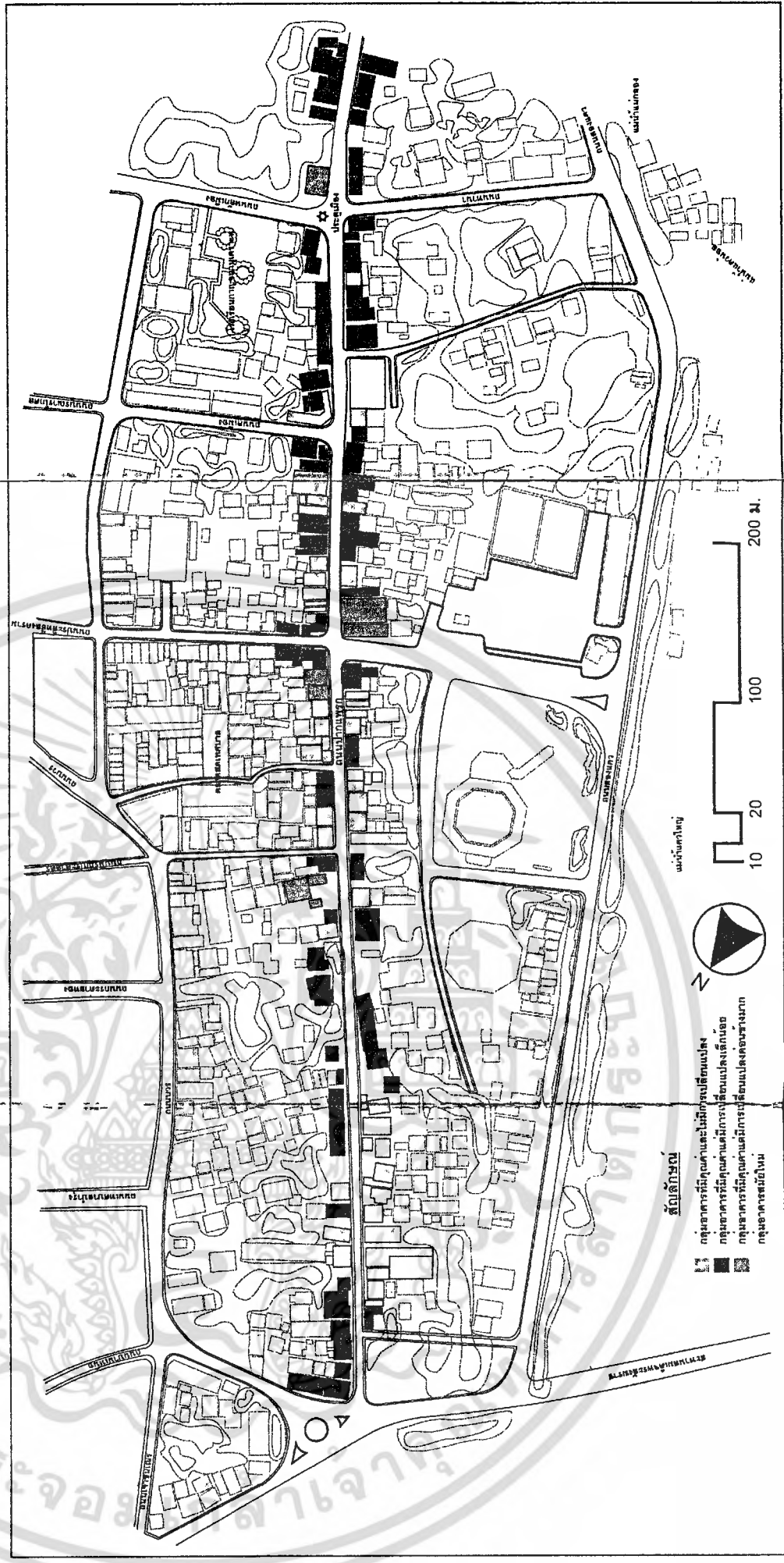
รูปภาพที่ 3.27 แสดงการเปลี่ยนแปลงอาคาร
ทางด้านซ้ายคือรั้วชุมชนเดิมไว้

แผนที่ที่ 3.7 แสดงสภาพการเปลี่ยนแปลงของ
อาคารชุมชนปากแพรก พ.ศ. 2544

- กลุ่มที่ 1 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าและไม่มีการเปลี่ยนแปลง*
- กลุ่มที่ 2 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่า แต่มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย
- กลุ่มที่ 3 กลุ่มอาคารที่มีคุณค่า แต่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก
- กลุ่มที่ 4 กลุ่มอาคารสมัยใหม่

หมายเหตุ : การเปลี่ยนแปลงที่กำหนดขึ้นหมายถึง การปรับปรุง เปลี่ยนแปลง ดัดแปลง ต่อเติมในส่วนของโครงสร้าง วัสดุ ผนัง ที่ทำให้รูปลักษณะผิดไปจากเดิม

จากการจัดกลุ่มการเปลี่ยนแปลงของอาคารทั้ง 4 กลุ่ม จะพบว่า กลุ่มอาคารที่มีคุณค่าและยังคงสามารถรักษาสภาพอาคารเดิมได้อย่างสมบูรณ์ มีประมาณ 18 หลัง และจะกระจายอยู่ทั่วไปทั้งชุมชนปากแพรก ไม่เกาะกลุ่มกันอย่างชัดเจน สำหรับกลุ่มที่ 2 คือกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าแต่มีการเปลี่ยนแปลงเล็กน้อย โดยจะเกาะกลุ่มกันมากในบริเวณย่านการค้าตั้งบริเวณถนนหน้าวัดกึ่งถึงกึ่งซอยตลาดสดเทศบาล การเปลี่ยนแปลงอาคารที่เกิดขึ้นมีเพียงเล็กน้อย แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนั้นไปทำลายคุณค่าต่างๆของอาคาร รวมถึงแนวโน้มในอนาคตหากไม่มีการวางแผนที่ดี การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะขยายไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงเหมือนในกลุ่มที่ 3 (แผนที่ที่ 3.7)

3. การเปลี่ยนแปลงของอาคาร

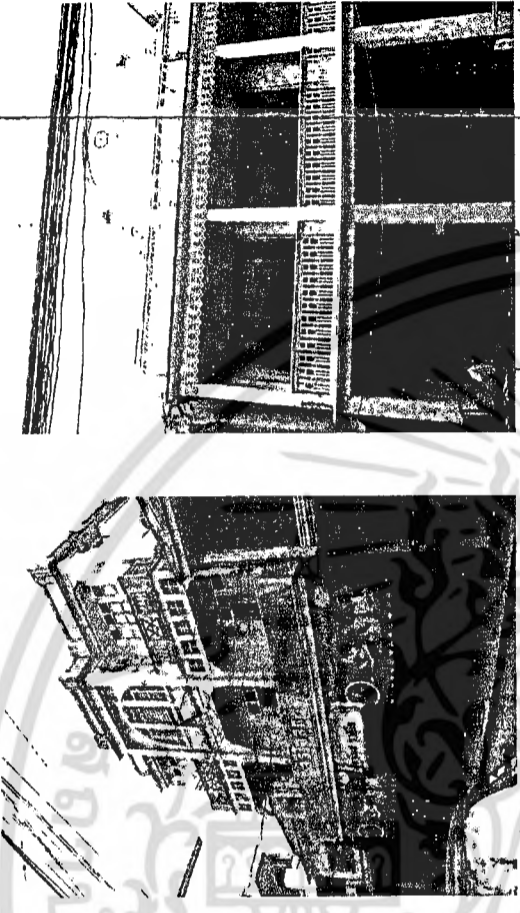
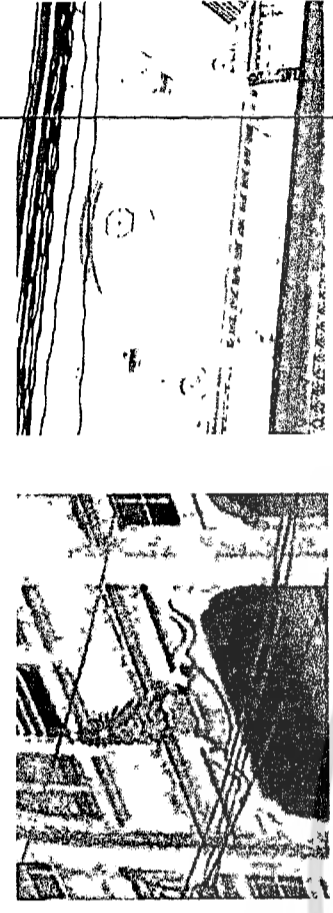
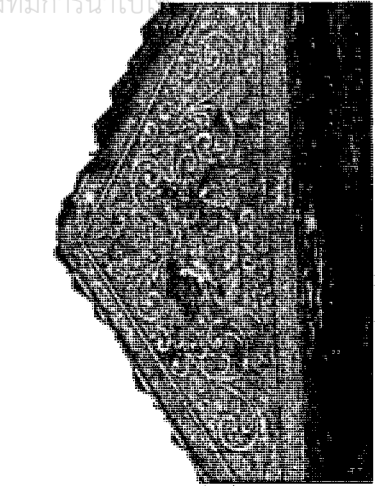
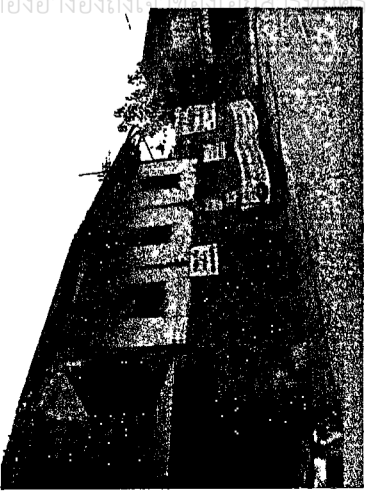
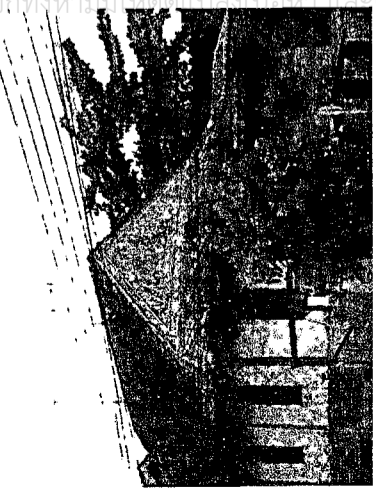
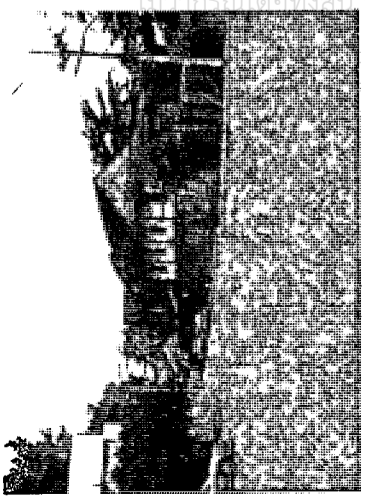
จากการศึกษา ถึงการใช้อาคาร / ไม่ได้อยู่ตรงกลาง บางหลังตั้งหันมาเข้าทางกิจกรรมและการเปลี่ยนแปลงกิจกรรม พบว่า จากดินที่ทุ่งนาคราช มากองแล้วผสมกับมีผลต่อเนื่องถึงการเปลี่ยนแปลง ของอาคาร นำชาวเหนียวโซทา ซึ่งมีควมคงทนมาจนถึง โดยเฉพาะกลุ่มของกิจกรรม การค้าปลีก ปัจจุบันนี้ บางหลังโซทาที่เดิมแต่ปรับปรอรัตแลนดบริการ มีการปรับเปลี่ยนการใช้งานของ สิ่งตรงจากต่างประเทศ และยังนำมาใช้หล่ออาคาร ให้สอดคล้องกับรูปแบบการค้าขายที่เป็นคอนกรีตในส่วนของการสร้างหลัก รวมเปลี่ยนแปลงไป แต่หากศึกษาเฉพาะในกลุ่ม ถึงผนังด้วย

การค้าปลีก บริการ พบว่ายังมีอาคารบาง ส่วน เจ้าของยังคงเก็บรักษา ดูแล อาคารให้มีสภาพเดิมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะจากการสังเกตพบว่า อาคารที่วัสดุ การติดตั้งถึงประะ ยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน เกือบทั้งหมดอื่น ๆ มีเพียงแต่การทาอาคารใหม่ทั้งนี้ หมวดมักจะมีสัญลักษณ์ ซึ่งแสดงถึงความเื่องจาก ที่คนคิดของเจ้าของอาคารที่ยังคง หมายถึงที่ส่วนหนึ่งส่วนโดยของ

ความคงทน ในสิ่งที่บรรพบุรุษเป็นผู้สร้างขึ้น ตัวอย่าง เช่น ประดับลายปูนปั้นเป็นรูปรวมถึงความคงทนของวัสดุที่นำมาใช้ ตลอดจน สัญลักษณ์แสดงถึงการสร้างอาคาร เช่น จันทคณิศและวิธีการก่อสร้างในสมัยก่อน ที่มี รูปสุกร (บ้านเสตตะพินธุ์) (รูปภาพที่ 3.21) หรือ ความคงทน จากการศึกษาพบว่าหลาย รูปบัว (อาคารสิริโรตส) (รูปภาพที่ 3.22) หรือ อาคารใช้ผนังก่ออิฐหนา 25 ซม. โดยมีโครง

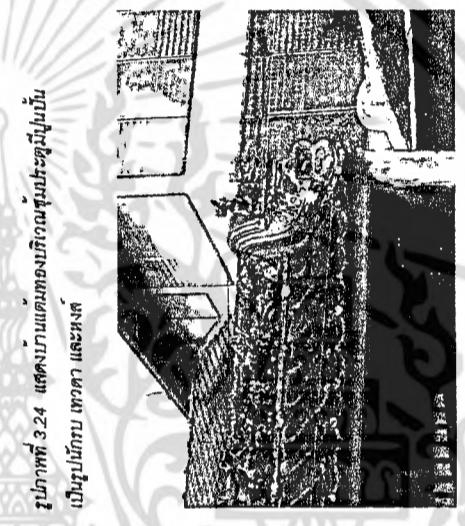
แมนัด สัญลักษณ์ที่แสดงถึงความเชื่อต่างๆ เช่น การประดับนาฬิกาโบราณยอดของอาคาร โดยนาฬิกาบอกเวลาไว้ที่ 9 โมง (รูปภาพที่ 3.23) ซึ่งตามความเชื่อของคนจีนถือว่าเป็นความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน หรือแม้แต่ การทำปูนปั้นรูปมังกร รูปเทพดา รูปหงส์ไว้ที่ ซุ้มประตูหน้าบ้าน (บ้านคุณพัชรี เต็มทอง) (รูปภาพที่ 3.24) เพื่อความเป็นสิริมงคลและ คอยเตือนสติ สำหรับการดำเนินชีวิตของลูกหลาน บางอาคารซุ้มโค้งบนยอดของอาคาร ใช้ปูนปั้นนามสกุลของเจ้าของอาคาร ประดับไว้ เช่น คุณเจษฎ์ศิริ(รูปภาพที่ 3.25) บ้านธนาภรณ์ (รูปภาพที่ 3.26)

รูปภาพที่ 3.21 แสดงบ้านเสตตะพินธุ์ บริเวณหน้าจ้งที่ 2 ตำบล มีรูปสุกรและนาฬิกอรอบรูปปี พ.ศ. ที่สร้าง

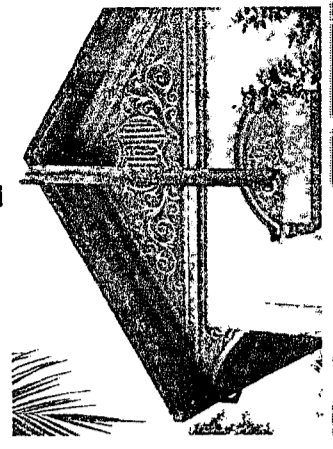

รูปภาพที่ 3.23 แสดงอาคารห้องบริเวณชุมชนกลุ่มสงฆ์วัดอากามี ภาพเขียนเป็นรูปนาฬิกาบอกเวลาที่กำแพงอาคาร

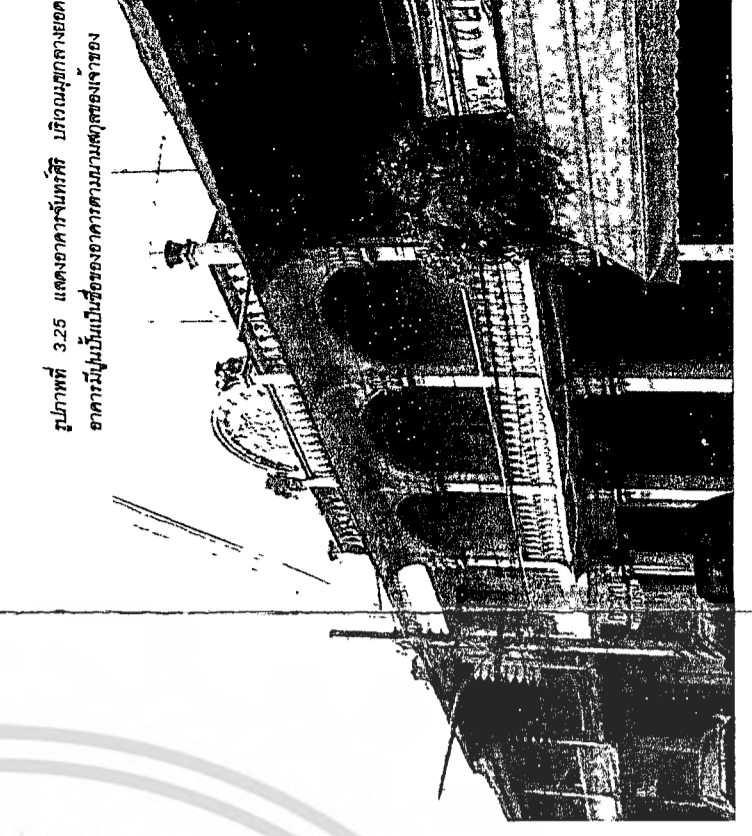
รูปภาพที่ 3.22 แสดงอาคารสิริโรตสบริเวณชุมหมกกลางอาคาร มีรูปปูนปั้นรูปบัว ซึ่งแสดงปี พ.ศ. ที่สร้าง

รูปภาพที่ 3.24 แสดงภาพเด่นของบริเวณชุมชนโซทาปูนปั้น เป็นรูปมังกร เทพดา และหงส์

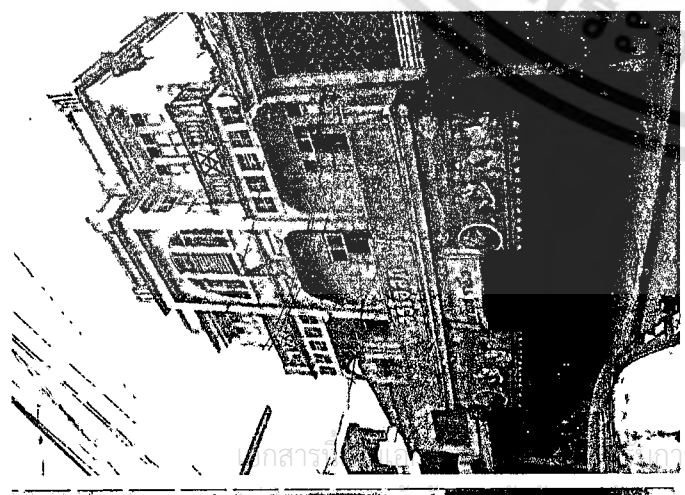
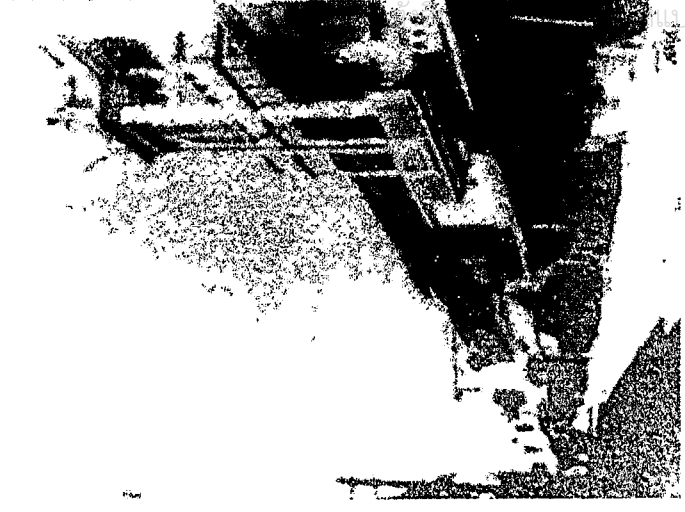

รูปภาพที่ 3.25 แสดงอาคารบ้านหริศ บริเวณหมกกลางยอด อาคารมีปูนปั้นเป็นชื่อของอาคารตามนามสกุลของเจ้าของ เป็นนามสกุลของเจ้าของ

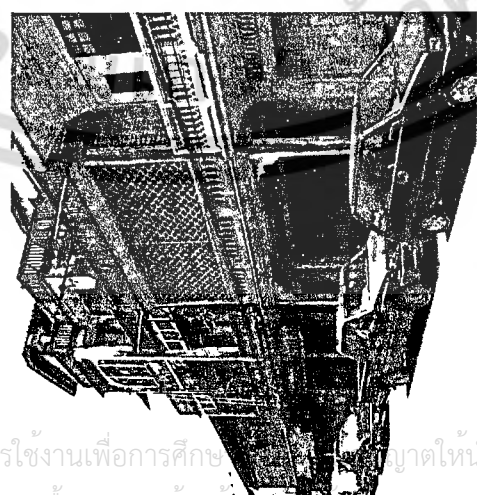
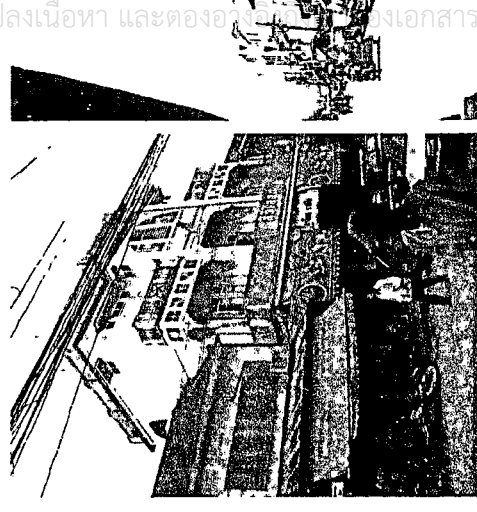

รูปภาพที่ 3.25 แสดงอาคารบ้านหริศ บริเวณหมกกลางยอด อาคารมีปูนปั้นเป็นชื่อของอาคารตามนามสกุลของเจ้าของ

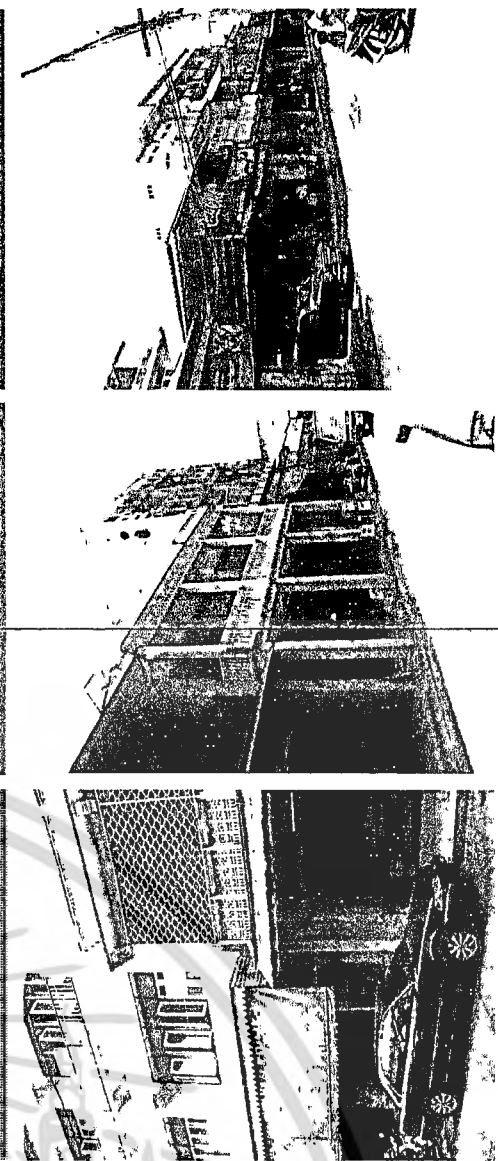
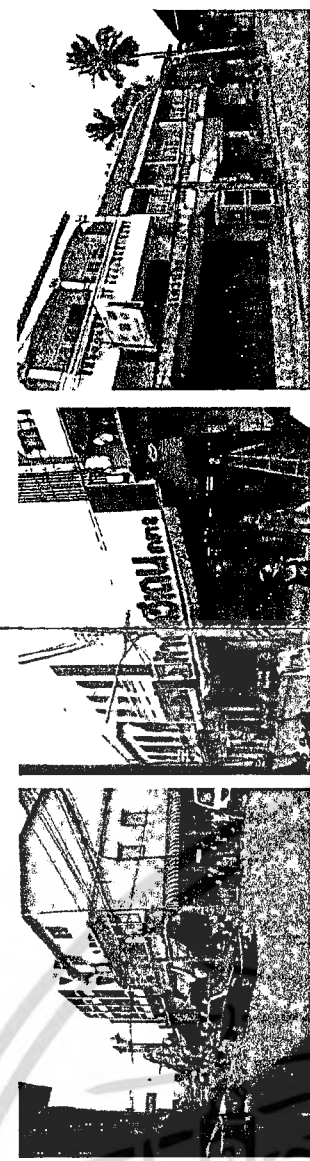
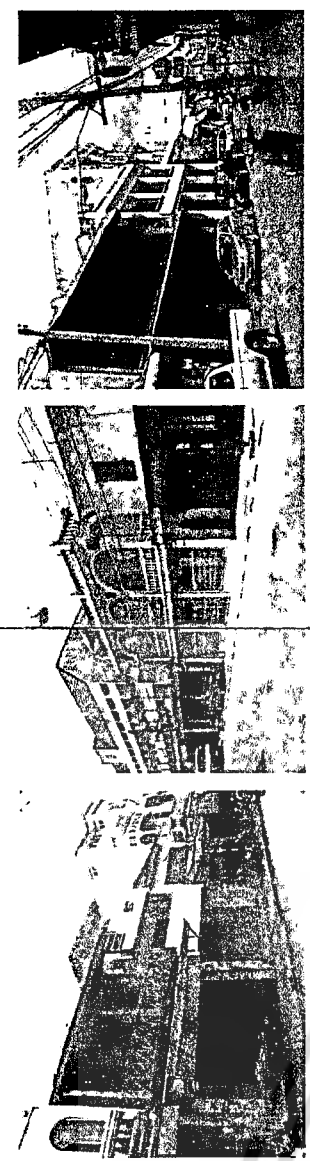
รูปภาพที่ 3.19 แสดงอาคารตึกแถว 3 ชั้น (อายุประมาณ 66 ปี)

อาคารตึกแถวในระยะหลัง เริ่มรับอิทธิพลจากตะวันตกมากขึ้น ในชุมชนปากพรกมีการก่อสร้างอาคารตึกแถว 3 ชั้น 2 ชั้นได้แก่ ร้านบุญผ่องแอมเนียบราเดอร์ ซึ่งถือว่าเป็นตึก 3 ชั้นแห่งแรกของเมืองกาญจนบุรีและโรงพยาบาลบุญบุรี ลักษณะเป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็กทั้งหมด ชั้น 2 และ 3 มีระเบียงยื่นออกมาด้านหน้า ชั้นบนเป็นดาดฟ้ามีแผงกันแดด จากระเบียงยื่นลงมาด้านแดดสำหรับชั้นล่าง ลักษณะอาคารเป็นทรงยุโรปเป็นอาคาร 3 คูหาตรงกลางจะสร้างเป็นอาคารเด่นชัดมากกว่าอีก 2 ซ้าง ใต้กระโจมประดับตกแต่งบริเวณของแสงและแสงกันแดด มีลวดลายปูนปั้นประดับอาคารกลาง (รูปภาพที่ 3.19)

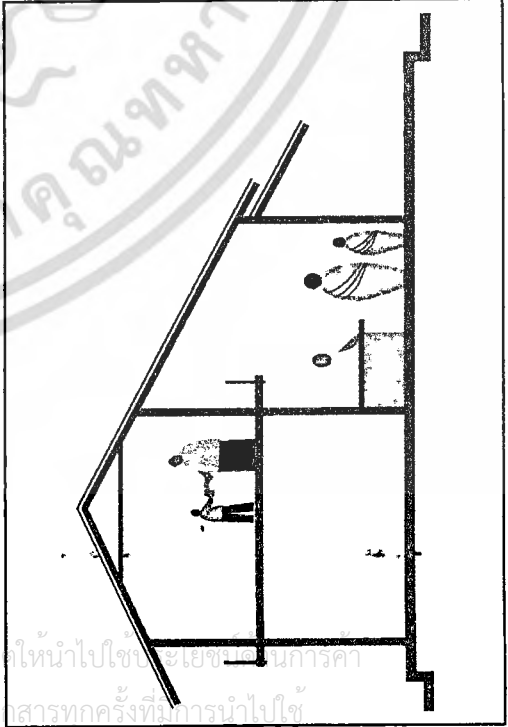
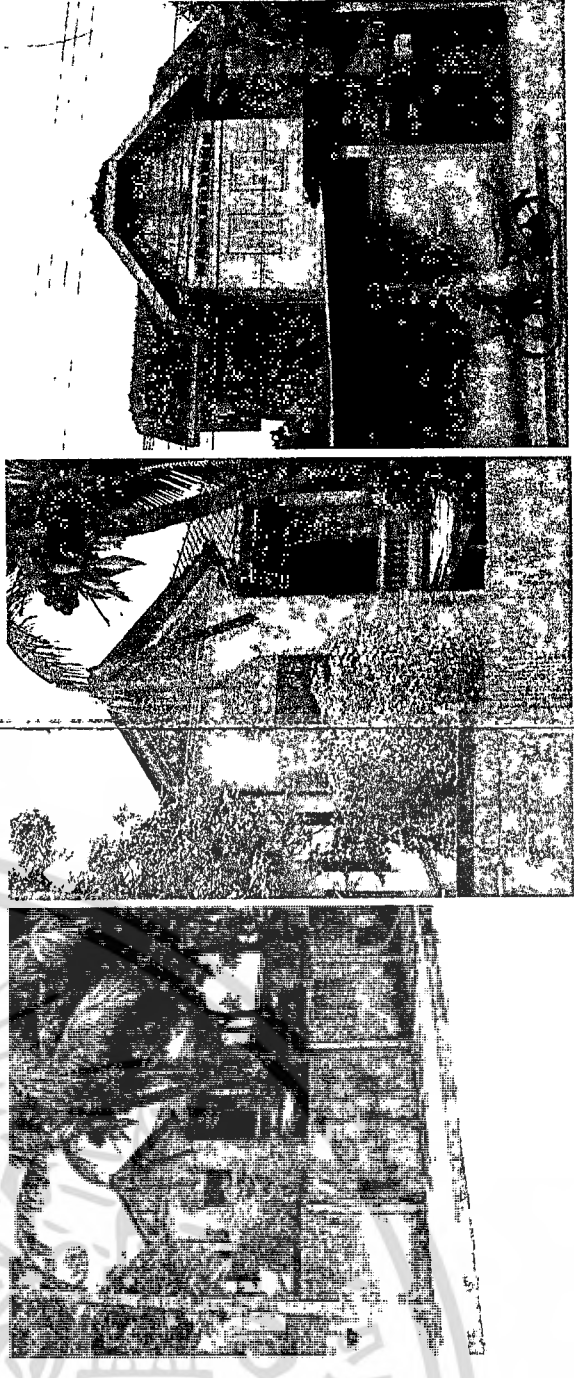
ในระยะหลังรูปแบบสถาปัตยกรรมของชุมชนปากพรกที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีลงมา ได้ปรับเปลี่ยนเป็นสถาปัตยกรรมที่เน้นความสะดวกในเรื่องของกิจกรรมค้าขายเป็นหลัก บางส่วนจึงออกมาในลักษณะของอาคารพาณิชย์ โดยอาคารเดิมหรือตึกแถว ต่อเติมอาคารเดิมที่มีคุณค่ามาแต่อดีตปรับเปลี่ยนเป็นอาคารพาณิชย์หรืออาคารพักอาศัย รูปแบบสมัยใหม่ที่มักพบเห็นได้ในทุกพื้นที่ (รูปภาพที่ 3.20)

รูปภาพที่ 3.20 แสดงรูปแบบอาคารพาณิชย์สมัยใหม่ในชุมชนปากพรก

ห้องแถวบางกลุ่ม ได้มีการประยุกต์ให้เข้ากับ ลักษณะของสังคมไทย เช่น การถอยร่นส่วนอาคารที่มี 2 ชั้น ไว้ด้านหลัง โดยพื้นที่ชั้นล่างจะเป็นพื้นที่ค้าขาย เพื่อดึงดูดคนเดินผ่านไปมาที่พอดียวางมาจากร้าน 2 สหัดเพื่อมีให้บุตรธรรมดา อยู่เหนือพระสงฆ์ เวลาพระสงฆ์เขา มาซื้อของโบราณ (รูปภาพที่ 3.17) ในระยะหลังอาคารห้องแถว ตึกแถวของชุมชนปากพรหม ได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก เช่น กลุ่มบ้านเดี่ยวจะมีมุขกลางที่ด้านหน้า ฝาไม้เคลือบสี มีช่องระบายลมส่วนบนใกล้เพดาน หน้าบานเป็นบานเกล็ด ระบายอากาศ

บางอาคาร เป็นลายปูนปั้นหลังคามุงด้วย กระเบื้องสีเมทัลลิกหลายชนิด มีชายคายื่นยาว มีไม้ฉลุประดับที่ช่องลมหรือเชิงชาย (รูปภาพที่ 3.18)

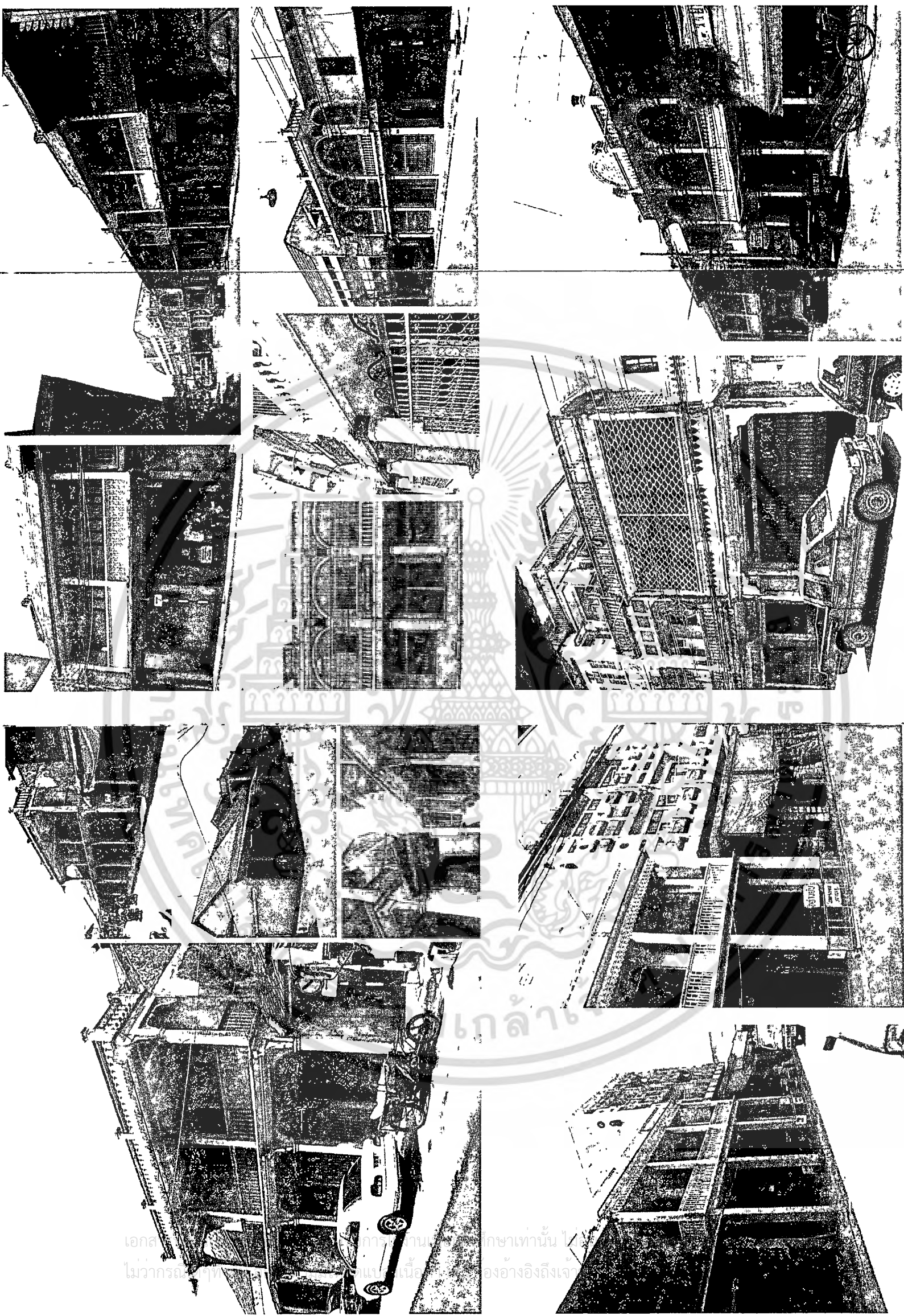
เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับ
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้

ภาพให้นำไปใช้ประโยชน์ในการทำ
เอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปภาพที่ 3.17 แสดงแนวความคิดการถอยร่นอาคารชั้น 2 ใต้ด้านหลัง

รูปภาพที่ 3.18 แสดงลักษณะอาคารที่มีมุขด้านหน้า ซึ่งได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมตะวันตก

รูปภาพที่ 3.16 แสดงลักษณะอาคารตึกแถว
มีระเบียงยื่นคานทางเดิน โดยมีเสารองรับ
คานคานอาคาร

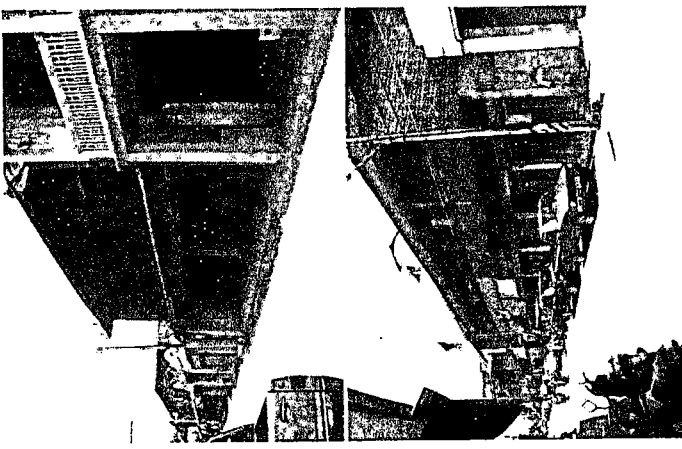
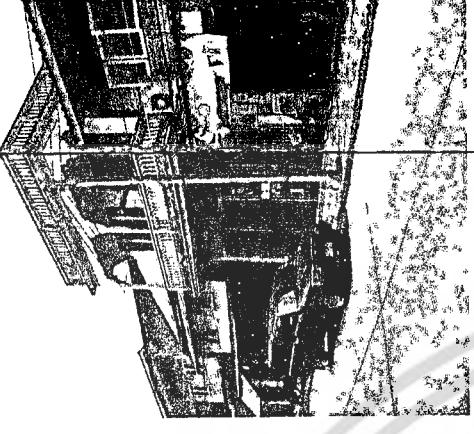
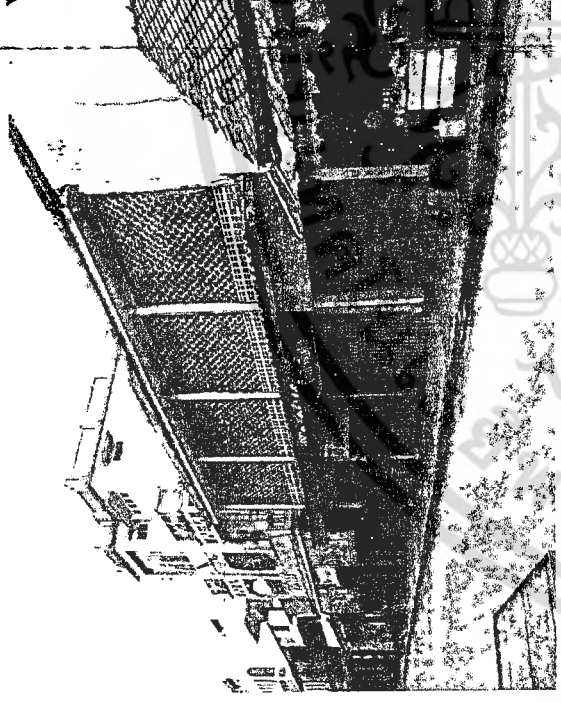

ในระยะหลังอาคารตึกแถวบาง
กลุ่ม ได้ประยุกต์ให้มีระเบียงยื่น
ออกมาคลุมทางเดินด้านล่าง โดย
มีเสารองรับคานคานอาคาร (รูป-
ภาพที่ 3.16) อันเป็นลักษณะของ
สถาปัตยกรรมที่พบในแถบจังหวัด
ภาคใต้ เช่นภูเก็ตตะกั่วป่า ฟังกา
ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับอาคารที่
พบในแถบมาเลเซีย และสิงคโปร์
แต่การนำมาประยุกต์ใช้ คำนามา
เพียงแต่การสร้างระเบียงคลุมทาง
เดิน ซึ่งมีเพียงอยู่ประมาณ 4 กลุ่ม
อาคารเท่านั้น ตึกแถวในระยะหลัง
ไม่ได้นำลักษณะนี้มาใช้ จนถึง
ปัจจุบัน

บ้านเดี่ยวในรุ่นแรกๆที่พบ จะเหลืออยู่เฉพาะบ้าน
 แตมทองซึ่งมีอายุประมาณ 113 ปีที่ยังมีสภาพสมบูรณ์ที่สุด
 อาคารในส่วนนี้ส่วนใหญ่จะเป็น ตึกแถว ทั้ง 2 ชั้น, ชั้นครึ่ง
 และชั้นเดียวอยู่ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันแต่หากเทียบอายุ
 จะพบว่ากลุ่มตึกแถวชั้นเดียวและชั้นครึ่งจะมีอายุมากที่สุด
 ประมาณ 40-45 ปีขึ้นไป กลุ่มอาคารตึกแถวจะใช้สำหรับ
 ค้าขาย และเป็นที่พักของกรรมกร โดยเฉพาะชั้นลอยจะ
 ใช้สำหรับเก็บของ ลักษณะนี้มีกพบในหลายพื้นที่เช่น
 อาคารตึกแถวของชาวจีนในเทศบาลเมืองร้อยเอ็ด จะมี
 ชั้นลอยไว้เก็บของเช่นเดียวกัน โครงสร้างเป็นผนังรับ
 น้ำหนัก โดยใช้งานอิฐถือปูนเนื่องจากชาวจีนมีความรู้
 ในเรื่องงานอิฐถือปูน และโครงสร้างแบบกำแพงรับ
 น้ำหนักดีลักษณะตึกแถวยุคแรกๆจะค่อนข้างมีชั้นล่าง
 มักติดกับพื้นดินหรือยกขึ้นมาราวหัวลิบเช่นเดิมตร บางหลัง
 เป็นพื้นไม้ยกขึ้นราวหนึ่งเมตรการสร้างอาคารติดกับพื้นดิน
 ดังกล่าว เป็นลักษณะเรือนของชาวตะวันตกและชาวจีน
 โดย นิจ หิอุชิระนั้นทน ได้เขียน บทความใน วารสารอาษา
 ประจำเดือนพฤษภาคม 2531 ใจว่า

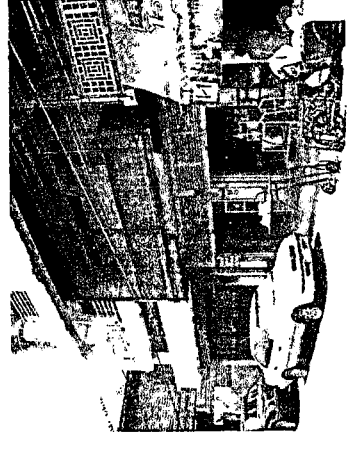
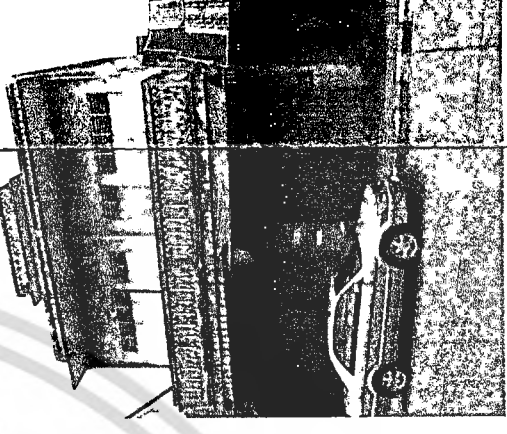
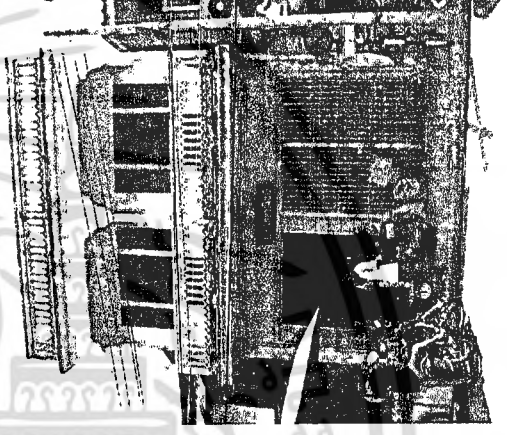
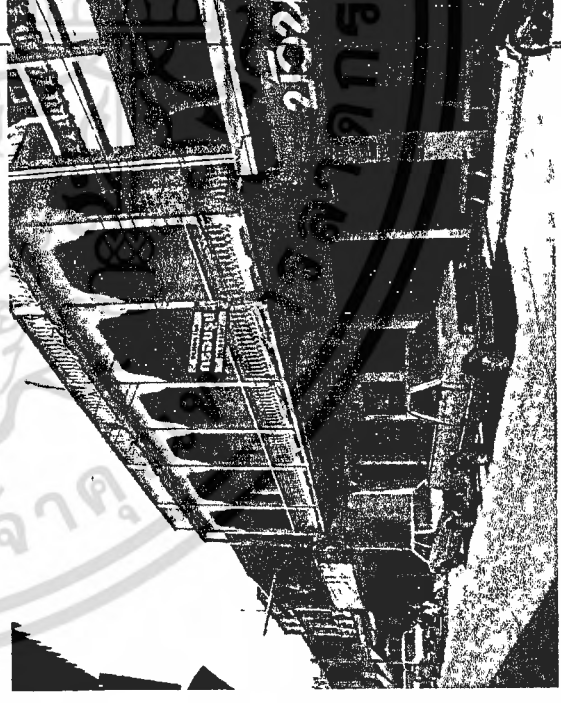
พระยาอนุমানราชธนะได้กล่าวถึงเรื่องการนั่งว่า

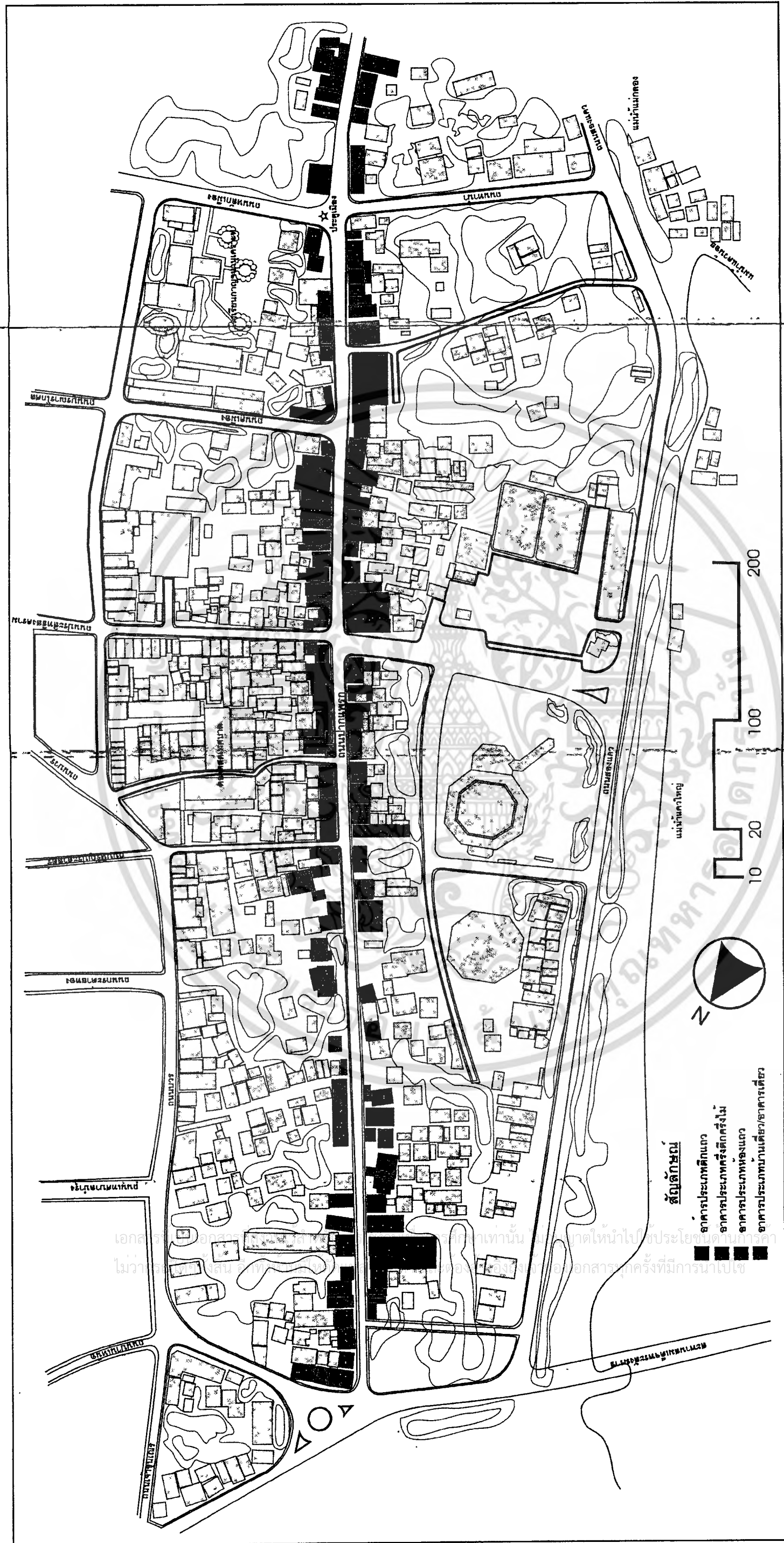
"การนั่งกับพื้นเป็นประเพณีเดิมของ
 ไทย เมื่อคิดถึง เรือนแบบเกาซึ่งยกพื้นสูงและ
 ขัดดูไว้สะอาดเป็นมัน ก็มีเหตุจำเป็นอย่างไร
 จึงต้องนั่งเก้าอี้ ส่วนเรือนของชาวตะวันตกและ
 ชาวจีนแต่เดิม ปลูกกับพื้นดินไม่ยกพื้นเป็น
 อย่างโรมมากกว่าเรือน ก็มีควมจำเป็นอยู่เอง
 จะต้องสร้างเป็นเก้าอี้สำหรับนั่งจะนั่งกับพื้น
 ไม่ได้"

สำหรับตึกแถว 2 ชั้น มีทั้งเป็นอาคารอิฐถือปูนและคั้งตึกครึ่งไม้ (รูปภาพที่ 3.15) เนื่องจากในสมัย ร.4 ไทยได้
 ทำสัญญาค้าขายกับยุโรป จึงได้งานสถาปัตยกรรมมาผสมผสานกันลักษณะตึกหิน เช่น ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ชั้นบนเป็น
 ไม้กระเบื้องกันแดดกันฝนพร้อมทั้งย่นขายค้ายาวลักษณะเช่นนี้จึงปรากฏในตึกแถวของเมืองกาญจนบุรี ซึ่งมีอายุประมาณ
 80 ปีขึ้นไปแต่การตกแต่งส่วนประกอบหรือวัสดุก่อสร้าง ยังคงใช้ลวดลายแบบจีน เช่น ลวดลายระยั้งเป็นแบบจีน กระ-
 เบื้องเป็นกระเบื้องคอนกรีตแบบจีนทำปูนปั้นประดับเป็นปูน หน้าจั่วมีปูนปั้นปิด บางอาคารหน้าจั่วมี
 ลวดลายปูนปั้นเป็นลวดลายต่างๆ บางอาคารเขียนบอกปีที่สร้าง

รูปภาพที่ 3.15 แสดงลักษณะอาคารตึกแถว 2
 ชั้น ในชุมชนปากพวน

2.รูปแบบสถาปัตยกรรม

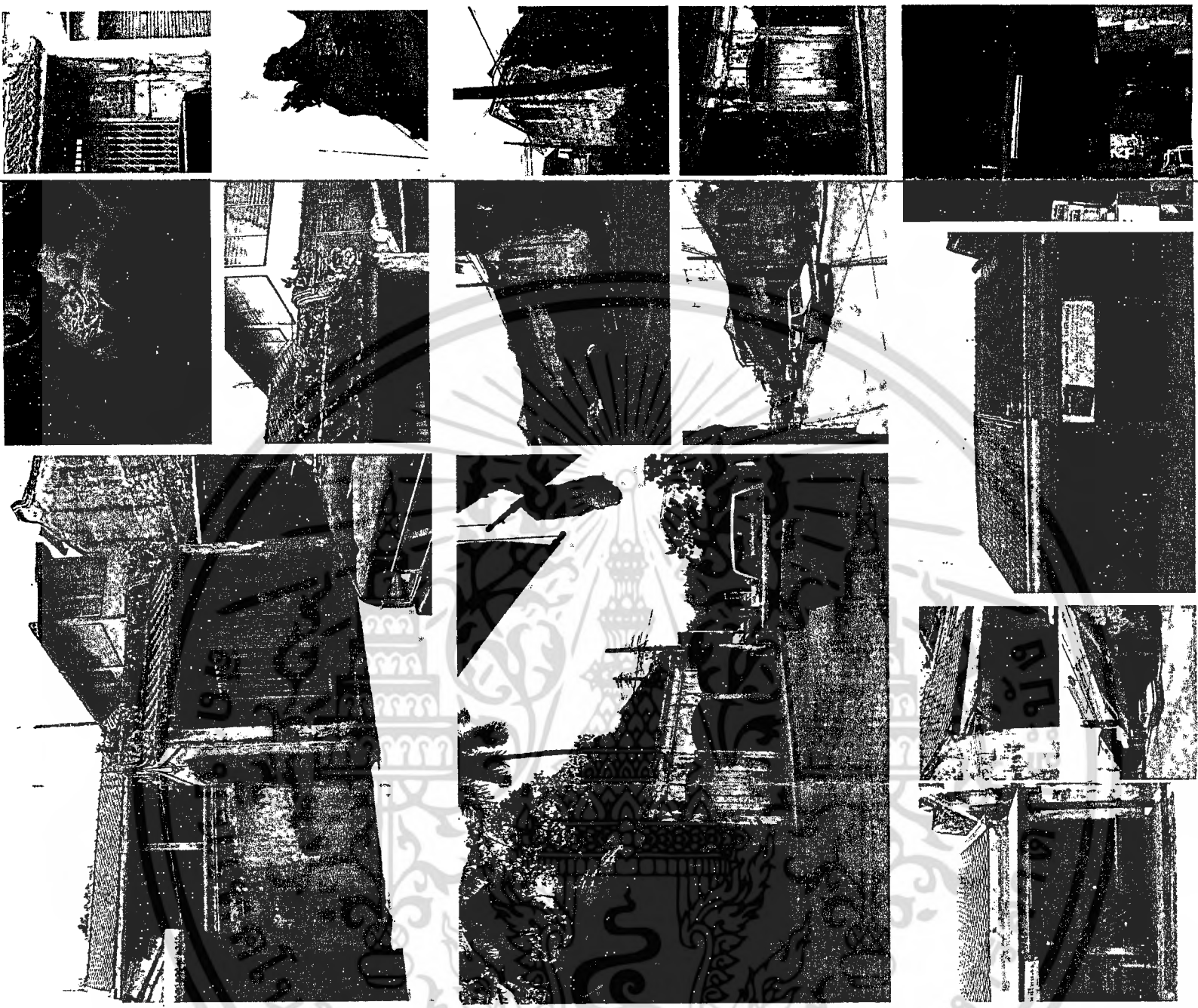
รูปแบบสถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกมีความหลากหลาย เนื่องจากเกิดการผสมผสานของงานสถาปัตยกรรมหลายยุคหลายสมัย รูปแบบของงานสถาปัตยกรรมเกิดขึ้นมาเรื่อยๆ เช่น การติดต่อด้านชายกับชุมชนอื่นๆ หรือการนำช่างชาวจีนมาก่อสร้างบ้านพักอาศัย รูปแบบการอยู่อาศัย นอกจากนั้นความแตกต่างของงานสถาปัตยกรรมในชุมชนปากแพรกก็มีผลจากภูมิศาสตร์ของพื้นที่ เนื่องจากอยู่ติดแม่น้ำสามารถเดินทางติดต่อกันได้สะดวก การค้าขายของชุมชนปากแพรกจึงมักเป็นอาคารติดกำแพงก่อสร้างในชุมชนปากแพรกจึงเป็นไปได้ง่ายอาคารในยุคแรกๆของชุมชนปากแพรกจึงมักเป็นอาคารติดกำแพงแบบจีนหรือดัดแปลงโดยได้รับอิทธิพลจากจีน กลุ่มอาคารลักษณะนี้จะได้รับผลมาจากกาการติดต่อด้านชายกับประเทศจีน เมื่อสถาปัตยกรรมจีนจะมีกลุ่มพ่อค้าชาวจีนมาตั้งรกรากอยู่บริเวณถนนปากแพรก ซึ่งตรงกับ การสำรวจของแมคคาร์ธีย์ ได้เขียนถึงชาวจีนว่า

"ในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวจีนได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ที่กรุงเทพฯ ในระยะแรกและในระยะต่อมาได้อพยพไปตั้งหลักแหล่งอยู่ตามหัวเมืองชายทะเลของอ่าวไทย ตามลำน่านบางปะกงจนจรดปราจีนบุรี ตามลำน่านเจ้าพระยา ชาวจีนไปจนถึงปากน้ำโพและตามลำน่านแม่กลอง ไปจนถึงกาญจนบุรี โดยมีอาชีพที่สำคัญได้แก่ค้าขายและกรรมกร"

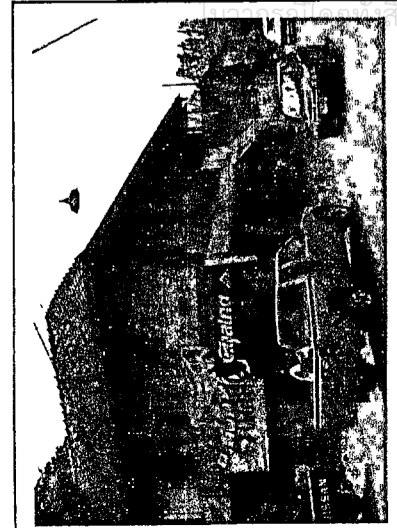
จากบันทึกการสำรวจจะพบว่าในเมืองกาญจนบุรีมีคนจีนเข้ามาตั้งหลักแหล่งค้าขายในระยะหลังจากกรุงเทพฯ ดังนั้นรูปแบบงานสถาปัตยกรรมจึงได้ตามอย่างจากกรุงเทพฯ พ่อค้าที่เข้ามาค้าขายในเมืองกาญจนบุรีจะมีทั้งพ่อค้าขายสินค้า โดยมีกาการติดต่อด้านค้าจากประเทศจีนนำมาขายในเมืองกาญจนบุรี เช่น เครื่องถ้วยชาม เครื่องหนัง เครื่องเงิน เครื่องของ เครื่องถ้วยชามเงินต่างๆ ดังปรากฏในบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คราวเสด็จประพาสไทรโยคในปี พ.ศ. 2420 นอกจากจะค้าขายโดยนำสินค้าจากประเทศจีนเข้ามาขายแล้ว พ่อค้าจากเมืองลี้ยังนำช่างฝีมืองานปูนงานไม้ (ซึ่งในยุคนั้นถือว่าชาวจีนเป็นช่างทำเฟอร์นิเจอร์โดยเฉพาะงานไม้ที่มีฝีมือที่สุด) (รูปภาพที่ 3.14) รวมถึงชาวจีนบางส่วนที่เข้ามาเป็นกรรมกรในเมืองกาญจนบุรี

ดังนั้นสถาปัตยกรรมในกลุ่มนี้จึงปรากฏออกมาใน 4 ลักษณะ คือ (แผนผังที่ 3.6)

- 1) อาคารประเภทตึกแถว
- 2) อาคารประเภทครึ่งตึกครึ่งไม้
- 3) อาคารประเภทห้องแถว
- 4) อาคารประเภทบ้านเดี่ยว,อาคารเดี่ยว

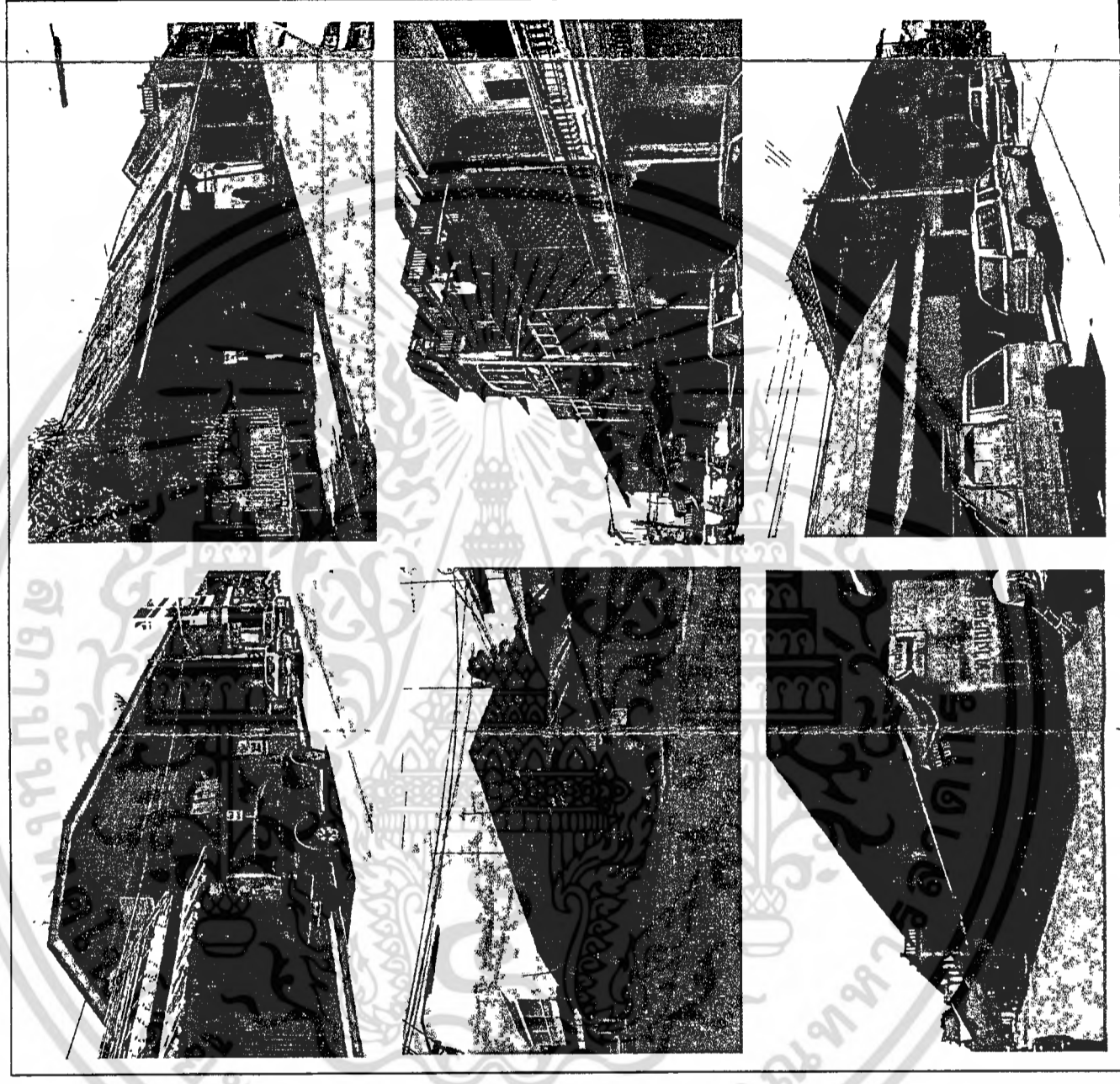

รูปภาพที่ 3.14 แสดงผลงานของช่างฝีมือชาวจีนบางส่วนในชุมชนปากแพรก

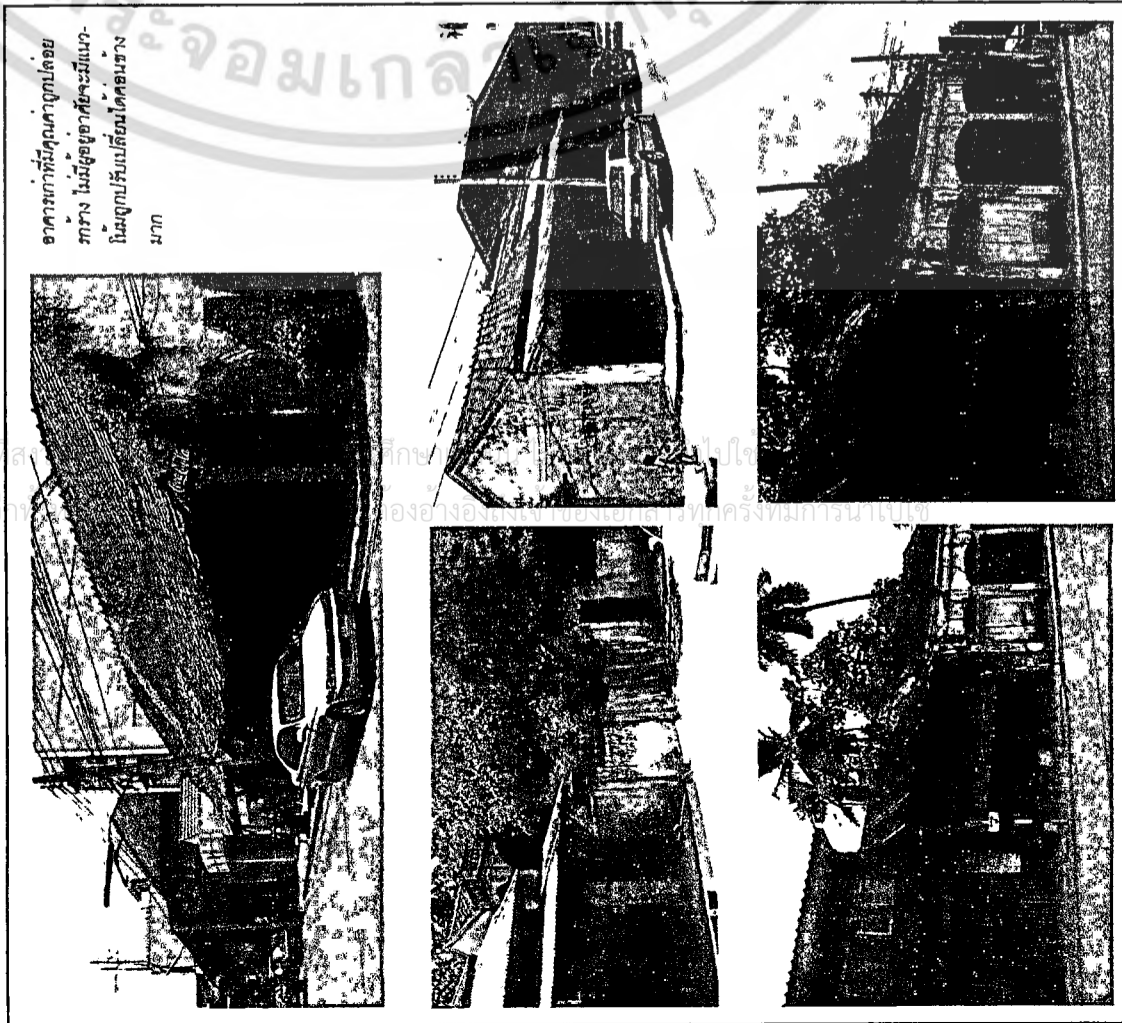

รูปภาพที่ 3.13 แสดงการปรับเปลี่ยนกิจกรรมของอาคารในชุมชนปากแพรก

ลักษณะตึกแถว , ห้องแถวเก่าปรับเปลี่ยนเป็นที่พักอาศัยทั้งเจ้าของอยู่อาศัยและให้เช่า

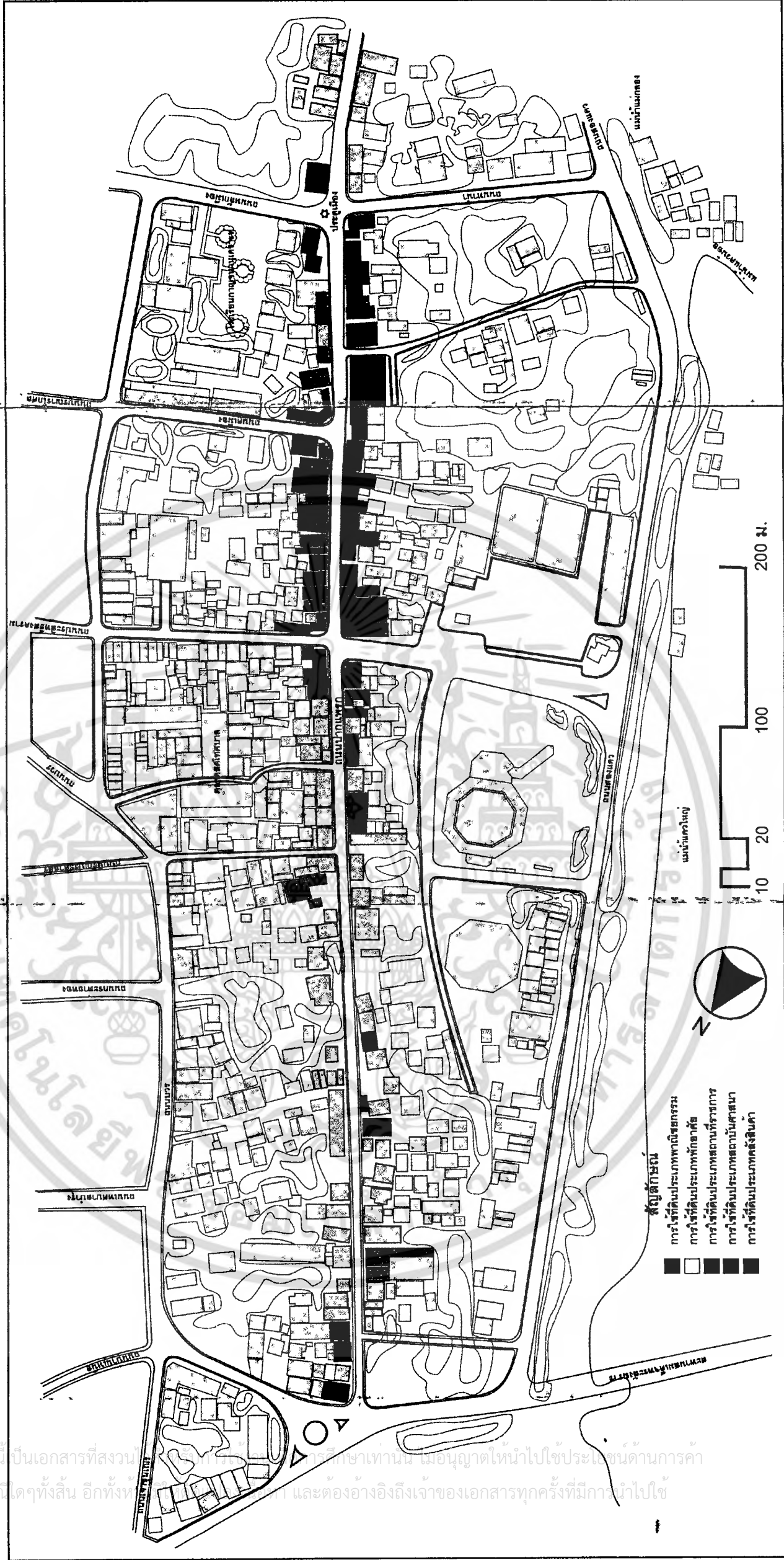
โรงเรียนสุริยาศาการปรับเปลี่ยนมาจากโรงเรียนบ้านคำปิติ(ชายธงเจ้า)

อาคารเก่าที่ผู้คนมาถูกปล่อยทิ้งร้าง ไม่มีผู้อยู่อาศัยจะมีแนวโน้มถูกปรับเปลี่ยนโดยคนข้างนอก

เปรียบเทียบการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงอาคารที่มีต่ออาคารเก่าที่มีคุณค่า

แผนที่ 3.5 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณปากแพสน พ.ศ. 2544

จะเห็นว่ากลุ่มการค้าปลีกจะเกาะกลุ่มทั้งสองฝั่ง ของถนนปากแพสดั้งแต่ประตูเมืองไป จนสุดซอยตลาดสดเทศบาล และอีกกลุ่มจะเกาะกลุ่มบริเวณต้นถนนปากแพตรงทางทิศเหนือ ถัดจากกลุ่มค้าปลีก จะมีกลุ่มของพักอาศัย (แผนที่ 3.5) โดยจะปะปนกันทั้งกลุ่มพักอาศัยประเภท บ้านเดี่ยว ตึกแถว และห้องแถว สำหรับการพักอาศัยในลักษณะตึกแถวและห้องแถว จากการสัมภาษณ์เจ้าของอาคาร พบว่าเดิมเคยใช้สำหรับค้าขาย เมื่อเกิดการเคลื่อนย้ายศูนย์กลางการค้า การบริการ ไปยังบริเวณถนนแสงชูโต บทบาทของการค้าขายในบริเวณนี้ จึงลดบทบาทลง ตึกแถวและห้องแถว เปลี่ยนมาใช้เพื่อการพักอาศัย บางส่วนใช้สำหรับเก็บสินค้า เพื่อนำไปจำหน่ายที่ตลาดสดเทศบาล บางกลุ่มอาคารถูกใช้สำหรับเป็น ที่พักอาศัย ประเภทเช่า บางกลุ่มอาคาร ถูกทิ้งร้าง โดยไม่มีการปรับปรุงและดูแล ซึ่งต่างกับกลุ่มค้าปลีกที่มีการพัฒนา ให้เข้ากับสภาพเศรษฐกิจ โดยการบริหารแบบรัฐูปแบบของธุรกิจการค้า รวมไปถึงการขอเติม ดัดแปลง การปรับปรุงอาคาร แต่ผลที่ได้รับ ดังกล่าวกลับเป็นการทำลายคุณค่า ของงานสถาปัตยกรรมชุมชนปากแพสไปจนเกือบหมด (รูปภาพที่ 3.13)

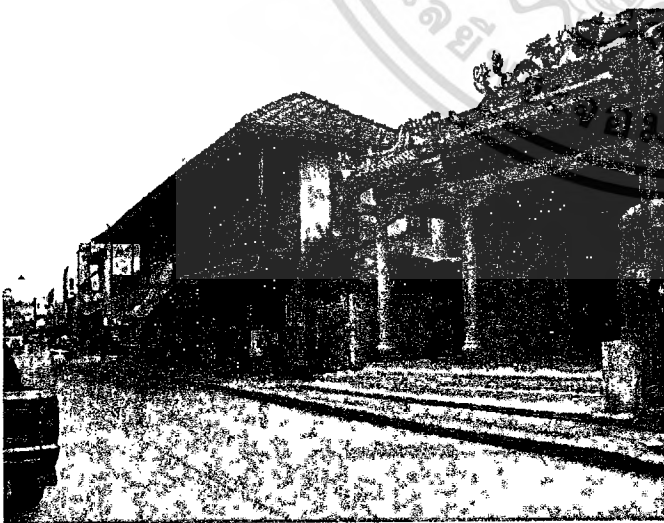
ประเภทการใช้ รายละเอียด	ค้าปลีก,บริการ (ร้อยละ)	ค้าส่ง (ร้อยละ)	สำนักงาน (ร้อยละ)	อุตสาหกรรม (ร้อยละ)	พักอาศัย			อื่นๆ (ร้อยละ)	รวม
					บ้านเดี่ยว	ตึกแถว	ห้องแถว		
ด้านทิศตะวันตก	59 (52.68)	1 (0.71)	6 (5.36)	5 (4.64)	8 (7.14)	9 (8.04)	14 (12.50)	10 (8.93)	112 (100)
ด้านทิศตะวันออก	34 (39.08)	2 (2.29)	-	3 (3.44)	6 (6.88)	10 (11.49)	29 (33.33)	3 (3.49)	87 (100)
รวม	93 (46.73)	3 (46.73)	6 (3.02)	8 (4.02)	14 (7.04)	19 (9.55)	43 (21.60)	13 (6.53)	199 (100)

ตารางแสดงการสำรวจการใช้อาคารของชุมชนปากพรก ที่มา : การสำรวจภาคสนาม (กุมภาพันธ์ 2544)

หากแยกพิจารณาทั้ง 2 ด้านของถนนปากพรก (ด้านทิศตะวันออกและด้านทิศตะวันตก) พบว่าการใช้อาคารประเภทต่าง ๆ จะสอดคล้องกับภาพรวม โดยการใช้อาคารในด้านทิศตะวันตกมีการใช้อาคารประเภทค้าปลีกสูงสุด รองลงมาได้แก่ พักอาศัยประเภทห้องแถว ,ตึกแถว , บ้านเดี่ยว, สำนักงาน, อุตสาหกรรม และค้าส่งตามลำดับ จำนวน 59 ,14 ,9 ,8 ,5 ,6 และ 1 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 52.68, 12.50, 8.04 ,7.14 ,5.36 ,4.64 และ 0.71 ตามลำดับ โดยมีการใช้อาคารอื่นๆ จำนวน 10 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 8.93

สำหรับการใช้อาคารของชุมชนปากพรกด้านทิศตะวันออกมีการใช้อาคารประเภทค้าปลีกสูงสุด จำนวน 34 แห่ง รองลงมาได้แก่ พักอาศัยประเภทห้องแถวจำนวน 29 แห่ง พักอาศัยประเภทตึกแถวจำนวน 10 แห่ง พักอาศัยประเภทบ้านเดี่ยวจำนวน 6 แห่ง อุตสาหกรรมจำนวน 3 แห่ง และค้าส่งจำนวน 2 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 39.08 ,33.33 ,11.49 ,6.88 ,3.44 และ2.29 ตามลำดับโดยมีการใช้อาคารประเภทอื่นๆ จำนวน 3 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 3.49

รูปภาพที่ 3.12 แสดงรูปแบบสถาปัตยกรรมศาลเจ้าจีนริมถนนปากพรก (ติดกับโรงแรมสุมิตราคาร)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
รูปแบบทางสถาปัตยกรรมของชุมชนปากพรก

ดังนั้นในการศึกษาสภาพปัจจุบันเพื่อวางแนวทางในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรง จึงจำเป็นต้องแยกแยะให้เห็นภาพความแตกต่างเหล่านี้ให้ชัดเจน เพื่อที่จะได้นำมาสู่การวางแผนและกำหนดแนวความคิดในการอนุรักษ์ได้อย่างสอดคล้องกับสภาพของชุมชน โดยจัดแบ่งรูปแบบทางกายภาพของสถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรงเป็น 8 รูปแบบดังนี้

1. ประเภทการใช้อาคาร (กิจกรรมและการใช้อาคาร)
2. รูปแบบสถาปัตยกรรม
3. การเปลี่ยนแปลงของอาคาร
4. วัสดุอาคาร
5. สภาพอาคาร
6. ความสูงอาคาร
7. ความกลมกลืนของกลุ่มอาคาร
8. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของอาคาร

1. ประเภทการใช้อาคาร (กิจกรรมและการใช้อาคาร)

จากการสำรวจการใช้อาคาร ของชุมชนปากแพรง 2 ซ้ำงถนนปากแพรง ตั้งแต่ประตูเมืองกาญจนบุรีถึงวงเวียนหน้าวัดเหนือพบว่ามีอาคารในพื้นที่สำรวจทั้งหมด 199 แห่ง สามารถแบ่งการใช้งานอาคารได้ตามประเภทของอาคารได้ 8 ประเภทดังนี้

- คาปสิล (ตึกแถว,ห้องแถว)
- คาส่ง (ตึกแถว)
- สำนักงาน
- วุฒิสถากรรม (ตึกแถว,ห้องแถว)
- พักอาศัย (บ้านเดี่ยว)
- พักอาศัย (ตึกแถว)
- พักอาศัย (ห้องแถว)
- อื่น ๆ

จากตารางแสดงผลการสำรวจการใช้ อาคารของชุมชนปากแพรง จะเห็นได้ว่าการใช้ อาคารเพื่อค้าปลีกมีจำนวนสูงสุด 93 แห่ง คิดเป็น ร้อยละ 46.73 รองลงมาได้แก่ การใช้อาคารเพื่อการพักอาศัยประเภทห้องแถว,ตึกแถวและบ้านเดี่ยว มี จำนวน 43, 19 และ 14 แห่งคิดเป็นร้อยละ 21.61, 9.55 และ 7.04 ตามลำดับ โดยมีการใช้อาคาร ประเภทอุตสาหกรรม 8 แห่งคิดเป็นร้อยละ 4.02 การใช้อาคารเป็นสำนักงานมีจำนวน 6 แห่ง คิดเป็น 3.02 คาส่งจำนวน 3 แห่งคิดเป็นร้อยละ 1.51 และสุดท้ายคือการใช้อาคารประเภทอื่นๆ จำนวน 13 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 6.53 ซึ่งการใช้ อาคารอื่นๆ ส่วนใหญ่เป็นอาคารที่รกร้าง ทรุดโทรม ไม่สามารถเข้าไปทำการสำรวจได้รวมถึงมีศาลเจ้าอยู่ในชุมชนปากแพรง 1 แห่ง (รูปภาพที่ 3.12) ติดกับโรงแรมสุมิตราคาร

แรกๆ ที่พบเห็นก่อนจะเห็นอาคารที่สำคัญอื่นๆ ในถนนปากแพรกหรือการสร้างอาคารพักอาศัย 4 ชั้น รูปแบบสมัยใหม่ ท่ามกลางอาคารห้องแถวและตึกแถวที่มีอายุมากกว่า 70 ปีขึ้นไป (รูปภาพที่ 3.11)

รูปภาพที่ 3.11 แสดงการเปลี่ยนแปลงอาคารเก่าที่มีคุณค่าไปเป็นอาคารสมัยใหม่ โดยไม่มีการควบคุม ซึ่งส่งผลกระทบต่องานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่า

สภาพเศรษฐกิจ ที่เปลี่ยนแปลงไป มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกทั้งทางบวกและทางลบ ในทางบวก จะเห็นถึงการคงอยู่ของงานสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ เนื่องจากศูนย์กลางทางพาณิชย์กรรมได้เปลี่ยนไปที่ถนนแสงชูโต แทนถนนปากแพรกเหมือนในอดีต การเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการรื้อสร้างใหม่ การดัดแปลง การต่อเติมจึงไม่เกิดขึ้นมากนัก แต่ในทางลบ อาคารบางกลุ่มถูกดัดแปลงต่อเติมหรือถึงขั้นรื้อสร้างใหม่ เพื่อที่จะปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมที่เกิดขึ้น เช่น ดัดแปลง ต่อเติม เป็นอาคารสำนักงาน ร้านค้าสมัยใหม่ ทาสีอาคารใหม่ ก่อสร้างอาคารพาณิชย์ และพักอาศัยรูปแบบทันสมัย โดยเปลี่ยนจากอาคารเดิม ที่มีคุณค่าไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
รูปแบบกายภาพของชุมชนปากแพรก
 ไม่ว่าจะตีพิมพ์ซ้ำอีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

3.5 ลักษณะทางสถาปัตยกรรมของชุมชนปากแพรง

ภาพรวมของงานสถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรงจากการศึกษาพบว่า สถาปัตยกรรมของชุมชนปากแพรง มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก เนื่องจากเป็นชุมชนเก่าการพัฒนาของงานสถาปัตยกรรมที่ยังคงปรากฏให้เห็นตั้งแต่ สมัยปลายรัชกาลที่ 4 ถึงต้นรัชกาลที่ 5 (บ้านคุณพัชรี ต่อมทอง) ซึ่งนับเป็นบ้านที่สร้างเป็นตึกหลังแรกของจังหวัดกาญจนบุรี มีอายุจนถึงปัจจุบันมากกว่า 100 ปี (รูปภาพที่ 3.9) นอกจากนั้นจะมีกลุ่มของบ้านที่มีอายุรองลงมา อยู่ระหว่าง 50-80 ปี ซึ่งแบ่ง

รูปภาพที่ 3.9 แสดงบ้านแค้มทองคาคว่ำสร้างประมาณปลายสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงต้นรัชกาลที่ 5

เป็นบ้านเดี่ยวและตึกแถว ส่วนกลุ่มสุดท้ายเป็นกลุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 50 ปีลงมา ซึ่งมักจะเป็นอาคารพาณิชย์ และตึกแถวค้าขายสมัยใหม่ และมีบางกลุ่มที่มีการดัดแปลงต่อเติมจากอาคารเก่าให้เป็นรูปแบบอาคารทันสมัย บางกลุ่มมีการปรับเปลี่ยนวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง เช่น กระเบื้องหลังคาผนัง เป็นต้น (รูปภาพที่ 3.10) บางกลุ่มมีการรื้ออาคารเก่าเพื่อสร้าง อาคารสมัยใหม่ ซึ่งมีทั้งอาคารใหม่ ที่เป็นของส่วนบุคคล และอาคารใหม่ บนที่ดินของราชพัสดุ ทุกกลุ่มอาคารที่กล่าวมานี้ จะอยู่กระจัดกระจายทั้งชุมชนปากแพรง ทำให้อาคารเก่าหลายอาคาร ซึ่งมีคุณค่าในทางสถาปัตยกรรม ถูกผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีการควบคุม เช่น การสร้างอาคารพาณิชย์ รูปแบบสมัยใหม่อยู่ติดกับบ้านสิทธิสังข์ ซึ่งเป็นอาคาร 2 ชั้น อายุประมาณ 81 ปี (สร้าง พ.ศ. 2463) สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5 นอกจากนี้อาคารพาณิชย์ดังกล่าว ยังตั้งอยู่บริเวณตอนต้นของถนนปากแพรง ซึ่งจะเป็นกลุ่มอาคาร

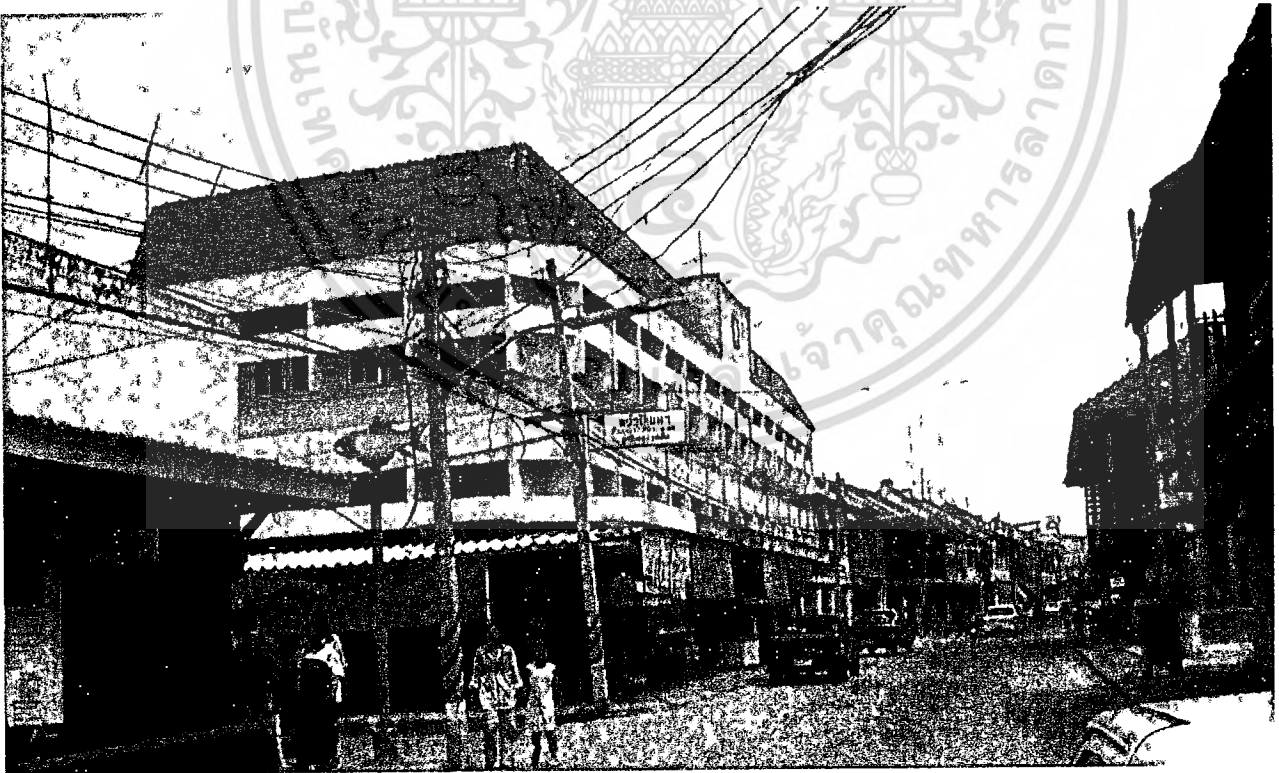

รูปภาพที่ 3.10 แสดงการซ่อมแซมอาคารตึกแถวเก่า

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
รูปแบบทางกายภาพของชุมชนปากแพรง
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

ที่ดินราชพัสดุจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก เนื่องจากการใช้กิจกรรมต่างๆ บนที่ราชพัสดุมีทั้งกิจกรรมที่ส่งเสริมและกิจกรรมที่ทำลาย ความเป็นสถาปัตยกรรมของชุมชนปากแพรก เช่น การสร้างกลุ่มอาคารพาณิชย์ชั้นใหม่ ตรงข้ามกับศาลเจ้าจีนและโรงแรมสุมิตราคาร ซึ่งเป็นกลุ่มอาคารพาณิชย์สูง 3 ชั้นสมัยใหม่ รูปแบบไม่สอดคล้องกับภาพรวมทั้งหมดของชุมชน (รูปภาพที่ 3.8) แต่ในทางกลับกันหากมีการวางแผนที่ดี ในการพัฒนากิจกรรมต่างๆ บนที่ราชพัสดุ เช่นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับชุมชน การพัฒนาในพื้นที่ราชพัสดุจะทำได้ง่ายมากกว่าการพัฒนาในพื้นที่เอกชนอื่น ๆ รวมทั้งการเปิดมุมมองของพื้นที่ที่สวยงาม โดยใช้ที่ดินราชพัสดุเป็นปัจจัยนำในการพัฒนา

รูปภาพที่ 3.8 แสดงรูปแบบอาคารพาณิชย์สมัยใหม่ (อาคารราชพัสดุ) ซึ่งขัดแย้งกับภาพรวมของชุมชน

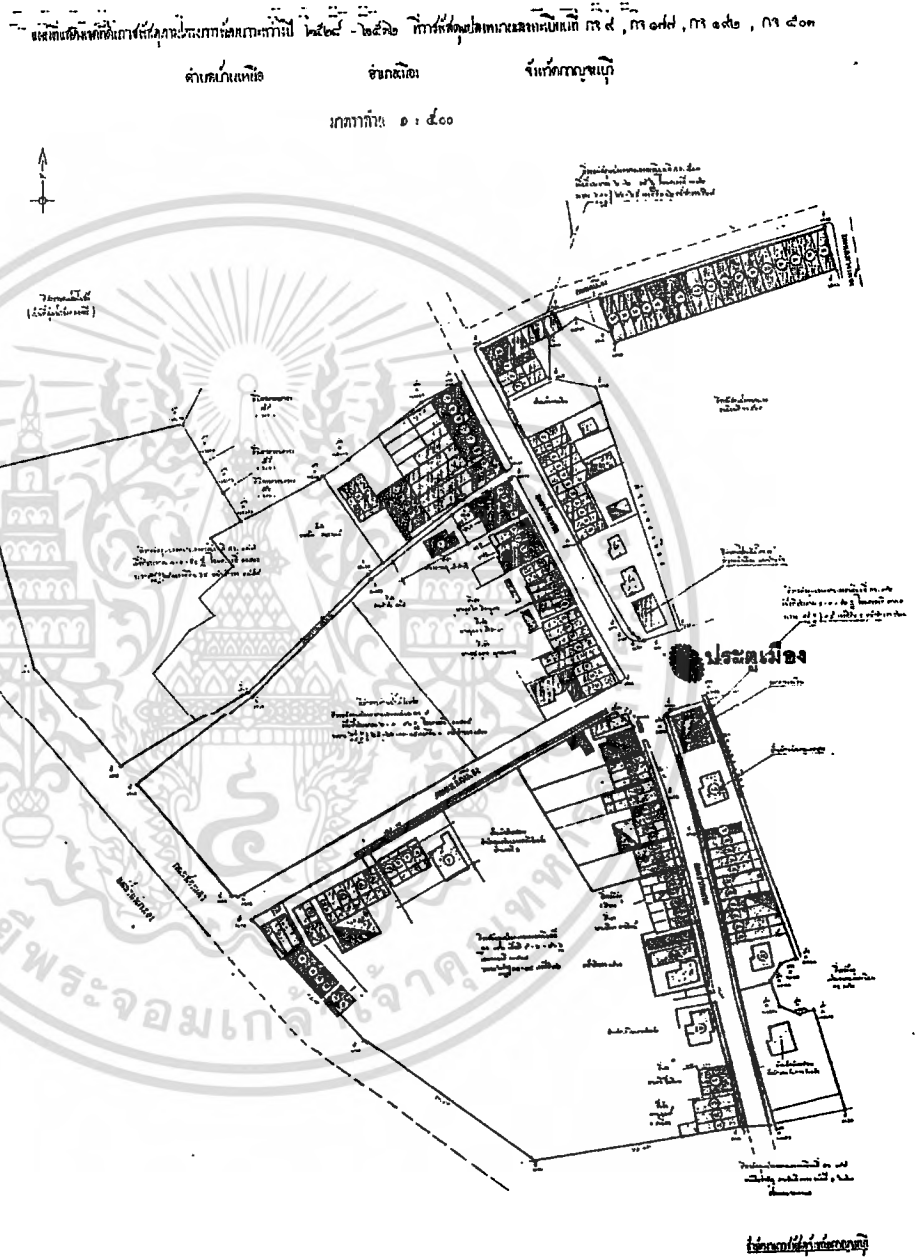

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่วารณี่ใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ
สภานกษยภกษยของชุมชนปากแพรก ใช้

3.4 นรสมลิกษีที่อสู

กรรมสิทธิ์ที่ดินในชุมชนปากแพรก โดยเฉพาะสองข้างของถนนปากแพรก ส่วนใหญ่จะเป็นที่ดินของ เอกชนรายย่อย ยกเว้นบริเวณตอนต้น ของถนนปากแพรก ตั้งแต่แนวถนนคูเมืองไปจนถึงวัดใต้ ซึ่งเป็นที่ราชพัสดุ รวมทั้งโรงงานกระดาษ ในบริเวณเขตภายในกำแพงเมืองที่ราชพัสดุ ส่วนใหญ่ริมถนนปากแพรกจะใช้สำหรับการพาณิชย์กรรม ส่วนบริเวณด้านนอกกำแพงเมือง ติดกับโรงงานกระดาษ จะใช้สำหรับการพักอาศัย ส่วนมากเป็นบ้านพักข้าราชการ

พื้นที่ด้านตะวันตกของถนนปากแพรก ซึ่งเป็นพื้นที่ต่อเนื่องตั้งแต่ริมถนนปากแพรก ด้านประตูเมืองลงมา ตามถนนหลักเมืองถึงถนนสองแคว ทั้ง 2 ด้านพบว่าทั้งหมดเป็นที่ราชพัสดุ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา ถึงสภาพพื้นที่เดิมบริเวณนี้ เคยเป็นแนวของแม่น้ำแควใหญ่ และแม่น้ำแม่กลองมาก่อน ปัจจุบันอยู่ในความดูแลของสำนักงานราชพัสดุจังหวัดกาญจนบุรี (แผนที่ที่ 3.4)

แผนที่ที่ 3.4 แสดงเขตที่ดินราชพัสดุบริเวณชุมชนปากแพรก

3.3 ระบบโครงข่ายคมนาคมขนส่ง

ถนนปากแพรกเป็นถนนเดิมแต่อดีต เดิมถนนปากแพรกบางส่วนอยู่ริมแม่น้ำ ดังนั้นการขยายถนนปากแพรกจึงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างลำบาก เนื่องจากมีอาคารเก่าแก่ที่ตั้งสองข้างถนนมาแต่อดีตและหากมองภาพรวมของถนนปากแพรกกับระบบโครงข่ายถนนสายอื่น พบว่าในเขตชุมชนเมืองกาญจนบุรีมีถนนสายหลักที่สำคัญคือ ถนนแสงชูโต ซึ่งเป็นทั้งถนนสายหลักที่ใช้เดินทางติดต่อภายในชุมชนเมืองแล้วยังเป็นถนนที่ติดต่อไปยังจังหวัดราชบุรีและจังหวัดต่างๆ ส่วนระบบถนนอื่นๆ พบว่าเป็นถนนสายรองรวมทั้งถนนปากแพรก อีกทั้งระบบโครงข่ายการเชื่อมต่อของถนนสายต่างๆ ยังไม่เป็นระบบที่สมบูรณ์ ขนาดของเขตทางยังไม่ได้มาตรฐาน โดยเฉพาะช่วงบริเวณถนนปากแพรก จะเกิดปัญหาการจราจรในช่วงเวลาเร่งด่วน เนื่องจากถนนมีขนาด 3 เลน 1 เลน ใช้สำหรับจอดรถในบางช่วงถนนจัดระบบการเดินรถ 2 ทาง ซึ่งไม่สัมพันธ์กับระบบโครงข่ายถนนอื่นๆ ที่เชื่อมต่อเข้ามายังชุมชนปากแพรก (รูปภาพที่ 3.7) โดยถนนปากแพรกสามารถเชื่อมต่อกับระบบถนนสายย่อยอื่นๆ ได้แก่

- ถนนหลักเมือง
- ถนนคูเมือง
- ถนนสองแคว(ถนนเลียบบ้านน้ำ)
- ถนนบวร
- ถนนเจ้าขุนเณร
- ถนนบ้านเหนือ
- ถนนเทศบาลบำรุง
- ถนนกระต่ายทอง
- ถนนหิรัญประศาสตร์
- ถนนประสิทธิ์สงคราม
- ถนนบูรการโกศล
- ถนนกำแพงเมือง
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3228 (ไปอำเภอไทรโยค)

รูปภาพที่ 3.7 แสดงการจัดระบบการจราจร และการจอดรถริมถนนปากแพรก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องแจ้งเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการไปใช้

การใช้ที่ดินสำหรับการพักอาศัย ซึ่งบางส่วนปะปนไปกับส่วนของพาณิชย์กรรม จะอยู่บริเวณตอนกลางของถนนปากแพรก ซึ่งมักเป็นบ้านเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ รองลงมาได้แก่ การพักอาศัยประเภทห้องแถว ตึกแถว ซึ่งเดิมเคยเป็นพื้นที่ค้าขายมาแต่อดีต ผู้อยู่อาศัยมักจะเป็นคนในพื้นที่เดิมเป็นส่วนมากและมักมีฐานะค่อนข้างดี ดังนั้นบ้านพักอาศัยส่วนใหญ่ยังคงสภาพเดิมไว้ แต่บางส่วนถูกเปลี่ยนแปลงไปจากบ้านตึกแถวในอดีตเป็นอาคารพักอาศัย คสล.3 ชั้น รูปแบบทันสมัย ซึ่งในระหว่างการสำรวจก็จะพบการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวอยู่ตลอดเวลา (รูปภาพที่ 3.6) ต่างกับอาคารที่ใช้สำหรับกิจการพาณิชย์กรรมมีการเปลี่ยนแปลงในภาพรวมค่อนข้างน้อย เนื่องจากรูปแบบของการค้าและกิจการการค้าส่วนใหญ่ย้ายไปอยู่บริเวณศูนย์พาณิชย์กรรมริมถนนแสงชูโต ทำให้กิจการค้าในบริเวณชุมชนปากแพรกไม่ครึกครื้นเหมือนในอดีต การเปลี่ยนแปลงรูปแบบจากอาคารแบบเดิมเป็นอาคารพาณิชย์สมัยใหม่ จึงมีให้เห็นค่อนข้างน้อยในชุมชนปากแพรก

รูปภาพที่ 3.6 แสดงการเปลี่ยนแปลงอาคารจากตึกแถวมาเป็นอาคารพักอาศัยรูปแบบใหม่

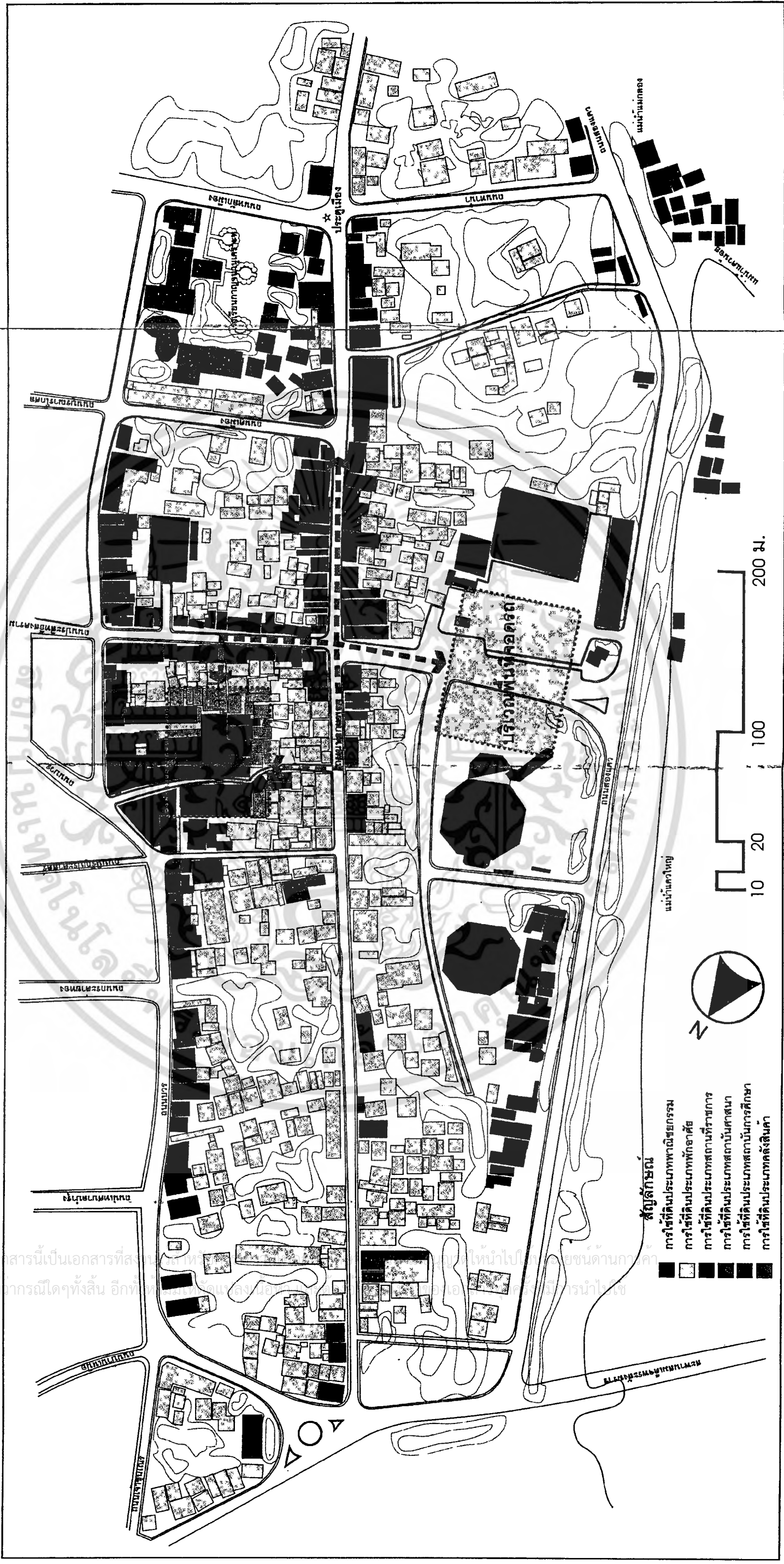
อีกกรกฎาคม 2544

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
รูปแบบทางกายภาพของชุมชนปากแพรก

ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

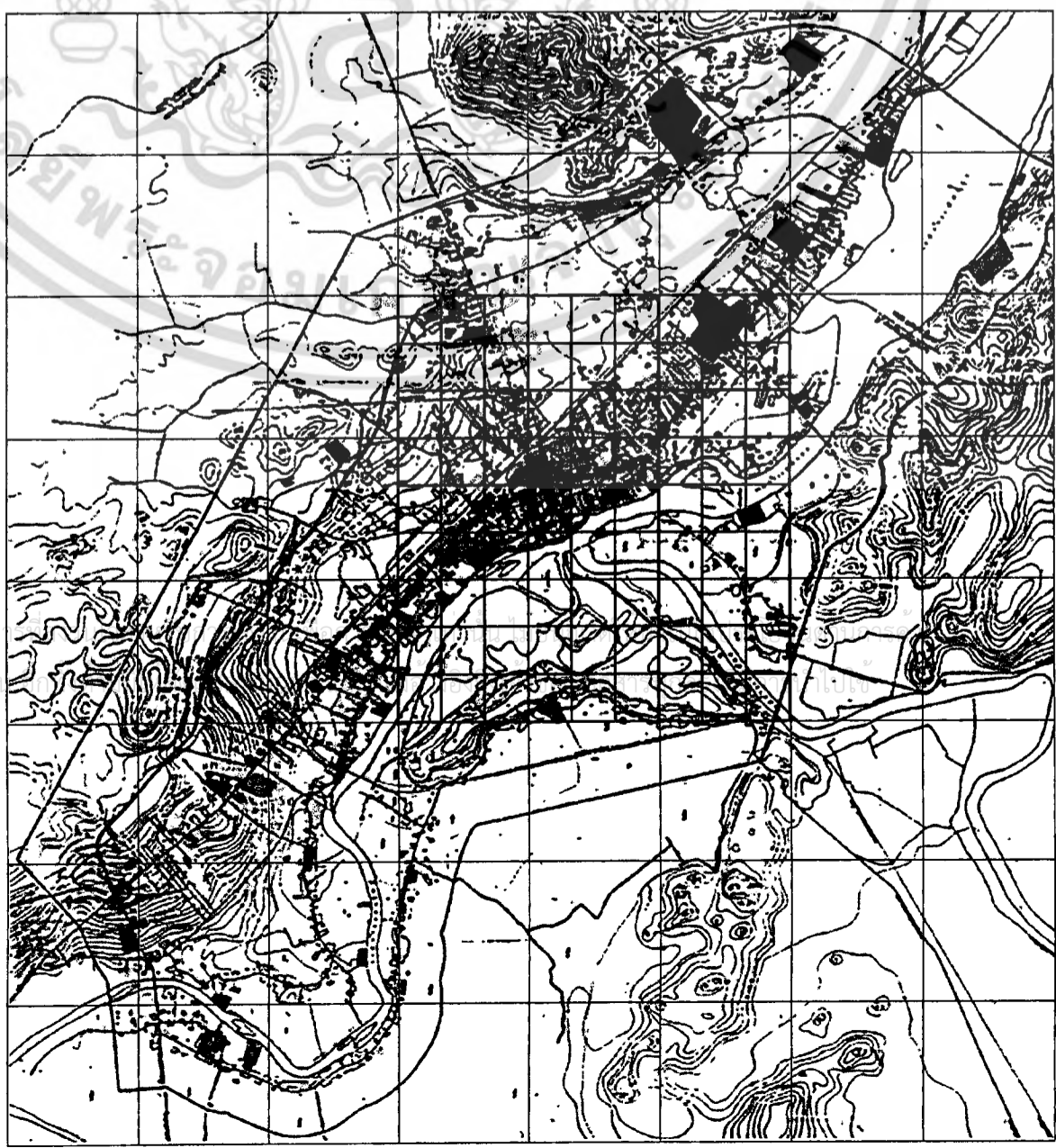
สำหรับกิจกรรมในชุมชนปากแพแห่งนี้จะได้รับผลจากบริเวณกลุ่มการค้าของตลาดเทศบาล เนื่องจากด้านตะวันตกของถนนปากแพ บริเวณศูนย์เยาวชนจะเป็นที่จอดรถสำหรับขนส่งสินค้า (จากถนนเชียงใหม่) ซึ่งไปยังตลาดเทศบาลซึ่งอยู่ตอนเหนือ โดยใช้ถนนประสิทธิ์สงคราม สำหรับในช่องทางวงกิจกรรมส่วนใหญ่จะเป็นการค้าปลีกสำหรับคนในเขตเทศบาลฯ เช่น ร้านอาหาร ร้านขายเสื้อผ้า ร้านขายของทำ เป็นต้น (แผนที่ที่ 3.3)

แผนที่ที่ 3.3 แสดงการเชื่อมของกิจกรรม ระหว่างชุมชนปากแพ - ตลาดเทศบาล

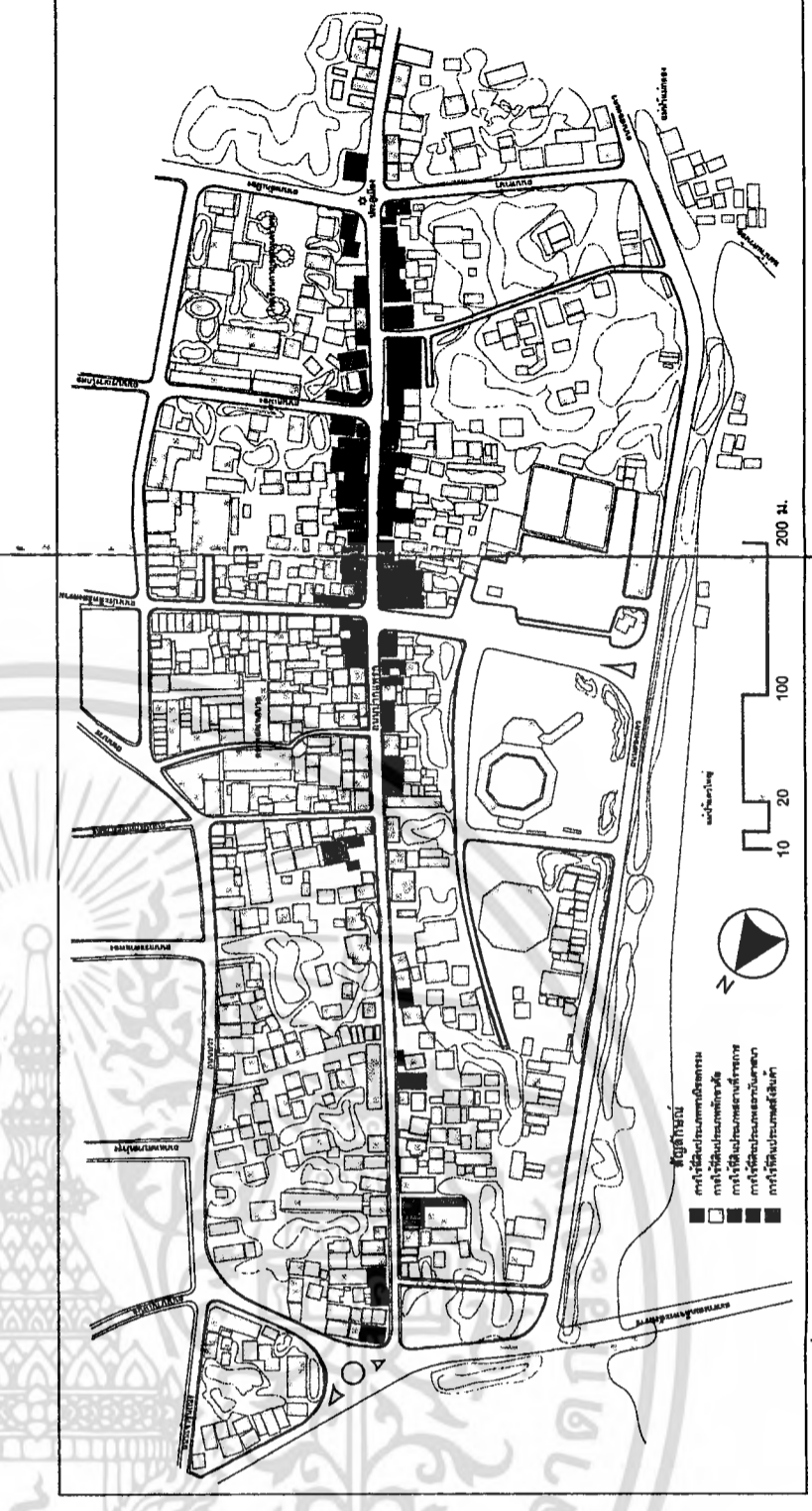
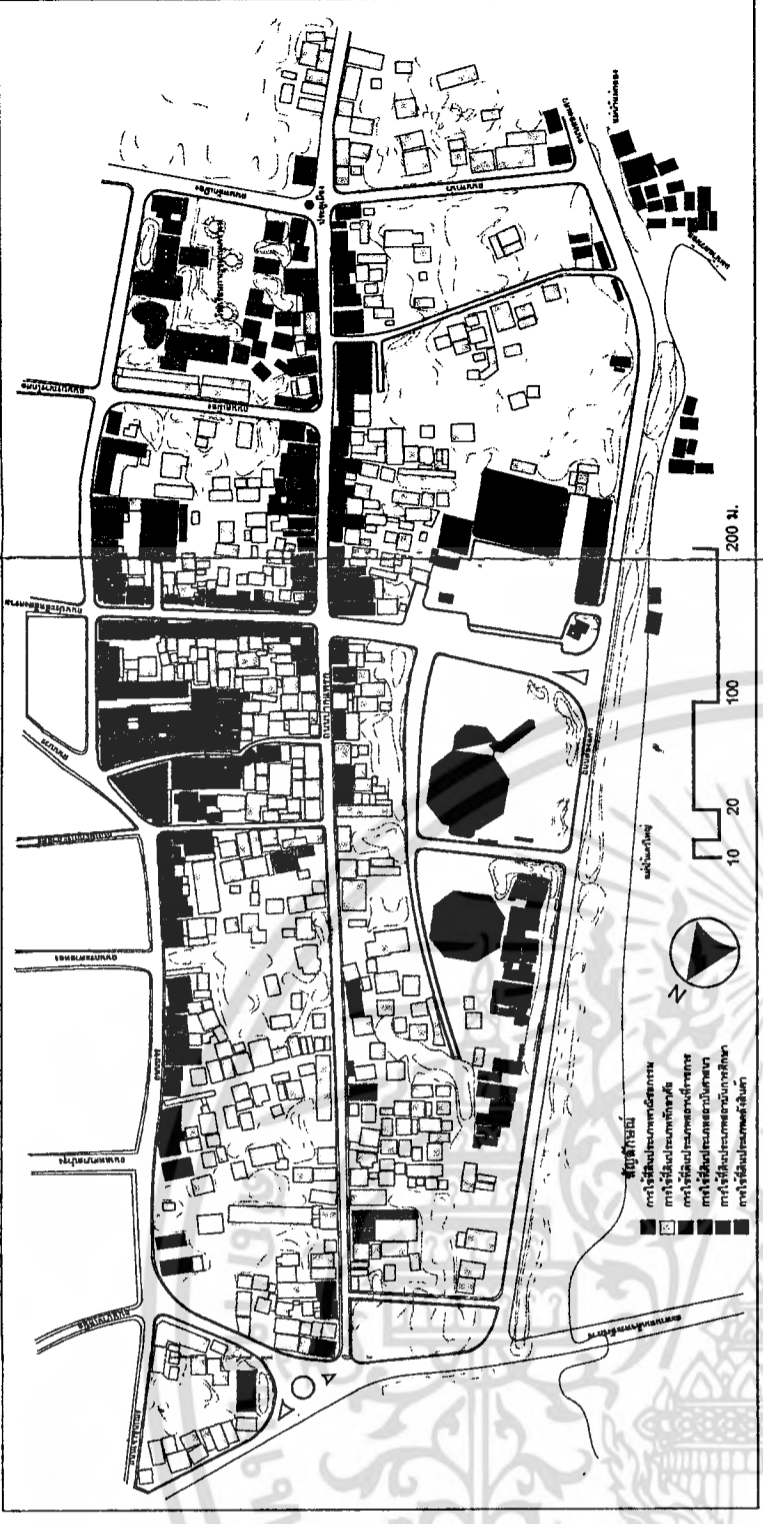
3.2 ภาสไลต์ดิน / ภากรรรม

จากการสำรวจการใช้ที่ดินของชุมชนปากแพรกในปี พ.ศ. 2544 (กุมภาพันธ์ 2544) พบว่าบทบาทที่สำคัญของชุมชนปากแพรก คือ ศูนย์กลางการค้า การบริการ ซึ่งให้บริการในระดับชุมชน ส่วนศูนย์กลางการค้าบริการหลักจะอยู่บริเวณริมถนนแสงชูโต ดังนั้น การใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรม มีสัดส่วนการใช้ที่ดินสูงสุด ประมาณร้อยละ 60 รองลงมาได้แก่การใช้ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยประมาณร้อยละ 35 อื่นๆร้อยละ 5 ซึ่งการใช้ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรมจะเกาะอยู่สองข้างของถนนปากแพรกตั้งแต่แนวประตูเมืองจนถึงซอยตลาดเทศบาล และอีกกลุ่มจะอยู่บริเวณตอนปลายของถนนปากแพรกด้านเหนือ กลุ่มแรกจะเป็นกลุ่มของพาณิชย์กรรมเดิมตั้งแต่อดีต (แผนที่ที่ 3.2) และเริ่มมีการรวมการค้าต่อเนื่องมาจากตลาดเทศบาลซึ่งอยู่ติดจากถนนปากแพรกเข้าไปด้านในกิจกรรมที่พบส่วนมากเป็นการค้าปลีก รองลงมาได้แก่ธุรกิจบริการ เช่น โรงแรมและสำนักงานต่างๆ

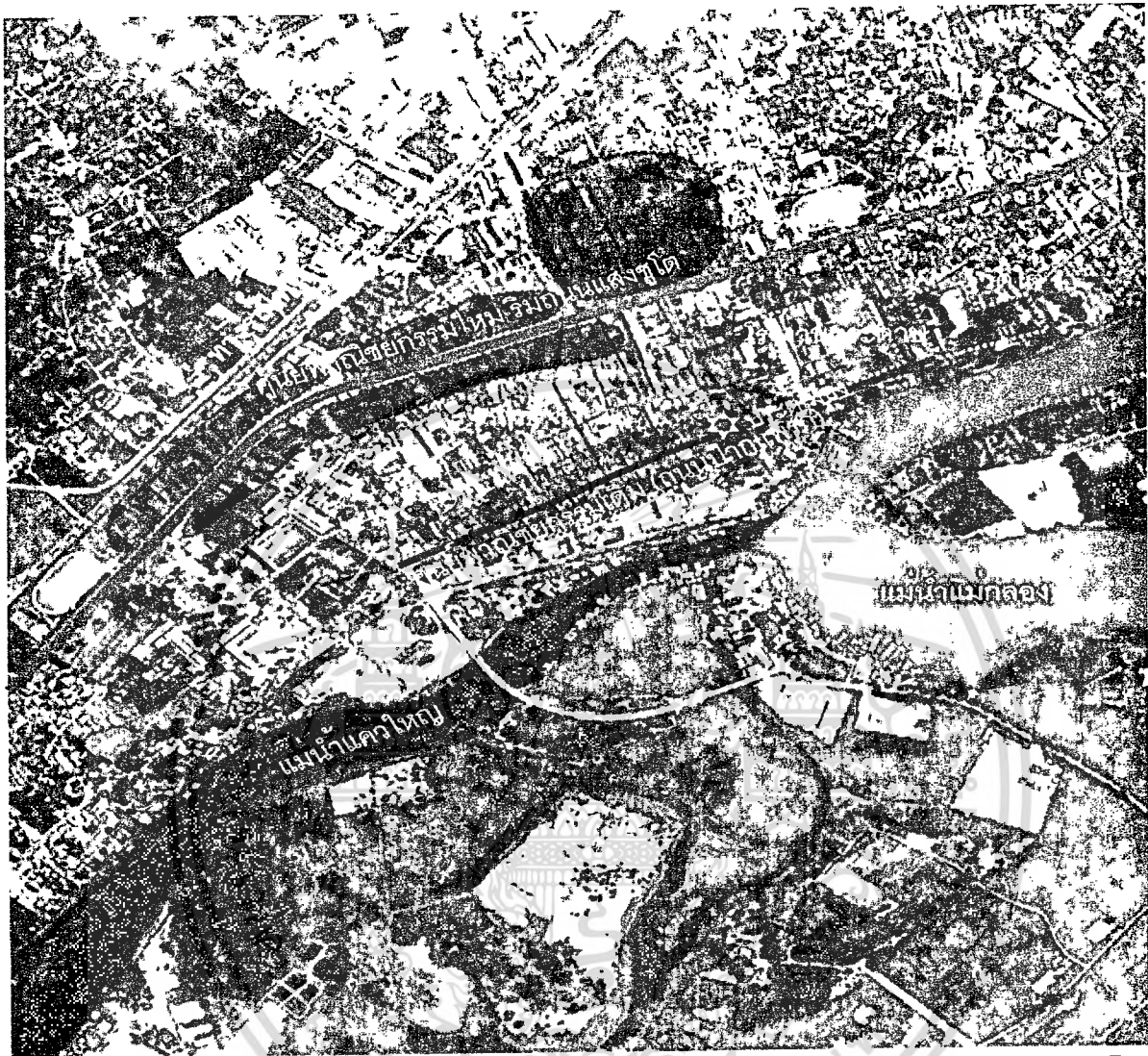

แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ชุมชนเมืองกาญจนบุรี พ.ศ. 2539

- สีเทาอ่อน: ที่ดินประเภทที่ว่างเปล่า
- สีเทาเข้ม: ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม
- สีน้ำตาล: ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า
- สีส้ม: ที่ดินประเภทสวนและเกษตรกรรม
- สีชมพู: ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นระดับสูง
- สีม่วง: ที่ดินประเภทสวนสาธารณะ
- สีเขียว: ที่ดินประเภทสวนป่า
- สีน้ำเงิน: ที่ดินประเภทสวนสาธารณะ

แผนที่ที่ 3.2 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินชุมชนเมืองกาญจนบุรีและชุมชนปากแพรก พ.ศ. 2544

รูปภาพที่ 3.5 แสดงการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมพาณิชยกรรมชุมชนเมืองกาบองบุรี

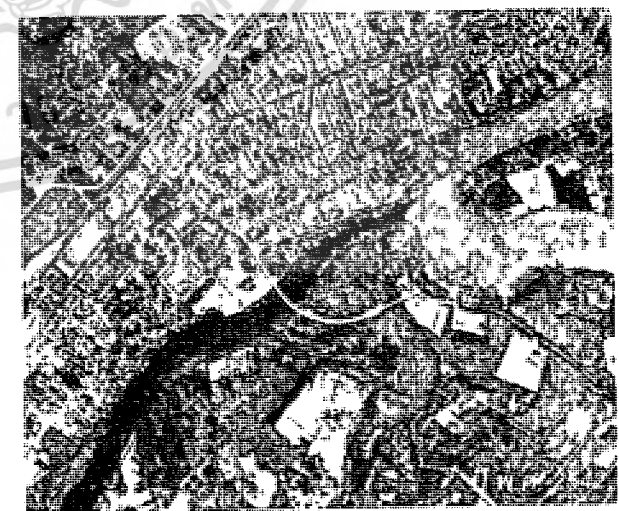
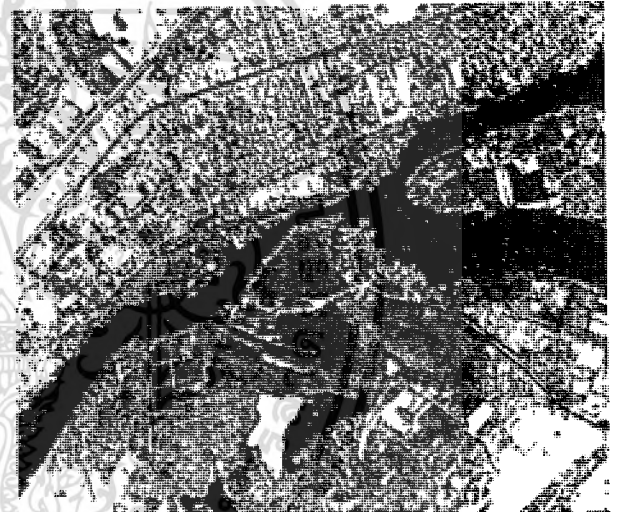
ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางภูมิประเทศดังกล่าว มีผลต่อการพัฒนาของชุมชนและรูปแบบของงานสถาปัตยกรรมชุมชนปากแพร่กันอย่างชัดเจน เนื่องจากชุมชนปากแพร่เป็นศูนย์กลางการค้าขายของจังหวัดกาบองบุรี การติดต่อที่สำคัญในอดีตจะใช้เรือเป็นยานพาหนะติดต่อ กิจกรรมร้านค้าต่างๆ จึงมักเกาะติดกับแม่น้ำ ภายหลังเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสภาพของเส้นทางน้ำตลอดจนรูปแบบของการเดินทางดังกล่าวกิจกรรมและร้านค้าต่างๆ จึงเปลี่ยนไปเกาะติดกับถนนสายหลักมากขึ้นโดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายกิจกรรมการค้าหลักไปอยู่ริมถนนแสงชูโต (รูปภาพที่ 3.5) ทำให้บทบาทของถนนปากแพร่ซึ่งเดิมเคยเป็นศูนย์กลางการค้าและบริการในระดับจังหวัด ปัจจุบันเหลือเพียงบทบาทในด้านการค้าและการบริการให้กับชุมชนเท่านั้น แต่หากมองในทางกลับกันจะพบว่า การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จะเป็นปัจจัยที่ทำให้รูปแบบสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญตั้งแต่อดีตจะยังคงอยู่โดยไม่เปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบของกิจกรรมการค้าที่เปลี่ยนแปลงไป.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่นอนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ
 สไปนแบบทางภาพถ่ายของชุมชนปากแพร่

ดังกล่าวและหากวิเคราะห์ด้วยภาพถ่ายฯ จะพบถึงการเปลี่ยนแปลงแนวเส้นทางของแม่น้ำแควใหญ่ ซึ่งเดิมเคยไหลเป็นคูกงด้านใต้แต่ในสภาพปัจจุบันแม่น้ำแควใหญ่จะไหลผ่านโดยตรงและมาบรรจบกันแม่น้ำแควน้อยที่ล้นช้าง (รูปภาพที่ 3.4)

รูปภาพที่ 3.4 แสดงการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ด้านหลังของชุมชนปากแพรก ปี พ.ศ. 2495 , 2510 , 2517 , 2538 และ 2542

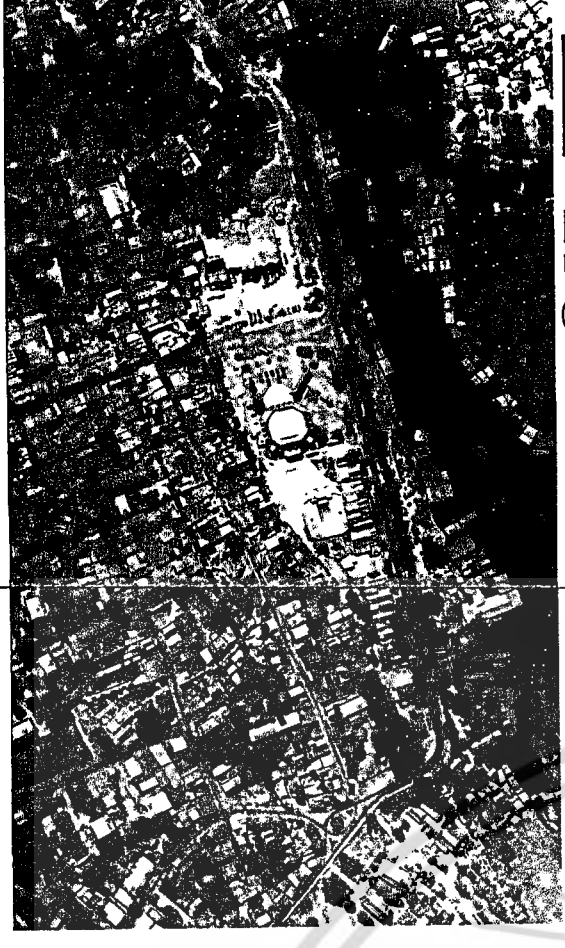

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปภาพที่ 3.3 แสดงสภาพน้ำท่วมบริเวณประตูเมืองกาญจนบุรี(ไม่สามารถระบุปีพ.ศ. แต่คาดว่าก่อนการสร้างเขื่อนศรีนครินทร์ ปี พ.ศ.2521)

ปีพ.ศ. 2527 (เริ่มก่อสร้าง พ.ศ. 2522) สภาพของพื้นที่เริ่มเปลี่ยนแปลงจากการสัมภาระณคุณล่ำไย สิริเวชชะพันธ์ และภาพถ่ายที่บันทึกไว้พบว่าก่อนการสร้างเขื่อนทั้ง 2 กาญจนบุรี (ปากแพรก) เป็นพื้นที่ที่ถูกน้ำท่วมเกือบทุกปี (จากภาพจะเห็นสภาพน้ำท่วมบริเวณประตูเมืองกาญจนบุรี) (รูปภาพที่ 3.3) หลังจากสร้างเขื่อนทั้ง 2 น้ำก็ไม่เคยท่วมบริเวณปากแพรกอีกเลยและจากเปรียบเทียบภาพถ่ายทางอากาศในช่วงเวลาต่างๆ กัน (พ.ศ. 2495, 2510, 2517, 2538, 2542) จะเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ริมชุมชนปากแพรกซึ่งอดีตเคยเป็นหาดทราย เมื่อฤดูน้ำน้ำจะขึ้นมาถึงบ้านเรือนที่อยู่ริมถนนปากแพรก (ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2495, 2510, 2517) แต่ในช่วงปี พ.ศ. 2538 พบว่าพื้นที่ที่เคยเป็นหาดทรายน้ำท่วมถึง เปลี่ยนเป็นพื้นดินที่มีสิ่งก่อสร้างต่างๆ เกิดขึ้นบนพื้นที่

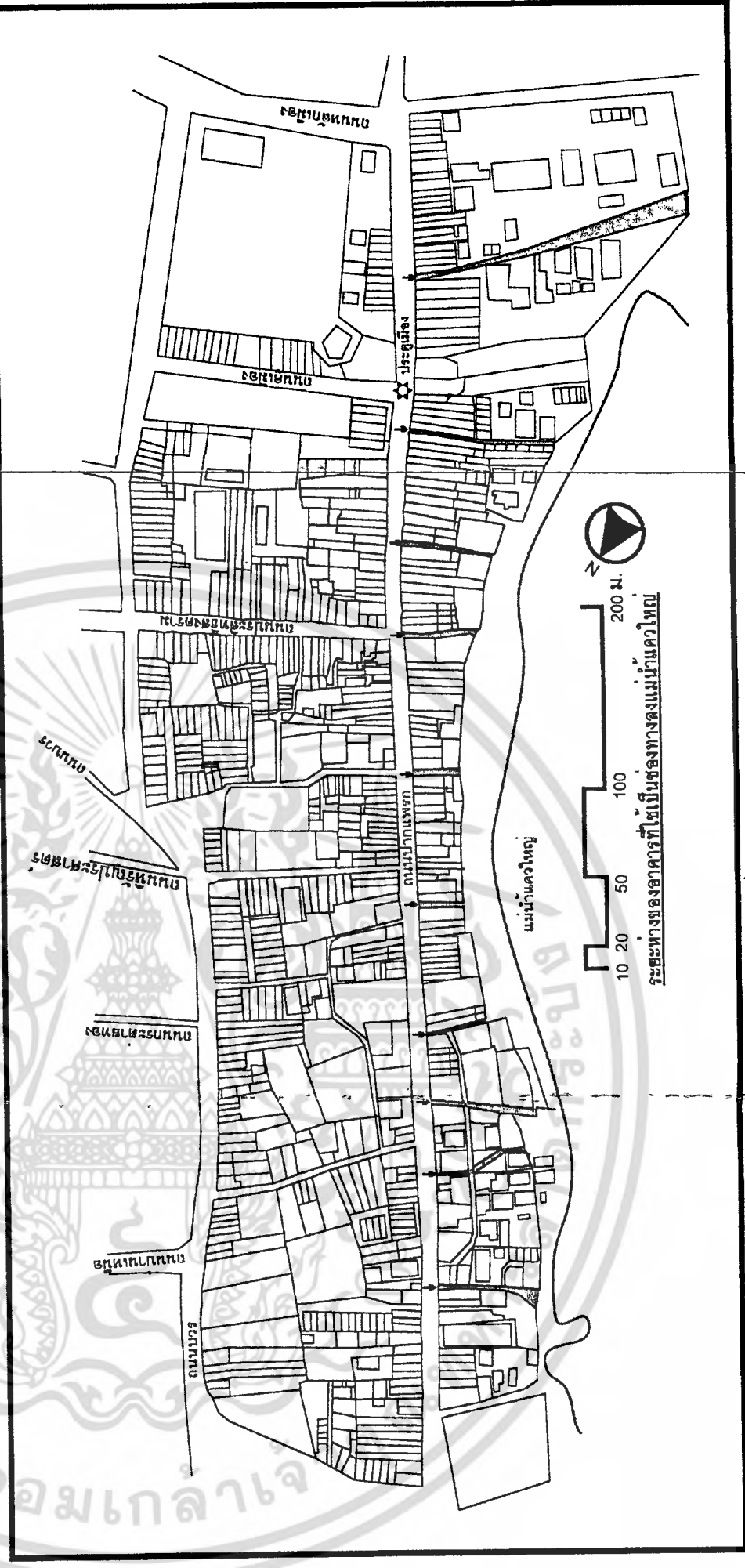
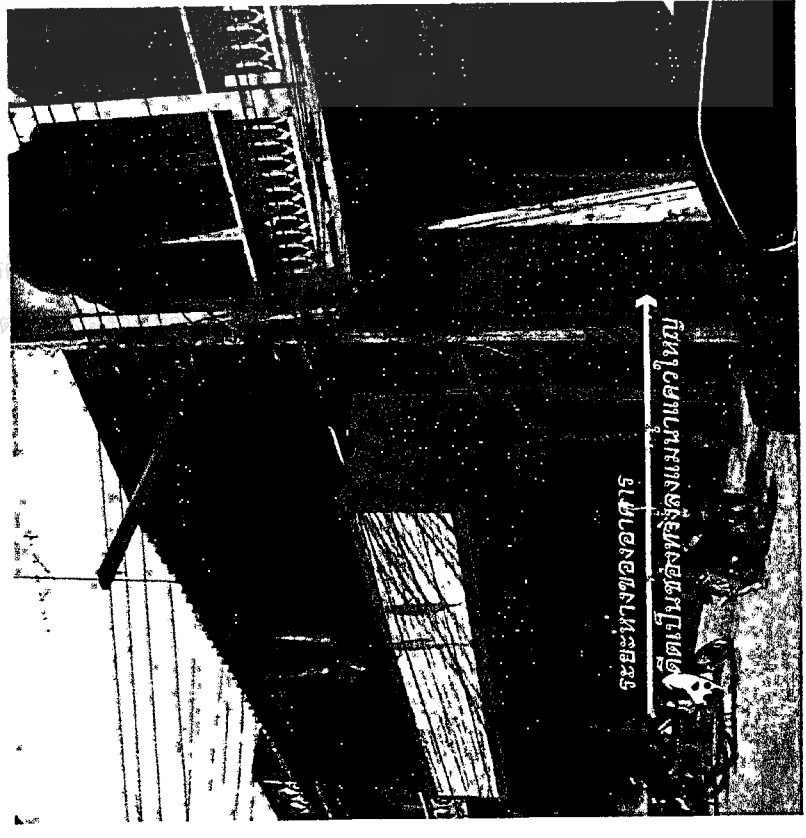

10 20 50 100 200 M.

พบว่า อดีตคนในพื้นที่ปากแพรกจะเดินทางและค้าขายติดต่อโดยใช้เรือเป็นหลัก เนื่องจากการเดินทางด้วยรถยนต์ยังไม่สะดวกการเดินทางด้วยเรือจะสะดวกซึ่งอยู่ด้านหลังของกรมอุทกศาสตร์ริมถนนปากแพรก โดยจะพบร่องรอยท่าเรือให้เห็นได้จากกระยะห่างจากอาคารในถนนปากแพรก ประมาณ 1.50-2.00 เมตร ซึ่งบริเวณดังกล่าวใช้เป็น ช่องทางการขนถ่ายสินค้าหรือใช้สำหรับการเดินทางลงไปยังท่ากริมแม่น้ำแควใหญ่ (รูปภาพที่ 3.2) และเมื่อมีการสร้างเขื่อนศรีนครินทร์กั้นแม่น้ำแควใหญ่ ในปี พ.ศ. 2521 และเขื่อนเขาแหลม กั้นแม่น้ำแควน้อย

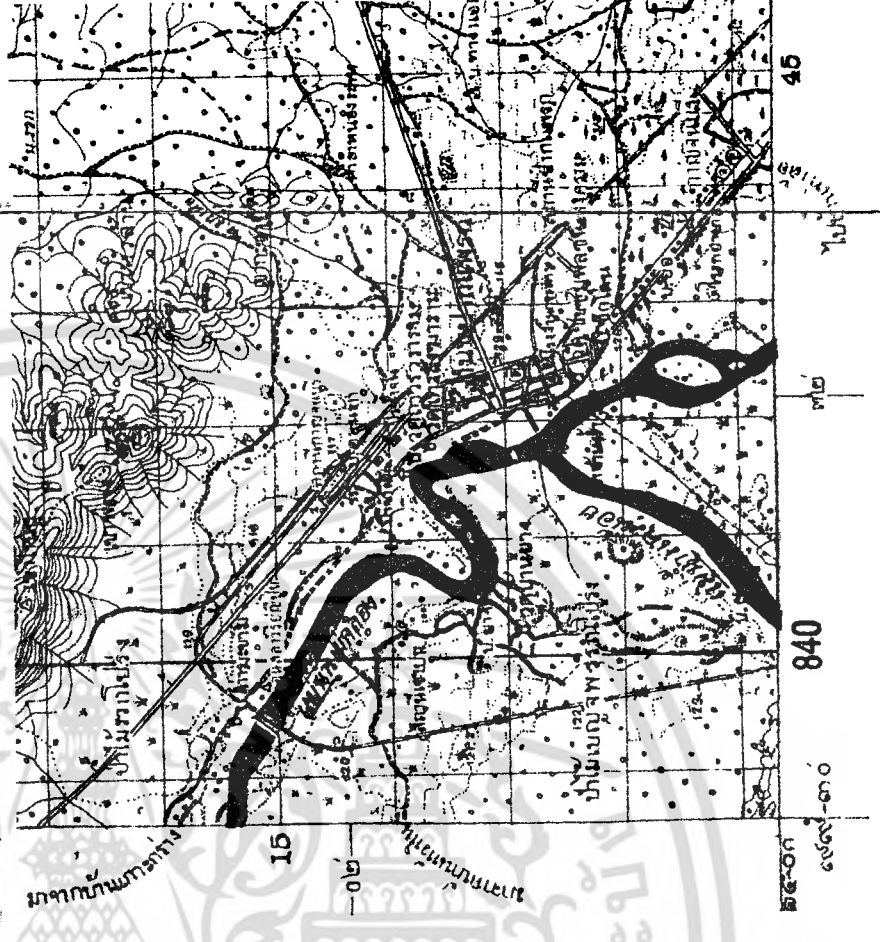
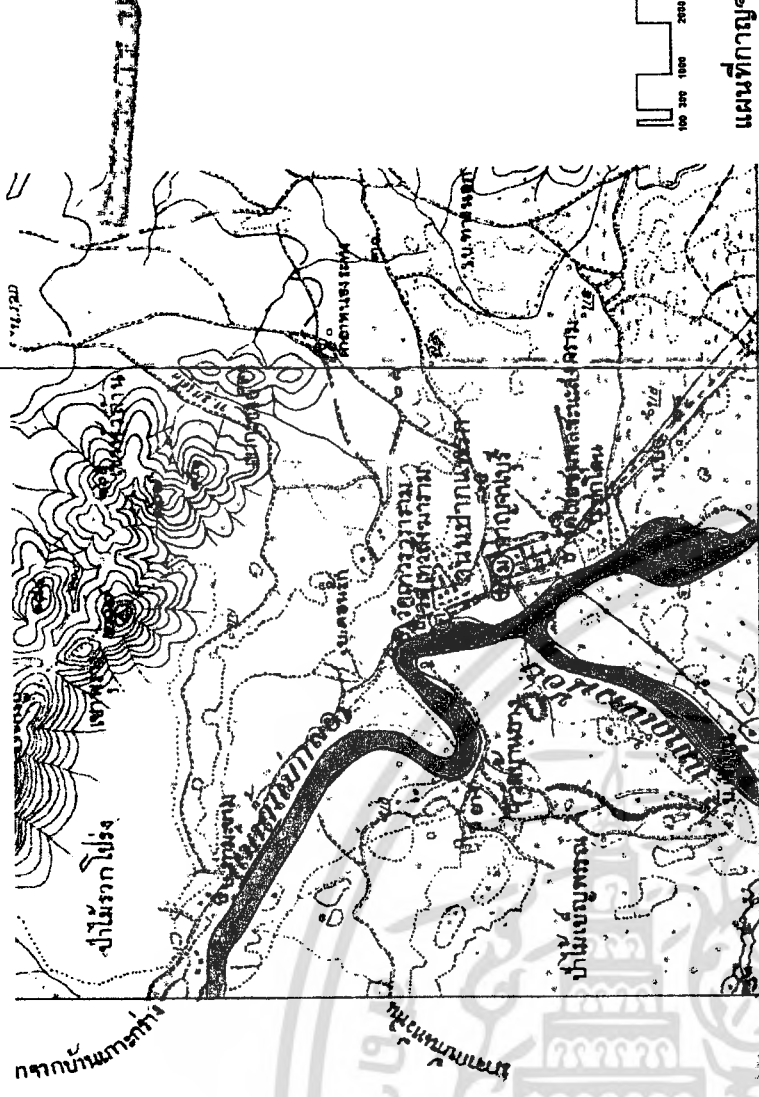
รูปภาพที่ 3.2 แสดงกระยะทางของอาคารซึ่งใช้สำหรับเป็นช่องทางลงแม่น้ำแควใหญ่

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการไม่ว่ากรรมใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปดเปลี่ยนแปลงเนื้อหา และ

ขอบเขตของพื้นที่ศึกษาจะศึกษาเฉพาะกลุ่มอาคารที่อยู่
สองข้างทางของ ถนนปากพรก มีอาณาเขตตั้งแต่วัดเหนือถึงวัดใต้
มีจำนวนอาคารอยู่ประมาณ 199 หลัง ซึ่งชุมชนปากพรกจะอยู่ภายใน
เขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี (แผนที่ที่ 3.1) เดิมชุมชนปากพรก
ด้านทิศตะวันตกจะอยู่ติดกับแม่น้ำแควใหญ่ ซึ่งยังปรากฏร่องรอยให้
เห็นได้จากกรวยเรียบเทียบปากทางอากาศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 -
2542 และจากการสัมภาษณ์ คุณลำไย สิริเวชชะพันธ์ (บ้านศิริโฮสต์)

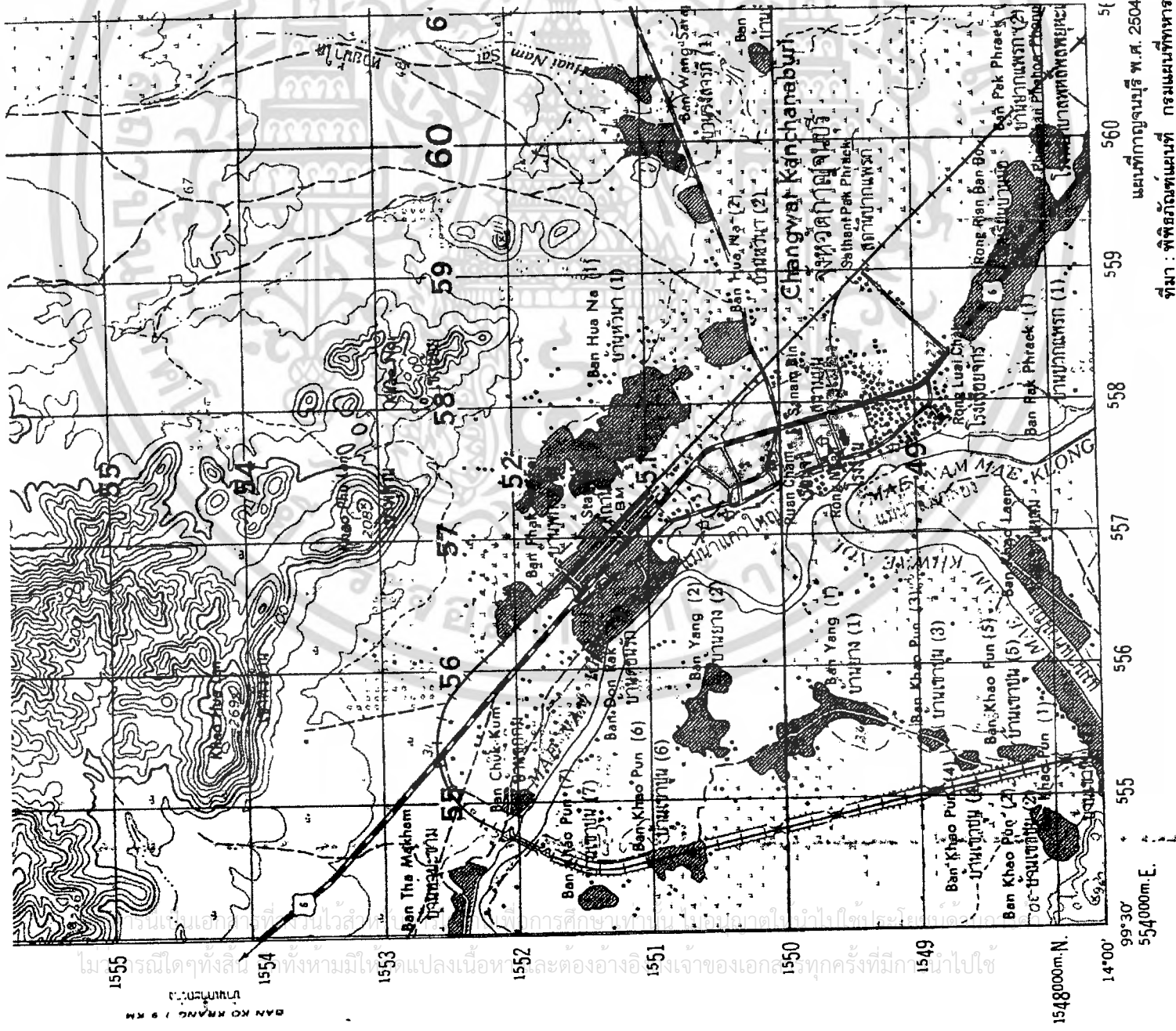
แผนที่ 3.1 แสดงเขตเมืองรวมเขตเทศบาล
เมืองและชุมชนปากพรก

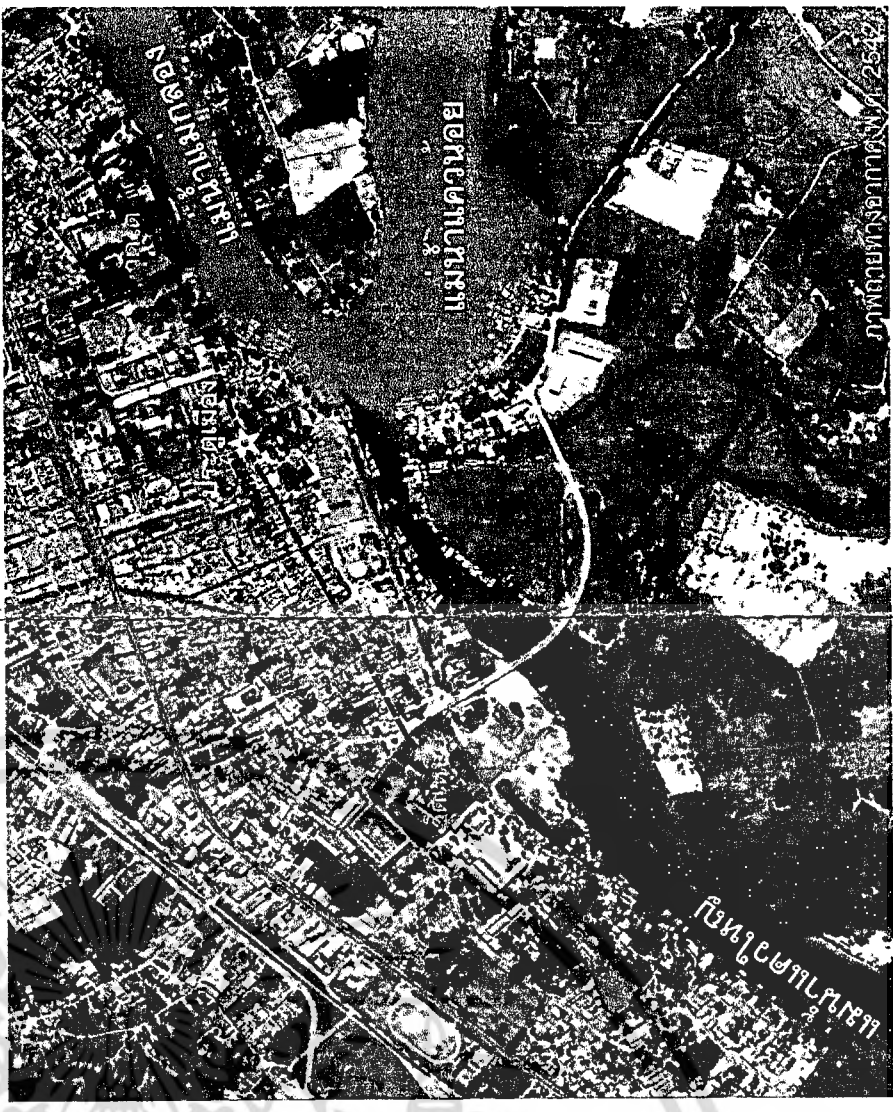
3.1 ความสำคัญของป่าแพะถอกกาญจนบุรี

จากการศึกษาในบทที่ 2 พบว่า ชุมชนป่าแพะถอก นอกจากจะมี ความสำคัญในฐานะเมืองหน้าด่าน ใน สมัยที่เมืองกาญจนบุรี ตั้งอยู่บริเวณ เขาชนไก่ (เมืองเดิม) แลวป่าแพะถอก จะ เป็นที่ตั้งของทัพหลวง ในสมัยต้นกรุง รัตนโกสินทร์ เมื่อเหตุการณ์ศึกสงคราม ต่างๆ ล้นลงป่าแพะถอกกลับมีบทบาท ในการเป็นพื้นที่พาดขยกรรม ที่สำคัญ นอกจากการเป็นศูนย์กลาง ของเมือง กาญจนบุรีใหม่ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลจาก สภาพภูมิศาสตร์ เป็นที่รวมของแม่น้ำ สายสำคัญ 2 สาย คือ แม่น้ำแควน้อย และแม่น้ำแควใหญ่ ซึ่งไหลมาบรรจบ กันเป็นแม่น้ำแม่กลอง ที่ป่าแพะถอก (รูปภาพที่ 3.1) ทำให้พื้นที่นี้เป็นศูนย์ กลางความเจริญ มากกว่าบริเวณอื่นๆ ความเจริญต่างๆ ก่อให้เกิดรูปแบบการ พัฒนา การเปลี่ยนแปลง ทั้งสภาพ เศรษฐกิจ สังคม กายภาพ รวมถึงงาน สถาปัตยกรรม ในชุมชนป่าแพะถอก ดังนั้น การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทาง อนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนป่าแพะถอก จึงจำเป็นต้องกำหนดขอบเขต ของการ ศึกษาให้ชัดเจนดังนี้

รูปภาพที่ 3.1 แสดงเส้นทางจุดเริ่มต้นของแม่น้ำแม่กลอง

ที่มา : ทัพถักรัตนที่ กรมแผนที่ทหาร

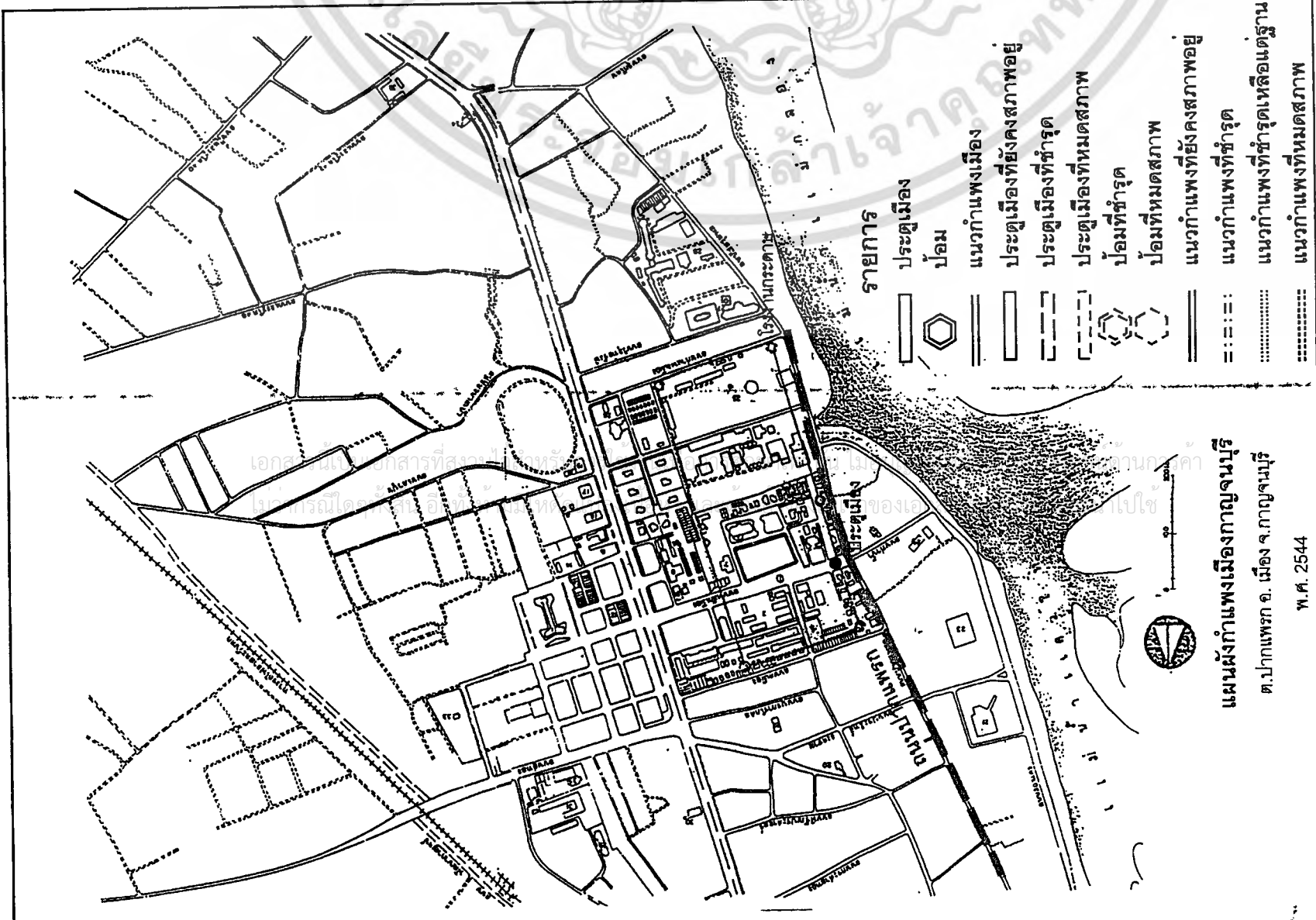

4) ปากแพรกเป็นตลาดซื้อขายเครื่องอุปโภค บริโภคที่ใช้ในยามสงคราม เมื่อก่อนสงครามนั้น เมืองกาญจนบุรีเป็นเมืองเล็ก ๆ ชายแดนเป็นเมืองปิด ในเขตเทศบาลมีประชากรเพียง 2,800 คน ถนนสายหลักคือ ถนนปากแพรก เป็นถนนเรียบแม่น้ำ ผ่านหน้าประตูเมืองกาญจนบุรี ถนนสายนี้เริ่มตั้งแต่บริเวณวัดได้จนถึงวัดเหนือ การเดินทางไปกรุงเทพฯ มีรถแกล้งวิ่งไปมาไม่ถึง 2 วัน แล้วไปขึ้นรถไฟต่อ ส่วนการคมนาคมในเมือง กาญจนบุรีนั้นส่วนมากเดินหรือไปทางเรือ จวบจนกระทั่งในช่วงสงครามมหาเอเชียบูรพา ปากแพรกก็ยังคึกคักมีบทบาทที่สำคัญ ในฐานะเป็นตลาดซื้อขายเครื่องอุปโภคบริโภคให้กับ ญี่ปุ่น ทุกวันจะมีรถญี่ปุ่นมาจอดรับของที่สั่งซื้อ มีรถยนต์ที่เป็นคนแบบของจีนรถ มีทหารญี่ปุ่น ถือปืนคอยควบคุม (ดูภาพที่ 2.12) ของที่ซื้อมีทั้ง ของสดและของแช่ต่าง ๆ

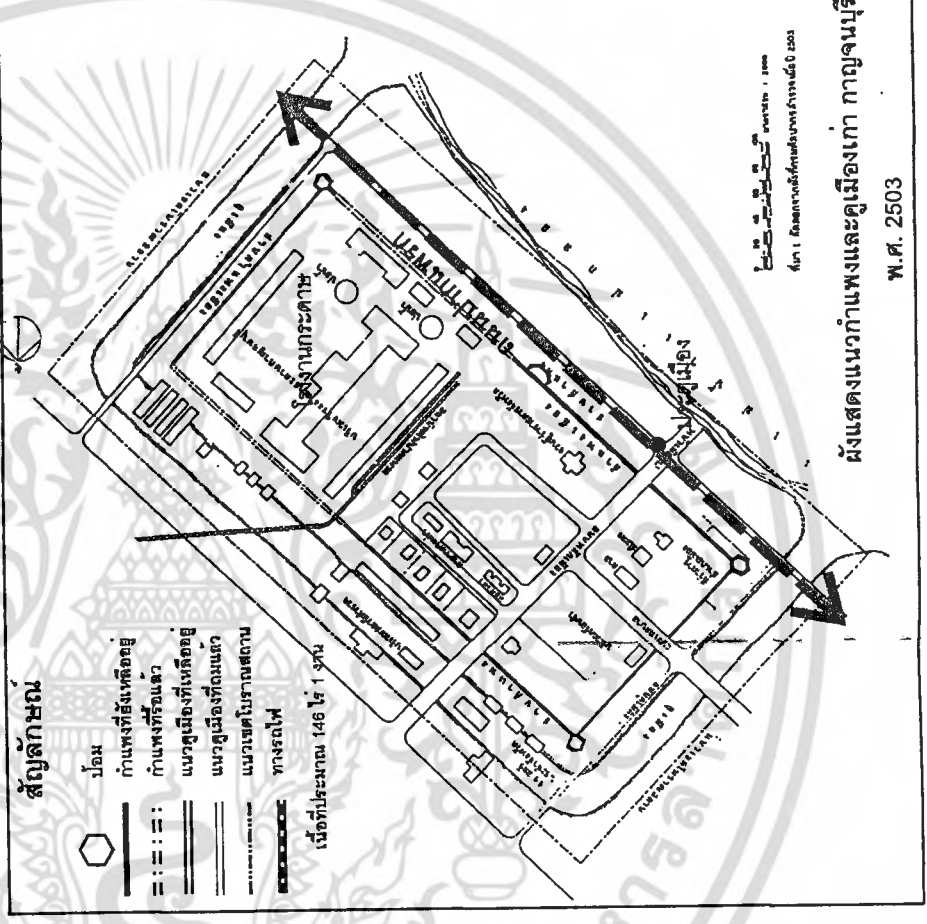

แนวเส้นทางรถไฟปากแพรก พ.ศ. 2495

แนวเส้นทางรถไฟปากแพรก พ.ศ. 2538

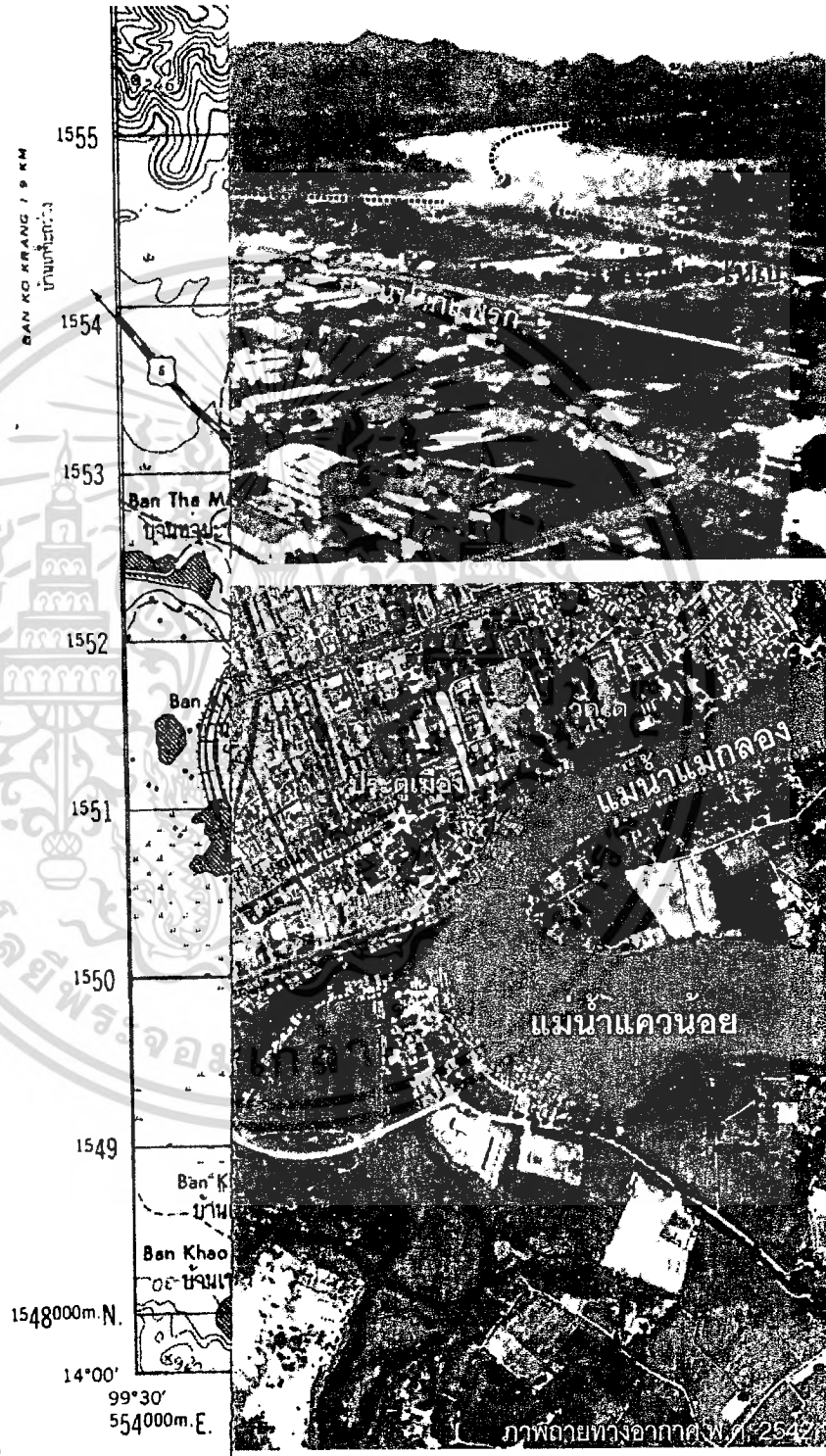

แผนที่ที่ 2.12 แสดงการเปรียบเทียบแนวเส้นทางรถไฟปากแพรก

3.1 ความสำคัญของปากแพร่ทด่อทง

จากการศึกษาในบทที่ 2 พบว่า ชุมชนปากแพร่ นอกจากจะมีความสำคัญในฐานะเมืองหน้าด่าน ในสมัยที่เมืองกาญจนบุรี ตั้งอยู่บริเวณเขาชนไก่ (เมืองเดิม) แล้วปากแพร่จะเป็นที่ตั้งของทัพหลวง ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อเหตุการณ์ศึกสงครามต่างๆ จบสิ้นลง ปากแพร่กลับมีบทบาทในการเป็นพื้นที่พาณิชยกรรม ที่สำคัญ นอกจากการเป็นศูนย์กลาง ของเมืองกาญจนบุรีใหม่ ทั้งนี้ด้วยเหตุผลจากสภาพภูมิศาสตร์ เป็นที่รวมของแม่น้ำสายสำคัญ 2 สาย คือ แม่น้ำแควน้อย และแม่น้ำแควใหญ่ ซึ่งไหลมาบรรจบกันเป็นแม่น้ำแม่กลอง ที่ปากแพร่ (รูปภาพที่ 3.1) ทำให้พื้นที่นี้เป็นศูนย์กลางความเจริญ มากกว่าบริเวณอื่นๆ ความเจริญต่างๆ ก่อให้เกิดรูปแบบการพัฒนา การเปลี่ยนแปลง ทั้งสภาพเศรษฐกิจ สังคม กายภาพ รวมถึงงานสถาปัตยกรรม ในชุมชนปากแพร่ ดังนั้น การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพร่ จึงจำเป็นต้องกำหนดขอบเขต ของการศึกษาให้ชัดเจน ดังนี้

รูปภาพที่ 3.1 แสดงเส้นข้างจุดเริ่มต้นของแม่น้ำแม่กลอง

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา **แบบทางกายภาพของชุมชนปากแพร่** ที่มีการนำไปใช้

รูปแบบทางกายภาพของชุมชนปากแพรก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านอื่นใด
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

จำกัดจากทางรถไฟ สถานีราชการ พื้นที่อนุรักษ์ สถานศึกษาต่างๆ ทำให้การขยายตัวมีแนวโน้มจะเป็นการพัฒนา โดยปรับปรุงพื้นที่พาณิชยกรรมเดิม อีกทั้งผังเมืองรวมของชุมชนเมืองกาญจนบุรี ฉบับที่ 449 (พ.ศ. 2543) ยังได้กำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินของถนนปากแพรกเป็นพื้นที่สีแดง (พาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก) (แผนที่ที่ 2.13) โดยให้ใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อพาณิชยกรรม การอยู่อาศัยสถาบันราชการ การสาธารณูปโภค และสาธารณูปการเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งหมายถึง หากไม่มีการควบคุมด้านอื่นๆ ได้แก่ การออกแบบชุมชนเมือง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของกิจกรรมในถนนปากแพรก จะมีแนวโน้มสูงขึ้น เช่น เปลี่ยนไปเป็นการพัฒนาเป็นพาณิชยกรรมขนาดใหญ่ อาคารสำนักงานทันสมัย อันอาจเป็นสาเหตุทำให้อาคารที่มีคุณค่า ที่ได้ศึกษาและนำเสนอไว้ เกิดการเปลี่ยนแปลงตามสภาพไปด้วย ดังนั้น จึงควรมีการวางแนวทางการพัฒนา การกำหนดมาตรการในการควบคุมดูแล การเสนอรูปแบบของสถาปัตยกรรมชุมชนในอนาคต ให้สอดคล้องกับสภาพ เศรษฐกิจ และสังคม ที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ ระหว่างกิจกรรมใหม่ และรูปแบบสถาปัตยกรรมที่เชิดชู ความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนปากแพรก ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดของการศึกษาสถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกในบทต่อไป.

แผนผังกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินตามที่ได้จำแนกประเภท และแสดงโครงการคมนาคมและขนส่งท้ายกฎกระทรวง ฉบับที่ 449 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2518 ผังเมืองรวมกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

แผนที่ที่ 2.13 แสดงแผนผังการใช้ประโยชน์ที่ดินชุมชนเมืองกาญจนบุรี

5) ปากแพรกเป็นที่หลบภัยในยามสงคราม ในบันทึกต่าง ๆ ไม่พบถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการโจมตีทางอากาศของฝ่ายทหารสัมพันธมิตรบนถนนปากแพรก อาจเพราะเป็นศูนย์กลางการซื้อขายสินค้าสำหรับทั้งทหารญี่ปุ่นและเชลยศึก รวมถึงไม่ใช่จุดยุทธศาสตร์ที่สำคัญ แต่พบการบันทึกถึงการหลบภัย โดยโรงงานกระดาษบนถนนปากแพรกจะเปิดสัญญาณหวอเตือนเมื่อมีเสียงเครื่องบินดังและชาวบ้านต่างๆ จะพากันหนีลงในหลุมหลบภัยที่อยู่ใกล้วัดก็จะหนีไปอาศัยหลบอยู่ใต้กุฏิพระหรือศาลาวัด โดยเฉพาะที่วัดไชยชุมพลชนะสงคราม (วัดใต้) จะมีชาวบ้านที่อาศัยอยู่แถบบริเวณนั้นไปหลบภัยกันมาก เมื่อเสียงเครื่องบินสงบก็จะพากันกลับไปบ้านของตน

รูปภาพที่ 2.14 แสดงการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมพาณิชย์กรรมชุมชนเมืองกาญจนบุรี พ.ศ.2542

2.4 รูปนบทกของชชชปอกทพรน

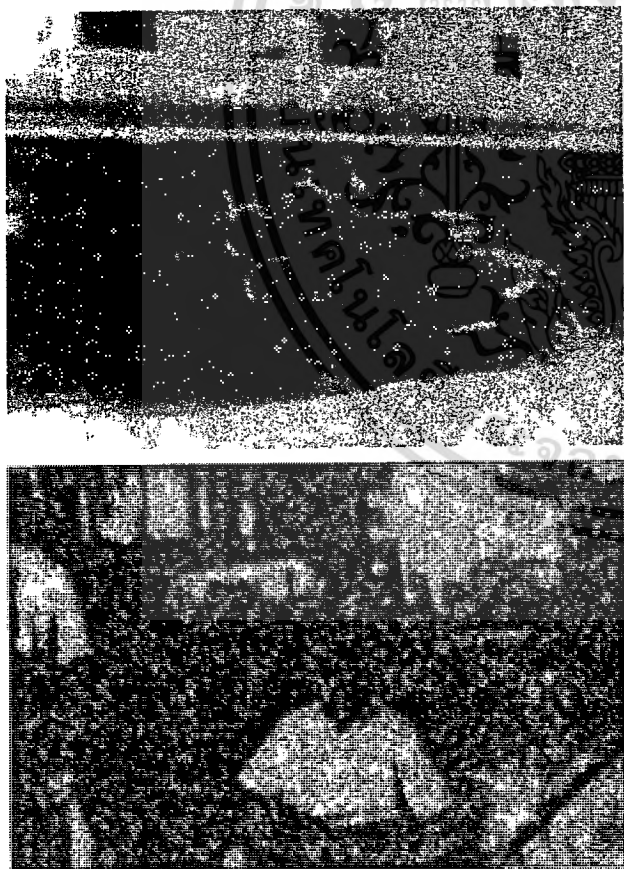
จากข้อมูลทั้งหมดจะเห็นถึงการพัฒนาของถนนปากแพรก นอกจากจะเป็นที่ประชุมพลและค่ายหลวงริมแม่น้ำในอดีต ปากแพรกยังมีบทบาทสำคัญในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ในส่วนของงานสถาปัตยกรรมชุมชน ซึ่งมีการพัฒนาไปตามบทบาทของพื้นที่สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก มีพัฒนาการที่ค่อนข้างชัดเจน จากรูปแบบอดีตเป็นลักษณะบ้านเรือนไทย พัฒนาเป็นบ้านคหบดีและบ้านพ่อค้าคนจีน ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการค้าขายกับจีน รูปแบบสถาปัตยกรรมจึงได้รับอิทธิพลหลายประการ จากช่างจีนที่เดินทางเข้ามาอยู่ในกาญจนบุรีจากเดิมรูปแบบจะใช้แบบจีนทั้งหมด จนกระทั่งมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศ ประเพณีและวัฒนธรรม จนยุคต่อมาหลังจากที่ประเทศจีนมีปัญหาภายใน อิทธิพลของประเทศตะวันตก ได้เริ่มเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสถาปัตยกรรมของชุมชนปากแพรก แต่การนำมาใช้ก็ยังคงประยุกต์บางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพของคนไทย พัฒนาการของสถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกมาถึงจุดเปลี่ยนแปลงมากที่สุด เมื่อกิจกรรมการค้าขาย ซึ่งเคยมีศูนย์กลางที่ปากแพรกได้เคลื่อนย้ายไปอยู่ริมถนนแสงชูโต (รูปภาพที่ 2.14) ทำให้การดูแลรักษาบ้านเรือนในอดีต ซึ่งมีอายุอยู่ระหว่าง 40-50 ปี มีความยุ่งยากมากขึ้น เนื่องจาก

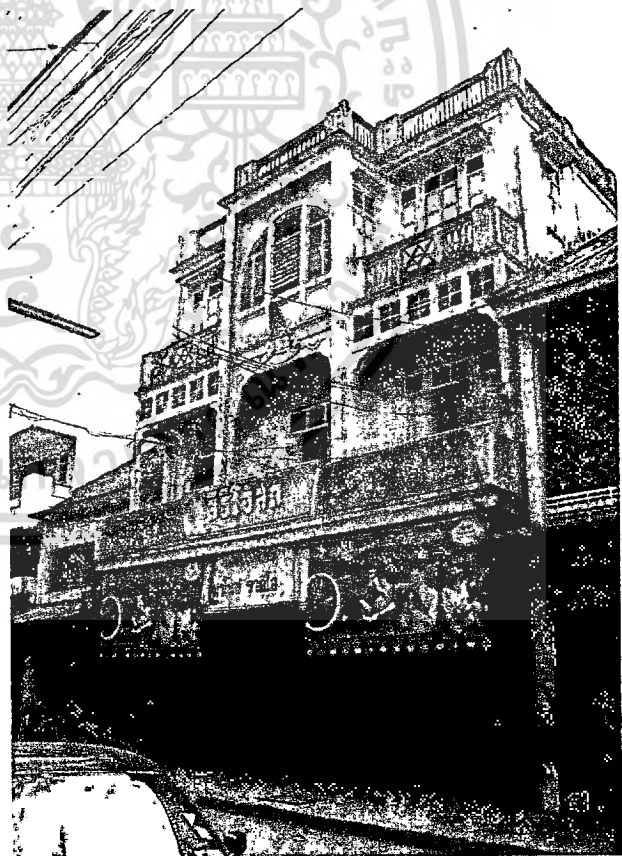
ต้องใช้ทุนทรัพย์สูงในการดูแลรักษา เป็นผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบอาคารเป็นอาคารพาณิชย์สมัยใหม่ อาคารบางหลังเปลี่ยนแปลงเฉพาะบางส่วนของอาคาร บางหลังได้รื้อถอนอาคารที่มีคุณค่าเพื่อสร้างอาคารพาณิชย์สมัยใหม่อาคารลักษณะนี้จะมีแนวโน้มมากขึ้นประกอบกับพื้นที่พาณิชย์กรรมริมถนนแสงชูโตมีข้อจำกัดเรื่องการขยายตัวเนื่องจากถูก

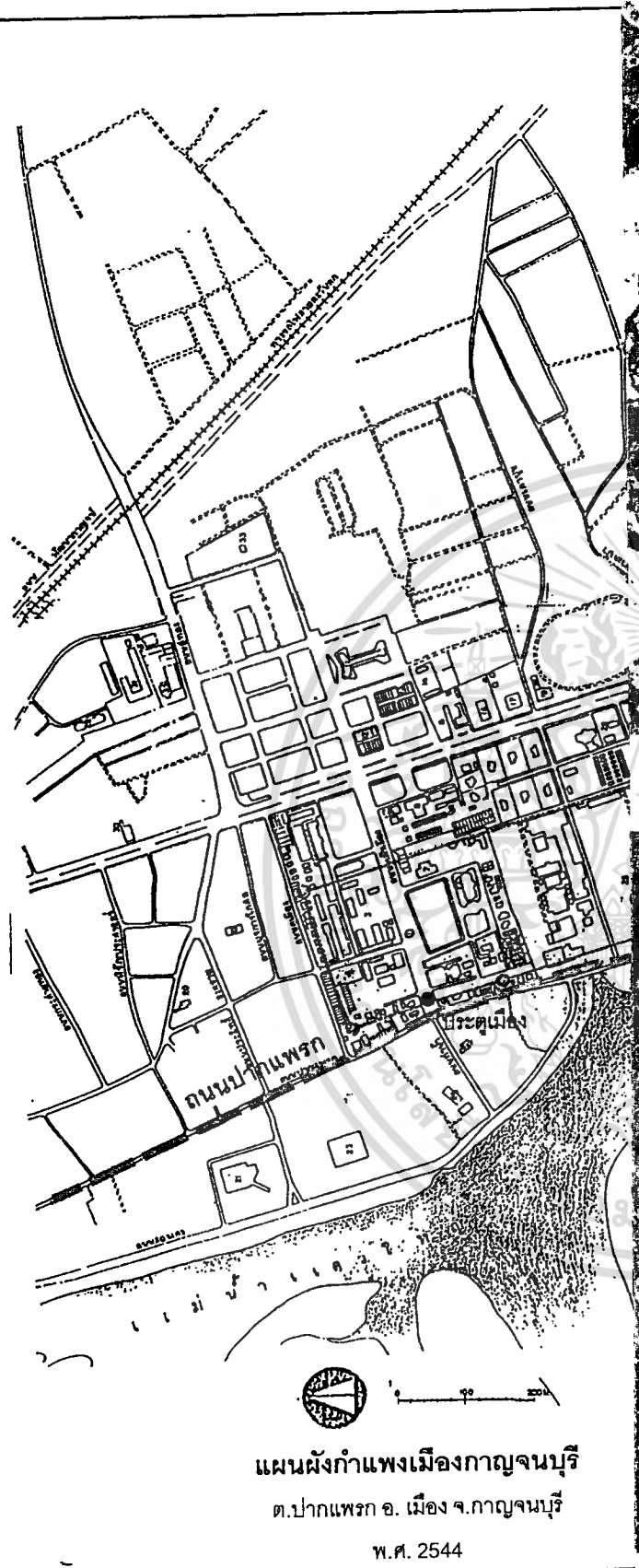
ในส่วนของปากแพรกในฐานะเป็นตลาดสินค้าในสมัยสงครามนั้น ได้มีการบันทึกถึงความช่วยเหลือของพ่อค้าคนไทยต่อเชลยศึกโดยนายบุญมั่ง สิริเวชชะพันธ์ เป็นพ่อค้าใหญ่ชาวกาญจนบุรี ได้มีโอกาสติดต่อกับชาวญี่ปุ่นและลักลอบให้ความช่วยเหลือเชลย เช่น แอบส่งเงินที่ได้รับ การติดต่อจากบริษัทอังกฤษ ส่งยารักษาโรคและเวชภัณฑ์ต่างๆ และบางครั้งก็ให้เชลยยืมเงินไว้ใช้จ่าย หลังจากสงครามสงบได้รับการตอบแทนจากเชลยที่รอดชีวิต และได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์จากประเทศอังกฤษ นายบุญมั่ง สิริเวชชะพันธ์ มีบ้านเรือนอยู่ที่ตึกแถวถนนเลียบบแม่น้ำ เป็นตึกแถวสูง 3 ชั้น มีชื่อร้านว่า "BOONPONG AND BOTHERS" (บุญมั่ง แอนด์ บราเดอร์) (รูปภาพที่ 2.13)

รูปภาพที่ 2.12 แสดงทหารญี่ปุ่นเข้ามาซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคบริเวณตลาด ปากแพรก

รูปภาพที่ 2.13 แสดงร้านบุญมั่ง แอนด์ บราเดอร์

แนวเส้นทางรถไฟปากแพรก พ.ศ. 2495
 แนวเส้นทางรถไฟปากแพรก พ.ศ. 2538

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น การค้า
 ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ
 สิกขข้อมูลพื้นฐานจังหวัดกาญจนบุรีและชุมชนปากแพรก

รูปภาพที่ 2.11 สถานีรถไฟกาญจนบุรีเดิม
(ปากแพรก)

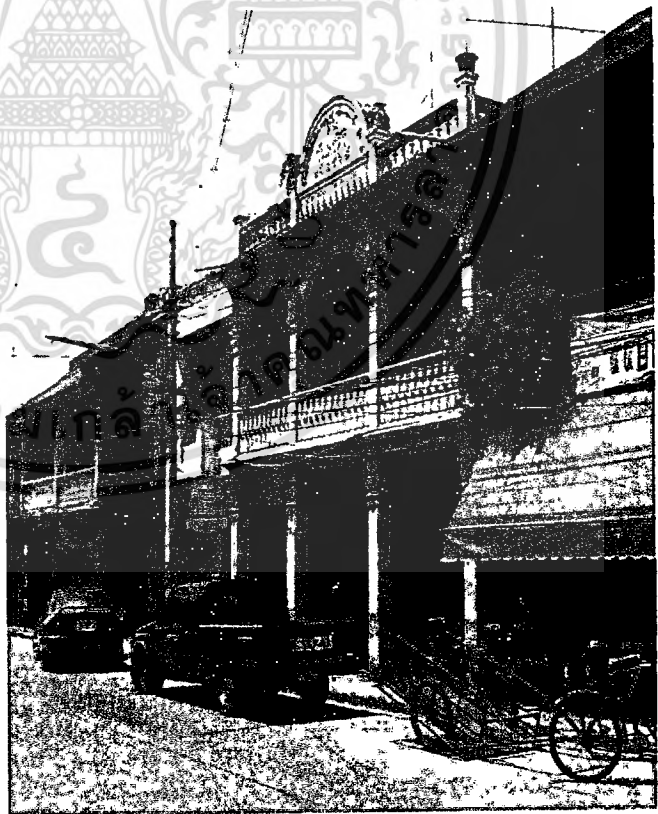
จากผังที่กรมศิลปากรสำรวจเมื่อปีพ.ศ. 2503 ในส่วนของแนวกำแพงเมืองและคูเมืองเก่า พบว่ามีทางรถไฟผ่านเข้ามาในแนวกำแพงเมืองบริเวณโรงงานกระดาษ (แผนที่ที่ 2.12) ซึ่งเปิดดำเนินการในปีพ.ศ. 2481 ซึ่งเกิดก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยในผังได้บันทึกไว้ว่าเป็นสถานีรถไฟปากแพรก ซึ่งน่าจะหมายถึงเส้นทางรถไฟสายนี้ไปเชื่อมต่อกับเส้นทางรถไฟที่ญี่ปุ่นสร้างขึ้นใกล้กับสถานีรถไฟปากแพรกเดิม แต่ในปัจจุบันไม่ปรากฏภาพของทางสายรถไฟสายนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา การศึกษาข้อมูลพื้นฐานจังหวัดกาญจนบุรีและชุมชนปากแพรก

"ค่ายต่างๆ ค่ายกรรมกรจะมีค่ายอยู่แถวบ้านบ่อไปจนถึงเขาติน ส่วนพวกค่ายทหารญี่ปุ่นจะอยู่ใกล้แม่น้ำ สถานีรถไฟปากแพรกแถวโรงหีบใกล้วัดเหนือ ที่เรียกว่า ค่ายสารวัตร ค่ายพักจะอยู่บริเวณแถวถนนแสงชูโต มีหน้าที่ประกอบอาหาร ส่วนค่ายขนมปังอยู่แถวชุกกระโดนไปจนถึงริมแม่น้ำ มีหน้าที่ผลิตขนมปังส่งไปยังค่ายต่างๆ ลูกกระเบิดมาลงที่สถานีปากแพรก ตอน 3 - 4 โมงเย็น ชาวบ้านพากันวิ่งหนีไปที่ริมแม่น้ำเพื่อหลบลูกกระเบิด ระเบิดลงที่สถานีรถไฟปากแพรก อยู่ตรงซอยไปรษณีย์เดี๋ยวนี้ญี่ปุ่นสร้างค่ายพักขึ้นมาโดยจ้างคนไทยตัดไม้ไผ่และจ้างปลูกเป็นเพิงพักหลังคามุงแฝก มีลวดหนามกั้นด้านนอกบริเวณค่าย มีทหารยามคอยดูแลไม่ให้ใครเข้าไปใกล้ค่าย ค่ายใหญ่ของญี่ปุ่นชื่อ ค่าย "อิวาเซะ" และค่ายเชลยเรียงรายไปตามถนนตั้งแต่บ้านเขาติน บ้านบ่อ มาจนถึงปากแพรกและสร้างเรื่อยไปจนถึงบริเวณท่ามะขามที่ซึ่งจะสร้างสะพานข้ามแม่น้ำตรงนั้น"

รูปภาพที่ 2.10 แสดงอาคารจันทศิริ

และภายหลังจากญี่ปุ่นยอมแพ้สงครามบริเวณค่ายต่างๆ ทางราชการได้สั่งให้ข้าราชการในจังหวัดกาญจนบุรีเผาค่ายญี่ปุ่นไว้ โดยแบ่งหน้าที่กันและทุกคนยังได้รับเงินเดือนทวีคูณถึง 7 ปี จากบทสัมภาษณ์ดังกล่าวปรากฏชื่อ "ปากแพรก" 2 ลักษณะ คือ เป็นที่ตั้งของค่ายทหารและปากแพรกในฐานะเป็น "สถานีรถไฟกาญจนบุรี (สถานีปากแพรก)" (รูปภาพที่ 2.11) ซึ่งตั้งอยู่บริเวณสุดซอยไปรษณีย์ปัจจุบัน ห่างจากถนนปากแพรกประมาณ 2 กิโลเมตร เหตุที่ตั้งชื่อสถานีปากแพรกอาจจะเป็นเพราะบริเวณที่ตั้งสถานีอยู่ ณ ตำบลปากแพรก แต่ทั้งนี้ก็ยังมีความหมายเกี่ยวกับค่ายเชลยอยู่ทั้งข้างสถานีรถไฟปากแพรกและบริเวณถนนปากแพรกปัจจุบัน โดยที่สถานีปากแพรกกำหนดให้เป็นค่ายทหารญี่ปุ่นที่ติดต่อประสานงาน และควบคุมหน่วยราชการไทยในจังหวัด รวมทั้งส่งกำลังบำรุงค่ายเชลยศึกที่สะพานข้ามแม่น้ำแควและเขาปูน ปัจจุบันไม่มีหลักฐานใด ๆ หลงเหลืออยู่

การหลบหนีจำนวน 23 คน ไปทวายและเดินทางต่อไปร่างกุ้งและอินเดีย (จากจดหมายของร้อยเอก เอ็น. เอฟ. นิโคลสัน ชาวอังกฤษ ซึ่งเข้ามาทำงานในบริษัทไทยอินดรัสตี และเพื่อนร่วมงาน ลงวันที่ 23 กรกฎาคมพ.ศ.2485เล่าเรื่องการเดินทางหนีออกจากกรุงเทพฯมุ่งสู่ชายแดนไทยพม่าทางกาญจนบุรี ด้านเมืองทวายระยะทาง250ไมล์ ออกเดินทางเมื่อวันที่ 8 ธันวาคมพ.ศ.2484) ในช่วงสงครามโลก ครั้งที่ 2 ทหารญี่ปุ่นได้เข้าพักหลังจากสงครามสงบ ส่วนใหญ่ผู้มาพักจะเป็นพ่อค้าไม้จากเขต ทองผาภูมิและสังขละบุรี และได้เลิกกิจการเมื่อปีพ.ศ. 2522

รูปภาพที่ 2.9 แสดงสภาพโรงแรมสุมิตราคาร

โรงแรมสุมิตราคารถ่ายเมื่อ พ.ศ. 2480

โรงแรมสุมิตราคารถ่ายเมื่อ พ.ศ. 2544

3) ปากแพรกเป็นบริเวณที่ประชุมของนายทหารญี่ปุ่น ดังปรากฏในบทสัมภาษณ์ คุณอรัญ จันทรศิริ จากหนังสือสงครามมหาเอเซียบูรพา ของ ผศ. วรวิฑู สุวรรณฤทธิ์ คุณอรัญเป็นเจ้าของตึกแถวริมน้ำบริเวณถนนปากแพรกชื่ออาคาร "จันทรศิริ" ซึ่งเป็นตึกแถว 2 ชั้น 3 คูหา สร้างเมื่อปี พ.ศ. 2467 (รูปภาพที่ 2.10) ใช้นิไมและเหล็กเป็นโครงสร้างฝาดั้งบ้าน เมื่อสมัยสงคราม ทหารญี่ปุ่นได้เข้าเป็นที่ประชุมของนายทหาร หลังจากที่ได้ซื้อและปรับปรุงซ่อมแซมใหม่พบไม้จิมฟัน อยู่ภายใต้ผ้าเต็นท์ไปหมดและยังพบปืนพกยี่ห้อ "น่านู" ซุกซ่อนอยู่ใต้ผ้าอีกด้วย 1 กระบอก และนอกจากเป็นที่ประชุมของทหารญี่ปุ่นแล้ว ยังมีการบันทึกถึงปากแพรกว่าเป็นที่ตั้งของค่ายทหาร ญี่ปุ่นดังนี้

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 การศึกษาข้อมูลเพื่อวางแผนการดำเนินงานของกรมการปกครอง

ในส่วนของปากแพรกซึ่งเกี่ยวข้องกับสงครามดังกล่าว เนื่องจากปากแพรกเป็นศูนย์กลางธุรกิจเป็นแหล่งการค้าแหล่งตลาดใหญ่ที่สำคัญของจังหวัดกาญจนบุรี อีกทั้งบริเวณที่จะก่อสร้างเส้นทางรถไฟข้ามแม่น้ำแควใหญ่ ที่บ้านท่ามะขามยังห่างจากปากแพรกขึ้นไปทางเหนือแค่ 4 กิโลเมตร ทำให้ปากแพรกได้รับผลและมีส่วนเกี่ยวข้องของโดยสรุปดังนี้

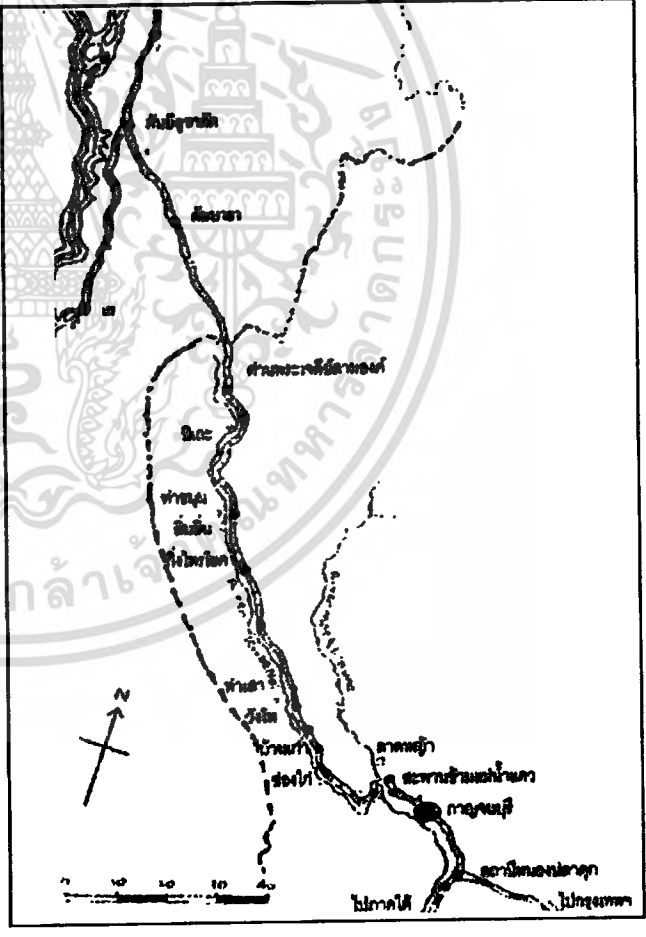
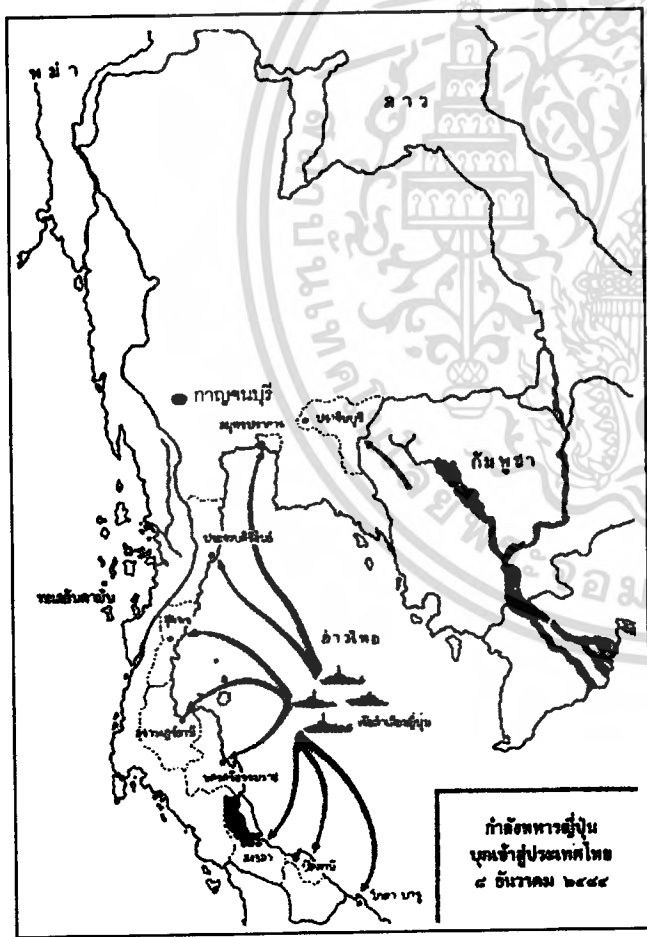
1) ปากแพรกเป็นบริเวณที่สายลับญี่ปุ่น ชื่อ มิสเตอร์โคโน ได้ปลอมตัวเป็นพ่อค้าเข้ามาเช่าตึกแถวในบริเวณปากแพรกตรงกันข้ามกับบ้านคุณสุธีอยู่ไปทางวัดเหนือ (รูปภาพที่ 2.8) เปิดร้านขายเสื้อผ้า ขายผ้าเป็นพันเป็นม้วน จ้างผู้หญิงไทยเป็นลูกจ้าง 2 - 3 คน เป็นคนดูแลร้าน ญี่ปุ่นได้จ้างคนไทย และตำรวจคุ้มครอง ออกสำรวจทำแผนที่จากกาญจนบุรีไปพม่า แท้ที่จริงเป็นนายทหารญี่ปุ่นปลอมตัวมาเพื่อสำรวจเส้นทาง ภายหลังได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองหลังจากที่ญี่ปุ่นโจมตีและยึดเมืองเมาะตะมะของพม่าไว้ได้

2) ปากแพรกเป็นบริเวณที่ชาวต่างประเทศโดยเฉพาะชาวอังกฤษ ได้เดินทางเข้ามาเพื่อหลบหนีทหารญี่ปุ่น โดยเข้ามาพักที่โรงแรมสุมิตราคาร ซึ่งเป็นโรงแรมแห่งแรกและแห่งเดียวในสมัยนั้น (รูปภาพที่ 2.9) โรงแรมนี้ตั้งอยู่ริมด้านนอกของกำแพงเมือง และป้อมค่ายธรรมดาโรงแรมนี้จะมีเฉพาะคนไทยที่อยู่ต่างอำเภอเดินทางมาเข้าพักเท่านั้น ชาวต่างชาติได้เข้ามาพักที่โรงแรมสุมิตราคารก่อนเดินทางด้วยเรือเข้าเขตประเทศพม่า โดยมีพ่อค้าในเมืองกาญจนบุรีประสานงานใน

รูปภาพที่ 2.8 แสดงอาคารบริเวณตรงข้ามบ้านคุณสุธี ที่ถูกบันทึกว่าเป็นที่ที่สายลับญี่ปุ่น เข้ามาค้าขายก่อนเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2

สงครามมหาเอเซียบูรพาได้อุบัติขึ้น จากญี่ปุ่นบุกเข้าโจมตีฐานทัพลเรืออเมริกาที่เพิร์ล-ฮาเบอร์แบบสายฟ้าแลบตอนเช้าตรู่ของวันที่ 8 เมษายน 2484 หลังจากนั้นได้บุกเข้าโจมตีประเทศต่างๆ ในเอเซียบูรพา และได้ยกพลขึ้นบกทางตอนใต้ของประเทศไทยตั้งแต่จังหวัดชุมพร สงขลา บัตตานี ประจวบคีรีขันธ์ นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี (แผนที่ที่ 2.10) ครั้นรุ่งขึ้นวันที่ 9 เมษายน 2484 รัฐบาลไทยกับญี่ปุ่นตกลงหยุดรบกัน ญี่ปุ่นขอสร้างทางรถไฟผ่านไปยังประเทศพม่าเพื่อเป็นฐานทัพบุกเข้าไปในประเทศอินเดีย ซึ่งอยู่ในการปกครองของอังกฤษ โดยญี่ปุ่นได้ตกลงสร้างทางรถไฟจากสถานีหนองปลาดุก จังหวัดราชบุรี เข้าสู่จังหวัดกาญจนบุรีเพื่อมุ่งสู่ประเทศพม่า ที่ด่านพระเจดีย์สามองค์รวมระยะทางยาว 415 กิโลเมตรอยู่ในเขตไทย 303.95 กิโลเมตร อยู่ในเขตพม่า 101.05 กิโลเมตร เป้าหมายการก่อสร้างจะใช้เวลา 14 เดือน (แผนที่ที่ 2.11) การก่อสร้างจะใช้เชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตรที่ถูกจับจากยุทธภูมิในย่านเอเชียแปซิฟิก ประกอบด้วย เชลยชาวอังกฤษ, ดัตช์, ออสเตรเลียและชาวอเมริกัน

แผนที่ที่ 2.10 แสดงกองกำลังญี่ปุ่นบุกเข้าประเทศไทย 8 ธันวาคม พ.ศ. 2484

แผนที่ที่ 2.11 แสดงเส้นทางรถไฟสายไทย - พม่า

รูปภาพที่ 2.7 แสดงพระบรมฉายาลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ พระบรมวงศานุวงศ์ ทรงพระสำราญที่น้ำตกไทรโยค

2) พ.ศ. 2456 เสด็จฯ เมืองกาญจนบุรี โดยเสด็จพระราชดำเนินพร้อมลูกเสื่อป่า ลูกเสื่อทหาร ตำรวจ หยุดประทับที่บ้านตะพังตรุ เขตอำเภอบ้านทวน และประทับแรมที่บ้านดอนมะขาม خاکลับ เสด็จฯ มาประทับแรมบ้านทวน ประทับรอนบ้านหนองขาว และประทับแรมเมืองกาญจนบุรี

ในสมัยรัชกาลที่ 6 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตัดถนนสายบ้านโป่ง-กาญจนบุรีขึ้นแทนเส้นทางเดิม (ธนบุรี - นครปฐม - บ้านโป่ง - ท่าเรือ - ปากแพรก) คนธรรมดาสามัญจะไปทางบกมักเดินไป ด้วยเท้า ถ้าเป็นข้าราชการ เศรษฐี หรือคหบดี ก็จะขี่ม้าและช้างเป็นยานพาหนะ ซึ่งเส้นทางเดิมนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ยังคงเสด็จพระราชดำเนินไปหลายครั้ง

2.3 กาญจนบุรี (ปากแพรก) กับสงครามมหาเอเชียบูรพา

ในหัวข้อนี้จะมุ่งเน้นการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ปากแพรกเป็นหลัก เช่น อาคาร บ้านเรือนต่าง ๆ ที่ถูกบันทึกไว้ไว้เป็นค่ายญี่ปุ่น ค่ายเชลย บางแห่งถูกบันทึกไว้เป็นที่หลบซ่อนตัวของสายลับญี่ปุ่นที่แฝงตัวเป็นพ่อค้าก่อนสงครามมหาเอเชียบูรพาจะอุบัติขึ้น ทั้งนี้มุ่งเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่ปากแพรก ตลอดจนลักษณะของอาคารบ้านเรือน กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อใช้ในการอ้างอิงข้อมูลสำหรับวางแผนการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา **การศึกษาข้อมูลพื้นฐานจังหวัดกาญจนบุรีและชุมชนปากแพรก** ใช้

“น้ำในได้ประรำลึกเพียงเช่า พื้นล่างเป็นกรวด น้ำใสบริสุทธิ์เย็นเฉียบกิน จิตสนิทดีนัก ทูลกระหม่อมท่านรับสั่งว่าน้ำแควใหญ่นี้สีเหลือง แควน้อยสีเขียวได้ทรงตก มาทดลองว่าน้ำสองแควนี้มีผสมกันเข้าแล้วเป็นดี กินไม่มีโทษเลย ให้พระยากาญจนบุรี ตักส่งเข้าไปกรุงเทพฯเป็นน้ำเสวย”

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชนิพนธ์ไว้ใน “เสด็จประพาสไทรโยค” ตอนหนึ่งบรรยายถึงสายน้ำแควใหญ่ได้พลับพลา “ค่ายหลวง” ไว้แต่เมื่อปี พ.ศ. 2420 ปัจจุบันนี้ น้ำสองแควได้เปลี่ยนสีเป็นตรงกันข้าม กลายเป็นน้ำสองสี คือ แควน้อยสีเหลืองหรือขาว แควใหญ่ สีเขียวหรือดำ อาจจะเป็นด้วยเหตุที่แควน้อย แควใหญ่ ปัจจุบันถูกควบคุมด้วยเขื่อนใหญ่ สามเขื่อน คือแควน้อยมีเขื่อนเขาแหลมที่อำเภอทองผาภูมิคุมอยู่ แควใหญ่มีเขื่อนศรีนครินทร์ที่ อำเภอศรีสวัสดิ์ กับเขื่อนท่าทุ่งนา รวมสองเขื่อนคุมอยู่และแควน้อยกับแควใหญ่ไหลมารวมเป็น ต้นน้ำแม่กลองตรง บริเวณหน้าเมืองกาญจนบุรี จากต้นน้ำแม่กลองไปอีกประมาณสิบกิโลเมตรก็จะมีเขื่อนขจรालงกรณ์ ที่อำเภอท่าม่วงคุมสายน้ำแม่กลองอีกชั้นหนึ่ง

ดังนั้น น้ำบริเวณต้นแม่กลองกับปลายแควทั้งสองที่มาบรรจบกัน น้ำจึงลึกไม่ “ลึกเพียงเช่า” เหมือนในอดีตดังพระราชนิพนธ์นอกจากไม่ “ลึกเพียงเช่า” สายน้ำแควทั้งสองรวมถึงต้นน้ำแม่กลอง ทั้งสายก็ไม่ “ใสบริสุทธิ์” กระทั่ง “กินจิตสนิทดีนัก” ได้อีกต่อไปความเปลี่ยนแปลงนี้เพิ่มมากขึ้นเมื่อ บริเวณหน้าเมือง คือ ที่บรรจบกันของสองแควเป็นต้นน้ำแม่กลองนั้นกลายเป็นย่านธุรกิจท่องเที่ยว แพอาหาร แพพัก และแพลาก แนนชนิดขนานสองฝั่งน้ำหน้าเมือง (เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ 2531: 151-152)

4) พ.ศ. 2431 (วันอาทิตย์ที่ 6 มกราคม) เสด็จประพาสไทรโยค คราวที่ 3 เสด็จฯ มาประทับ แรมที่เมืองราชบุรี จนถึงวันศุกร์ที่ 8 เดือนกุมภาพันธ์ เสด็จฯ กลับกรุงเทพฯ รวมประทับ แรม 33 ราตรี ระยะทางที่เสด็จอย่างเดียวกับคราวที่ 2 เว้นแต่ตำบลที่ประทับแรมเปลี่ยนแปลงไปจากคราวก่อน บ้างเหมือนเมื่อปี พ.ศ. 2420

5) พ.ศ. 2452 (6 กันยายน) เสด็จประทับแรมเมืองกาญจนบุรีและเสด็จฯ ลำน้ำแควน้อย

6) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) เสด็จฯ มา 2 ครั้ง

1) พ.ศ. 2431 เสด็จประพาสไทรโยคกับพระราชบิดาและพระราชมารดา เมื่อยังดำรง ตำแหน่งเป็นพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้าวิชารุช ยังปรากฏพระบรมฉายาลักษณ์หมู่ ณ ที่ประทับ ปากแพรก (รูปภาพที่ 2.7)

2. พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) เสด็จฯ มา 4 ครั้ง

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แต่ยังเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมขุนอิศรสุนทรอยู่ ได้เป็นยกกระบัตรทัพครั้งโปรดตีทวายและตามเสด็จฯ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเสมอทุกครั้งทุกคราว คงจะได้เสด็จพระราชดำเนินทางนี้ 4 คราว เท่ากับ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. 2504 : 76)

3. พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) เสด็จฯ มา 1 ครั้ง

พ.ศ. 2363 คราวชัตตาทัพพมา ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อทรงดำรงตำแหน่งเป็นกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ เป็นแม่ทัพเสด็จฯ ไปตั้งรักษาเมืองกาญจนบุรี ตั้งค่ายหลวงอยู่ที่พลับพลาที่ประทับหน้าเมืองกาญจนบุรี บริเวณริมแม่น้ำแควใหญ่กับบริเวณล้นข้าง คอยต่อสู้พม่าที่ยกมาทางด้านพระเจดีย์สามองค์ ตั้งค่ายอยู่ประมาณ 10 เดือน เมื่อพม่าไม่ยกมาจึงเสด็จฯ กลับได้สั่งให้กองทัพตัดไม้ทำแพขนเอาศิลาก้อนใหญ่ๆ บรรทุกเขามาถวายเป็นการก่อภูเขาในพระราชวังอีก เพราะทรงเป็นแม่กองในการสร้างสวนขวาในพระบรมมหาราชวัง

4. พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) เสด็จฯ มา 2 ครั้ง

พ.ศ. 2359 เสด็จฯ มารับคร้วมอญกับกรมหลวงพิทักษ์มนตรี เมื่อครั้งยังดำรงตำแหน่งเป็นสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามงกุฎฯ คุมกองทัพเสด็จออกไปรับคร้วมอญที่เมืองกาญจนบุรี พร้อมด้วยกรมหลวงพิทักษ์มนตรี พระชนมายุเพียง 13 พรรษา

พ.ศ. 2408 เสด็จฯ เมืองกาญจนบุรี พร้อมกับพระเจ้าลูกยาเธอ (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. 2504 : 77)

5. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เสด็จฯ มา 5 ครั้ง

1) พ.ศ. 2408 ตามพระราชบิดา(พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ) เมื่อพระชนมายุได้ 13 ปี

2) พ.ศ. 2416 เดือนกุมภาพันธ์ เสด็จฯ ทางเรือกลไฟไปทางทะเลขึ้นที่เมืองราชบุรี แล้วเสด็จฯ ทางสถลมารคไปลงเรือพระที่นั่งท่าสะพานล่องลงมาเมืองกาญจนบุรี

3) พ.ศ. 2420 (17 มกราคม) เสด็จฯ ลำน้ำแควน้อย "ได้พระราชนิพนธ์เสด็จประพาสไทรโยค" เป็นที่สนุกสนานงดงามน่าชม (รูปภาพที่ 2.7) แต่เป็นทางลำบากไปมาได้ด้วยยาก เมื่อได้เสด็จพระราชดำเนินไปยังที่เช่นนี้ จึงทรงพระราชนิพนธ์จดหมายเหตุระยะทางสำหรับชนรุ่นหลังได้ทราบเรื่อง แม้มิได้ไปก็อาจทราบความเป็นไปของภูมิภาคเหล่านั้นในตอนหนึ่งของบทพระราชนิพนธ์ท่านได้บรรยายสายน้ำแควใหญ่ไว้ดังนี้

4) กาญจนบุรีเมืองเสด็จประพาส

กาญจนบุรี เป็นเมืองเดียวในประเทศไทยที่พระเจ้าแผ่นดินตั้งแต่รัชกาลที่ 1- รัชกาลที่ 6 ได้เคยเสด็จมาทุกพระองค์ ตามบทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนี้

"อันเมืองนี้นับเป็นที่สำคัญได้
ไม่ว่างเว้นราชการงานธานี
ในครั้งรัชกาลพระปฐมบรมราช
แต่แรกปราบดาภิเษกมา
ครั้งที่สองตั้งเสด็จยกพลฯ
ทรงนิพนธ์บทาบทิราศกลอน
ครั้งที่สามข้ามแดนแคว้นสถาน
แล้วหนุันทพออกรับพระองค์ซึ่ง
ส่วนสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
โดยเสด็จชนกนาถราชบรม
รัชกาลที่สามตามที่นับ
ศัลยาก่อเขาในวังตั้งจำนงค์
ในบรมสมเด็จพะจอมเกล้า
เสด็จในขบวนทัพรับตัวมอญ
ครั้งต่อไปเสด็จเกลิงถวัลย์ราช
ฉันทับไว้ในปัจจุบันนี้
บุรีใดในพระอาณาเขต
นับว่าเป็นเสด็จอีกมีเรื่องดัง

จอมหทัยได้เสด็จมาถึงที่
ทั้งเป็นที่ประพาสบ้างในบางครา
เสด็จยาดราทที่รับพม่า
ที่ลาดหญ้าหยุดประทับดับสกร
บรรลวดลไทรโยคผ่านสิงขร
ยังปรากฏเกียรติชจรจนบัดนี้
ไปรุกรานเมืองทวายกระจายหนี
นับเป็นคราที่สมันนิยม
เสด็จมาในแผ่นดินเป็นปฐม
ด้วยศิคมมิได้ขาดพลาดพระองค์
เสด็จมาขัดตาทัพแล้วรับส่ง
เป็นปีหนึ่งจึงได้คงคืนนคร
เมื่อยังทรงพระเยาว์อยู่แต่ก่อน
ที่หนีร้อนเข้ามาพึ่งพระบารมี
ก็เสด็จประพาสถึงที่นี่
ได้เสด็จกาญจนบุรีถึงสามครั้ง
ยกแต่ที่นี้เวศน์ประจำตั้ง
ที่กล่าวแล้วแต่หลังมาดังนี้"

นอกจากนี้แล้วในรัชกาลอื่น ๆ ที่เสด็จมาเมืองกาญจนบุรีด้วยพระราชภารกิจต่าง ๆ ทำให้เกิดเรื่องราวต่างๆ มากมาย ทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ แหล่งชุมชนเก่า สมรภูมิการสู้รบ พิพิธภัณฑสถาน และวรรณคดี ดังพอจะสรุปได้ดังนี้

1. พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) เสด็จฯ มา 4

ครั้ง

- ครั้งที่ 1 : พ.ศ. 2328 เสด็จฯ มาดูกำลังทัพพม่าที่ลาดหญ้า คราวสงครามเก้าทัพ
- ครั้งที่ 2 : พ.ศ. 2329 ยกทัพเรือมาตีทัพพม่าที่ท่าดินแดง
- ครั้งที่ 3 : พ.ศ. 2330 เสด็จฯ ตีเมืองทวาย
- ครั้งที่ 4 : พ.ศ. 2336 เสด็จฯ มาตั้งค่ายหลวงริมแม่น้ำแควน้อย คราวไทยตีทวาย

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา การศึกษาข้อมูลพื้นฐานจังหวัดกาญจนบุรีและชุมชนปากทพรณ

ในปี พ.ศ. 2467 ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ มี 5 อำเภอ คือ

1. อำเภอเมือง ตั้งอยู่ที่ตำบลปากแพรก บริเวณในกำแพงเมือง ประกอบด้วยกิ่งอำเภอต่างๆ 3 กิ่งอำเภอ ดังนี้
 - กิ่งอำเภอศรีสวัสดิ์
 - กิ่งอำเภอไทรโยค
 - กิ่งอำเภอบ่อพลอย
2. อำเภอท่าม่วง ตั้งที่ว่าการอยู่ที่ตำบลท่าม่วง
3. อำเภอพนมทวน ตั้งที่ว่าการอยู่ที่ตำบลบ้านทวน
4. อำเภอท่ามะกา ตั้งที่ว่าการอยู่ที่ตำบลท่ามะกา (ก่อนเรียกว่าอำเภอพระแท่น ขึ้นอยู่กับตำบลพงศึก จังหวัดราชบุรี)
5. อำเภอทองผาภูมิ ตั้งที่ว่าการอยู่ที่ตำบลท่าขนุน ประกอบด้วย 1 กิ่งอำเภอ ดังนี้
 - กิ่งอำเภอสังขละบุรี

ในปี พ.ศ. 2543 แบ่งการปกครองออกเป็น 13 อำเภอ ได้แก่

1. อำเภอเมืองกาญจนบุรี	7. อำเภอศรีสวัสดิ์
2. อำเภอบ่อพลอย	8. อำเภอท่ามะกา
3. อำเภอเลาขวัญ	9. อำเภอท่าม่วง
4. อำเภอพนมทวน	10. อำเภอทองผาภูมิ
5. อำเภอไทรโยค	11. อำเภอด่านมะขามเตี้ย
6. อำเภอสังขละบุรี	12. อำเภอหนองปรือ
	13. อำเภอห้วยกระเจา

ได้แบ่งอาณาเขตเมืองกาญจนบุรีออกเป็น 3 อำเภอ ดังนี้

1. อำเภอเมืองกาญจนบุรี ตั้งที่ว่าการอยู่ในกำแพงเมือง เคยเป็นที่ทำการของอำเภอเมือง (ปัจจุบันใช้เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเทศบาลเมืองกาญจนบุรี)
2. อำเภอไทรโยค ตั้งที่ว่าการอยู่ที่บ้านท่าไม้รวก ตำบลม่วงชุม ริมลำน้ำแม่กลอง ครั้ง ร.ศ. 120 ย้ายที่ว่าการไปตั้งอยู่ที่ตำบลท่าม่วงฝั่งซ้ายลำน้ำแม่กลอง และเปลี่ยนนามเรียกว่า อำเภอวังขนาย ปัจจุบันเป็นเพียงหมู่บ้านในเขตอำเภอท่าม่วง
3. อำเภอเหนือ ตั้งที่ว่าการอยู่ที่ตำบลบ้านทวนและ ร.ศ. 120 ได้เปลี่ยนนามอำเภอเรียกว่า อำเภอบ้านทวน ปัจจุบันคืออำเภอพนมทวน

และใน ร.ศ. 120 (พ.ศ. 2444) ได้แบ่งท้องที่ตั้งอำเภอขึ้นอีก 3 อำเภอ ดังนี้

1. อำเภอเมืองสังขละบุรี ตั้งที่ว่าการอยู่ที่ตำบลวังกะ ครั้น ร.ศ. 120 ย้ายที่ว่าการมาตั้งอยู่ที่ท่าขนุนและตั้งกิ่งอำเภอขึ้นที่ตำบลวังกะแทน เรียกว่ากิ่งอำเภอวังกะ
2. อำเภอไทรโยค ตั้งที่ว่าการที่เมืองไทรโยคเก่า ครั้ง ร.ศ. 125 ยุบลงเป็นกิ่งอำเภอ เรียกว่ากิ่งอำเภอไทรโยค ขึ้นกับอำเภอสังขละบุรี
3. อำเภอศรีสวัสดิ์ ตั้งที่ว่าการที่เมืองศรีสวัสดิ์ซึ่งเรียกว่า ด่านแม่แจลบ ครั้ง ร.ศ. 125 ยุบเป็นกิ่งอำเภอ เรียกว่ากิ่งอำเภอศรีสวัสดิ์ ขึ้นกับอำเภอสังขละบุรี

ครั้งถึง พ.ศ. 2440 เมืองกาญจนบุรีแบ่งการปกครองออกเป็น 3 อำเภอ คือ

1. อำเภอเมือง ที่ว่าการตั้งอยู่ในกำแพงเมืองกาญจนบุรี
2. อำเภอไทรโยค ที่ว่าการอยู่ที่บ้านท่าไม้รวก ตำบลม่วงชุม
3. อำเภอเหนือ ที่ว่าการอยู่ที่ตำบลบ้านทวน

ในปี พ.ศ. 2444 ได้ตั้งอำเภอขึ้นอีก 3 อำเภอ คือ

1. อำเภอสังขละบุรี ที่ว่าการอยู่ที่ตำบลวังกะ
2. อำเภอไทรโยค ที่ว่าการอยู่ที่เมืองไทรโยคเก่า
3. อำเภอศรีสวัสดิ์ ที่ว่าการอยู่ที่เมืองศรีสวัสดิ์

ในปัจจุบัน เมืองต่างๆ ถูกยุบลงเหลือเพียงเป็นอำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน แต่ทายาทของเจ้าเมืองเป็นคนไทยไปหมดแล้วและยังใช้นามสกุลสืบทอดมาจนทุกวันนี้ เช่น

พระสมิงสิงหนรินทร์ เจ้าเมืองสิงห์ เป็นต้นสกุล สิงคิรินทร์ อ่างไรไชย
 พระนินนะภูมิบัติ เจ้าเมืองลุ่มสุ่ม เป็นต้นสกุล นินบตี จำเมือง หลวงบรรเทา พระบรรเทา
 พระชินติรูปดี เจ้าเมืองท่าตะกั่ว ต้นสกุล ชินอักษร ชินบตี ชินหงษา มัญญพงษ์ ท่ากั่ว
 พระปนัดติรูปดี เจ้าเมืองท่าขนุน ต้นสกุล หลักคงคา
 พระเสลภูมิบัติ เจ้าเมืองทองผาภูมิ ต้นสกุล เสลานนท์ เสลาคุณ
 พระผลกติรูปดี เจ้าเมืองท่ากระทาน ต้นสกุล พลบตี ตูลานนท์

3) การเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ในปี พ.ศ. 2437 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ โดยรวมหัวเมืองเข้าเป็นมณฑล 6 มณฑล ได้มีการจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาล โดยจัดรวมเมืองกาญจนบุรีเข้ากับราชบุรีเป็นมณฑลราชบุรี ครั้นต่อมาในปี พ.ศ. 2438 เป็นต้นมา เมืองด่านของกาญจนบุรี ก็ถูกยุบสังกัดกับเมืองกาญจนบุรี ดังนี้

เมืองท่าขนุน เป็นกิ่งอำเภอสังขละบุรี และขึ้นเป็นอำเภอวังกะ
 เมืองทองผาภูมิ เป็นหมู่บ้านในเขตอำเภอสังขละบุรี
 เมืองไทรโยค ยุบลงเป็นกิ่งอำเภอไทรโยค ขึ้นกับอำเภอวังกะ
 เมืองท่าตะกั่ว ยุบลงเป็นหมู่บ้าน ในเขตกิ่งอำเภอไทรโยค
 เมืองลุ่มสุ่ม ยุบลงเป็นหมู่บ้าน อยู่ในเขตอำเภอเมือง
 เมืองสิงห์ ยุบลงเป็นหมู่บ้าน อยู่ในเขตอำเภอเมือง
 เมืองศรีสวัสดิ์ ยุบลงเป็นอำเภอศรีสวัสดิ์ ขึ้นอยู่กับอำเภอเมือง
 เมืองท่ากระดาน ยุบลงเป็นหมู่บ้าน อยู่ในเขตกิ่งอำเภอศรีสวัสดิ์

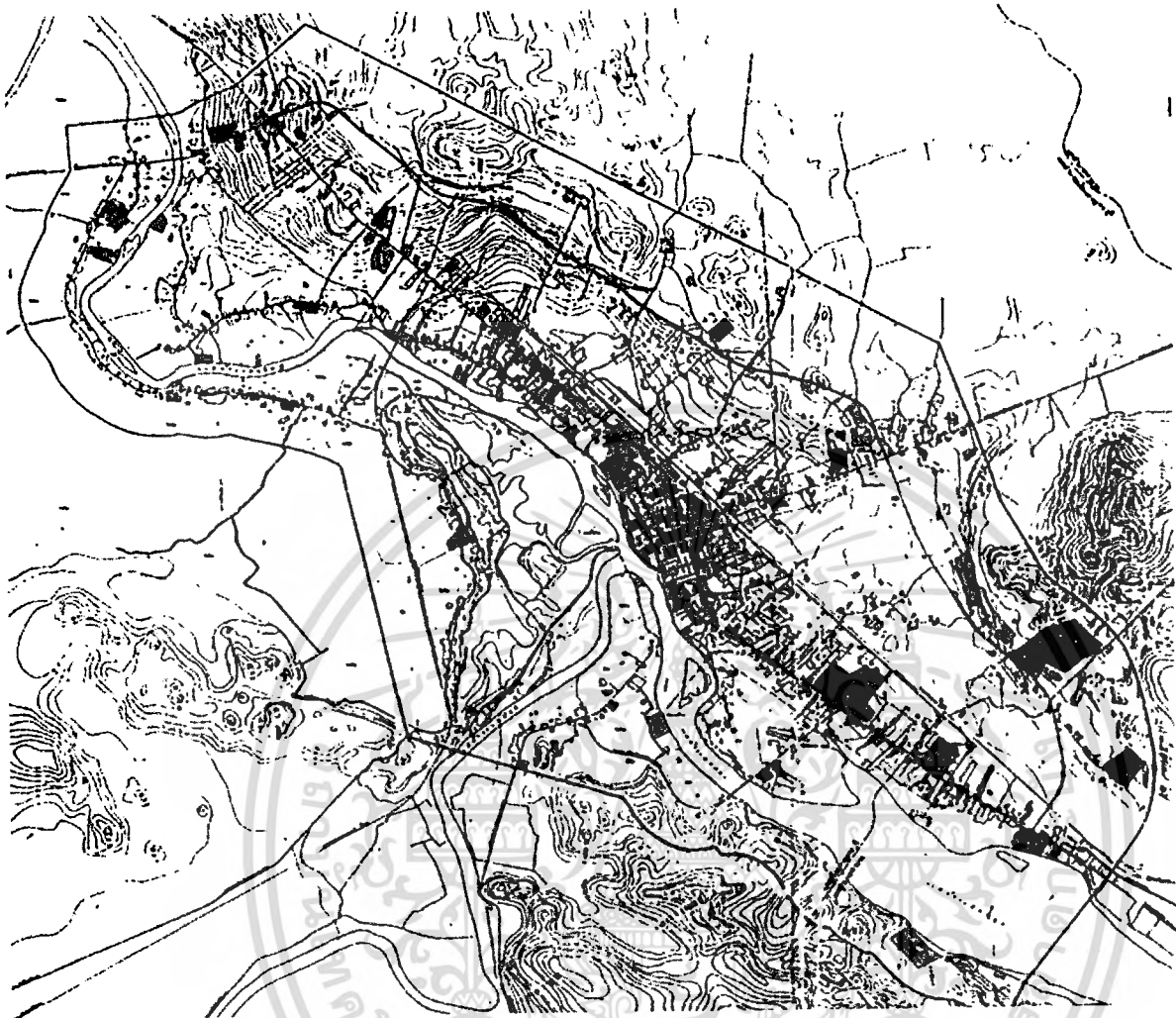
เมืองเก่า ๆ เหล่านี้ไม่ปรากฏหลักฐานแต่อย่างใด นอกจากเมืองสิงห์ เพราะไม่ได้สร้างเป็นเมืองถาวรแต่อย่างใด เป็นแต่เพียงที่ตั้งหน่วยลาดตระเวนเท่านั้น ครั้นถึง ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2440)

แผนที่ที่ 2.9 แสดงที่ตั้งเมืองคาน "รามัญ 7 เมือง"

บทบาทและหน้าที่ของเมืองคาน

เมืองรามัญ 7 เมือง มีหน้าที่ในยามสงคราม คือ ช่วยรบ นำทาง เตรียมเสบียงอาหาร เมื่อยามสงบศึกมีหน้าที่ลาดตระเวณคาน เพื่อสืบทราบความเคลื่อนไหวกำลังข้าศึกว่าจะยกมาทางด้านไหน เมื่อไร มีจำนวนเท่าไร เพื่อจะได้เตรียมแผนในการสู้รบได้ทันท่วงทีหน้าที่ในการตระเวณคานนี้พวกมอญมีความชำนาญ เพราะรู้เส้นทางเดินทัพและรู้ภาษาคิดกว่าคนไทย เมืองรามัญทั้ง 7 ในฐานะเมืองไพร่ต้องเสียเงินปี ส่งส่วยทุกปี เช่น ส่วยทองคำ ส่วยดีบุก ฯลฯ อาชีพชาวมอญ ได้แก่ การตัดไม้ ผูกแพลงลงมาขายแถบเมืองกาญจนบุรี ราชบุรี นอกจากนั้นยังมีอาชีพหาของป่า ทำน้ำมันยาง ทำได้เป็นต้น เมืองรามัญ 7 เมือง มีเจ้าเมืองหรือผู้สำเร็จราชการเมืองเป็นผู้ปกครองดูแล มีหลวงปลัด ยกกระบัตร หลวงพล กรมการ ขุนหมื่น ไพร่จำนวนมากล้วนแต่เป็นคนมอญทั้งสิ้น

- ที่ดินประเภทที่หกอาศัย
- ที่ดินประเภทพาณิชย์กรรม
- ที่ดินประเภทอุตสาหกรรมและคลังสินค้า
- ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรม
- ที่ดินประเภทที่โล่งและนันทนาการและรักษาสุขภาพสิ่งแวดล้อม
- ที่ดินประเภทสถาบันการศึกษา
- ที่ดินประเภทสถาบันศาสนา
- ที่ดินประเภทสถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

แผนที่ที่ 2.8 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินชุมชนเมืองกาญจนบุรี พ.ศ. 2539

เมืองเหล่านี้ตั้งอยู่ที่ริมลำน้ำแควน้อย ยกเว้นเมืองท่ากระดานเมืองเดียวที่ตั้งอยู่ริมลำน้ำแควใหญ่ใต้เมืองศรีสวัสดิ์ลงมา เดิมผู้สำเร็จราชการเมืองทั้งเจ็ดไม่มีพระนาม พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามชื่อเป็นภาษาสันสกฤตแก่ผู้สำเร็จเมืองเหล่านั้น ดังนี้

1. เมืองสมิงสิงหบุรี เป็น สิงหบุรีนทร์	5. เมืองท่าขนุน เป็น พระปณัสติรูปดี
2. เมืองคุ่มส้ม เป็น พระนินนระภูมิบดี	6. เมืองกระดาน เป็น พระปณัสติรูปดี
3. เมืองท่าตะกั่ว เป็น พระชินติรูปดี	7. เมืองทองผาภูมิ เป็น พระเสถภูมิบดี
4. เมืองไทรโยค เป็น พระนิโครธาภิโยค	8. เมืองท่ากระดาน เป็นพระผลกติรูปดี

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา การศึกษาข้อมูลเพิ่มรวมจังหวัดกาญจนบุรีและชุมชนปัทมาพรก

หลังโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กับป้อมมุขเมืองด้านวัดไชยชุมพลชนะสงครามเมืองกาญจนบุรี (รูปภาพที่ 2.6) ปัจจุบันกรมศิลปากรได้จดทะเบียนเป็นโบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 75 ลงวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478

เนื่องจากเมืองกาญจนบุรีใหม่ ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรี จึงมีระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการครบทุกประเภท คือ มีระบบไฟฟ้า น้ำประปา เข้าถึงชุมชนทั้งหมดและมีถนนตัดผ่านรอบเมือง คือ ถนนคูเมือง ถนนกลางเมือง ถนนหลักเมือง ถนนแสงชูโต ถนนกำแพงเมือง ถนนปากแพรก การใช้ที่ดินรอบเมืองและภายในเมืองทั้งหมด เป็นที่ดินของสำนักราชพัสดุ ซึ่งมีทั้งสถานที่ราชการ โรงงานอุตสาหกรรมและชุมชน (แผนที่ที่ 2.8) แบ่งได้ดังนี้

- พื้นที่ภายในเมือง เป็นที่ตั้งของโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย สำนักงานเทศบาลเมืองกาญจนบุรี สถานีดับเพลิง จวนผู้ว่าราชการจังหวัดเก่าและบ้านพักข้าราชการ โดยพื้นที่ครึ่งหนึ่งของเมืองเป็นที่ตั้งของโรงงานกระดาษ
- พื้นที่รอบกำแพงเมืองด้านนอกเป็นชุมชน เรือนแถวและบ้านพัก

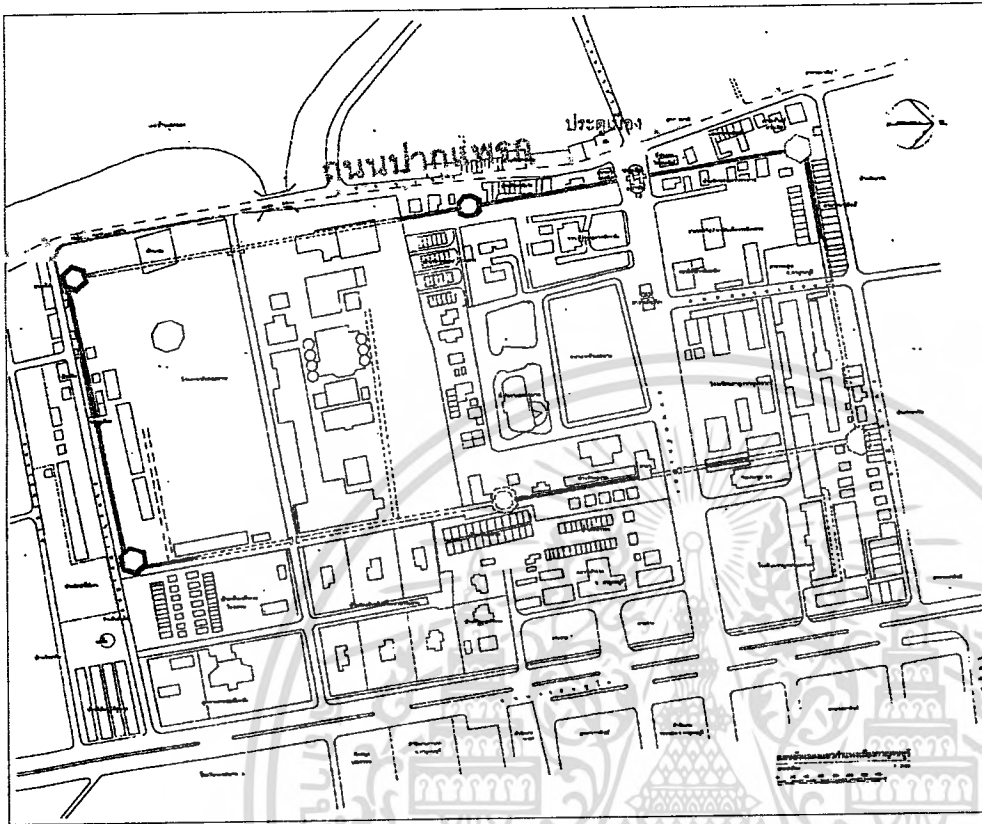

รูปภาพที่ 2.6 แสดงประตูเมือง "กาญจนบุรี" ที่ยังเหลืออยู่ในปัจจุบัน

2) กาญจนบุรีเมืองด้านตะวันตก (รามัญ 7 เมือง)

กาญจนบุรี เป็นเมืองด้านตะวันตก มีช่องทางติดต่อกับพม่า ทางด่านพระเจดีย์สามองค์ ชาวมอญมักอพยพหนีการรุกรานของพม่าเข้ามาทางด่านนี้ ฝ่ายไทยได้จัดชาวมอญรวมอยู่เป็นกลุ่มๆ ตามตำบลรายทางที่พม่าจะยกกองทัพเข้ามา ต่อมายกฐานะตำบลเหล่านี้เป็นเมือง เรียกว่า รามัญ 7 เมือง แล้วตั้งหัวหน้าชุมชนเป็นเจ้าเมือง (แผนที่ที่ 2.9) เพื่อให้มีเกียรติศัพท์ดังออกไปเมืองพม่าว่า มีหัวเมืองแน่นหนาหลายชั้น จึงทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ ตั้งให้เป็นหัวเมืองขึ้น มีกรมการรักษาทูเมืองๆ มี 7 เมืองดังนี้

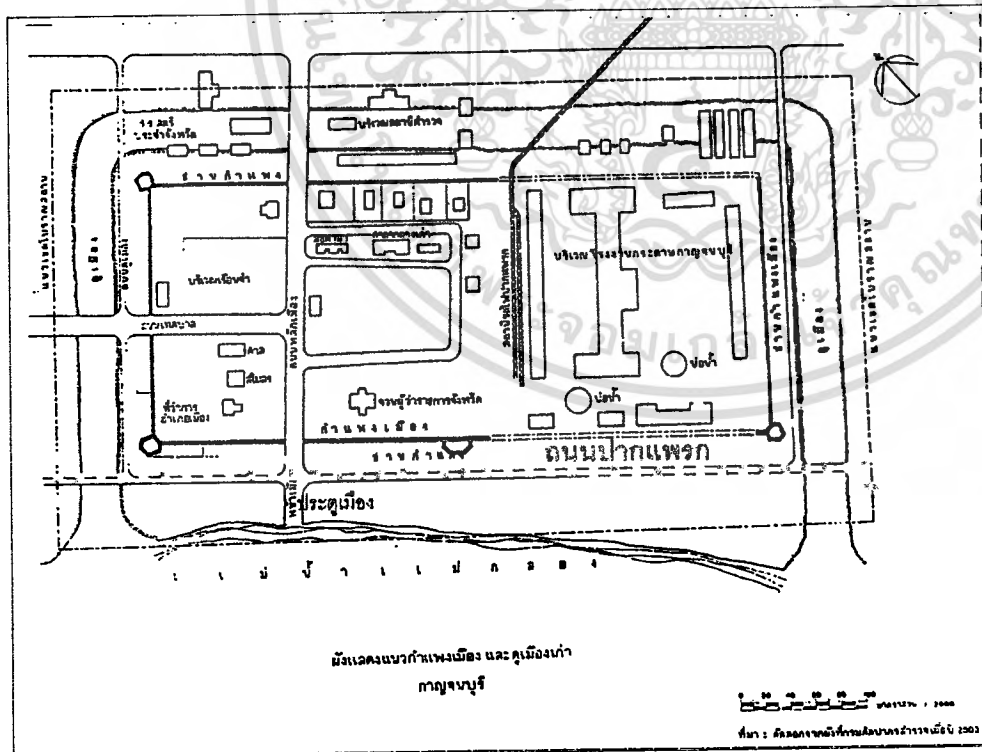
1. เมืองสิงห์	5. เมืองท่าขนุน
2. เมืองลุ่มสุ่ม	6. เมืองทองผาภูมิ
3. เมืองท่าตะกั่ว	7. เมืองท่ากระดาน

แผนที่ที่ 2.6 แสดงแผนผังแนวกำแพงเมืองกาญจนบุรี

รายการ

- ==== แนวกำแพงที่บูรณะแล้ว
- ==== แนวกำแพงที่ค่อนข้างสมบูรณ์
- ==== แนวกำแพงที่ชำรุด / หัก
- แนวกำแพงที่หายไป / เป็นเนินดิน
- ป้อมที่ค่อนข้างสมบูรณ์
- ป้อมที่ชำรุด / หักเป็นเนินดิน
- อาคาร บ้านพักอาศัย
- รั้ว

แผนที่ที่ 2.7 แสดงแผนผังแนวกำแพงเมืองและคูเมืองเก่า กาญจนบุรี

สัญลักษณ์

- ป้อม
- ==== กำแพงที่ยังเหลืออยู่
- ==== กำแพงที่รื้อแล้ว
- ==== แนวคูเมืองที่เหลืออยู่
- ==== แนวคูเมืองที่ถมแล้ว
- แนวเขตโบราณสถาน
- ==== ทางรถไฟ

เนื้อที่ประมาณ 146 ไร่ 1 งาน

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
 ไม้ว่ากรรมใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา หรือทำซ้ำโดยไม่ได้รับอนุญาตจากสำนักพิมพ์
 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานจังหวัดกาญจนบุรีและชุมชนปากแพรก

ภายในกำแพงเมืองไม่มีโบราณสถานแต่อย่างใด มีแต่ศาลหลักเมืองและสถานที่ราชการอยู่ภายในกำแพงเมือง มีวัดชานาบอยู่ 2 ด้าน คือ ด้านทิศเหนือมีวัดเทวะสังฆาราม (วัดเหนือ) ส่วนทางด้านใต้มีวัดไชยชุมพลชนะสงคราม (วัดใต้) ต่อมาได้อพยพคนญวนที่นับถือศาสนาพุทธมาอยู่ที่จังหวัดกาญจนบุรี ชาวญวนจึงได้ก่อสร้างวัดขึ้นชื่อวัด "คันท่อต้อ" ภายหลังจากที่ 5 ได้ทรงพระราชทานนามใหม่ว่า "วัดถาวราราม"

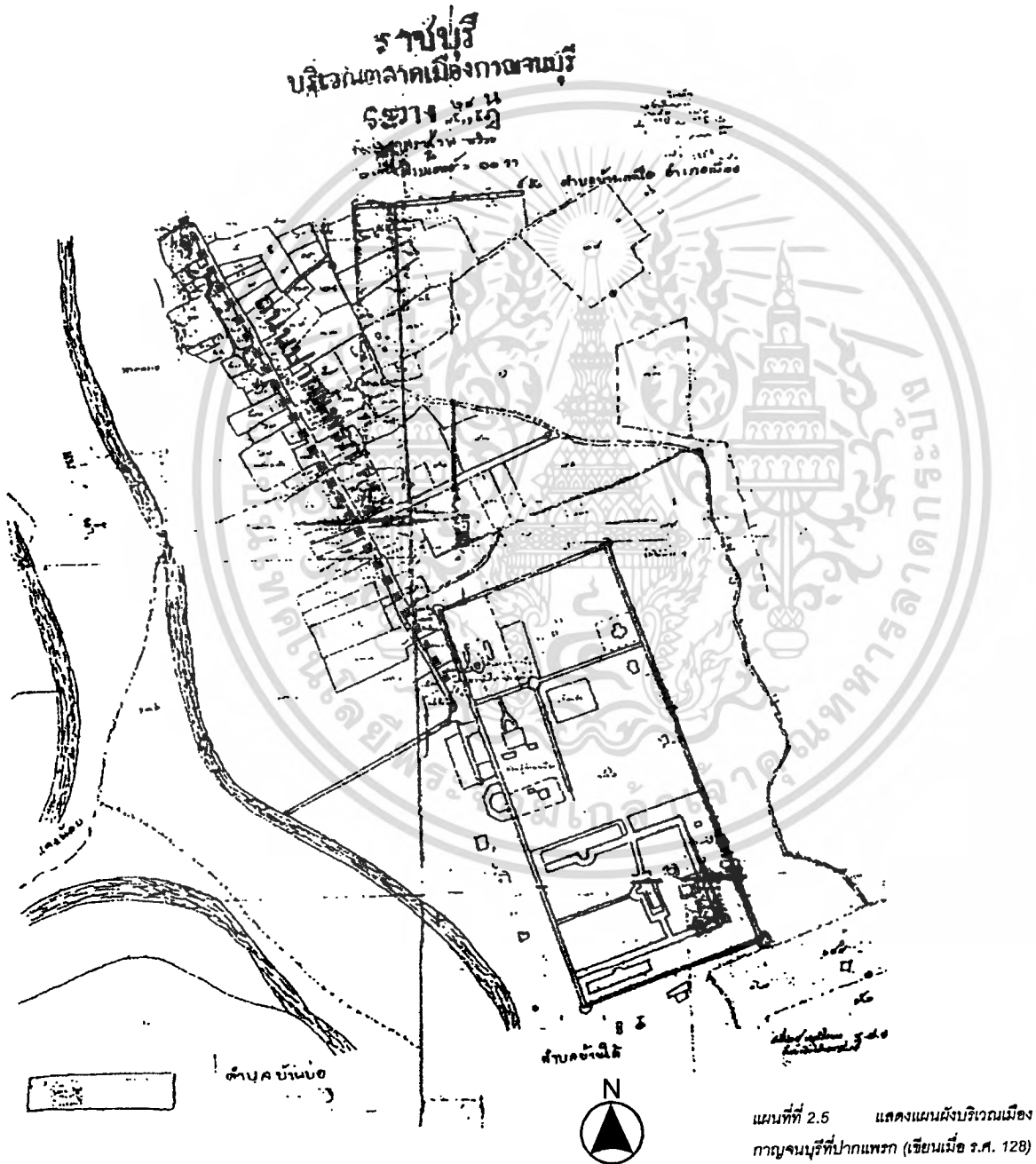
เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสไทรโยคทรงพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับเมืองกาญจนบุรีใหม่ไว้ดังนี้

<p>"อันเมืองกาญจนบุรีนี้สร้างใหม่ พม่าลาดกวาดคนไปหลายครั้ง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงย้ายมาปากแพรกแปลกโบราณ</p>	<p>เมืองเขาชนไก่เป็นที่ตั้ง อีกทั้งยากแค้นแสนกันดาร ทรงปรารถนาสร้างใหม่ให้ไพศาล ประสงค์การค้าขายฝ่ายราชบุรี..."</p>
--	---

และทรงพระราชนิพนธ์อีกว่า "...แต่ที่ปากแพรกนี้เป็นที่ค้าขายด้วยเขาชนไก่เมืองเดิมขึ้นไปตั้งเหนือมาก มีแก่งสองแก่งลูกค้ำจะไปมาลำบาก จึงลงมาตั้งที่ปากแพรกนี้เป็นทางไปทางมา แต่เมืองราชบุรีง่าย (แก่ง 2 แก่งที่กล่าวนี้ คือ แก่งเสี้ยนกับแก่งจัน) เมืองกาญจนบุรีแต่ก่อนมาก็เป็นระเนียดไม้ตลอดมา จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จออกมาขุดคาทักก็เป็นระเนียดไม้อยู่ ได้ให้มิสเตอร์ไปเยอ ไปวัดท่าแพนที่มด มีสัญญาณเมืองนั้น รีโดยกว้าง 5 เส้น ยาว 10 เส้น 18 วา มีป้อม 4 มุมเมือง ป้อมย่านกลางด้านยาวตรงหน้าเมืองทิศตะวันตกเฉียงใต้ มีป้อมใหญ่อยู่ตรงเนิน ด้านหลังมีป้อมเล็กตรงกับป้อมใหญ่ 1 ป้อม ในป้อมเหล่านี้มีปืนบ้างไม่มีปืนบ้าง แต่ป้อมใหญ่นั้นมีครบที่มีประตูใหญ่สกัดข้างละประตู ประตูด้านยาวข้างละ 2 ประตู เป็น 6 ประตู กำแพงสูง 8 ศอก ใบเสมาป้อมเชิงข้างในถมดินลาดสูง 2 ศอก ชุ่มประตูหอรบ (แผนที่ที่ 2.6) แต่พระยากาญจนบุรีบอกว่า เมืองนี้สร้างเสร็จเร็วนักไม่มั่นคง อีฐอกกำแพงเผาไม่สุกโดยมากเดี๋ยวนี้ก็ชำรุดหักพัง ประตูใหญ่ประตูหนึ่งว่าถูกน้ำท่วมปีนี้ ราษฎรไม่มีใครจะเข้าไปอยู่ในเมืองมากนัก ด้วยดอนนัก มักอยู่ข้างกำแพงริมแม่น้ำบ้าง นอกนั้นก็มิได้เจ้าเมืองปลัดกรมการเมืองเข้าไปอยู่ในเมือง..." (พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. 2504 : 77-78)

ต่อมาป้อมและกำแพงเมืองได้หักพังร่วงลงมาตามอายุ โดยเฉพาะประตูเมืองทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ถูกน้ำท่วมพังทลายลงมา ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ.2420 และถูกรื้อเมื่อมีการสร้างโรงงานกระดาษ ใน พ.ศ.2481 (แผนที่ที่ 2.7) ปัจจุบันเหลือเพียงประตูด้านหน้าจารึก พ.ศ. ที่สร้างไว้บนประตูว่า "เมืองกาญจนบุรี พ.ศ. 2374" และเหลือแนวกำแพงด้านริมแม่น้ำแนวกำแพงด้าน

ตามหลักฐานจากจารึกหลักที่ 142 และ 143 กำแพงเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง 200 เมตร ยาว 440 เมตร มีป้อมมุมเมือง 4 ป้อม ทางกำแพงด้านยาวมีป้อม 2 ป้อม คือ ทางหน้าเมือง ทำป้อมใหญ่ป้อมหนึ่ง ทางหลังเมืองทำป้อมเล็กป้อมหนึ่ง มีประตู 6 ประตู และประตูของกุฎี 2 ประตู รวม 8 ประตู (แผนที่ที่ 2.5)

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา การศึกษาข้อมูลเพิ่มจากจังหวัดกาญจนบุรีและชุมชนปากแพรก

2.2 สภาพทั่วไปของเมืองกาญจนบุรี (ใหม่)

การเป็นเมืองชายแดนที่อยู่ใกล้ศูนย์กลางการปกครองนับแต่สมัยอยุธยาลงมา นั้น มีความหมายต่อกาญจนบุรีทั้งในด้านบวกและลบ ภัยของสงครามที่เกิดบนผืนดินไทยและพม่า ทำให้กาญจนบุรีต้องกลายเป็นสนามรบอยู่เนืองๆ จนแทบไม่สามารถสร้างสรรค์อารยธรรมอันรุ่งเรืองใดๆไว้ได้ แม้แต่ในวัดซึ่งเป็นศูนย์รวมของศรัทธา แต่การที่ผู้คนต้องอพยพหนีสงครามอยู่เสมอเช่นนี้ ก็เป็นผลโดยตรงที่ทำให้เกิดช่องว่างของเวลาที่ช่วยรักษาร่องรอยเก่าแก่ที่คนยุคก่อนทิ้งเอาไว้ในถ้ำ และในไถ่ผืนดินริมแม่น้ำสายโบราณอย่างแควน้อยและแควใหญ่ กาญจนบุรีจึงเป็นแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ที่ดี และมีจำนวนมากที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย (วิริยะรุจิกร 2542 : 16)

จากบทความดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเมืองกาญจนบุรีในฐานะเป็นศูนย์กลางของแหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ นอกเหนือจากความเป็นศูนย์กลางของการรบที่พิจิตร กาญจนบุรีปรากฏหลักฐานหลายอย่างที่ทำให้ทราบถึงแหล่งอารยธรรมของอดีต ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สมัยทวารวดี สมัยอิทธิพลขอม จนกระทั่งในสมัยประวัติศาสตร์ ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่สมัยสุโขทัย สมัยกรุงศรีอยุธยา สมัยกรุงธนบุรี และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในทุกสมัยกาญจนบุรีมีบทบาทที่สำคัญในฐานะเมืองหน้าด่าน และศูนย์กลางของแหล่งอารยธรรมที่สำคัญ ในการวิจัยครั้งนี้จะมุ่งเน้นในการพัฒนางานสถาปัตยกรรมชุมชนของเมืองกาญจนบุรี ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเริ่มตั้งแต่การย้ายมาอยู่ที่ปากแพรกในสมัยรัชกาลที่ 1 จวบจนมีการพัฒนาจนถึงปัจจุบัน

1) ประวัติของเมืองกาญจนบุรี (ใหม่)

เมืองกาญจนบุรีย้ายมาตั้งใหม่บริเวณปากแพรก ริมฝั่งตะวันออกของลำน้ำ 2 สายคือ แควใหญ่และแม่น้ำแม่กลอง โดยครั้งแรกเพียงแต่ปักเสาระเนียดบนเชิงเทิน และต่อมาจึงสร้างเป็นกำแพงก่ออิฐถือปูน ในสมัยรัชกาลที่ 3 ปี พ.ศ.2374 เพื่อป้องกันอังกฤษ พม่า รามัญ และค้าขายกับเมืองราชบุรี ผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 1.75 ตร.กม. มีอาณาเขตดังนี้

ทิศเหนือ	จรดถนนคูเมือง ขอบเขตแนวกำแพงเมืองอยู่ภายในบริเวณชุมชน
ทิศใต้	จรดถนนกำแพงเมือง แนวกำแพงเมืองเกือบจรดถนนติดกับบ้านพัก
ทิศตะวันออก	จรดถนนแสงชูโต ขอบเขตแนวกำแพงเมืองอยู่ภายในโรงงานกระดาษ และด้านหลังบ้านพักของส่วนราชการหลายหน่วยงาน
ทิศตะวันตก	จรดถนนปากแพรก เลียบแม่น้ำแม่กลอง และแม่น้ำแควใหญ่ แนวกำแพงและป้อมตั้งอยู่ด้านหลังอาคารและบางส่วนอยู่ภายในโรงงานกระดาษ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา การศึกษาข้อมูลพื้นฐานจังหวัดกาญจนบุรีและชุมชนปากแพรก

ดังนั้นหากจะกล่าวถึงเมืองกาญจนบุรี ในระหว่างปี พ.ศ.2329 - 2500 (ซึ่งปี พ.ศ.2329 เป็นปีที่สันนิษฐานว่ารัชกาลที่ 1 ทรงโปรดให้ย้ายเมืองกาญจนบุรีลงมาตั้งที่ตำบลปากแพรกซึ่งเป็นที่รวมของแม่น้ำ 2 สาย และในปี พ.ศ.2500 เป็นปีที่ย้ายศาลากลางจังหวัด ซึ่งเดิมเคยอยู่ภายในเขตกำแพงเมืองออกไปอยู่บริเวณริมถนนแสงชูโต) พบว่า ศูนย์กลางของความเจริญและธุรกิจการค้าทั้งหมดของเมืองกาญจนบุรีอยู่ที่ถนนปากแพรก จวบจนมีการขยายศูนย์ธุรกิจออกไปยังบริเวณถนนแสงชูโต อันเนื่องมาจากความจำกัดของพื้นที่ของถนนปากแพรก ทำให้ลดบทบาทของถนนปากแพรกซึ่งเดิมเคยเป็นศูนย์กลางธุรกิจของเมืองลงจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นหากเปรียบเทียบเมืองกาญจนบุรีในอดีตก็หมายถึงชุมชนปากแพรก ซึ่งมีรูปแบบของชุมชนและงานสถาปัตยกรรมที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากชุมชนอื่นในเมืองกาญจนบุรี การศึกษาในประเด็นต่อไปจึงมุ่งเน้นการศึกษาารูปแบบการพัฒนาของชุมชนปากแพรก ในฐานะเป็นศูนย์กลางของเมืองกาญจนบุรีตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน

สำนักหอสมุดกลาง พระจอมเกล้าลาดกระบัง

รูปภาพที่ 2.5 แสดงภาพบ้านแควมทอง
ซึ่งเคยเป็นร้านขายของในสมัยรัชกาลที่ 5

และจากบทพระราชนิพนธ์ดังกล่าวยังพบสิ่งที่มีความสำคัญบางประการได้แก่ **"มีเจ๊กมีญวนบ่อยๆ"** เจ๊กหมายถึง คนจีนที่มาค้าขายในตลาดปากแพรก ส่วนญวนในกาญจนบุรีหมายถึง ชาวญวนที่มาตั้งบ้านเรือนที่เมืองกาญจนบุรี ซึ่งนับถือศาสนาพุทธ ในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้มีการกวาดต้อนชาวญวนเข้ามาเมื่อ พ.ศ. 2377 เมื่อครั้งเจ้าพระยามหินทรเทศฯ (สิงห์ สิงหเสนี) ไปตีเมืองญวน รัชกาลที่ 3 ได้โปรดเกล้าฯ ให้ญวนที่เป็นคริสตังไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ ต.สามเสน กรุงเทพฯ ส่วนที่นับถือพุทธก็ให้มาตั้งบ้านเรือนที่เมืองกาญจนบุรี เพื่อรักษาป้อมปราการเมืองใหม่ที่เพิ่งสร้างขึ้น

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ญวนที่รักษาป้อมเมืองกาญจนบุรีเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ริมคลองผดุงกรุงเกษมซึ่งเป็นคลองขุดใหม่ในพระนคร โดยมาเป็นทหารปืนใหญ่ฝ่ายวังหลวง ขณะที่ญวนสามเสนเป็นทหารปืนใหญ่ฝ่ายวังหน้า ส่วนญวนที่ตั้งบ้านเรือนมั่นคงอยู่ที่เมืองกาญจนบุรีแล้วก็คงไม่ได้โยกย้ายเข้ามาด้วย โดยเฉพาะในย่านตลาดปากแพรก บ้านโรงหีบท่ามะขาม ลีนช้าง ยางเกาะ แผญวน ปัจจุบันชาวญวนรุ่นเก่าก็ยังคงมีลูกหลานสืบต่อมาอยู่ในเมืองกาญจน์ โดยมีศูนย์รวมอยู่ที่วัดถาวราราม (วัดญวน) ซึ่งสร้างในสมัยรัชกาลที่ 3 ตั้งชื่อเป็นภาษาญวนว่า "วัดคั่นถ่อตื่อ" สกุลเก่าๆ หลายสกุลในกาญจนบุรีที่สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษชาวญวน เช่น ถนนมทรัพย์, คชวัตร, ธนะโสภณ, เปรมะบุตร, ไชโยภินทร์, วะสี, กังคานนท์, อังคโชติ ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นผู้มีฐานะ, มีชื่อเสียงและส่วนใหญ่เป็นเจ้าของอาคารเก่าแก่ในตลาดปากแพรกแทบทั้งสิ้น

45180

จากบทพระราชนิพนธ์ จะเห็นถึงความสำคัญของยาสูบของเมืองกาญจนบุรี ส่วนตลาดที่ปรากฏในบทพระราชนิพนธ์นั้นคือ **ตลาดปากแพรก** ซึ่งต่อเนื่องกับวัดเหนือ สภาพของตลาดปากแพรกในสมัยนั้นมีการค้าขายในเรือน ในแต่ละบ้านมีรั้วไม้รวกกันเป็นอาณาเขต (รูปภาพที่ 2.4) สิ่งของที่ขายมีไซ้แค่นั้นค่าพื้นถิ่นเท่านั้น แต่กลับมีสินค้าจากเมืองจีนนำมาขายในตลาดปากแพรกด้วย จากบทพระราชนิพนธ์ดังกล่าวนั้นสอดคล้องกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์คุณพัชรี แต้มทอง (บ้านแต้มทอง) ถึงอดีตของบ้านแต้มทองเป็นร้านขายของเรียกว่า **ยี่กงซี** ซึ่งผู้สร้างคือ นายฮะฮ้อ นางแอ่ง แต้มทอง โดยนำช่างชาวจีนมาทำก่อสร้าง (รูปภาพที่ 2.5) เดิมบ้านหลังนี้ปลูกอยู่ริมแม่น้ำศาลเจ้าอยู่หน้าบ้าน ต่อมาได้ย้ายไปรวมกับศาลเจ้าพ่อกวนจงเมื่อครั้งเกิดไฟไหม้ จากบทพระราชนิพนธ์ดังกล่าวจะเห็นว่า บ้านแต้มทองได้สร้างขึ้นในสมัยต้นรัชกาลที่ 5 ซึ่งนับเป็นตึกหลังแรกของเมืองกาญจนบุรี ปัจจุบันมีสภาพเก่าแต่เจ้าของยังดูแลรักษาสภาพไว้เป็นอย่างดี

รูปภาพที่ 2.4 แสดงพระบรมฉายาลักษณ์ที่ประทับพลอยู่ที่ประทับ ปากแพรกฝั่งตะวันตก (เมื่อคราวเสด็จไทรโยคพ.ศ.2431 มีสมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรีฯ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธฯ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถฯ เจ้าฟ้าวิชิตกิติฯ)

ต่อมาได้มีการประยุกต์ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศ และประเพณีและวัฒนธรรมของเมืองไทย เช่น มีระเบียบรับลม รูปแบบเรือนแดงหรือตึกแถว ปรับจากชั้นเดียว บางแห่งมีชั้นลอยไว้เก็บของเป็น 2 ชั้นด้านหลัง ด้านหน้ามีชั้นเดียว เพดานสูง สันนิษฐานว่ามาจากความเคารพในพุทธศาสนา เนื่องจากตึกแถวส่วนมากมักค้าขาย ถ้าพระสงฆ์เข้ามาซื้อของ ผู้ที่อยู่ชั้นบนดูจะไม่เหมาะ จึงสร้างส่วนที่ 2 ไว้ด้านหลัง ส่วนค้าขายด้านหน้าเป็นชั้นเดียว เพดานสูง (สัมภาษณ์ คุณบุญลิม คุณสงบ ตำรวจเสถียร)

ในระยะหลังรูปแบบสถาปัตยกรรมได้รับอิทธิพลจากตะวันตกมากขึ้น ประกอบกับในสมัยปลายรัชกาลที่ 4 ถึงต้นรัชกาลที่ 5 ประเทศจีนได้เกิดความยุ่งยากทางการเมือง มีผลทำให้ความสัมพันธ์ทางการค้ากับไทยสิ้นสุดลงไปด้วย อิทธิพลที่ได้รับในยุคหลังจึงมักมาจากยุโรปหรือยุโรปประยุกต์ (แบบอย่างมาจากสิงคโปร์) ทั้งนี้เนื่องจากการติดต่อค้าขายกับชาติตะวันตกและในสมัย ร.5- ร.6 เป็นช่วงที่มีชาวต่างประเทศเข้ามารับราชการเป็นจำนวนมากทั้งสถาปนิก วิศวกร ช่างสำรวจ ช่างศิลป์ ช่างตกแต่ง ช่างก่อสร้าง เป็นต้น ประกอบกับมีผลิตภัณฑ์วัสดุก่อสร้างสมัยใหม่เริ่มมีมากขึ้น เช่น กระเบื้องซีเมนต์หลังคา, กระเบื้องซีเมนต์ปูพื้น กระจกโลหะที่มีขนาดใหญ่ เหล็กเส้น สังกะสีลูกฟูก ทำให้รูปแบบสถาปัตยกรรมเปลี่ยนไป จนปลาย ร.6 ช่างไทยและสถาปนิกไทยที่สำเร็จการศึกษาเข้ามาได้ประยุกต์และดัดแปลงให้เหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศของไทย

จากการพัฒนาการของงานสถาปัตยกรรมดังกล่าวมักเกิดขึ้นในกรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงในภาคกลาง จังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลของงานสถาปัตยกรรมดังกล่าวเช่นเดียวกัน อันเนื่องมาจากเป็นพื้นที่ชายแดนจึงไม่ค่อยมีชุมชนมากนัก ทำให้มีความอุดมสมบูรณ์ในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการค้าขายกับต่างประเทศ เช่น ดินบุก (ถือเป็นส่วยที่กาญจนบุรีต้องส่งให้อยุธยาปีละสามครั้ง) นอกจากนี้ของป่านานาชนิด เช่น ไม้รวก ไม้ไผ่ ไม้เนื้อแข็งต่าง ๆ รวมทั้งเมืองกาญจนบุรียังเป็นแหล่งพันธุ์ยาสูบพื้นเมืองแห่งหนึ่งของประเทศไทย คู่กันกับเมืองเพชรบูรณ์เรื่อยมาตั้งแต่โบราณกาล โดยเฉพาะยาสูบที่ตำบลปากแพรก นั้นจัดว่าเป็นยาอย่างดีไม่แพ้ยาสูบของเมืองเพชรบูรณ์ จนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายมาแต่โบราณกาลเรียกว่า "ยาปากแพรก" ซึ่งยาสูบดังกล่าวปรากฏในพระราชนิพนธ์ "เสด็จประพาสไทรโยค" พ.ศ.2420 ของสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตอนหนึ่งทรงบรรยายว่า

"ชั้นที่ท่าวัดเหนือ ชีม้าเจ้าพระยามโนทัยไปตามทางที่เรียกว่าตลาดหนทาง กว้างสัก 10 ศอก ถึงรั้วทั้งสองข้าง แต่ไม่เหมือนตลาดเมืองอื่น ทั้งสองข้างทางเห็นบ้านกันด้วย รั้วไม้รวกสูงๆ ชายของอยู่ในเรือน มีแจ็กมีญวนบ่อๆ สิ่งที่เขาขายนั้นเห็นมียาสูบแหละเป็นอย่างมากกว่าสิ่งอื่นของเครื่องถ้วยชาม หนั่ง มีบั้งเล็กน้อยของสดพริกนกกเป็นพื้น มีศาลเจ้าก้อขึ้นใหม่แห่งหนึ่งกับร้านขายเครื่องยาเครื่องของจีนทำใหม่ที่เดียวร้านหนึ่ง"

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา **การศึกษาข้อมูลพื้นฐานจังหวัดกาญจนบุรีและชุมชนปากแพรก**

ก) บ้านประเภทเรือนแถวหรือตึกแถวแบบจีน สำหรับลูกจ้างหรือกรรมกรจีนซึ่งมีรายได้ปานกลางหรือค่อนข้างต่ำ พื้นที่ใช้สอยมักมีขนาดจำกัด ใต้ประโยชน์ได้หลายอย่างร่วมกัน (รูปภาพที่ 2.2) เช่น ชั้นบนใช้นอน ชั้นล่างใช้เป็นที่เก็บของหรือค้าขายเล็กๆ น้อยๆ

ข) บ้านของพ่อค้าคหบดี ลักษณะที่สำคัญได้แก่ มักจะหันหน้าบ้านลงแม่น้ำ ซึ่งถือเป็นมงคล บ้านมักประกอบด้วยอาคารสำคัญ 3 หลัง คือ เรือนประธานวางขนานกับแม่น้ำ มีตึกเล็ก 2 หลังอยู่ด้านหน้าตั้งฉากกับเรือนประธาน เนื้อที่ตรงกลางจะเป็นลานโล่ง ปูด้วยกระเบื้องดินเผาจากประเทศจีนหรือแผ่นแกรนิตปู ซึ่งบรรทุกมากับเรือสินค้าใช้เป็นอับเงาถ่วงเรือ ลานโล่งหันหน้าออกสู่มแม่น้ำ (รูปภาพที่ 2.3) ด้านหน้ามีซุ้มประตูแบบจีน มีหลังคาคลุม มีป้ายชื่อบ้านเหนือประตู

รูปภาพที่ 2.2 แสดงบ้านประเภทตึกแถวแบบจีน บริเวณชุมชนปากแหว่

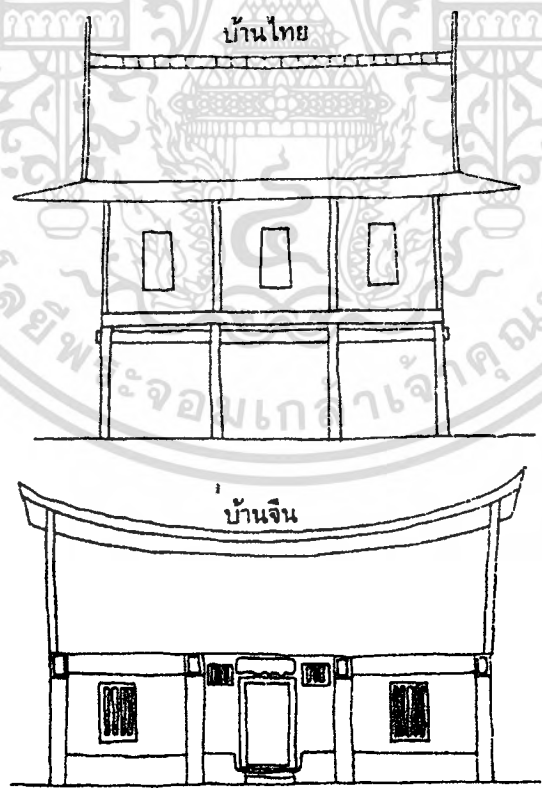

รูปภาพที่ 2.3 แสดงบ้านพ่อค้าคหบดีสร้างแบบจีน บริเวณชุมชนปากแหว่

ณ ที่ตั้งบริเวณปากแพรก เริ่มปรากฏภาพความชัดเจนของชุมชน จากพื้นที่เคยเป็นที่ประทุมพลและตั้งกองทัพลอง เริ่มพัฒนาชุมชนเป็นชุมชนค้าขาย เป็นตลาด ประกอบกับในช่วงรัชกาลที่ 3 ถึงรัชกาลที่ 4 การค้าขายระหว่างไทยกับจีนรุ่งเรืองที่สุด โดยมีชาวจีนได้อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในประเทศไทย แมคคาร์ทีได้เขียนถึงชาวจีนว่า " ในตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 ชาวจีนได้ตั้งหลักแหล่งอยู่ที่กรุงเทพฯ ในระยะแรก และในระยะต่อมา ได้อพยพไปตั้งหลักแหล่งอยู่ตามหัวเมืองชายทะเลของอ่าวไทย ตามลำน้ำบางปะกงจนจรดปราจีนบุรี ตามลำน้ำเจ้าพระยา ทำจีนไปจนถึงปากน้ำโพและตามลำน้ำแม่กลองไปจนถึงกาญจนบุรี โดยมีอาชีพที่สำคัญได้แก่ค้าขาย และกรรมกร " และจอห์น ครอว์ฟอร์ด ทูตการค้าของอังกฤษในอินเดีย บันทึกถึงบรรยากาศการค้าที่เขาเห็นด้วยตาใน พ.ศ.2365 (รัชกาลที่ 2) ว่า " มีเรือสินค้าจากเมืองต่าง ๆ เข้ามาเป็นจำนวนมาก มีทั้งเรือของหลวงและเรือเอกชน เฉพาะที่ไปค้าขายในเมืองจีน มีถึง 80 ลำต่อปี มากกว่าที่มีไปประเทศอื่น ๆ " จะเห็นถึงความสัมพันธ์ที่ระหว่างไทยกับจีน โดยมีการค้าขายเป็นจุดเชื่อมความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ดังกล่าวยังส่งผลมาถึงรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่เปลี่ยนไปจากเดิม ซึ่งเป็นลักษณะบ้านเรือนไทยได้ดูสูง หลังคามีความลาดชัน ผนังเป็นไม้ที่หาได้ในท้องถิ่น เป็นการสร้างบ้านเรือนแบบคนจีน ลักษณะเป็นบ้านคอนกรีตทึบ พื้นชั้นล่างติดพื้นดิน โดยยกขึ้นมาราว 50 ซม. (รูปภาพที่ 2.1)

หรือบางหลังเป็นพื้นไม้ ยกขึ้นราวหนึ่งเมตร วัสดุหลักเป็นอิฐ ก่อผนังฉาบปูน เนื่องจากชาวจีน มีความรู้ในเรื่องงานก่ออิฐถือปูนและโครงสร้างแบบกำแพงรับน้ำหนักดี โครงหลังคาใช้ไม้เสากลมหรือถากเป็นไม้เหลี่ยม สันหลังคาแอ่น วัสดุผนังกระเบื้องกาบกล้วย ทำปูนปั้นปิดรอยต่อระหว่างแผ่น ใช้กระเบื้องเคลือบปูพื้น ลูกกรงเคลือบแบบลูกมะหวด ใช้แผ่นหินกระเบื้อง หรือเศษถ้วยชามในการตกแต่ง บางแห่งประดับด้วยตุ๊กตาดิน นิยมปะกระเบื้องที่หน้าจั่ว หรือยอดหลังคา บางแห่ง ผนังตกแต่งเป็นมังกร หรือนก แล้วประดับด้วยกระเบื้องเคลือบ ซึ่งทั้งหมดเรียกว่า "บ้านแบบจีน" ซึ่งจะแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

รูปภาพที่ 2.1 แสดงรูปเปรียบเทียบบ้านไทยและจีน เรือนไทยยกพื้น ส่วนบ้านจีนพื้นติดอยู่กับดิน (ภาพจากหนังสือ น้ำ บ่อเกิดแห่งวัฒนธรรม ไทย โดย ดร.สุเมธ ชุมสาย ณ อยุธยา)

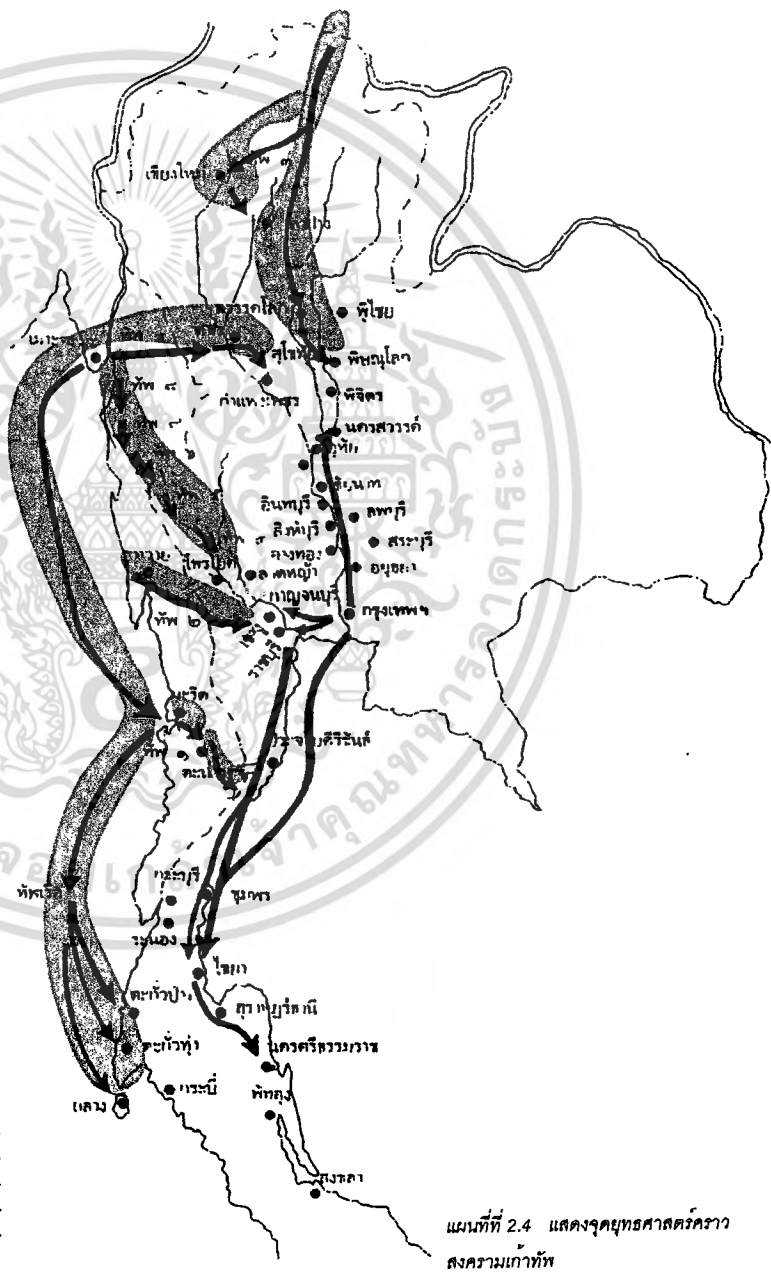
- 6) ระยะทางบก แต่เมืองไทรโยค ถึงด่านพระเจดีย์สามองค์ (2,875 เส้น)
 - 7) ระยะทางบก แต่ด่านพระเจดีย์สามองค์ เช่น แดนมอญไปถึงเมืองเการิน (3,704 เส้น)
 - *8) ระยะทางบก แต่ปากแพรกถึงบ้านพันพรายณ์ แขวงเมืองลุ่มสุม่ทางลำน้ำแควน้อย (2,890 เส้น)
 - 9) ระยะทางบก แต่ด่านแก่งไผ่ ลำน้ำแควน้อย เดินตัดทางไกลไปด่านกรมช้างที่ลำน้ำแควใหญ่ (624 เส้น)
 - 10) ระยะทางบก แต่ด่านกรมช้าง ลำน้ำแควใหญ่เดินตามทางสะดวกกลับมาด่านแก่งไผ่ (1,112 เส้น)
 - 11) ระยะทางบก แต่ด่านแก่งไผ่ ถึงเมืองท่าตะกั่ว (900 เส้น)
 - *12) ระยะลำน้ำแควใหญ่ แต่ปากแพรก ถึงเมืองราชบุรี (2,552 เส้น)
 - 13) ระยะทางบก แต่ปากแพรก ถึงเมืองราชบุรี (2,312 เส้น)
 - *14) ระยะทางบก ส่งเสบียง จากเมืองนครไชยศรีถึงปากแพรก (2,450 เส้น)
 - *15) ระยะทางบก ส่งเสบียง จากเมืองสุพรรณบุรี ถึงปากแพรก (1,950 เส้น)
- *หมายเหตุ : ในแต่ละเส้นทางจะมีการสำรวจระยะทางเป็นช่วง ๆ ตั้งแต่ต้นทางไปยังชุมชนหรือหัวเมืองต่าง ๆ

จะเห็นว่าเมืองกาญจนบุรีทั้งเก่าและใหม่ มีบทบาทสำคัญในการเป็นเมืองหน้าด่านในการตั้งทัพสู้รบกับพม่าตั้งแต่อดีตที่ปรากฏเป็นหลักฐานในสมัยกรุงศรีอยุธยา พม่าใช้เส้นทางด่านพระเจดีย์สามองค์มากกว่า 17 ครั้ง (จากการรบระหว่างไทยกับพม่า 24 ครั้ง) แต่ละครั้งต้องผ่านกาญจนบุรีเป็นอันดับแรก ในสมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ.2310 - 2315) ได้เกิดสงครามกับพม่าอีก 10 ครั้ง โดยเกิดการรบในพื้นที่เมืองกาญจนบุรี 3 ครั้ง และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ไทยกับพม่าเกิดสงครามกัน 10 ครั้ง เกิดในพื้นที่กาญจนบุรีประมาณ 7 ครั้ง (รวมทั้งการรบและการยกกองทัพไปยึดดาห์พิชัวคราว) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จำนวน 5 ครั้ง, ในสมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจำนวน 1 ครั้ง และในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว 1 ครั้ง ในปี พ.ศ.2367 เป็นการทำสงครามกับพม่าโดยร่วมกับอังกฤษเข้ายึดเกาะตะมะโไว้ในอำนาจ และในสมัยรัชกาลที่ 4 ไทยก็ไม่ได้รบกับพม่าในเขตเมืองกาญจนบุรีอีก เป็นแต่ได้ส่งกองทัพไปตีเมืองเชียงตุง เมื่อเสร็จการสงครามกับพม่าที่เชียงตุงใน พ.ศ.2397 แล้ว ไทยกับพม่าก็ไม่ได้รบกันอีกเลย จนกระทั่งถึง พ.ศ.2428 ประเทศพม่าได้ตกเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษทั้งหมดพม่าจึงหมดโอกาสที่จะมารบกับไทยอีกต่อไป

และตั้งแต่ในรัชสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จวบจนกระทั่งในรัชสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ.2394 - พ.ศ.2411) รวม 17 ปี นอกจากที่กล่าวไว้แล้ว ไม่ปรากฏการรบกับพม่าในพื้นที่เมืองกาญจนบุรีอีก ทำให้การพัฒนาเมืองและชุมชนเริ่มชัดเจนมากขึ้น เมืองกาญจนบุรีใหม่

ได้อาศัยข้อได้เปรียบของพื้นที่ปากแพรกเป็นปัจจัยสำคัญในการนำทัพไทยสู้รบกับพม่าจนได้ชัยชนะ เช่นคราวสงคราม 9 ทัพ โดยไทยได้อาศัยความชำนาญเส้นทางทางน้ำจากกรุงเทพฯ ไปยังปากแพรกของกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ทำให้ทัพไทยเคลื่อนที่ไปถึงพื้นที่รบก่อนพม่าและสามารถเลือกชัยภูมิในการตั้งค่ายที่ได้เปรียบฝ่ายพม่า จนได้รับชัยชนะมีผลทำให้สงครามเก้าทัพ สิ้นสุดลงภายในเวลาเพียง 2 เดือนกับ 25 วัน(แผนที่ที่ 2.4) จนถึงสมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ในคราวขัดตาทัพพม่า พ.ศ. 2362 ปากแพรกได้ปรากฏในฐานะที่ตั้งของเมืองกาญจนบุรีใหม่ ด้วยเป็นที่ตั้งของกองทัพหลวง โดยพระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ (รัชกาลที่ 3) ทรงเป็นแม่ทัพยกมาขัดตาทัพพม่า และตั้งทัพอยู่ที่ที่ตั้งของเมืองกาญจนบุรีใหม่ ที่ตั้งเมืองกาญจนบุรีปัจจุบันเป็นเวลา 10 เดือน ดังปรากฏใน "ตำราทางยกทัพสำรวจคราวเตรียมรบพม่าในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2)." ในด้านเมืองกาญจนบุรีตั้งกองทัพหลวงที่ปากแพรก ตรงที่ป้อมเมืองกาญจนบุรีบัดนี้ โดยสำรวจระยะทางไว้จากปากแพรกถึงเมืองต่างๆ ไว้ 15 เส้นทาง โดยมี 8 เส้นทางที่ระบุระยะทางจากปากแพรก* ดังนี้

แผนที่ที่ 2.4 แสดงจุดยุทธศาสตร์คราวสงครามเก้าทัพ

- *1) ระยะทางลำน้ำแควน้อยแต่ปากแพรกไปถึงเมืองท่าขนุน (5,244 เส้น)
- *2) ระยะทางบกแต่ปากแพรกถึงเมืองกาญจนบุรีเก่า (430 เส้น)
- *3) ระยะทางบกแต่ปากแพรกถึงด่านกรมช่างทางลำน้ำแควใหญ่ (957 เส้น)
- 4) ระยะทางบกแต่ด่านกรมช่างถึงเมืองท่าตะกั่วทางลำน้ำแควน้อย(1,489 เส้น)
- 5) ระยะทางบกแยกจากทัพตองริมเมืองท่าตะกั่วไปเมืองไทรโยค (1,335 เส้น)

"ทรงพระกรุณาโปรดตั้งให้ขุนเหล็กมหาดเล็กบุตรพระนม เป็น เจ้าพระยาโกษาธิบดี เป็นแม่ทัพใหญ่ พระยาวิเศษไชยชาญเป็นยกกระบัตร ทัพ พระยาราชบุรีเป็นยกกาย พระยาเพชรบุรีเป็นกองหน้า ถือพลกองละ 5,000 เศษ สรรพไปด้วยเครื่องศาสตราวุธ ช้างเครื่อง 32 ช้าง ม้า 50 ม้าเท่า ๆ กันทั้ง 4 ทัพ สิริทั้งทัพใหญ่เป็นคน 50,000 เศษ ไหยกไปตีทัพพม่าซึ่งยกมา ติดตามรามัญนั้น ครั้นถึงศุภวารตฤทิษัฎกษ เจ้าพระยาโกษาและ นายทัพนายกองทั้งปวง ก็กราบถวายบังคมลาแยกทัพบก ทัพเรือแยกกันไปพร้อมทัพตำบลปากแพรก แล้วยกแยก กันไป ตั้งรับตำบลท่ากระดานและค่านกรามช้าง แม่ทัพใหญ่ตั้งตำบล ปากน้ำลำกระพินใกล้เมืองกาญจนบุรี"

ซึ่งในการรบคราวนั้นไทยได้แบ่งกำลังเป็นหลายฝ่ายเข้าตีพม่าทั้งที่ไทรโยค สังขละ จนทำให้พม่าหนีกลับไป นอกจากนี้ยังปรากฏชื่อของปากแพรกในฐานะที่ตั้งของกองทัพ ในยุคสมัยกรุงธนบุรี พ.ศ. 2317 คราวรบพม่าที่บางแก้ว เมืองราชบุรี ซึ่งกองทัพไทยได้ถอยทัพจากท่าดินแดง มาตั้งรับที่ปากแพรก ญอคงหวุ่น แม่ทัพพม่าตามตีค่ายของไทยที่ปากแพรก ฝ่ายไทยจึงถอยทัพไปตั้งที่บริเวณ หนองขาว (เขตอำเภอกำแพง) จนสามารถระดมตีทหารพม่าถอยหนีกลับไป

จะเห็นได้ว่าปากแพรก (เมืองกาญจนบุรีใหม่) มีความสัมพันธ์กับเมืองกาญจนบุรี (เก่า) มาตั้งแต่ในอดีตในฐานะที่เป็นที่ตั้งและพื้นที่รวมพล ในการเคลื่อนทัพเข้าสู่กัณฑ์พม่า อันเนื่องมาจากลักษณะภูมิศาสตร์ เป็นที่บรรจบกันของลำน้ำ 2 สาย (แผนที่ที่ 2.3) ซึ่งเป็นลำน้ำสำคัญในการเดินทัพ ปากแพรกจึงมีความสำคัญด้านยุทธศาสตร์ขึ้นมาเรื่อย ๆ จนในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น กองทหารไทย

แผนที่ที่ 2.3 แสดงที่ตั้งเมืองกาญจนบุรี บริเวณจุดบรรจบของแม่น้ำแควใหญ่และแม่น้ำแควน้อย

“อันเมืองกาญจนบุรีนี้สร้างใหม่
พม่าลาคกวาดคนไปหลายครั้ง
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
จึงย้ายมาปากแพรกแปลกโบราณ

เมืองเขชนไก่เป็นที่ตั้ง
อีกทั้งยากแค้นแสนกันดาร
ทรงปรารถนาสร้างใหม่ให้ไพศาล
ประสงค์การค้าขายฝ่ายราชบุรี”

จากพระราชนิพนธ์จะเห็นได้ว่าการสร้างกำแพงเมืองในสมัยรัชกาลที่ 3 เพื่อป้องกันข้าศึก และมีความประสงค์จะเป็นที่ค้าขายกับเมืองราชบุรี เนื่องจากสามารถเดินทางไปมาได้ง่ายกว่า เมืองกาญจนบุรีเดิม อีกทั้งยังใช้เป็นที่พักผ่อนได้สะดวก โดยปรากฏใช้เป็นที่พักผ่อนในการปราบศึกเก้าทัพ ซึ่งเป็นศึกครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 1 และครั้งที่สองในการรบกับพม่าที่ท่าดินแดง ซึ่งตำบลท่าดินแดงอยู่เลยขึ้นไปทางแควน้อย ปัจจุบันยังคงมีค่ายประตูหอรบปรากฏอยู่ การเสด็จมาทั้ง 2 ครั้งของรัชกาลที่ 1 นั้นพระองค์ทรงเสด็จประทับที่ปากแพรกดังที่ปรากฏในพระราชนิพนธ์ “นิราศท่าดินแดง พ.ศ. 2329” ดังนี้

“ถึงปากแพรกซึ่งเป็นที่พักผ่อน
ค่ายคูเขื่อนชั้นอันทั้งนั้นไซ้
จึงรีบรัดจัดโดยกระบวนทัพ
ทุกหมู่หมวดตรวจกันไว้พร้อมการ
ให้ยกขึ้นตามทางไทรโยคสถาน
จะสังหารอริราชพาลา

พร้อมพลพลนิกรน้อยใหญ่
สารพัดแต่งไว้ทุกประการ
สรรพด้วยพยุหทยุทธยา
ครั้นได้ศุภวารเวลา
ทั้งบกเรือล้วนทหารอาสา
อันสถิตย์อยู่ยังท่าดินแดง”

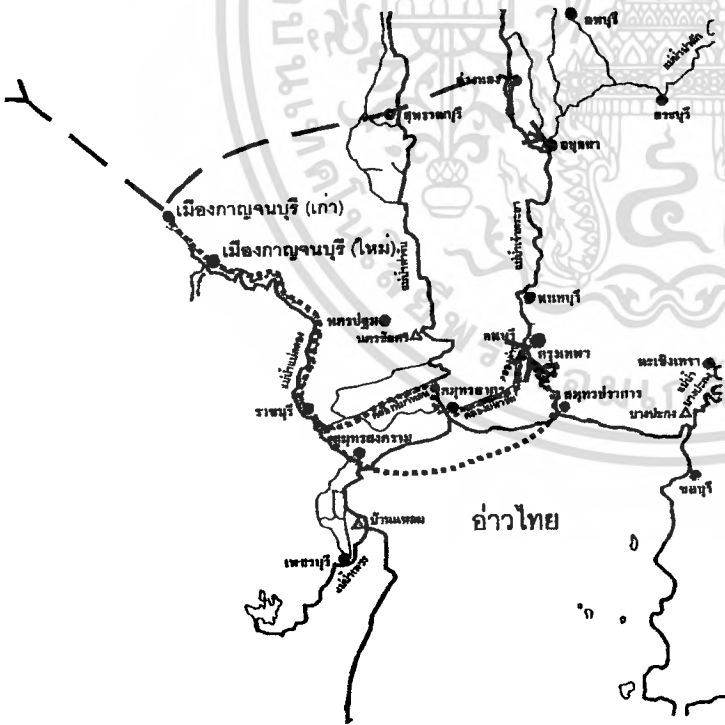
นอกจากปากแพรกอันมีความสำคัญในฐานะของที่ตั้งเมืองกาญจนบุรีใหม่แล้ว ปากแพรกในอดีตยังมีความสำคัญต่อเมืองกาญจนบุรีในฐานะที่ตั้งที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ในการรวมไพร่พล เพื่อเข้าทำศึกกับพม่าตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 3 (พระนารายณ์มหา-
ราช) จ.ศ. 1018 - 1044 (พ.ศ. 2206) เมื่อกองทัพพม่ารามัญยกทัพจากเมืองเมาะตะมะมาถึงปลาย
ด่านเมืองกาญจนบุรี เพื่อติดตามมอญที่หนีเข้ามาในเมืองกาญจนบุรี สมเด็จพระนารายณ์ทรง
พระกรุณาโปรดตั้งให้ขุนเหล็กมหาดเล็กบุตรพระนมเป็นเจ้าพระยาโกษาธิบดี เป็นแม่ทัพใหญ่ไป
สกัดทัพพม่าทางด้านเจดีย์สามองค์ โดยยกทัพไปเตรียมพร้อมที่ตำบลปากแพรก ดังที่ปรากฏใน
พระราชพงศาวดารฉบับราชหัตถเลขา ดังนี้

2.1 ความสำคัญของปากแพรกต่อกาญจนบุรี

" ด้วยเขาชนไก่เมืองเดิมนั้นขึ้นไปตั้งเหนือมาก มีแก่งถึงสองแก่ง (แก่งจันและแก่งเสี้ยน) ลุกค้าจะไปมาลำบาก จึงมาตั้งเสียที่ปากแพรกนี้ เป็นทางไปมาแต่เมืองราชบุรีง่าย"

จากพระราชนิพนธ์เสด็จประพาสไทรโยค จะเห็นได้ว่าปากแพรกมีความสำคัญในฐานะเป็นที่ตั้งของเมืองกาญจนบุรี(ใหม่)ในสมัยรัชกาลที่ 1 อันสืบเนื่องจากเมืองกาญจนบุรีเก่าที่ลาดหน้าใกล้เขาชนไก่เป็นเมืองหน้าด่านของไทยมาตลอดตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะมีภูมิประเทศที่เหมาะสมเป็นที่ตั้งสกัดทัพพม่าที่ยกมาจากหงสาวดีซึ่งต้องผ่านด่านพระเจดีย์สามองค์* เมืองทองผาภูมิ เมืองไทรโยคเข้าเมืองกาญจนบุรี(เก่า)ผ่านสุพรรณบุรี วิเศษไชยชาญ ป่าโมกข์ข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าตีกรุงศรีอยุธยาครั้งเปลี่ยนเมืองหลวงมากรุงเทพฯ พม่าจึงต้องเปลี่ยนเส้นทางเดินทัพตามไปด้วยโดยอาศัยลำน้ำแควน้อย จากด่านเจดีย์สามองค์ลงตรงเข้าลำน้ำแม่กลอง (จุดเริ่มต้นของลำน้ำแม่กลองอยู่ที่ปากแพรกซึ่งเป็นที่บรรจบของลำน้ำแควน้อยและแควใหญ่) ออกอ่าวไทยเข้าแม่น้ำเจ้าพระยา (แผนที่ที่ 2.1) หรือจะตัดเข้าแม่น้ำท่าจีน ตั้งเส้นทางเสด็จประพาสไทรโยคก็จะเข้าถึงกรุงเทพฯ ได้

* ช่องทางด่านเจดีย์สามองค์มีลักษณะเป็นช่องเขาธรรมชาติ เกิดจากพื้นที่ว่างระหว่างจุดบรรจบของปลายทิวเขาดนงรังย์ กับคอนตันของทิวเขาตะนาวศรี เนื่องจากบริเวณนี้เป็นที่ราบกว้าง 2-3 ไร่ เพียงแห่งเดียว ท่ามกลางเทือกเขารันสลับซับซ้อนทางชายแดนตะวันตก จึงเป็นช่องทางเดินทัพที่ไร้กั้นมา ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์สมัยอยุธยาจนถึงต้นรัตนโกสินทร์

—> เส้นทางเดินทัพพม่า (สมัยกรุงศรีอยุธยา)
> เส้นทางเดินทัพพม่า (สมัยรัตนโกสินทร์)

แผนที่ที่ 2.1 แสดงเส้นทางเดินทัพพม่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จังหวัดกาญจนบุรีและชุมชนปากแพรก

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านก ค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

5. แนวทางการอนุรักษ์ จะกำหนดโดยพิจารณาจากพื้นฐานที่มีอยู่ในปัจจุบันให้มากที่สุด ทั้งในด้านองค์ประกอบประมาณกฎหมายรวมถึงมาตรการต่างๆ เพื่อความสะดวกในการนำไปสู่การปฏิบัติ

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

1. งานวิจัย " การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก " ครอบคลุมพื้นที่เฉพาะอาคาร 2 ซ้ำงริมถนนปากแพรกตั้งแต่วัดเหนือ-วัดใต้เท่านั้น เนื่องจากชุมชนปากแพรกยังมิได้มีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจน และปัจจุบันปากแพรก เป็นชื่อของตำบลในเขตเทศบาลเมืองกาญจนบุรีซึ่งมีใช้บริเวณที่ทำการศึกษาศึกษา พื้นที่ศึกษาปัจจุบันอยู่ในเขตตำบลบ้านเหนือ เทศบาลเมืองกาญจนบุรี
2. งานวิจัยนี้ มุ่งเน้นการศึกษาเพื่อ วิเคราะห์ภาพรวมของงานสถาปัตยกรรมชุมชน ทั้งรูปแบบของกิจกรรม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจึงไม่เน้นการวิเคราะห์ลงรายละเอียดอาคารเป็นรายกรณี การกล่าวถึงในแง่มุมต่าง ๆ ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ อาคาร กิจกรรม การเปลี่ยนแปลงนั้นเพื่อเป็นการอ้างอิงและใช้สำหรับประกอบการวิเคราะห์ภาพรวมของงานสถาปัตยกรรมชุมชนเท่านั้น

1.6 ประโยชน์ของงานวิจัย

งานวิจัย "การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกจังหวัดกาญจนบุรี" นี้เป็นการวิจัยเพื่อนำเสนอความสัมพันธ์ของชุมชน ซึ่งมีผลต่อการกำเนิดและการพัฒนางานสถาปัตยกรรม ทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การปกครอง การเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การเข้าใจบทบาทของชุมชนปากแพรกตั้งแต่อดีตปัจจุบัน รวมถึงการวิเคราะห์เพื่อกำหนดทิศทางของชุมชนปากแพรก ในอนาคตจากแผนพัฒนาต่าง ๆ อันจะส่งผลต่อการกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับชุมชนปากแพรก

ดังนั้นประโยชน์ที่จะได้รับ นอกจากจะทำให้ทราบถึงบทบาทของชุมชนปากแพรกจากอดีต-ปัจจุบันแล้ว จะทำให้เข้าใจถึงทิศทางการเปลี่ยนแปลงจากอดีตและการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตเพื่อให้ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ตระหนักถึงปัญหาการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอันอาจหมายถึง **งานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าเชิงทางด้านการเมือง การปกครอง วัฒนธรรม ของชุมชนปากแพรกอาจหมดไปในอนาคต** ทั้งนี้เพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนางานสถาปัตยกรรม ที่ไม่ส่งผลต่อภาพรวมของย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรกต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่าจะกรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไป

3. การกำหนดแนวทางที่เหมาะสม สำหรับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก จะใช้ การดำเนินการเปรียบเทียบกับการอนุรักษ์ฯ ในชุมชนอื่น ๆ รวมถึงการเทียบเคียงกับทฤษฎี หลักการในการอนุรักษ์ฯ ทั้งทางด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม การอนุรักษ์กับการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับการ เปลี่ยนแปลงที่ได้เกิดขึ้นและแนวโน้มในอนาคต เพื่อนำไปกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ งานสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมกับชุมชนปากแพรก ทั้งทางด้าน นโยบาย แนวทาง มาตรการ องค์กรและการดำเนินงาน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้มีขอบเขตในสาระของการวิจัยดังนี้

1. งานวิจัยมุ่งเน้นการศึกษาในลักษณะของงานสถาปัตยกรรม เป็นภาพรวมของชุมชน โดยมีได้เน้นเจาะจงไปที่อาคารใดอาคารหนึ่งโดยเฉพาะ
2. การเปลี่ยนแปลงของชุมชนและสถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก จะเน้นที่ปัจจัยทางด้าน กายภาพเป็นหลัก ซึ่งครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงของกายภาพที่เกิดจากปัจจัยด้าน สังคม เศรษฐกิจ การปกครอง วัฒนธรรม ฯลฯ
3. รูปแบบของกิจกรรม และการเปลี่ยนแปลงของงานสถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกจะ เน้นศึกษาในรูปแบบความสัมพันธ์ของกิจกรรม การเปลี่ยนแปลงของงานสถาปัตยกรรม ชุมชนในลักษณะความกลมกลืนของกลุ่มอาคาร ตามแนวทางสำหรับการออกแบบ สถาปัตยกรรมชุมชนดังนี้
 - ความสูงอาคาร
 - สัดส่วนต่าง ๆ ของรูปด้านหน้าอาคาร
 - จังหวะของช่องเปิดและกำแพง
 - ช่องว่างระหว่างอาคาร
 - ความสัมพันธ์ของวัสดุต่าง ๆ เช่น ชนิดและสีของวัสดุ
 - รายละเอียดต่าง ๆ ขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม
 - ทิศทางของรูปด้านหน้าอาคาร
 - รูปทรงของหลังคาอาคาร

4. การกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ คงมุ่งเน้นในลักษณะการแบ่งกลุ่มอาคาร ตามความ กลมกลืน และแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรม โดยมีปัจจัยทางด้านการใช้ที่ดิน กิจกรรม ระบบโครงข่ายคมนาคมขนส่ง กรรมสิทธิ์ที่ดิน ลักษณะทางสถาปัตยกรรม ซึ่งครอบคลุมทางด้านรูปแบบ อายุ สภาพความสูงของอาคาร เป็นปัจจัยในการกำหนด กลุ่ม เพื่อวางแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ให้สอดคล้องและนำไปสู่การปฏิบัติ

เอกสารนี้เป็น **อย่างได้ผล** สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ดัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำ **หน้า**

อาคารลักษณะที่ 1-4 ล้วนมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปซึ่งถือเป็นงานสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทั้งทางด้านความงามทางสถาปัตยกรรม รูปแบบ การใช้พื้นที่ เทคนิคการก่อสร้าง วัสดุ รวมถึงทางด้านจิตใจของเจ้าของอาคาร แต่ในปัจจุบันได้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของอาคารที่มีคุณค่าเหล่านั้นเป็นอาคารรูปแบบสมัยใหม่ ซึ่งมีทั้งการดัดแปลง ต่อเติม หรืออาคารเดิม อีกทั้งลักษณะของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ มิได้คำนึงถึงรูปแบบอาคารเดิม สัดส่วน สี รายละเอียดของส่วนตกแต่งอาคาร ทำให้เกิดภาพลักษณ์โดยรวมของพื้นที่ขัดแย้งกับกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าอย่างชัดเจน

ในอนาคตแผนพัฒนาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเมืองกาญจนบุรีโดยมากมักมุ่งเน้นการพัฒนาทางด้านกายภาพ รวมถึงผังเมืองรวมที่ไม่ได้แบ่งแยกการใช้ประโยชน์ที่ดินออกให้แตกต่างกับศูนย์พาณิชย์กรรม (ใหม่) ริมถนนแสงชูโต ปัจจัยต่างๆ ล้วนส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบของกิจกรรมซึ่งส่งผลต่องานสถาปัตยกรรม อีกทั้งในปัจจุบันภาครัฐยังไม่มีความชัดเจนในการคอยควบคุมดูแลการต่อเติมดัดแปลง หรือการออกแบบเพื่อสร้างอาคารใหม่ให้มีความกลมกลืนกับอาคารที่มีคุณค่า จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษา เพื่อกำหนดแนวทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกให้มีความชัดเจนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนปากแพรกที่มีผลต่องานสถาปัตยกรรม
2. เพื่อศึกษาถึงรูปแบบกิจกรรมลักษณะและการเปลี่ยนแปลงของงานสถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก
3. เพื่อกำหนดแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก

1.3 วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้วิธีดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลาย โดยจะกำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ดังนี้

1. การศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนปากแพรกที่มีผลต่องานสถาปัตยกรรม ใช้การดำเนินการทางด้านประวัติศาสตร์เป็นหลักในการค้นคว้าหาข้อมูลหลักฐานมาประกอบในการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ของข้อมูลในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน ซึ่งการค้นคว้าหาข้อมูลหลักฐานจะได้จาก เอกสาร หนังสือ แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ รูปภาพ การสำรวจ รวมถึงการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่
2. การศึกษาถึงรูปแบบของกิจกรรม ลักษณะและการเปลี่ยนแปลงของงานสถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรก จะใช้การดำเนินงานด้านการเก็บข้อมูลจาก เอกสาร ภาพถ่าย ฯลฯ เพื่อมาเปรียบเทียบ รวมทั้งการสัมภาษณ์กลุ่มเจ้าของอาคารในชุมชนปากแพรก แล้วนำมาประเมินค่า เพื่อจัดกลุ่มของกิจกรรมและกำหนดลักษณะ รวมถึงรูปแบบการเปลี่ยนแปลงของงานสถาปัตยกรรม อันจะนำไปสู่การกำหนดแนวทางการอนุรักษ์ที่เหมาะสมของชุมชนปากแพรกต่อไป

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาค้นคว้าเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้าไม่ว่ากรณีใดๆ ทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมีเหตุเปลี่ยนแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไป

1.1 กลักรและเหตุผล

ชุมชนปากแพรกรเป็นชุมชนเก่าแก่อั้งอยู่ในตำแหน่งภูมิศาสตร์บริเวณแม่น้ำ 2 สายมาบรรจบกันคือ แม่น้ำแควน้อย และ แม่น้ำแควใหญ่ และเกิดเป็นแม่น้ำแม่กลองไหลลงสู่พื้นที่ด้านล่างจากลักษณะภูมิศาสตร์ดังกล่าว ทำให้เป็นชัยภูมิที่เหมาะสมในทางการทหาร คือเป็นบริเวณที่ตั้งค่ายประทุมพลในสมัยกรุงศรีอยุธยาสำหรับเดินทางต่อไปยังเมืองกาญจนบุรี(เก่า)เพื่อสกัดทัพพม่า และใช้สำหรับเป็นที่ตั้งทัพหลวงในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ จวบจนกระทั่งพม่าตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ เมืองกาญจนบุรีจึงพ้นจากการทำศึกสงคราม เหตุการณ์ที่สำคัญของชุมชนปากแพรกรได้แก่ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก(รัชกาลที่1)ได้ทรงโปรดเกล้าฯให้ย้ายเมืองกาญจนบุรีจากเดิมที่เขาชนไก่มาตั้งอยู่ที่ปากแพรกร ณ บัจุบัน โดยมีการสร้างกำแพงเมืองและประตูเมืองที่สมบูรณ์ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว(รัชกาลที่3) บริเวณที่ตั้งเมืองใหม่อยู่ที่ตำบลปากแพรกร โดยประตูเมืองอยู่ตรงกับบริเวณ "ลิ้นช้าง" ซึ่งเป็นบริเวณจุดบรรจบของแม่น้ำแควน้อยและแม่น้ำแควใหญ่และเป็นจุดเริ่มต้นของแม่น้ำแม่กลอง

พัฒนาการของชุมชนปากแพรกรช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1- รัชกาลที่ 4 ตอนต้นยังไม่มีความชัดเจน เนื่องจากยังอยู่ในสภาวะของสงครามและการรบอยู่เนืองๆ รูปแบบของงานสถาปัตยกรรมเป็นแบบบ้านเรือนไทยเหมือนทุกพื้นที่ จนมาถึงในช่วงตอนกลางถึงตอนปลายของสมัยรัชกาลที่ 4 ความชัดเจนของสถาปัตยกรรมเริ่มมีความชัดเจนมากขึ้น เนื่องด้วยหลังจากปีพ.ศ. 2397 (คราวไทยรบกับพม่าที่เชียงตุง) ไทยกับพม่าก็ไม่ได้รบกันอีก พื้นที่กาญจนบุรีจึงปลอดจากศึกสงคราม ความชัดเจนของงานสถาปัตยกรรมจึงมักออกมาในรูปของอาคารร้านค้า เพราะบทบาทที่สำคัญของชุมชนปากแพรกรได้แก่ ตลาดและย่านพาณิชย์กรรม ในช่วงตอนปลายของรัชกาลที่ 4 รูปแบบสถาปัตยกรรมของชุมชนปากแพรกรรับอิทธิพลมาจากชาวจีนโดยเฉพาะกลุ่มพ่อค้า และช่างฝีมือชาวจีนบางส่วนที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย และมักจะตั้งถิ่นฐานในแหล่งพื้นที่ติดแม่น้ำสายสำคัญ สถาปัตยกรรมในเมืองกาญจนบุรีบางส่วนจึงได้รับรูปแบบจากกลุ่มคนจีนดังกล่าว จากอดีตถึงปัจจุบัน หากสรุปภาพรวมของสถาปัตยกรรมชุมชนปากแพรกรจะพบเห็นลักษณะของสถาปัตยกรรม ซึ่งแบ่งตามลักษณะได้ 5 ลักษณะได้แก่

- 1) แบบจีน
- 2) แบบจีนประยุกต์
- 3) แบบตะวันตก
- 4) แบบตะวันตกประยุกต์
- 5) แบบอาคารสมัยไทย

บทนำ

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีการนำไปใช้

รูปศัพท์	หน้า
3.33 แสดงความกลมกลืนของกลุ่มอาคารด้านทิศตะวันออก	86.
3.34 แสดงความกลมกลืนของกลุ่มอาคารด้านทิศตะวันตก	86.
3.35 แสดงความกลมกลืนของอาคารกลุ่มที่ 1	87.
3.36 แสดงความกลมกลืนของอาคารกลุ่มที่ 2	87.
3.37 แสดงความกลมกลืนของอาคารกลุ่มที่ 3	87.
3.38 แสดงการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมพาณิชยกรรมชุมชนเมืองกาญจนบุรี	89.
4.1 แสดงกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญสูงสุด	109.
4.2 แสดงกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าสูง	111.
4.3 แสดงหลักการและวิธีการในการออกแบบอาคารให้เข้ากับกลุ่มอาคารและสภาพแวดล้อมเดิม	112.
4.4 แสดงกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญปานกลาง	114.
4.5 แสดงกลุ่มอาคารที่มีคุณค่าความสำคัญน้อย	116.
4.6 แสดงตัวอย่างการพัฒนาบริเวณย่านประวัติศาสตร์และย่านพิเศษต่างๆ	122.
4.7 แสดงตัวอย่างการพัฒนาย่านพิเศษต่างๆ โดยใช้ข้อบัญญัติแบบสร้างแรงจูงใจ (Incentive Zoning)	129.
5.1 แสดงตัวอย่างแนวทางการออกแบบสถาปัตยกรรมใน "ย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรก"	135.
5.2 แสดงแนวทางในการจัดภูมิทัศน์เพื่อส่งเสริมความเป็นย่านประวัติศาสตร์ชุมชนปากแพรก	138.
5.3 แสดงตัวอย่างการพัฒนาภูมิทัศน์บริเวณกำแพงเมืองและป้อมค่าย	144.
5.4 แสดงตัวอย่างการอนุรักษ์อาคารและกลุ่มอาคารประวัติศาสตร์ในประเทศออสเตรเลียและประเทศนิวซีแลนด์	145.

รูปภาพที่	หน้า
3.12 แสดงรูปแบบสถาปัตยกรรมศาลเจ้าจีนริมถนนปากแพรก	58.
3.13 แสดงการปรับเปลี่ยนกิจกรรมของอาคารในชุมชนปากแพรก	60.
3.14 แสดงผลงานของช่างฝีมือชาวจีนบางส่วนในชุมชนปากแพรก	61.
3.15 แสดงลักษณะอาคารตึกแถว 2 ชั้นในชุมชนปากแพรก	63.
3.16 แสดงลักษณะอาคารตึกแถวมีระเบียงยื่นคลุมทางเดิน โดยมีเสารองรับ ตลอดแนวอาคาร	64.
3.17 แสดงแนวความคิดการถอยร่นอาคาร 2 ชั้นไว้ด้านหลัง	65.
3.18 แสดงลักษณะอาคารที่มีมุขด้านหน้า ซึ่งได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรม ตะวันตก	65.
3.19 แสดงอาคารตึกแถว 3 ชั้น (อายุประมาณ 66 ปี)	66.
3.20 แสดงรูปแบบอาคารพาณิชย์สมัยใหม่ในชุมชนปากแพรก	66.
3.21 แสดงบ้านเสตเตอพันท์ บริเวณหน้าจั่วทั้ง 2 ด้าน มีรูปสุกรและม้าพร้อมระบุปี พ.ศ. ที่สร้าง	67.
3.22 แสดงอาคารสิริโอสถ บริเวณมุขกลางอาคารมีรูปปูนปั้นเป็นรูปวัว ซึ่งแสดงปี พ.ศ. ที่สร้าง	67.
3.23 แสดงอาคารอัฐวง บริเวณมุขกลางยอดอาคารมีภาพเขียนเป็นรูปนาฬิกาบอก เวลาที่เก้านาฬิกา	67.
3.24 แสดงบ้านแต้มทองบริเวณซุ้มประตูมีปูนปั้นเป็นรูปนกกรบ เทวดา และหงส์	67.
3.25 แสดงอาคารจันทร์ศิริ บริเวณมุขกลางยอดอาคารมีปูนปั้นเป็นชื่อของอาคาร ตามนามสกุลของเจ้าของ	67.
3.26 แสดงบ้านสุธี บริเวณหน้าจั่วตรงมุขมีลายปูนปั้นอยู่ในกรอบสามเหลี่ยมลาย เครือเถา เขียนว่า "ธนโสภณ" ซึ่งเป็นนามสกุลของเจ้าของ	67.
3.27 แสดงการเปลี่ยนแปลงอาคารเก่าแต่ยังคงรักษารูปลักษณ์เดิมไว้	68.
3.28 แสดงการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงอาคารเก่าจากตึกแถว 4 ห้อง เปลี่ยนเป็นอาคารพักอาศัยสมัยใหม่ 2 ห้อง	69.
3.29 แสดงสภาพอาคารตามการแบ่งกลุ่มอายุอาคาร	71.
3.30 แสดงภาพถ่าย "อาคารสิริโอสถ" เปรียบเทียบในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 กับปัจจุบัน	84.
3.31 แสดงอาคารโรงแรมกาญจนบุรีซึ่งมีความสูงกว่าอาคารประเภทอื่นๆ ในกลุ่มอาคารที่มีอายุใกล้เคียงกัน	85.
3.32 แสดงความสูงอาคารที่ไม่มีการควบคุมส่งผลกระทบต่ออาคารเก่าที่มีคุณค่า	85.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้งที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

สารบัญสรุปภาพ

รูปภาพที่	หน้า
2.1	13.
2.2	14.
2.3	14.
2.4	16.
2.5	17.
2.6	23.
2.7	32.
2.8	34.
2.9	35.
2.10	36.
2.11	37.
2.12	39.
2.13	39.
2.14	40.
3.1	43.
3.2	45.
3.3	46.
3.4	47.
3.5	48.
3.6	51.
3.7	52.
3.8	54.
3.9	55.
3.10	55.
3.11	56.

เอกสารนี้เป็นเอกสารที่สงวนไว้สำหรับการใช้งานเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่อนุญาตให้นำไปใช้ประโยชน์ด้านการค้า
ไม่ว่ากรณีใดๆทั้งสิ้น อีกทั้งห้ามมิให้ตัดแปลงเนื้อหา และต้องอ้างอิงถึงเจ้าของเอกสารทุกครั้ง